

Sven-Axel Månsson

köns- handeln främjare och profitörer

**om förhållandet mellan
hallick och prostituerad**

Revid 1981

Doxa

KÖNSHANDELNS FRÄMJARE OCH PROFITÖRER

SVEN-AXEL MÅNSSON

Könshandelns främjare och profitörer

*om förhållandet mellan
hallick och prostituerad*

DOXA

©1981 Sven-Axel Månsson och Bokförlaget Doxa
ISBN 91-578-0124-X

Lagerblads
LAGERBLADS TRYCKERI AB
KARLSHAMN
1981

TILL ANNCHI OCH JOHANNA

INNEHÅLL

	Sid.
FÖRORD	13
INLEDNING	17
1 STUDIENS BAKGRUND, UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE	22
1.1 Inledning	22
1.2 "Svarta affärer"	23
1.3 Könshandeln	27
1.4 Efter "Svarta affärer"...	29
1.5 Prostitutionsprojektet blir till	31
1.6 Projektorganisationen	33
1.7 Lägesbeskrivning av könshandeln i Malmö vid projektstarten	35
1.7.1 Könshandeln på sexklubbar	35
1.7.2 Könshandeln på gatan	36
1.7.3 Könshandeln i ateljéer	37
1.7.4 Könshandeln på hotell och restauranger	38
1.7.5 Andra former av könshandel	40
1.7.6 Sammanfattning	40
1.8 Prostitutionsprojektets första fas — att nå en målgrupp	40
1.9 Prostitutionsprojektets andra fas — som ringar på vattnet	46
1.10 Inte bara prostituerade kvinnor...	48
1.11 Forskningens uppläggning och genomförande	51
1.11.1 Aktionsforskning	51
1.11.2 Splittring	53
1.11.3 En kombination av olika metodiska ansatser	54
1.12 Metoder för datainsamling	56
1.12.1 Block I	56
1.12.2 Block II	61
1.12.2.1 De prostituerade	61
1.12.2.2 Köparna	63
1.12.2.3 Främjarna och profitörerna	65

1.13	Sammanfattning	73
2	KÖNSHANDELNS OLIKA PARTER – VISSA BEGREPP OCH DEFINITIONER	74
2.1	Definitionsfrågan – den ensidiga fokuseringen på kvinnan	74
2.2	Könshandeln	77
2.3	De båda inblandade parternas handlingar och sexualitetens varumässiga karaktär i könshandeln . . .	78
2.4	Fyra olika typer av könshandelsförbindelser	79
2.5	Olika former av könshandel	80
2.6	Könshandelns indirekta parter	81
2.7	Främjare och profitörer i den nutida svenska könshandeln	83
2.7.1	Hallickar	83
2.7.2	Sexklubbsägare	85
2.7.3	Fastighetsägare	87
2.7.4	Hotell- och restaurangägare	89
2.7.5	Tidningsutgivare	90
2.7.6	Andra profitörer	92
2.7.6.1	Kontaktklubbsägare	92
2.7.6.2	Transportörer	93
2.7.6.3	Sprit- och narkotikalangare	101
2.7.7	Andra främjare	102
2.7.7.1	Den s k sexindustrin	102
2.7.7.2	Vad kännetecknar innehållet i sexindustrins produkter?	103
2.7.7.3	Sexindustrin främjar könshandelns utbredning . . .	104
2.8	Sammanfattning	109
3	STATENS SYN PÅ KOPPLERIET OCH HALLICK- FÖRETEELSEN – DEN OFFICIELLA BAK- GRUNDEN	111
3.1	Lagstiftningen i svenskt och utländskt perspektiv . . .	111
3.1.1	Kort historisk bakgrund	113
3.1.2	Den nuvarande lagstiftningen	116
3.1.3	Innebörden av det vidgade straffansvaret när det gäller att inskrida mot hallickar	119
3.1.4	Sexualbrottsutredningens förslag till nya koppleribestämmelser	121
3.1.5	”Prostitutionen i Sverige” och koppleribrottet . . .	124

3.2	Brottsutvecklingen avseende koppleribrottet under tidsperioden 1965 - 1979	129
3.2.1	Statistiska data	129
3.2.2	Koppleribrottet – ett spaningsbrott	132
4	HALLICKRELATIONENS ORSAKER, INNE- BÖRDER OCH FASER	134
4.1	Inledning	134
4.2	Några teoretiska och metodologiska utgångspunkter	135
4.3	Hallickens roll vid kvinnans prostitutionsdebut	138
4.4	Aktiv hallickpåverkan	142
4.5	Kvinnan på gatan – mannen på krogen	145
4.6	”Smekmånad” med prostitutionen	146
4.7	Tillvänjningen	148
4.8	Hallickens härskartekniker	150
4.9	Hallickrelationens första fas	152
4.9.1	Ett exempel	152
4.9.2	Löfte om makt	154
4.9.3	Fasad och inramning	155
4.9.4	”Sweet-talk”	157
4.9.5	Platsbunden inramning	160
4.9.6	En mansvärld	162
4.9.7	Bakom kulisserna	163
4.9.8	King alias ”Sweet Willie” – ett exempel	165
4.10	Hallickrelationens andra fas	168
4.10.1	Älskaren och fadern	168
4.10.2	Hallicken som impressario	170
4.10.3	Tumskruvarna dras åt...	171
4.10.4	Det fysiska våldet	173
4.10.5	Hur är detta möjligt?	177
4.10.6	Det sadomasochistiska draget i hallickrelationen	180
4.11	Hallickrelationens tredje fas	182
4.11.1	Relationen upphör	182
4.12	Sammanfattning	185
5	HALLICKEN – VEM ÄR HAN?	187
5.1	Mannen i centrum	187
5.2	Några bakgrundsdata om hallickarna	188
5.3	Tre olika hallickmönster	190
5.4	De nordamerikanska hallickarna	191

5.4.1	Kriget och rotlösheten	195
5.4.2	Köpenhamn — en stad med traditioner	196
5.4.3	Soldaten blir hallick	197
5.4.4	Malmö nästa!	198
5.4.5	Desertörernas situation i Sverige	199
5.4.6	Försvårande omständigheter	200
5.4.7	Det kulturella arvet	201
5.4.8	Det första budet: Mannen är Gud	204
5.4.9	Regler för mannens maktutövande	205
5.4.10	Spela spelet efter Boken	207
5.4.11	Boken i Sverige	208
5.5	Andra utländska hallickar	210
5.5.1	Emigranter — på jakt efter nya möjligheter	215
5.5.2	Att knyta kontakt med kvinnor — ett livsvillkor	216
5.5.3	"Alla svenska kvinnor är horor"	216
5.5.4	"Bland citroner och apelsiner" — ett samtal med en grekisk hallick	218
5.5.5	Imitörer av den nordamerikanska stilen	224
5.5.6	Att vara svart i Sverige	225
5.6	De svenska hallickarna	227
5.6.1	"Restaurangkavaljerer" och "Gamla-stans-typer"	230
5.6.2	Nutida svenska hallickar	231
5.6.3	"Hemmahallicken" — en svensk variant	232
5.7	Svenska och utländska hallickar — en summering	235
5.7.1	En viktig skillnad	236
6	SAMMANFATTNING	239
	BILAGOR OCH LITTERATUR.	246
A	Åtgärds- och behandlingsarbetets innehåll och resultat — en översiktlig redogörelse	
B	Att bryta hallickrelationen — några erfarenheter från det sociala och kurativa arbetet i prostitu- tionsprojektet	
C	Tabeller avseende hallickarna i Population A och B	
	NOTER	276
	LITTERATUR	301
	SUMMARY	311

Även den mest sadistiska och destruktiva individ är mänsklig, lika mänsklig som ett helgon. Man kan naturligtvis säga att det är en sjuk och förvänd person som misslyckats med att finna en bättre lösning på uppgiften att ha fötts till människa. Man kan också säga att han tog fel väg när han sökte efter frälsning.

Dessa tankar innebär på intet sätt att destruktivitet och grymhet inte är av ondo, de innebär endast att det är mänskligt att fela. Destruktiviteten vänder sig mot livet, mot kropp och själ, och förstör inte bara offret utan också den förstörande själv. Den innebär en paradox: den är ett uttryck för liv som vänder sig mot sig självt i sin strävan att finna en mening i livet. Det är den enda verkliga perversionen. *Att förstå den betyder inte att ursäkta den.* Men om vi inte förstår den, har vi ingen möjlighet att inskränka den eller finna de faktorer som främjar den.

(Erich Fromm i Den destruktiva människan)

FÖRORD

Under de år jag har arbetat med det forskningsprojekt, vars resultat jag nu får tillfälle att redovisa i denna bok, har jag varit beroende av olika personer för att det hela skulle gå i lås. Jag tänker då främst på alla de människor i könshandelsmiljön i Malmö, vilkas erfarenheter, kunskaper, insikter och reflektioner har utgjort den primära förutsättningen för bokens tillkomst. Det gäller prostituerade, hallickar och köpare, vilkas namn omständigheterna inte tillåter mig att nämna. En del har medvetet och frikostigt bidragit med sin hjälp. Andra har varit omedvetna om att deras utsagor och synpunkter inneburit att ytterligare pusselbitar fallit på plats i det stora kunskapsmönstret. Ett stort tack till alla dessa personer. Ingen nämnd och ingen glömd.

Bland alla andra vars hjälp och stöd jag har varit beroende av, är det särskilt några jag vill framhålla i det här sammanhanget:

Det är Stig Larsson, Britt-Inger Lind och Torsten Fredriksson, som jag arbetade tillsammans med under tre år i prostitutionsprojektet. Utan att känna varandra särskilt väl sedan tidigare sammanfördes vi för att utföra ett arbete, om vars möjligheter vi inte visste någonting. Det fanns inga upptrampade stigar eller beprövade lösningar. Vi hade egentligen bara varandra och de erfarenheter vi själva stod för att falla tillbaka på. Trots delade meningar i många frågor var vi överens i den kanske allra viktigaste, nämligen att svårigheter är till för att lösas.

Det är Lennart Kellerman vid Malmöpolisens brottsspaningsrotel, som varit en av dem som dragit det stora och tunga lasset i det brottsbekämpande arbetet i Malmös könshandelsmiljö under större delen av 1970-talet. Lennart Kellerman har imponerat på mig i flera avseenden, men kanske mest genom sin personliga integritet och sitt djupa humanitära engagemang. Genom Lennart Kellermans och hans kollegors beredvillighet att ställa sina kunskaper till prostitutionsprojektets förfogande har både forskare och socialarbetare kunnat arbeta i den trygga förvisningen om att alltid vara verkligheten på spåren.

Det är Kurt Sjöström vid Malmö socialförvaltning och Lars Sjöblom vid länsstyrelsen i Malmöhus län. Båda har varit med från början i arbetet med att kartlägga könshandeln i Malmö och med att finna strategier för att aktivt motverka könshandelns utbredning och negativa sociala följdverkningar. Kurt Sjöström har varit en engagerad och initiativrik ordförande i den sk projektledningsgruppen för prostitutionsprojektet. Lars Sjöblom har, som en av ledningsgruppens ledamöter, aldrig tvekat att sticka ut hakan när det har gällt att redovisa sina substantiella kunskaper om ekonomiska skumrasktransaktioner i könshandelns centrum och periferi.

Det är mina vänner och kamrater i 1977 års statliga prostitutionsutredning. De sakkunniga: Arne Borg, Folke Elwien, Lars Grönwall, Rita Liljeström, Anders Nelin och Tage Sjöberg. Och sekreterarna: Michael Frühling och Hanna Olsson. Tillsammans kom vi att utgöra en arbetsgrupp inom utredningen. Och det är i lagarbetet inom denna arbetsgrupp som jag har tillägnat mig många av de förhoppningsvis mest fruktbara teoretiska infallsvinklarna för analysen av mitt eget forskningsmaterial, vilket med all sannolikhet är en ganska unik erfarenhet av ett statligt utredningsarbete.

Inom ramen för det både breda och djupa lagarbetet i arbetsgruppen vill jag dock särskilt framhålla mitt samarbete med Hanna Olsson och Michael Frühling. Ett samarbete som i flera avseenden har haft en direkt avgörande betydelse för utformningen av och innehållet i denna bok. Det gäller särskilt det avsnitt som behandlar hallickrelationens orsaker, innebörder och faser.

Från djupet av mitt hjärta vill jag dessutom rikta ett stort tack till Michael Frühling för all den tid och all den möda som han har lagt ner på att granska och kommentera mina utkast till manuskript. Hans intelligenta och insiktsfulla synpunkter har varit till ovärderlig hjälp i slutfasen av arbetet.

Jag vill också framföra ett stort tack till Bengt Gesser vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet, som har varit min vetenskaplige handledare vid författandet av denna bok, som också är min doktorsavhandling i sociologi. Bengt Gessers handledning har präglats av kritisk noggrannhet och generositet i en för mig konstruktiv förening. Han har dessutom, i likhet med Michael Frühling, hela tiden visat att han haft tron på att jag skulle kunna ro projektet i land.

Vidare ett varmt tack till Mats Hilde, min "granne" i arbetslokaler på Stora Nygatan i Malmö, som har lyssnat, kommenterat och kritiserat på ett kamratligt och uppbyggande sätt.

Jag vill också tacka Gun-Britt Magnusson, Karin Sini och Margareta Sjögren på sociala avdelningens expedition vid Malmö socialförvaltning, som tålmodigt översåg med min petighet under renskriften av det manuskript som utgör underlaget för denna bok.

Till sist vill jag tacka Ann-Christine Dellgård, min hustru, som kanske har betytt mest genom det stöd och den uppmuntran hon hela tiden har givit mig. Hennes orubbliga krav på enkelhet och klarhet i framställningen har känts viktigt att försöka leva upp till. Om jag har lyckats är det till stor del hennes förtjänst.

Jag tillägnar Ann-Christine och Johanna, min dotter och ögonsten, denna bok.

Lund i juni 1981,
Sven-Axel Månsson

INLEDNING

Föreliggande studie är en redovisning av det forskningsarbete, som har bedrivits inom ramen för det sk prostitutionsprojektet vid Malmö socialförvaltning under tiden september 1977 – mars 1980. Forskare vid projektet har varit Stig Larsson, socionom och forskarstuderande vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet, och jag själv. Vi har båda under projektperioden varit anställda av Malmö kommun.

Forskningsarbetet har bedrivits intimt sammanlänkat med ett mål-inriktat socialt förändringsarbete. Den grova målsättningen med detta arbete har varit att hjälpa de prostituerade i Malmö bort från könshandeln till ett annat och bättre liv. Både Stig Larsson och jag själv har således under viss del av vår anställningstid deltagit i det sociala förändringsarbetet på samma villkor som övriga i projektet anställda socialarbetare.

Sammanfattningsvis har forskningsarbetet följt tre riktlinjer:

- Att kartlägga könshandelns omfattning och struktur i Malmö.
- Att analysera könshandelns orsaker, innebörder och följder för de inblandade parterna (prostituerade, köpare samt främjare och profitörer).
- Att utvärdera det sociala och kurativa arbetet bland de prostituerade i Malmö.

Stig Larsson och jag har gemensamt ansvarat för den övergripande planeringen, uppläggningsen och genomförandet av forskningsarbetet enligt ovanstående riktlinjer. Inom ramen för detta lagarbete har det dock förekommit en fördelning av arbetet med hänsyn till uppläggningsen och genomförandet av forskningen på olika *delområden* inom projektet. Denna arbetsfördelning har haft följande utseende: Stig Larsson har haft huvudansvaret för den del av forskningen som har berört de prostituerade. Stig Larsson har också haft huvudansvaret för utvärderingen av de sociala insatserna bland de prostituerade.

Jag har själv haft huvudansvaret för datainsamling, analysarbete och rapportförfattande avseende den del av forskningen som har berört främjare och profitörer samt köpare. Jag har därtill haft huvud-

ansvaret för utvärderingen av det sociala arbete som har berört förhållandet mellan prostituerade och hallickar samt förhållandet mellan prostituerade och köpare. Denna arbetsfördelning har i stort sett följts under hela projektperioden.

Föreliggande studie är den första mera omfattande rapporten från forskningsarbetet inom prostitutionsprojektet.¹ Dess ämne är könshandelns främjare och profitörer. Det speciella syftet med rapporten är att behandla en särskild aspekt av främjarnas och profitörernas verksamhet, nämligen hallickverksamheten. Det centrala vetenskapliga syftet med studien är att öka kunskapen om och förståelsen för hallickrelationens orsaker, innebörder och följder i den nutida svenska könshandeln, såväl ur den prostituerade kvinnans som ur mannens/hallickens perspektiv. Jag vill redan här understryka att studien rör sig uteslutande inom ramen för den heterosexuella könshandeln med män som köpare och kvinnor som säljare. Jag kommer således inte alls att beröra den homosexuella könshandeln.

Med hallick förstås enligt vanligt språkbruk en man som tillvinner sig medel för sitt uppehälle genom att ekonomiskt utnyttja en prostituerad kvinna. Ur kvinnans/den prostituerades synvinkel kan man skilja mellan hallicken och andra främjare och profitörer genom att hallicken är den som kvinnan har ett personligt och mer eller mindre starkt känslomässigt förhållande till. I denna studie inriktar jag mig på att försöka analysera två frågekomplex kring denna relation. Dessa kan formuleras på följande sätt:

- (1) Hur uppstår och inleds en sådan relation? Hur utvecklas och vidmakthålls den? Hur upplöses den (om den upplöses)? Vilka innebörder och följder har den för de inblandade parterna?
- (2) Varför tillägnar sig vissa män det manliga förtryckarmönstret i de renodlade och ofta grova former som karakteriserar hallickrelationen? Varför och hur utvecklar mannen sina olika exploateringstekniker, med inslag av "kärleksspel", verbal manipulation och fysiskt våld? Hur är det möjligt att relationen i sin förlängning ofta blir alltmer destruktiv och nedbrytande för båda parterna?

Mitt kunskapssökande om hallicken och hallickrelationen i den nutida svenska könshandeln har i hög grad bestämts av det förhållandet att könshandeln som sådan i viktiga avseenden är en dold företeelse och därför — relativt sett — svåråtkomlig för forskaren. I syfte att så

långt som möjligt övervinna de svårigheter som detta innebär, har jag valt ett angreppssätt med en kombination av olika metodiska ansatser, där mitt engagemang som socialarbetare i prostitutionsprojektet har utgjort själva plattformen.

Förutom de inblickar i hallickarnas och de prostituerades värld som det sociala arbetet har erbjudit, har jag på ett systematiskt sätt samlat olika data om såväl hallickar som prostituerade. Detta har skett genom direkta observationer i miljön, genom intervjuer och informella samtal med prostituerade om deras relationer till män i allmänhet och hallickar i synnerhet, genom insamling av data om hallickar ur olika register och dokument samt genom intervjuer och informella samtal med hallickar. De olika metoder som har kommit till användning redogör jag för i bokens *första kapitel*, som handlar om studiens bakgrund, uppläggning och genomförande.

I det första kapitlet introducerar jag också termen *könshandel* utan att närmare definiera dess innebörd i sammanhanget. Definitionen av begreppet — och av andra för framställningen centrala begrepp — kommer i bokens *andra kapitel*, där jag alltså bl a föreslår att termen prostitution ersätts med *könshandel för att beteckna själva samhällsföreteelsen*. Termen prostitution bör enligt mitt synsätt begränsas till att beteckna *den prostituerades handlingar*. I kapitlet argumenterar jag för att tidigare definitioner i den nationella såväl som i den internationella litteraturen på området har inneburit en ensidig fokusering på den säljande parten, oftast den prostituerade kvinnan. Samhällsfenomenet "prostitution" har närmast betraktats som liktydigt med *de prostituerade kvinnorna*. Den köpande — oftast manliga — partens deltagande har förblivit "osynligt" eller anonymt. Mot detta framhåller jag vikten av att se företeelsen som en samhällsföreteelse, som inbegriper *minst* två handlande parter, en köpare och en säljare. Och som benämning på denna företeelse föreslår jag termen *könshandel*.

Bokens andra kapitel handlar också om *könshandelns indirekta parter*, som utan att vara direkt involverade i själva förbindelsen mellan köpare och säljare kan sägas styra, påverka eller kontrollera dess förutsättningar i viktiga avseenden samt spela en ofta avgörande roll för *könshandelns* utbredning, omfattning och marknadsmässiga organisation. Bland de indirekta parterna kan man urskilja minst två grupper som ofta sammanfaller: främjare och profitörer. I kapitlet ger jag en översikt över vilka olika grupper av främjare och profitörer som kan förekomma i den nutida svenska *könshandeln*. Detta som

en bakgrund till den mer ingående framställningen om en av dessa grupper, nämligen hallickarna.

I bokens *tredje kapitel* tar jag upp frågan om statens förhållnings-sätt till könshandeln i allmänhet och till främjarnas och profitörernas verksamhet i synnerhet. Jag behandlar översiktligt den historiska framväxten av de straffrättsliga bestämmelserna mot *koppleriet* i den svenska lagstiftningen. Därtill presenterar jag de gällande bestämmelserna på området samt de förslag till förändringar av desamma som har framförts under 1970-talet. De förhållanden som berör hallickarna uppmärksammas särskilt. Kapitlets andra huvudstycke innehåller en kortfattad redogörelse för brottsutvecklingen när det gäller koppleriet under tiden från den nuvarande lagstiftningens ikraft-trädande år 1965 och fram till år 1980. De flesta koppleridomar som utdömdes under den tidsperioden avsåg hallickar.

Det *fjärde kapitlet* ägnas helt åt att besvara frågorna kring det första (1) av de två tidigare nämnda frågekomplexen (s. 18). Det handlar således om hallickrelationens orsaker, innebörder och faser, sett ur såväl den prostituerade kvinnans som ur den manlige hallickens perspektiv. Framställningen syftar bl a till att visa på hur nödvändigt det är att inte stanna vid den "officiella" bilden av hallick-verksamheten utan istället tränga bakom den mer eller mindre otäcka eller ibland glättade fasad som ofta på ett förenklat sätt framträder i olika sammanhang. Beskrivningen och analysen av hallickrelationen i kapitlet har i viktiga avseenden vägletts av den teoretiska ansats om hallickrelationen som finns i *Prostitutionen i Sverige*, som är de sakkunnigas och sekreterarnas rapport till 1977 års statliga prostitutionsutredning.² Ett arbete som jag själv deltagit i som sakkunnig. En av kärnpunkterna i denna teoretiska ansats är att hallickrelationen från kvinnans sida i huvudsak handlar om en känslomässig bindning till mannen, åtminstone inledningsvis. Ur mannens synvinkel har förhållandet i huvudsak en helt annan innebörd. Det handlar framför allt om en ekonomisk exploatering av kvinnan. Vidare kan i förhållandet mellan hallicken och den prostituerade skönjas en *renodling* av vissa grundläggande drag i den traditionella man/kvinn-strukturen i vårt samhälle. Detta är en för mig viktig utgångspunkt. *Jag menar att det är fruktbart att anta att synliggörandet av det "avvikande" mönstret i förhållandet mellan hallicken och den prostituerade blottlägger vissa allmängiltiga mekanismer i sk normala relationer mellan man och kvinna i vårt samhälle.*

I det *femte och avslutande kapitlet* står den manlige hallicken i

centrum. Betoningen ligger på hallickrelationens innebörder, orsaker och följder ur mannens perspektiv (det andra (2) av de två tidigare nämnda frågekomplexen). I analysen tar jag i huvudsak fasta på tre olika förhållanden: (1) mannens levnadsbetingelser — i främst ekonomiskt och socialt avseende — före mötet med kvinnan, (2) manligheten/mansrollen och de speciella subkulturella värderingar som präglar hallickens världsbild samt (3) det destruktiva spelet mellan hallicken och den prostituerade, med å ena sidan kvinnans svar och reaktioner på mannens härskarordning och å andra sidan mannens olika metoder att vidmakthålla denna ordning.

Analysen i kapitlet sker mot den faktiska bakgrunden av att hallickverksamheten i Sverige under 1970-talet hade en starkt internationell prägel. Inslaget av utländska medborgare var högt bland dem som misstänktes och dömdes för koppleri under den aktuella perioden. Detta var någonting nytt för svenska förhållanden. Tidigare hade bilden dominerats av män av inhemsk härkomst. Framställningen i kapitlet syftar till att närmare förklara också denna sida av hallickverksamheten.

Till sist innehåller boken tre bilagor. I bilaga A ger jag en översiktlig redogörelse för innehållet och resultaten av det sociala arbetet i prostitutionsprojektet. I bilaga B redovisar jag något mera utförligt några av de erfarenheter som gjordes i projektet med anledning av sociala insatser i hallickrelationer. Bilaga C är en tabellbilaga, som avser att utgöra ett komplement till den löpande texten. Den innehåller framför allt vissa bakgrundsdata, när det gäller hallickarna i Malmö.

KAPITEL I

STUDIENS BAKGRUND, UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE

1 STUDIENS BAKGRUND, UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE

1.1 Inledning

År 1975 beslutade en rad myndigheter i Malmö — socialförvaltningen, polisen, åklagarmyndigheten, lokala skattemyndigheten och länsstyrelsen — att låta utreda vissa klubbars och näringsstälens sociala struktur och betydelse. Bakom beslutet låg myndigheternas oro över de tilltagande problemen kring ett antal restauranger, barer och andra liknande lokaler. Illegalt spel, sprit- och narkotikahandling, koppleri, häleri och annan brottslighet föreföll uppträda allt oftare och i allt större omfattning i anslutning till en del näringsställen och serveringslokaler. Berörda myndigheter kunde dessutom konstatera att två större hotell- och restaurangföretag hade gått i konkurs under året. I båda fallen tycktes "svindlande" fastighetsaffärer ligga bakom rörelsernas ekonomiska bankrutt. Polisen hade vidare gått till frontalangrepp mot stadens sexklubbar, som samtliga hade karaktären av lindrigt maskerade bordeller och där ägarna i samtliga fall misstänktes — och senare dömdes — för koppleri.

Behovet av att mot denna bakgrund försöka få ett bättre grepp om olika serveringslokalers betydelse för brottsligheten framstod som allt mer angeläget för myndigheterna. Men också kring serveringslokalernas sociala betydelse i övrigt ansågs det nödvändigt att få till stånd en bredare principiell diskussion. Därför beslutade de nämnda myndigheterna efter gemensamma överläggningar att på ett systematiskt sätt belysa näringsstälens situation och utveckling i Malmö.

En projektgrupp bildades för ändamålet. I denna ingick representanter för nämnda myndigheter. Sociala centralnämnden i Malmö biträdde projektgruppens förslag om undersökningen. Brottsförebyggande rådet beviljade senare under året sociala centralnämndens

ansökan om anslag till utredningsarbetet. Stig Larsson och jag själv anställdes för att utföra det fortlöpande arbetet på uppdrag av projektgruppen.

I början av andra halvåret 1976 kunde vi presentera vår rapport för projektgruppen. Samtliga myndighetsrepresentanter ställde sig bakom rapporten. I november 1976 publicerades den under titeln *Svarta affärer – en utredning om vissa klubbars och näringsställens sociala betydelse och struktur* (Malmö socialförvaltning, 1976).

1.2 "Svarta affärer"

Eftersom inga undersökningar tidigare gjorts i Sverige om näringsställens sociala struktur och betydelse – och då tämligen begränsade ekonomiska och tidsmässiga resurser stod till vårt förfogande – insåg vi från början att vårt arbete närmast skulle få karaktären av en pilotstudie. Detta innebar att vi huvudsakligen inriktade oss på att försöka belysa olika problem och finna intressanta frågeställningar kring näringsställena ur social synvinkel. Dessutom var det ju endast förhållandena i Malmö som skulle undersökas. För att kunna göra vederhäftiga generella påståenden, skulle det ha varit nödvändigt att ha jämförbart material också från andra håll.

Utgångspunkten för undersökningen var förekomsten av en rad brott i anknytning till verksamheten på ett antal näringsställen. Andra utgångspunkter än denna skulle med fördel kunna ha använts. Vi antyder en i bokens metodkapitel: efter en inventering av de olika sociala funktioner, som näringsställen och liknande lokaler har, skulle deras sätt att fullgöra dessa funktioner kunna ha studerats. Ett sådant tillvägagångssätt hade emellertid krävt andra metodologiska och resurmässiga förutsättningar än dem vi hade.

Det vetenskapliga värdet och tillförlitligheten av det material vi hade tillgång till eller samlade in varierade starkt, vilket låg i studiens natur. Vi rörde oss med olika uttrycksformer för ett svårtillgängligt och i många avseenden dolt samhälle. Således varierade tillgången på studieobjekt starkt för olika ämnesområden. Ett förhållandevis rikt material stod till vårt förfogande när det gällde könshandeln. Här utgjorde exempelvis polisens spaningspromemorior och förundersökningar efter razziorna mot ett antal sexklubbar en given utgångspunkt. Det motsatta var förhållandet när det gällde den mer eller mindre organiserade och ekonomiska brottsligheten. Vid denna tidpunkt

hade polisen haft små möjligheter att få grepp om den situationen. Därför förelåg inget mer omfattande myndighetsmaterial härvidlag. Inte heller hade samhällsvetare i Sverige — till skillnad från kollegor i andra länder — försökt ta sig an ämnet.

Förutom det redan befintliga materialet — spaningsrapporter och promemorior — hos polis och länsstyrelse utförde två av de om näringsställen mest kunniga tjänstemännen på respektive myndighet en skattning av förekomsten av olika typer av kriminalitet på krogar och barer i Malmö. Värdet av skattningen måste bedömas mot bakgrund av dessa tjänstemäns särskilda kunskaper i ämnet (se mer om detta på s. 38). Vid sidan av denna något oortodoxa metod utgjorde massmedia en viktig kunskapskälla för oss i utredningsarbetet. Inte bara enskilda radio- och TV-program eller tidningsartiklar, utan också en del kunniga och initierade reportrar ställde sig till vårt förfogande och gav oss värdefull hjälp. Detsamma gällde för övrigt också andra kategorier av människor med specialkunskap på området såsom fackliga ombudsmän inom hotell- och restaurangbranschen, företrädare för ägarsidan inom samma bransch, anställda, gäster, spelare, langare, prostituerade och många andra. På olika mer eller mindre systematiska sätt kom vi under arbetets gång i kontakt med människor, som berättade för oss om den verklighet vi ville undersöka.

Trots det förhållandevis otillräckliga material vi hade att tillgå för utredningen framgick det klart, att en omfattande kriminalitet ägde rum på och omkring vissa krogar, klubbar och andra liknande lokaler. I och för sig var inte detta något märkvärdigt konstaterande. Många typer av kriminalitet förutsätter helt enkelt träffpunkter. Häleri och langning kräver marknadsplatser. Illegalt spel kan för det mesta inte utövas utanför speciella spellokaler. Könshandeln och med den koppleriet fordrar kontaktytor mellan köpare och säljare samt lokaler, där konsumgänge kan äga rum. Dessutom behövs det miljöer, där förberedelser och anstiftan till brottslighet kan ske. Även när det gäller rekryteringen av nya utövare inom de olika kriminella branscherna är det ingen överdrift att påstå att en del serveringslokaler har en strategisk betydelse. Det diffusa begreppet "den undre världen" kan åtminstone delvis sägas förkroppsligas av en rad restauranger, barer eller klubbar, som det kriminella skiktet särskilt ofta frekventerar.

En annan problemställning som vi behandlade i *Svarta affärer* var frågan om det existerade några kopplingar mellan den grupp av brottslingar, som frekventerade de aktuella restaurangerna och ägarna

till restaurangerna och fastigheterna, vari restaurangerna var belägna. Att döma av våra resultat var svaret ett otvetydigt ja (se a.a., kap 7, s. 156). För att belysa sambandet redogjorde vi med hjälp av olika konkreta exempel för avancemang och kontakter mellan olika kriminella skikt. Det är otvivelaktigt så, att olika kriminella skikt har behov av varandra. Den utslagne heroinisten i bottenskiktet behöver både langare och medhjälpare för att få sina dagsransoner. Om dessa ransoner finansieras av stölder, behövs hälare att avyttra godset till. Hälaren finns kanske på en klubb eller i en serveringslokal, där serveringsverksamheten drivs som en täckmantel för stöldgodsaffärerna. I nästa led går kanske godset till en affär, som startats av fastighetsägaren till huset där affären är belägen. Därifrån säljs godset vidare till allmänheten. Förtjänsten kommer både klubbägaren, affärsinnehavaren och fastighetsägaren till godo. Den bildar underlag för flera fastighetsaffärer och nya köp och ny försäljning av hälerigods. De prostituerade utgör ett annat skikt i brottslighetens utmarker, som får dra sina strån till stacken, utan att bli särskilt välbärgade. Hallickar och andra främjare och profitörer i sexklubbs-, hotell- och fastighetsägares skepnad kan ackumulera avsevärda profiler på könshandeln. Vid sidan om den direkta koppleriverksamheten berikar sig dessa personer också på det pråliga nattliv, som hör till könshandelsmiljön.

Även de personer som skaffar sig profiler genom ekonomiska skumrasktransaktioner i lagens randområden är i behov av de lägre skikten. Fastighetsägaren som vill trissa upp priset på sina objekt ingår samarbete med handplockade hyresgäster i klubb- och restaurangbranschen. Samarbetet tar sig uttryck i en ekonomisk karusell med höjda hyror och konkurshärvor, och till syvende och sist ökat försäljningsvärde på fastigheterna. Klubb- och restaurangägarna hårdkör verksamheten fram till konkurs med hjälp av "svart" arbetskraft, företrädesvis utländska medborgare som saknar arbetstillstånd och som är helt i händerna på sina arbetsgivare.

Ju bättre och säkrare kommunikationerna är mellan de olika skikten, desto mera insynsskyddat och snabbt kan de svarta affärerna rulla. För medlemmarna i toppskiktet betyder det större vinster och mera makt, medan de som står längst ner i denna symbiotiska behovsordning går en social utslagning till mötes.

Med detta säger jag inte att vi i undersökningen fann belägg för att det existerade en *genomorganiserad* brottslighet, där trådarna löpte i hierarkiska mönster från den vanlige narkomanen, den alkoholiserade kåkfararen eller gatflickan i bottenskiktet genom restau-

rang-, bar- eller klubbägarna i mellanskiktet till fastighetsägare och finansiärer i toppskiktet. Frågan om en svensk maffiabildning har ibland engagerat journalister, samhällsvetare och politiker. Maffian brukar betraktas som prototypen för organiserad brottslighet. Den måste enligt Knut Sveri ha följande karakteristika för att göra skäl för namnet:

- (1) Det måste finnas en sammanslutning, en organisation, som är hierarkiskt uppbyggd. Det måste alltså finnas något som motsvarar 'chefer, arbetsledare och arbetare' eller 'kaptener, sergeanter och soldater', m a o en arbetsledning och ett styrorgan.
- (2) Organisationen måste ha en viss varaktighet och inte vara tillfälligt ihopräfsad för en bestämd uppgift.
- (3) Organisationen måste ha till huvudsaklig uppgift att syssla med kriminell aktivitet i profitsyfte.¹

Sveri säger att en nykter bedömning av förhållandena i Sverige ger vid handen att det knappast finns någon *organiserad brottslighet* som motsvarar dessa karakteristika.² Vår pilotstudie i Malmö 1976 tydde på att Sveris bedömning sannolikt är riktig. Vad som var typiskt för de verksamheter som vi kom i kontakt med i vår undersökning var inte det organisatoriska inslaget, utan snarare *ett kontaktnät mellan olika personer eller personkonstellationer*. Sveri igen:

Det behövs pengar för att öppna en porrklubb eller restaurang eller för att starta ruljansen med fastigheter, och dessa pengar skaffar man sig genom kontakter, vanligtvis inom bankvärlden och på helt legalt sätt. Sedan maximerar man sin profit på olika sätt, exempelvis genom att via bulvaner och kontakter trissa upp priset på fastigheterna och därefter sälja dem eller genom att försälja stulen eller insmugglad sprit i restaurangrörelsen eller underlåta att betala skatt för den anställda, grå arbetskraften, eller genom att ta högt inträde till porrklubbarna just på grund av att de kan erbjuda prostituerade till de kunder som så önskar.

För denna typ av verksamhet vore en organisation mera till skada än till nytta, därför att en sådan skulle förhindra och kontrollera det privata, brottsliga initiativet som just är själva drivfjädern i dessa typer av verksamhet. *Ett nätverk av kontakter av jämbördiga skojare som bistår varandra med olika transaktioner allt eftersom tillfälle bjuds*, verkar vara det system som hit-

intills fungerat i landet. Någon överordnad organisation av maffiastruktur finns det ingen antydan till ...³

(Min kursivering)

Genom att olika typer av verksamhet förutsätter varandra, flyter de olika legala och illegala skikten in i varandra. Kopplingarna dem emellan kan vara svåra att överblicka. Spaningsarbetet vid vissa klubbar och restauranger som vi redovisade i rapporten gav emellertid en bild av olika sammankopplingar mellan de skilda skikten i ett antal fall.

1.3 Könshandeln

Svarta affärer innehöll en systematisk genomgång av olika verksamhetsområden med anknytning till restaurangbranschen, där brottslighet förekom under den aktuella perioden: spel, servering och försäljning av rusdrycker, könshandel, handel med stöldgoods och narkotika, anställning av arbetskraft och olika ekonomiska transaktioner. När det gäller undersökningens resultat ämnar jag i det här sammanhanget bara helt kort referera några data från den del av studien som behandlade könshandeln.

I början och mitten på 1960-talet fanns endast ett 15-20 tal av polisen kända prostituerade i Malmö. Antalet personer som hade prostituerat sig under åren 1973-1975 var enligt polisiära spanings- och kontrolldata ca 360. Denna siffra inkluderade såväl mera varaktigt prostituerade som sk tillfällighetsprostituerade (personer om vilka det var känt att de endast prostituerade sig sporadiskt eller under kortare tid). I huvudsak rörde det sig om prostituerade som var verksamma i gatumiljön och på sexklubbar, men till viss del också om prostituerade som tog emot män i sk poseringsateljéer. Utredningsmaterialet visade också att av de ca 160 kvinnor som hade varit verksamma på sexklubbar under samma tidsperiod var en tredjedel utländska medborgare, företrädesvis från de övriga nordiska länderna samt från Polen och Jugoslavien.

De flesta av de klubbprostituerade — som var den grupp vi tittade särskilt på i undersökningen — hade bara den mest nödtorftiga skolgång bakom sig. Inte så få hade varit intagna på barnhem eller ungdomsvårdsskolor. De flesta hade mycket begränsade erfarenheter av arbetslivet. De få yrkesgrupper som fanns representerade tillhörde

nästan undantagslöst kategorin kvinnliga låglöneyrken som ekonomi-biträde, affärsbiträde, textilarbetare, etc.

Undersökningen riktades vidare mot olika grupper av personer som hade inkomster av könshandeln, förutom de prostituerade själva: sexklubbsägare, fastighetsägare, hotellägare, restaurangägare och hallickar. Förundersökningar och rättegångshandlingar från domstolsprocesserna mot ett tjugotal sexklubbsägare och sexklubbsanställda i Malmö under hösten 1975 och våren 1976 visade att könshandeln på sexklubbarna hade inbringat miljonbelopp i ren vinst årligen, enbart i form av entréavgifter. Det fanns dessutom enligt vårt material goda skäl att anta att restaurang- och barägare i Malmö hade ekonomisk vinning av att upplåta sina lokaler åt denna verksamhet. Under våren 1976 häktades en fastighetsägare i staden som misstänkt för att ha hyrt ut lokaler åt ett 50-tal sex- och spritklubbar samt lägenheter och lokaler för den verksamhet som ett 70-tal prostituerade bedrev. Fastighetsägaren släpptes i brist på bevis.⁴

Bland könshandelns främjare och profitörer liksom bland dess utövare var inslaget av utländska medborgare markant. Av samtliga 19 personer som dömdes för koppleri i samband med bordellverksamheten på sexklubbarna var tolv utlänningar. Alla utom en av de sju hallickar som dömdes vid Malmö tingsrätt under tiden oktober 1974 till februari 1976 var också utländska medborgare. Förekomsten av utländska sexklubbsägare, hallickar och prostituerade hade under en 5-6 års period inneburit en internationalisering av könshandeln i Malmö. Uppgifter från de två andra storstäderna i landet visade samma tendens.

I undersökningen pekade vi på en rad olika aspekter och konsekvenser av könshandelns internationalisering. Å ena sidan handlade det om ekonomiska transaktioner över landets gränser. I något fall tydde utredningsmaterialet på att de i Sverige dömda utländska sexklubbsägarna endast var bulvaner för utländska kapitalintressen. I ytterligare något fall gick penningtransaktionerna åt motsatta hållet, så att det i Sverige på kriminell väg ihopkomna kapitalet investerades utomlands. Å andra sidan handlade det om de utländska hallickarnas arbetsmetoder och tillvägagångssätt för att bedriva handel med kvinnor som varor. Dessa metoder var nya för svenskt vidkommande och gav hanteringen en helt annorlunda prägel än tidigare. En del utländska hallickar som var verksamma i Malmö motsvarade i sitt uppträdande på många sätt bilden av framgångsrika affärsmän med en självsäker och arrogant livsstil, till skillnad från

den betydligt vanligare bilden av hallicken som en försupen och demoraliserad existens på samhällets botten. Undersökningen visade också att de utländska sexklubbsägarna rekryterade "svart" arbetskraft till klubbarna, företrädesvis landsmän. För dem som saknade tillstånd att vistas i landet fungerade klubbarna som gömställen undan myndigheternas insyn och kontroll.

Sammanfattningsvis gav studien av könshandeln i Malmö vid handen att det för det första hade skett en mycket kraftig ökning av dess omfattning från andra hälften av 60-talet till första hälften av 70-talet. Åtminstone om man — som vi — mätte denna ökning i antalet personer som prostituerade sig.

För det andra hade könshandeln helt klart genomgått en strukturförändring i olika avseenden jämfört med tidigare. Nya former av kontaktytor mellan könshandelns säljare och köpare som stegvis hade vuxit fram under andra hälften av 60-talet, fick sitt definitiva genombrott och nådde sin största utbredning under första hälften av 70-talet. Detta gällde särskilt poserings- och sexklubbsverksamheten. Samtidigt med att dessa nya könshandelsformer bredde ut sig, ökade rekryteringen av unga kvinnor till de prostituerades led.

Till könshandelns strukturuomvandling hörde också den markanta internationaliseringen både med avseende på dess utövare och dess främjare och profitörer.

1.4 Efter "Svarta affärer" ...

Rapporten rönt stor uppmärksamhet. Särskilt uppmärksammas blev den del av studien som behandlade könshandeln. Knappt en vecka efter offentliggörandet av rapporten sände faktaredaktionen på TV 1 — Studio S — ett program om könshandeln i Stockholm under rubriken "Småflickor till salu — med lagens hjälp?". Tillsammans kom rapporten och TV-programmet att utlösa en intensiv samhällsdebatt om könshandeln; en debatt som i sitt mest intensiva skede sträckte sig en bit in på våren år 1977.

En undersökning som utfördes vid journalisthögskolan i Stockholm, vars syfte var att belysa och analysera massmedias sätt att hantera frågan vid denna tidpunkt, visar på ett intressant sätt dels hur den under några månader hamnade i samhällsdebattens blickpunkt, dels vilka omedelbara politiska konsekvenser frågans aktualisering ledde till. När man ur ett efterhandsperspektiv läser nedan-

stående redogörelse som är hämtad ur högskolans undersökning får man en känsla av att det inträffade ett nästan panikartat uppvaknande på olika håll i landet:

Under vintern 1976-77 fördes en debatt i Sverige om prostitution och pornografi. Den omedelbara orsaken var en undersökning som socialförvaltningen i Malmö gjort. Den publicerades i november under titeln 'Svarta affärer'. En vecka senare kom ett TV-program om tonårsprostitution. Sedan följde händelserna slag i slag.

18/11 'Svarta affärer' presenteras.

24/11 Studio S sänder 'Småflickor till salu — med lagens hjälp?'. Efter programmet formulerades en JO-anmälan mot polisen som ansetts alltför släpphänt. 17 personer skrev under. (Studio S sändes i repris 29/11)

25/11 Beslut att polisen, socialförvaltningen och skolan ska utreda ungdomsprostitutionen i Stockholm. En arbetsgrupp tillsätts av samarbetsorganet BPS (barnavårdsnämnd, polis, skola). Två frågor i riksdagen efter avslöjandena om barnporr i Stockholm. Rolf Sellgren (fp) frågar justitieminister Sven Romanus (opol) om denne vill ge polisen större resurser för att bekämpa tonårsprostitutionen. Inga Lantz (vpk) frågar socialminister Rune Gustavsson (c) vad han tänker göra för att stoppa barnprostitutionen och barnpornografen.

27/11 En större importör av pornografiska tidningar med barn skall sluta ta in sådana tidningar. Flera JO-anmälningar mot polisen (den 7/12 hade 8 anmälningar kommit till JO-expeditionen).

3/12 Stockholms turisttrafikförbund tar från årsskiftet bort alla sexannonser (till porrklubbar) i broschyren 'This week in Stockholm'.

8/12 Socialborgarrådet i Stockholm, Mats Hulth (s), föreslår i fullmäktigedebatten att hotell och restauranger som tillåter prostitution inte skall få förnyat sprittillstånd.

9/12 Stockholms polischef Hans Holmér tillsätter en specialgrupp på 23 poliser för att hejda den ökande prostitutionen.

15/12 Lukas Bonnier beslutar att dra tillbaka FIB/Aktuellts julkalender med nakna kvinnor.

- 16/12 Den hårt kritiserade sexualbrottsutredningen skrotas. Justitieminister Sven Romanus utser en ny kommitté.
- 21/12 Dagens eko har i flera sändningar under dagen ett reportage som avslöjar att polisen tvingar till sig gratis samlag med prostituerade. Debatt i radion på eftermiddagen.
- 22/12 Rikspolisstyrelsen utser en specialkommission som skall utreda anklagelserna mot polisen.
- 4/1 Polisens specialgrupp lämnar sin första rapport. En hallick har gripits. Två razzior mot misstänkta bordeller. Flera unga flickor – två under femton år – har rapporterats till sociala myndigheterna.
- 19/1 Stockholms kommuns spritpoliser träffar på prostituerade på hotell Sheraton.
- 28/1 Sexualbrottsutredningen får sina nya direktiv. En specialutredning om prostitutionen skall göras av socialdepartementet innan Romanus tar ställning till straffet för kopp-leri. Mats Hulth vill utreda Stockholms 'Svarta affärer'. Socialförvaltningen skall leda en expertgrupp med folk från polisen, länsstyrelsen och skattemyndigheten.⁵

Den här refererade händelseutvecklingen gällde i första hand Stockholm och rikspolitiken. Men också i Malmö, där man tidigare än på andra håll hade uppmärksammat problemen kring könshandeln, beslutade berörda myndigheter att fortsätta sitt arbete med frågan. Detta kom bl a till uttryck i att den projektgrupp, som tidigare omnämnts i redogörelsen för bakgrunden till *Svarta affärer*, också fick nya arbetsuppgifter. Till dessa hörde att finna metoder och strategier för att motverka könshandelns vidare spridning och negativa sociala följdverkningar.

1.5 Prostitutionsprojektet blir till

Projektgruppen beslutade efter överläggningar att begära, att sociala centralnämnden i Malmö skulle starta en uppsökande social verksamhet med inriktning på de prostituerade samt ansöka om medel hos Brottsförebyggande rådet för fortsatt forskning rörande könshandeln.

Stig Larsson och jag fick i uppdrag av gruppen att utarbeta ett forskningsprogram, som skulle ligga till grund för en ansökan om forskningsmedel. I detta skrev vi:

Den tidigare nämnda explorativa studien (*Svarta affärer*) ger en väl dokumenterad men ytlig bild av prostitutionen, såsom den tagit sig uttryck i Malmö under åren 1974-76. Beskrivningen baseras på data kännetecknande för en sk pilot-studie, d v s enskilda intervjuer och refererande av tillgängligt aktmaterial. Denna beskrivning är därför allt för osäker för att ligga till grund för både allmänt förebyggande sociala åtgärder och systematiserat socialt behandlingsarbete. I en undersökning med tidsmässigt bättre resurser och framför allt med en begränsning endast till prostitutionen är förutsättningarna goda att ge berörda myndigheter — inte bara i Malmö — ingående kunskaper om prostitutionen.⁶

Vi framhöll att syftet med den sociologiska forskningen skulle vara att dels kartlägga könshandelns omfattning och struktur i Malmö, dels analysera könshandelns orsaker på samhällelig och individuell nivå. Forskningsarbetet skulle bedrivas intimt sammanlänkat med det målinriktade sociala förändringsarbetet. På så sätt skulle vi kunna erhålla ett kunskapsunderlag för att belysa de inblandade parternas situation i könshandeln och i samhället i stort. Dessutom skulle vi, enligt forskningsprogrammet, göra en utvärdering av de sociala och kurativa insatserna.

Vi betonade i programmet att det planerade sociologiska forskningsarbetet skulle vara inriktat på grundläggande forskning om könshandeln som *företeelse* i det svenska samhället. Könshandeln hade med vissa undantag inte blivit ordentligt belyst sedan början av seklet. Forskningens uppgift skulle således inte begränsas till att utgöra ett underlag för direkta samhällsinsatser. Emellertid menade vi att ett ambitiöst upplagt forskningsprogram med inriktning på att allmänt belysa företeelsens orsaker, struktur och omfattning borde kunna tjäna som kunskapskälla både för beslutsfattare i fråga om social planering och lagstiftning och för enskilda socialarbetare, poliser och kriminalvårdstjänstemän i deras yrkesutövning. För att understryka vikten av en integration mellan det sociala arbetet och forskningen menade vi att forskarna borde delta i det sociala arbetet på samma villkor som socialarbetarna.

Den 24 februari 1977 beslutade sociala centralnämnden att — med ovan nämnda forskningsprogram som underlag — ansöka om medel hos Brottsförebyggande rådet för att kunna igångsätta den planerade forskningsverksamheten. Medel beviljades, dock inte i en

sådan storleksordning att de budgeterade lönekostnaderna för forskningen kunde täckas, varför det redan innan projektstarten blev nödvändigt med en nedbantning av den ursprungligen planerade verksamheten. Trots detta beslutade sociala centralnämnden att igångsätta projektet. Starten skedde den 1 september 1977, sedan två socialarbetare vid Malmö socialförvaltning knutits till projektet.⁷

1.6 Projektorganisationen

Projektorganisationen, som i stort sett var densamma från projektstarten i september 1977 fram till juni 1981, såg ut på följande sätt.

Projektledningsgruppen

Projektledningsgruppen bestod av representanter från socialförvaltningen, lokala skattemyndigheten, åklagarmyndigheten, polisen, länsstyrelsen och skyddskonsulenten. Ordförande i gruppen var avdelningschefen för sociala avdelningen vid socialförvaltningen.

Gruppens huvuduppgift var att fungera som en *referensgrupp* till prostitutionsprojektet. Konkret innebar detta att gruppen utgjorde ett kontakt- och informationsforum, där olika frågor av strategisk betydelse för ett samordnat motarbetande av könshandeln och dess negativa sociala följdverkningar diskuterades. Gruppens funktion var rådgivande. Beslutsansvaret för projektets sociala och kurativa verksamhet låg helt och hållet inom socialförvaltningens sociala avdelning.

Projektgruppen

Socialarbetarna

Två socialarbetare med lång erfarenhet av socialt arbete knöts till projektet.⁸ Eftersom projektet var en försöksverksamhet och då det saknades förebilder för verksamheten från annat håll, fanns vid projektstarten ingen utarbetad och fastställd befattningsbeskrivning för de båda socialarbetarna. Det enda dessa båda fick veta var att de skulle bedriva social och kurativ verksamhet på försök bland de prostituerade i Malmö. Målsättningen med arbetet var framför allt att hjälpa de prostituerade bort från könshandeln till ett annat och bättre liv. Den organisatoriska plattformen för den

sociala verksamheten och de sociala metoderna i arbetet skulle utformas av socialarbetarna och forskarna tillsammans. Det formella och arbetsledande ansvaret för projektets verksamhet låg hos sociala avdelningen vid Malmö socialförvaltning. De båda socialarbetarna adjungerades till projektledningsgruppen.

Forskarna

Stig Larssons och min huvuduppgift var att svara för uppläggningsen och genomförandet av det planerade forskningsprogrammet. För att understryka vikten av en integration mellan det sociala arbetet och forskningen skulle vi dessutom delta i det sociala arbetet på samma villkor som socialarbetarna under viss del av vår tjänstgöringstid. Vi adjungerades också till projektledningsgruppen.

Prostitutionsprojektet var en försöksverksamhet som ursprungligen planerades pågå i två år. Projektet skulle alltså ha varit avslutat sommaren 1979. Genom olika beslut i sociala centralnämnden förlängdes dock projektperioden, i en första omgång fram till den 31 december 1980 och i en andra omgång fram till den 31 december 1981. Förlängningsbesluten gällde dock endast i begränsad utsträckning forskningsdelen av projektet. Formellt upphörde det ursprungligen planerade forskningsprojektet den 1 april 1980. Under hela perioden bekostades projektets sociala verksamhet av Malmö kommun. Kostnaderna för forskningen finansierades med medel dels från Brottsförebyggande rådet, dels från socialdepartementet.

I det följande kommer jag att på ett sammanfattande sätt redogöra för några olika faser i det sociala förändringsarbetet. Syftet med redogörelsen är främst att ge en för läsaren nödvändig bakgrundsbild. För en närmare presentation av åtgärdsarbetets innehåll och utfall hänvisar jag till Bilaga A. Denna får emellertid inte uppfattas som en slutgiltig utvärdering av det sociala arbetet. En avsevärt mer detaljerad och ingående sådan återfinns i Stig Larssons kommande doktorsavhandling i sociologi (med den preliminära titeln *Könshandeln*).

Jag börjar med en lägesbeskrivning av könshandelns omfattning och uttrycksformer i Malmö vid tiden för projektstarten hösten 1977.

1.7 Lägesbeskrivning av könshandeln i Malmö vid projektstarten

Det enklaste sättet att beskriva könshandelns omfattning vid en given tidpunkt är i termer av antalet verksamma prostituerade. Andra tänkbara, men mer svårtillgängliga mått är antalet köpare eller antalet kontakter mellan köpare och säljare.

I det normala fallet finns det inga siffror som *exakt* anger antalet verksamma prostituerade. De siffror vi har att tillgå är grova skattningar, som utgår från tillgängliga polisiära spaningsdata. Sådana siffror är ofta inte särskilt tillförlitliga. Å andra sidan är polisiära data de enda data vi har. Malmöpolisens kunskap om könshandeln var vid denna tidpunkt förmodligen ovanligt god, jämfört med de flesta andra polisdistrikt i landet. Alltsedan de första razziorna mot sexklubbarna i slutet av 1974 hade man mer eller mindre kontinuerligt riktat spaning mot könshandelsmiljön. Och just under hösten 1977 var man särskilt aktiv på denna front, vilket innebär att de siffror vi har tillgång till genom polisens försorg måste anses vara förhållandevis tillförlitliga, förutsatt att man betraktar dem som *minimisiffror*.

1.7.1 Könshandeln på sexklubbar

Under åren 1974-1976 lagfördes ägare och anställda vid nio sexklubbar i Malmö. Efter den 1 april 1977 fanns det inga sexklubbar kvar i staden. Myndigheternas insatser i Malmö innebar också början till en minskning av det totala antalet klubbar i hela landet, dels därför att klubbarna i Malmö helt försvann, dels därför att myndigheterna på vissa andra orter — dock inte på alla — började inskrida mot den olagliga bordellverksamhet som omgav den pornografiska föreställningen på klubbarna (se s. 86).

För de kvinnor som var verksamma på klubbarna innebar detta minskade tillfällen till prostitution i sexklubbsmiljö eller i anknytning till denna miljö. Eftersom antalet sexklubbar minskade långsammare i övriga landet än i Malmö (se tabell 12, bilaga C), medförde förändringen till en början att vissa kvinnor försvann från könshandelsmarknaden i Malmö för att vara verksamma på andra klubbar i landet. Andra stannade kvar men började att bedriva prostitution i andra miljöer, företrädesvis på gatan eller i poseringsateljéer. Några slutade helt att prostituera sig. I *Svarta affärer* kunde vi visa

att c:a 160 kvinnor hade varit verksamma på stadens olika sexklubbar under åren 1973-1975. Siffran baserades på polisiära spanings- och kontrollerdata och bör således betraktas som en minimisiffra. Det verkliga antalet var förmodligen större.

Med största sannolikhet innebar stängningen av sexklubbarna i Malmö att könshandelns omfattning i staden totalt sett minskade — räknat i antalet prostituerade. Sammanfattningsvis existerade alltså inte någon könshandel på sexklubbar i Malmö vid tiden för projektstarten.

1.7.2 Könshandeln på gatan

Könshandeln på gatan var vid den aktuella tidpunkten i stort sett begränsad till en stadsdel, Rörsjöstaden, i centrala Malmö. De flesta prostituerade uppehöll sig på olika ställen längs med den långsträckta Kungsgatan, som skär tvärs igenom stadsdelen i öst-västlig riktning. Även de till Kungsgatan angränsande tvärgatorna var uppehållsplatser för de prostituerade. I vissa av fastigheterna, belägna utmed Kungsgatan och dess tvärgator, hyrde de prostituerade lägenheter som utförandeplatser för könshandeln. I direkt anslutning till själva könshandelsstråket ligger en park, som särskilt under kvälls- och nattetid var tillhåll för narkomaner och prostituerade. Det hände också att könshandelsförbindelser genomfördes i parken. Det vanligast förekommande mönstret var emellertid att den prostituerade plockades upp i köparens bil, varefter färden gick till den prostituerades lägenhet eller till någon öde plats utanför centrum, där själva könsumgänget ägde rum i köparens bil.

Under perioden juli-september 1977 företog kriminalpolisen en kartläggning av personer som kunde misstänkas för koppleribrott. I samband därmed bedrevs en omfattande spaning i gatumiljön mot de prostituerade och deras förehavanden. Under september månad intensifierades spaningarna, och vissa dygn fanns polispersonal kontinuerligt på Kungsgatan från kl 12.00 den ena dagen till 04.00 påföljande dag. Spaningarna utfördes från såväl fasta som mobila stationer.

Av spaningspromemoriorna från denna tid framgår att antalet prostituerade på Kungsgatan varierade starkt från dag till dag och mellan dygnets olika timmar. Under eftermiddagstimmarna fanns vanligtvis ett 15-tal prostituerade längs stråket. Vissa vardagskvällar

fanns samtidigt upp emot 30, av polisen kända kvinnor, som från olika platser längs Kungsgatan väntade på köpare.

På den statliga prostitutionsutredningens begäran gjorde Malmöpolisen i december 1977 en sammanräkning av samtliga kvinnor, som man *säkert* visste (efter kontroll och identifiering på fältet) hade prostituerat sig vid ett eller flera tillfällen i Malmö under året. Sammanräkningen gav summa 238 kvinnor, varav man beräknade att c:a 175 företrädesvis hade prostituerat sig på gatan. Denna siffra är det närmaste vi kan komma, när det gäller att bestämma omfattningen av könshandeln på gatan vid projektstarten. Det är emellertid viktigt att framhålla att siffran gällde för *hela* året 1977. Dessutom pekar de flesta kända fakta om könshandeln på gatan⁹ på att omsättningen bland de prostituerade är hög. Gruppen är långtifrån konstant under en viss längre tid. Vidare har könshandeln på gatan — till skillnad från tex könshandeln i sk ateljéer — en utpräglad tillfällig karaktär. Det är inte ovanligt med kvinnor som prostituerar sig på gatan under kortare tid — under några veckor eller månader — för att sedan upphöra, antingen helt och hållet eller för en längre eller kortare tid. Detta innebär att de flesta mindre systematiskt utförda beräkningar, som gäller omfattningen av könshandeln på gatan, är behäftade med stor osäkerhet.

1.7.3 *Könshandeln i ateljéer*

Med utgångspunkt från de telefonnummer som angavs i prostitutionsannonserna i olika kontaktorgan (dagstidningarnas annonspalter, pornografiska tidskrifter samt sk kontakttidningar och sexguider) kontrollerade polisens spanare kontinuerligt med televerket vem som ansvarade för abonnemanget och vid vilken tidpunkt telefonerna hade kopplats in. Detta gjorde man i syfte att undersöka eventuella koppleribrott i samband med ateljéverksamheten. Statistiken över de inkopplade telefonerna utgör samtidigt ett mått på antalet ateljéer som etablerades i staden under åren 1975-1979 (se tabell 13, bilaga C). Under denna period nyetablerades i genomsnitt ett 20-tal ateljéer per år. Omsättningen på ateljéer var emellertid hög under hela perioden. I praktiken var sällan mer än 25 ateljéer igång vid ett och samma tillfälle. Den höga omsättningen berodde till stor del på polisens brottsbekämpande åtgärder i miljön.

Siffrorna över antalet ateljéer utgör i sig inte något mått på antalet prostituerade som var verksamma i dessa. Och detta främst av två

skäl: i en del fall hade en och samma kvinna olika ateljéer vid olika tidpunkter och i andra fall var flera kvinnor — oftast två, ibland tre — verksamma i en och samma ateljé. Enligt polisens beräkningar var emellertid c:a 60 prostituerade verksamma i poseringsateljéer vid projektstarten 1977. Betonas bör att vi här återigen rör oss med minimisiffror. Det sk mörkertalet var dock troligen inte särskilt stort i detta fall.

1.7.4 Könshandeln på hotell och restauranger

Som tidigare nämnts ingick i vår förstudie *Svarta affärer* en undersökning om förekomsten av kriminalitet och könshandel på olika sk näringsställen, restauranger, pubar, barer och hotell i Malmö. Undersökningen utfördes i samarbete med de två om näringsställen mest kunniga tjänstemännen i kommunen, den ene från polisens spaningsavdelning, den andre från länsstyrelsens alkoholdetalj. På grundval dels av skrivet material, brottsutredningar, spaningspromemorior och spaningsanteckningar, dels av tjänstemännen memorerade kunskaper skattades förekomsten av kriminalitet och könshandel på de näringsställen som var i verksamhet under åren 1974 och 1975.

Undersökningen visade att könshandel förekom på 22 av 243 näringsställen i Malmö,¹⁰ vilket betyder att minst en av följande tre egenskaper kunde tillskrivas vart och ett av de ställen som hänfördes till denna kategori:

- 1 Stället var *kontaktplats* för köpare och prostituerade.
- 2 Stället användes som *utförandeplats* för konsumgänge mellan köpare och prostituerade.
- 3 Stället utgjorde *träffpunkt och tillhåll* för prostituerade och hallickar.

Även om det var vanligast att ställena företedde olika egenskaper, fanns exempel på näringsställen som fyllde samtliga funktioner.

På de 22 ställen där tjänstemännen ansåg att könshandel förekom, misstänkte man också illegal servering i nio fall, dobbleri i tio fall, narkotikalangning i sex fall, häleri i åtta fall och annan kriminell verksamhet i fyra fall. De mest belastade ställena var sådana, som saknade serveringstillstånd. Flera av dessa låg i kvarteren kring Möllenvångstorget. De hade pub- eller kafékaraktär och var främst tillhåll för kriminellt belastade och socialt utslagna personer, däribland prostituerade och hallickar.

Bland de 22 ställena fanns också fyra väletablerade hotell- och restaurangrörelser i centrala Malmö. På två av dem fanns prostituerade i nattklubben, där de kontaktade köpare. På det tredje stället drevs bordellverksamhet i hotellrummen. Köparna kontaktades i restaurangen. Det fjärde stället var ett danspalats i olika våningar. Ett av dansställena i huset — ett diskotek — var framför allt tillhåll för utländska hallickar. Diskoteket ansågs vara rekryteringsbas för hallickarna, som här knöt kontakter med kvinnor.

Två mindre hotell ingick i skattningsstatistiken. Kvinnor som var verksamma som prostituerade på sexklubbar eller på gatan anlidade hotellen som utförandeplatser för könsumgänge med köparna.

Även ett mindre antal pubar och vinrestauranger, som var centralt belägna, ingick i skattningsstatistiken. De var tillhåll och samlingsplatser för både prostituerade och hallickar. En av dem låg vid Kungsgatan och fungerade som "värmestuga" för de prostituerade.

Under 1976 och 1977 förändrades den ovan beskrivna bilden radikalt. Huvudsakligen genom länsstyrelsens och polisens insatser tvingades flera av de ovan nämnda ställena att upphöra med sin verksamhet. En del miste sina tillstånd att servera alkoholhaltiga drycker. Andra fick nya föreskrifter, som i praktiken framtvingade en annorlunda inriktning av verksamheten. Återigen andra upphörde helt med sin verksamhet. Nästan samtliga större hotell och restauranger i city, som varit kontaktpunkter för parterna i köns-handeln, tvingades stänga eller ändra sin verksamhet. Flera av de pubar och restauranger som var tillhåll för prostituerade och hallickar lade ner sin verksamhet, som en direkt eller indirekt effekt av myndigheternas insatser. Upprepade polisrazzior mot de illegala spritklubbarna kring Möllevångstorget medförde en klar minskning också av den verksamheten. En koppleridom mot ägarna till ett av de hotell, där de prostituerade tog emot män för könsumgänge, hade sannolikt en avskräckande effekt på andra hotellägare "i branschen". Precis som i fallet med sexklubbarna innebar dessa förändringar totalt sett minskade tillfällen till prostitution i hotell- och restaurangmiljön. Genom att flera av träffpunkterna och tillhållen för hallickar och prostituerade försvann ur bilden vid denna tidpunkt, minskade också en av grogrunderna för nyrekryteringen till köns-handeln.

Vid projektstarten i september 1977 förekom fortfarande köns-handel på hotell och restauranger i Malmö. Men betraktad i förhållande till motsvarande verksamhet på gator och i ateljéer var den tro-ligen mycket liten i omfattning. Det kan ha rört sig om ett tiotal

kvinnor, varav flertalet tillfällighetsprostituerade, som hade köns-handeln som inkomstkälla vid sidan av något borgerligt yrke.

1.7.5 Andra former av könshandel

Förutom de ovan nämnda har det även förekommit andra former av könshandel i Sverige under 1970-talet, däribland sk call-girl-prostitution och hamnprostitution. Den förra har främst fått sitt namn av kontaktsättet. Man kontakter den prostituerade per telefon. Den senare har fått sitt namn av att förbindelsen mellan köpare och säljare äger rum i hamnar. Könshandel i Malmös hamn har knappast förekommit under 70-talet. När det gäller call-girl-prostitution vet man inte säkert huruvida den har förekommit eller ej i Malmö. Om den förekommit har dess omfattning i förhållande till andra former sannolikt varit direkt försumbar.

1.7.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis var könshandeln på gatan, enligt tillgängliga uppgifter, den dominerande och mest omfattande könshandelsformen i Malmö vid projektstarten i september 1977. Könshandel i ateljéer förekom också, men i klart mindre omfattning än den som utgick från gatan. Vid den aktuella tidpunkten gick det c:a fyra gatuprostituerade på en ateljéprostituerad. Könshandeln på sexklubbar hade i stort sett upphört att existera redan under 1976. Könshandeln på hotell och restauranger var i allt väsentligt mycket liten i omfattning i förhållande till motsvarande verksamhet på gatan och i ateljéer. Helt följdriktigt var det mot könshandeln på gatan som prostitutionsprojektet riktade sin uppmärksamhet i första fasen av det sociala arbetet. Det var också där som de mest omfattande sociala problemen fanns.

1.8 Prostitutionsprojektets första fas – att nå en målgrupp

Som tidigare sagts var målsättningen med den sociala verksamheten att hjälpa de prostituerade bort från könshandeln. Vid projektstarten fanns inga direktiv för hur detta skulle gå till vare sig från socialför-

valtningens eller projektledningsgruppens sida. Tanken var att innehållet och formerna för arbetet skulle utvecklas ”i direkt konfrontation” med könshandelsproblematiken, såsom den såg ut för dagen i Malmö år 1977. Samtliga inblandade var från början överens om att hjälpen till de prostituerade skulle ges på de berördas egna villkor, så långt de lagar och förordningar som reglerar socialvårdens verksamhet tillät.

Därutöver gällde inga särskilda direktiv för verksamheten. Skälet till detta var att könshandeln i ett viktigt avseende var ett helt nytt problemområde för den moderna svenska socialvården. Inte i egenskap av individuella behandlingsärenden — många socialarbetare med längre tjänstgöringstid i någon av landets storstäder har vid något tillfälle kommit i kontakt med hjälptagare som haft prostitutionserfarenheter — utan i egenskap av en avgränsad målgrupp, som skulle bli föremål för speciella insatser. Socialvården har under 1900-talet arbetat med andra speciella målgrupper, t ex alkoholister och narkomaner, om vilka man idag har en rätt omfattande kunskap genom forskning och samlad erfarenhet. När man således någonstans i landet sätter igång målinriktad verksamhet för just dessa grupper, har man en förhållandevis gedigen kunskapsfond att falla tillbaka på, en kunskapsfond ur vilken man kan hämta beprövade behandlingsmetoder. Så var inte fallet med den speciella målgrupp, vars problem vi hade bestämt oss för att ta itu med. Vi visste helt enkelt mycket lite om de prostituerades villkor i dagens Sverige. För så vitt vi kände till hade det inte funnits och fanns inte någon liknande organiserad social verksamhet med inriktning på prostituerade, vare sig på annan ort i landet eller i något av grannländerna, vars kunskaper och erfarenheter vi kunde ta som utgångspunkt för arbetet i Malmö. Det var dessa förutsättningar som i allt väsentligt präglade projektarbetets första fas.

Innehållet i denna fas kan karaktäriseras i termer av *kunskapsökande* och *kontaktskapande*, två saker som i praktiken kom att smälta in i varandra. Det handlade helt enkelt om att vistas så mycket som möjligt på fältet, i själva könshandelsmiljön, för att lära om de villkor som gällde för de inblandade parterna. Samtliga projektmedlemmar hade föreställningar och hypoteser om hur det förhöll sig. Dessa skulle testas och rådbråkas mot verkligheten. Målsättningen med fältarbetet var också att uppnå förtroendefulla relationer med de prostituerade och att göra en översiktlig inventering av de hjälpbehov som fanns.

Som jag tidigare sagt inriktade vi oss till att börja med på de prostituerade som var verksamma i gatumiljön. Det gällde att lära känna könshandelns rutiner. Vi behövde kunskap om kontaktplatser och utförandeplatser, om vilka tidpunkter på dygnet som handeln hade hög respektive låg intensitet, om väderlekens inverkan på verksamheten, om prissättning och förhandlingsklimat, o s v. Vi behövde lära känna utseendet på de prostituerade och på andra personer som mer eller mindre regelbundet vistades i miljön. Och inte minst behövde vi komma parterna in på livet, tala med dem och lära känna dem, höra om deras levnadsvillkor och om deras syn på tillvaron, i och utanför könshandeln.

Under de förberedande diskussionerna i projektgruppen inför fältarbetet framkom att vi alla kände stor osäkerhet när det gällde tillvägagångssättet. Vi förväntade oss att mötas av stor misstänksamhet från de prostituerades sida av främst två skäl. Det ena var att vi representerade en myndighet, som flera av de prostituerade sannolikt hade haft negativa erfarenheter och upplevelser av. Det andra var att två av oss, forskarna, hade författat *Svarta affärer*. Vi visste visserligen inte ifall vi var kända bland de prostituerade (förutom bland dem vi hade intervjuat). Däremot visste vi att boken hade emottagits med blandade känslor av bl a sexklubbsägare och hallickar. Som en effekt av rapportens publicering hade samhällets sökarljus riktats mot miljön, vilket hade inneburit att marknaden åtminstone tillfälligt hade störts. Inom projektgruppen var vi överens om att forskarna inte skulle delta i det direkta fältarbetet under de första veckorna för att på så sätt undvika att eventuellt äventyra projektet redan i inledningsfasen.

Projektgruppen beslutade vidare att det inledande fältarbetet skulle indelas i två delfaser med olika målsättningar. Arbetet under *den första delfasen* skulle inriktas på observationer i gatumiljön. Observationerna skulle inte följa något i förväg uppgjort schema, utan vara spontana. Intrycken skulle rapporteras kontinuerligt i projektets dagbok — den sk Loggen. Vissa kontakter skulle också tas med prostituerade under denna fas, närmast i syfte att presentera oss i miljön. Observationerna skedde i huvudsak från en bil. Kontakterna med de prostituerade togs till fots.

Under *den andra delfasen* skulle ett mera systematiskt kontaktskapande arbete påbörjas och genomföras. Syftet var att dels göra en grov hjälpbehovsinventering, dels att försiktigt påbörja åtgärdsarbete.

Ungefär samtidigt med det inledande fältarbetet i gatumiljön anskaffade vi en fast arbetslokal i centrala Malmö. Den skulle fungera som bas för den sociala hjälpverksamheten. De prostituerade som hade kontaktats på gatan skulle erbjudas möjligheten att komma till lokalen. Den skulle också fungera som forskningscentral. Tanken var bl a att i samband med de prostituerades besök på lokalen skulle forskarna om möjligt beredas tillfälle att intervju dem. Det faktum att forskarna också tjänstgjorde som socialarbetare skulle motverka att det bildades vattentäta skott mellan de båda verksamheterna. De prostituerade som besökte lokalen skulle informeras om forskningens existens. I de fall de intervjuades i forskningssyfte skulle de upplysas om detta.

Farhågorna angående forskarnas "dåliga rykte" bland de prostituerade skulle snart visa sig vara överdrivna, vilket bl a framgick av kontakterna med de prostituerade som började besöka lokalen under hösten 1977. Många hade aldrig ens hört talas om *Svarta affärer* och än mindre om författarna till rapporten. Detta innebar att både forskare och socialarbetare kunde börja fungera på samma villkor i det sociala arbetet, dock med den skillnaden att forskarnas tidsmässiga utrymme för detta var avsevärt mindre än socialarbetarnas.

Metodiken i förhållningssättet till de prostituerade under det inledande fältarbetet och uppföljningsarbetet på lokalen var nog så enkel, men sannolikt avgörande för de kommande kontakterna med andra prostituerade och kanske också för hela den sociala verksamhetens vidare möjligheter och utfall. Det handlade helt enkelt om att släppa av så mycket som möjligt på tjänstemannarollen, att visa en ödmjuk inställning och att försöka möta de prostituerade på något så när jämbördig och kamratlig nivå. "Vi skulle visa, att vi var noviser på området och att det var de som hade något att lära oss. Vi tyckte det var viktigt att lyssna lyhört och vara försiktiga och känsliga i våra första kontakter."¹¹ Detta sätt att närma sig de prostituerade var för oss den enda rimliga vägen att nå en målgrupp om vars levnadsvillkor vi i utgångsläget hade alltför lite kunskap för att kunna bygga upp en social hjälpverksamhet.

Torsten Fredriksson och Britt-Inger Lind beskriver i sin bok (*Kärlek för pengar? En bok om prostitutionsprojektet i Malmö 1976-80*. Stockholm: Ordfront 1980) den osäkerhet vi alla kände inför våra inledande kontakter med de prostituerade:

En rad frågor inställde sig, som vi var tvungna att finna svar på. Kan man gå rakt fram till en okänd flicka och fråga henne, om hon är prostituerad? Hur reagerar hon på det? Står hon för det inför främmande människor, som inte är 'torskar' eller på annat sätt har intresse av prostitutionen? Eller är det något som hon vill dölja, skäms för rent utav?

Kan man fråga henne, hur många 'torskar' hon tar per dag, hur mycket hon tar betalt och om hennes känslor inför de sexuella handlingarna och 'torskarna'? Är det känsliga frågor? Mycket sällan frågar man främmande människor om deras sexualliv av hänsyn till den personliga integriteten. Hur närgångna kunde vi vara?

Samma osäkerhet har funnits hos alla socialarbetare, när det gällt kontakten med tex missbrukargrupper. Efterhand som man vant sig vid en viss klientgrupp, kan man ställa frågor om tex hur mycket en alkoholist super och hur stora doser en narkoman går på ... Dessa saker blir för socialarbetaren fakta, som han eller hon måste känna till för att kunna planera vidare åtgärder.

Enda sättet för oss att finna en lösning på dessa frågor var att gå fram till de prostituerade kvinnorna och prata med dem och se vad som hände.¹²

Som ett led i vår strävan att avdramatisera tjänstemannarollen lämnade vi ut våra privata telefonnummer och hemadresser till de prostituerade, som vi trodde kunde behöva vår hjälp när lokalen var stängd. Dumt och farligt, tyckte en del kollegor. Men hade vi lovat att ställa upp för de prostituerade, skulle vi också ta konsekvenserna av det, även om det skulle komma att inkräkta på våra privatliv. Vi var alla överens om att det var viktigt att visa mycket stor öppenhet, om vi skulle lyckas med att bygga upp en fungerande social verksamhet. Självfallet var vi medvetna om att ett sådant förhållningssätt skulle kunna ge de prostituerade falska föreställningar om våra roller. Därför var vi redan från början också angelägna om att framhålla att vi trots allt representerade en myndighet. Detta hindrade emellertid inte att vi "avbyråkratiserade" våra roller som socialarbetare. Fredriksson och Lind summerar de olika reaktioner vi mötte från de prostituerade under den inledande fasen i arbetet:

I inledningsskedet möttes vi av negativa reaktioner. Utifrån de prostituerades berättelser i efterhand, kan vi sammanfatta

de olika gruppernas reaktioner på följande sätt. Det framgår då att de hade anledning att reagera som de gjorde.

Kvinnor med många års erfarenheter av prostitution upplevde oss som ett hot. Kamraterna, som var deras enda trygghet, skulle kanske sluta nu när de hade chansen. De pratade med varandra om projektet och om oss. Det fanns flickor som ville ta kontakt med oss, men som inte vågade på grund av grupptricket. Inom gruppen misstänkliggjorde man oss på alla möjliga sätt inför varandra. Var det en kvinna, som hade ett minderårigt barn, skrämde de övriga henne med att barnet skulle omhändertas. Andra menade, att vi inte hade något att erbjuda dem, utan att vi bara snokade för att kunna sätta dit någon. Det spred sig därför en rädsla för att prata med oss. Samtidigt fanns en nyfikenhet som gjorde, att den som pratat med oss efteråt blev utfrågad av de andra om vad som sagts.

De prostituerade som hade en hallick försökte undvika oss. De trodde deras sammanboende skulle bli tagen för koppleri om vi fick veta hur det låg till. Inom denna grupp talades det allmänt om att vi fungerade som tjallare till polisen. I stort sett visade de två olika sätt att reagera på våra kontakter. Antingen var de ytligt tillmötesgående. De pratade gärna en stund om hur 'affärena' gick. De försökte slå i oss historier om hur lyckosamt det var att vara prostituerad och hur mycket pengar man kunde göra. Eller så stannade de inte alls utan gick bara förbi oss. De visade, att de hade mycket bråttom. En del verkade påtagligt rädda.

De prostituerade, som missbrukade heroin, trodde att vi skulle kunna beräkna deras behov av narkotika efter hur många 'torskar' de tog per dag. Också för denna grupp framstod vi som tjallare till polisen och de varnade varandra för att säga för mycket till oss.

Efter hand som prostituerade fick hjälp av oss med att lösa akuta problem och berättade om detta för sina kamrater, luckrades misstänksamheten upp. Inom de olika grupperna av prostituerade splittrades kvinnorna ifråga om inställningen till oss. De smickrades dessutom av den uppmärksamhet de fick. Efter hand vände sig allt fler prostituerade, som från början varit mycket skeptiska, till oss med olika saker de ville ha hjälp med.

En effekt, som den första tidens fältarbete och tidnings-skriverierna om vår verksamhet hade på aktiviteten på Kungsgatan var att en del prostituerade kvinnor som annars stadigvarande hade varit igång på Kungsgatan för en tid drog sig undan. De var helt enkelt rädda för att ha med oss att göra. En del skaffade sig poseringsateljéer för att undgå myndighetskontroll. Andra kan vi på goda grunder anta att de slutade prostituera sig för gott. En del höll upp temporärt, för att senare återkomma, när de kände sig trygga igen. Ett fåtal flyttade från Malmö och prostituerade sig på annan ort.

— — —

I och med att vår kännedom om prostitutionen ökade, fick vi också en större säkerhet. Vi vågade fråga mer närgånget och fick ut mer och mer information, som ökade vår kunskap ytterligare. Ju mera vi visade att vi kände till om prostitutionen, desto mer ökade också de prostituerade kvinnornas förtroende för oss. Detta låg till grund för att vi senare skulle kunna genomföra ett målinriktat åtgärdsarbete.¹³

1.9 Prostitutionsprojektets andra fas – som ringar på vattnet

I takt med att vi fick allt mer fördjupade kontakter med de prostituerade och därigenom kunde se hjälpbehoven, började också det egentliga åtgärdsarbetet gradvis att ta form. Under slutet av det sista kvartalet 1977 och under början av det första kvartalet 1978 trappades fältarbetet ner till förmån för socialt och kurativt arbete i den fasta lokalen. Denna utveckling var ett naturligt resultat av att allt fler prostituerade sökte sig till lokalen. En ökande del av arbetstiden börjande också tas i anspråk för hembesök. Denna omvända fördelning av verksamheten mellan fältet och lokalen kom i stort sett att karaktärisera resten av projektperioden fram till årsskiftet 1980/1981. Då och då aktualiserades fältarbetet på nytt, men bara under kortare perioder, och särskilt när vi blev uppmärksammade på förekomsten av nya prostituerade i miljön.

Det finns flera olika sätt att beskriva projektets utveckling. Ett sätt är att redovisa det ackumulerade antalet kontakter med prostituerade vid olika tidpunkter.¹⁴

Tabell 1 Den kvantitativa utvecklingen av projektets kontakter med prostituerade

Tidpunkt för kontakt	Antal nya kontakter	Ackumulerat kontaktantal
Före projektstarten ¹⁵	10	10
Fjärde kvartalet 1977	21	31
Första kvartalet 1978	12	43
Andra kvartalet 1978	10	53
Tredje kvartalet 1978	15	68
Fjärde kvartalet 1978	5	73
Första kvartalet 1979	9	82
Andra kvartalet 1979	18	100
Tredje kvartalet 1979	12	112
Fjärde kvartalet 1979	11	123

Sammanställningen ger som sagt bara en föreställning om den kvantitativa utvecklingen av verksamheten. Ökningen av antalet kontakter fortsatte under år 1980. Den 1 september 1980, tre år efter projektstarten, hade 164 prostituerade haft kontakt med projektet.

Hur etablerades dessa kontakter? Den dominerande kontaktkällan var fältarbetet. Även om inte fältkontakterna i varje enskilt fall *omedelbart* resulterade i att den prostituerade sökte sig till lokalen med preciserade krav på hjälp, bar fältarbetet frukt på sikt. Prostituerade som hade träffat oss ute i miljön vid något tillfälle, då de inte ansåg sig behöva vår hjälp, sökte sig till lokalen vid senare tillfällen. En annan betydande faktor var att projektet blev känt för allmänheten under det inledande fältarbetet, bl a genom en omfattande uppmärksamhet från massmedias sida. Denna uppmärksamhet fortsatte under hela projektarbetet. Detta innebar att prostituerade som inte var verksamma på gatan också fick kännedom om projektets existens.

Den andra mest betydande kontaktkällan var de prostituerade själva. Många av de kvinnor som vi skulle komma att arbeta med fick kunskap om och kontakt med projektet via andra prostituerade, som redan hade haft kontakt med oss. På detta sätt spreds vårt arbete som ringar på vattnet.

Den tredje mest betydande kontaktkällan var polisen. Polisens huvudsakliga uppgift i könshandeln var och är att bekämpa koppleriet. Vår uppgift var att hjälpa de prostituerade bort från verksam-

heten. Dessa båda funktioner tangerade ofta varandra. I ett flertal fall där polisen hade anledning att ingripa mot hallickar, rekommenderade man de prostituerade att söka sig till oss. Ofta medverkade polisens brottsspanare till att direkt förmedla kontakter mellan projektet och prostituerade som påträffades i könshandelsmiljön. Två av brottsspanarna ingick dessutom i projektledningsgruppen.

Kontakter mellan projektet och prostituerade förmedlades även på andra sätt. Prostituerade sökte sig till projektet på uppmaning av vänner och anhöriga. De distriktsförlagda socialbyråerna i Malmö förmedlade kontakter. Andra myndigheter gjorde detsamma.

1.10 Inte bara prostituerade kvinnor ...

Det var arbetet med prostituerade kvinnor som dominerade projektets verksamhet. Detta hindrade emellertid inte att vi också kom att ta oss an andra fall, däribland manliga homosexuella och transsexuella prostituerade som sökte sig till oss för att be om hjälp.

I det sociala arbetet kom vi ibland också i kontakt med köpare. Ett trettiotal av de prostituerades köpare sökte sig till projektet, vissa i syfte att erhålla hjälp för eget vidkommande, andra i syfte att förmedla hjälp åt någon prostituerad, som de hade kommit i kontakt med. Den förra gruppen kom i huvudsak för att tala ut om sina sexuella problem. Det handlade då primärt om kontaktsvårigheter. Man upplevde sig sakna normala sexuella kontakter och kände sig därför hänvisade till könshandeln.

De köpare som vi kom i kontakt med var till övervägande delen ensamstående. Att så var fallet kan förmodligen förklaras av att gifta eller sammanboende män har större anledning att dölja sina förbindelser med prostituerade. De insatser vi gjorde för dessa personer var i allmänhet begränsade till enstaka rådgivande samtal. I en del fall förmedlade vi kontakter mellan dessa personer och någon adekvat behandlare. Vad gäller det fåtal gifta män som sökte upp oss, blev vi i något enstaka fall ombedda att delta i samtal med deras familjer, och särskilt med mannen och hustrun tillsammans för att diskutera de samlevnadsproblem som bla hade orsakat mannens prostitutionsbesök. I de fall vi gjorde detta, innebar det avsevärt mycket mera tidskrävande insatser än vi egentligen hade möjlighet att erbjuda denna grupp.

I arbetet med kvinnorna kom vi också i nära kontakt med deras anhöriga och vänner, inte minst deras fästmän. Dock inte i samtliga

fall. Avsiktligt eller oavsiktligt valde en del kvinnor att hålla oss utanför sina privatliv. I några fall fick vi så småningom ändå höra om andra personers existens genom kvinnornas egna berättelser. Sammanfattningsvis fick vi helt enkelt på olika sätt kunskap om de skilda relationer som kan förekomma mellan män och kvinnor i könshandeln. Uppenbart var att många av de män som hade funnits och fortfarande fanns i kvinnornas liv kunde betraktas som hallickar i lagens mening (se närmare om detta i kapitel 2 och 3). Detta eftersom de på ett eller annat sätt hade tagit del av eller låtit sig försörjas av kvinnornas könshandelsinkomster. Men detta gällde inte bara männen utan i flera fall även väninnor, syskon och barn som direkt eller indirekt hade utnyttjat kvinnornas prostitution. Vi kunde te iaktta en relation där två väninnor bodde ihop, varav den ena prostituerade sig. Den andra hade fött barn, varför hon åtminstone tillfälligt höll sig borta från könshandeln. Båda levde delvis av den enas prostitution. Det var hennes sätt att "göra rätt för sig" när det gällde matkostnader, hyra, möbel- och klädinköp. I ett annat fall bodde två syskon ihop. Systemen tog emot köpare i deras gemensamma lägenhet. Brodern gick i skolan och fick pengar av sin syster för att köpa kläder och idka uteliv. I ett tredje fall uppmanade barnen den arbetslösa modern att fortsätta prostituera sig så att hon skulle kunna betala deras kläder och fritidsnöjen.

Allt detta är egentligen åtalbart. Det är koppleri i lagens mening. Det bör emellertid framhållas att sådana relationer hör till undantagen. Men de existerar och illustrerar komplexiteten i förhållandet mellan utnyttjaren och den utnyttjade i könshandeln. Den klart vanligaste formen av exploatering i könshandeln finns i relationen mellan en man och en kvinna. Men som den fortsatta framställningen kommer att visa är inte heller detta något enhetligt fenomen. Våra observationer, samtal och intervjuer med kvinnorna och männen visade att karaktären på dessa förhållanden varierar starkt från fall till fall.

En övervägande del av de av oss och polisen kända hallickarna i Malmö var utländska medborgare, omkring 70% (se närmare om detta i kap 5). I en del fall kom vi i kontakt med dessa personer genom det sociala arbetet. Vi gjorde tex hembesök hos prostituerade och hallickar som sammanbodde. Inte så sällan var dessa besök föranledda av en akut kris med bråk och misshandel, där den kvinnliga parten ringde efter vår hjälp. Förutom sådana mer dramatiska situationer träffade vi prostituerade och deras män i andra och

mer avspända sammanhang. En del av männen var med på sammankomster och fritidsaktiviteter som vi anordnade för de prostituerade, som ett led i arbetet (se bilaga A). Det hände också att hallickar som hade dömts för koppleri sökte vår hjälp, när de hade avtjänat sina straff, trots att de kände till att våra insatser för kvinnorna direkt hade bidragit till att de hade dömts. I några fall bistod vi kvinnorna med att flytta bort från sina ofta desperata hallickar. Dessa såg då hur de förlorade sin penningindragerska samtidigt som de upplevde en rädsla för att hamna i fängelse. I en del fall försökte vi medverka till en förändring i männens och kvinnornas relationer. Det kunde i sådana fall innebära att vi bistod männen i deras försök att få arbetstillstånd och sysselsättning i landet. I andra fall påverkade vi istället kvinnorna att anmäla sina hallickar för koppleri.

Men det var inte bara utländska hallickar som vi kom i kontakt med, utan också med svenska män, som var fästmän till prostituerade och som i lagens mening gjorde sig skyldiga till koppleri. De flesta av dessa män var mer eller mindre alkoholiserade eller narkotikaberoende, liksom deras kvinnor. Kvinnorna prostituerade sig i syfte att dra in pengar till deras gemensamma missbruk. Männen, som ofta var kriminellt belastade, begick brott av samma skäl. Deras livsföring tog sig många gånger råa och grova uttryck. Slagsmål och misshandel förekom. Polis och socialvård tillkallades ofta i akuta situationer. Ibland dömdes mannen för koppleri eller något annat brott och avtjänade en tids fängelsestraff. Båda fick under den tid mannen var borta ett slags paus från den hårda livsföringen. Så snart han hade avtjänat sitt straff återknöts relationen och den gamla livsföringen återupptogs. Utan tvekan hade de flesta av dessa missbrukande fästmän till prostituerade lika stora problem som kvinnorna. I arbetet med att hjälpa kvinnan bort från könshandeln kom det således i praktiken också i flera fall att handla om att bistå fästmannen.

Dessa kontakter var inte planerade eller iscensatta från vår sida i syfte att vinna kunskap om hallickarna. Icke desto mindre fyllde de den funktionen att de fördjupade våra kunskaper om det samman- satta i relationerna mellan kvinnorna och männen i könshandeln.

I bilaga B redovisar jag något mera utförligt några av de erfarenheter som gjordes i projektet med anledning av insatser i hallick- relationer.

1.11 Forskningens uppläggning och genomförande

1.11.1 Aktionsforskning

Förutom att vi som forskare i prostitutionsprojektet förpliktigade oss att tillgodose "rena" forskningsintressen såsom kartläggning, beskrivning och analys av könshandeln, åtog vi oss således också att aktivt medverka till att försöka lösa de sociala problem som vi kom i kontakt med. I denna bemärkelse kom vårt arbetssätt att förete stora likheter med den forskningsmetod som brukar kallas *aktionsforskning*.

Utan tvivel är aktionsforskning ett vidsträckt och mångtydigt begrepp. Jag skall inte här ägna något utrymme åt att försöka redogöra för de många olika skolor och traditioner som kan rymmas inom begreppets ramar¹⁶ utan endast framhålla att det avgörande kännetecknet för den moderna aktionsforskningen – till skillnad från annan sociologisk forskning – är att den primärt syftar till att uträtta något direkt och konkret för de grupper eller individer som enligt den ifrågasvarande projektdefinitionen berörs av verksamheten.

Ett klart exempel på aktionsforskning är forskarens försök, i mer eller mindre intimt samarbete med nödställda grupper, att med utgångspunkt både från observationer av konkret nöd och från kunskaper i ämnet genomföra sociala åtgärder, vilka han sedan mäter verkningarna av.¹⁷

Självva uttrycket aktionsforskning (action research) introducerades av socialpsykologen Kurt Lewin på 1940-talet. Lewin studerade bl a den sociala diskrimineringen som drabbade olika etniska minoritetsgrupper i USA. Han såg det som forskarens självklara uppgift att solidarisera sig med de resursfattiga, diskriminerade och exploaterade grupperna i samhället och att genom aktionsriktad forskning medverka till målinriktade och rationella åtgärder från samhällets sida för att lösa deras problem.¹⁸ Lewins idéer om ett intimt samspel mellan forskare och underprivilegierade grupper hade emellertid föga inflytande på nordamerikansk samhällsforskning under efterkrigstiden. Däremot kom de att få ett relativt starkt förfäste i de nordiska länderna under 60- och 70-talen, särskilt genom en rad norska forskare: Vilhelm Aubert, Yngvar Løchen och Thomas Mathiesen.¹⁹ I Sverige fördes aktionsforskningstraditionen vidare av bl a Harald Swedner och hans medarbetare.²⁰ Gemensamt för de skandinaviska samhälls-

forskare som har deltagit i aktionsforskningsarbete under de senaste årtiondena är den starka betoningen på själva förändringsarbetet, *aktionen*. De teoretiska diskussionerna har påfallande ofta rört sig om de sociala och politiska villkoren för förändringar samt om olika metoder att aktivera, mobilisera och medvetandegöra deltagarna/klienterna i de olika aktionsforskningsprojekten.²¹ Mera sällan har villkoren för själva den vetenskapliga kunskapsproduktionen i aktionsforskningsarbetet diskuterats. Aktionsforskningen innebär emellertid vissa möjligheter ur forskningssynpunkt som också är värda att uppmärksammas.²²

Idealt sett föreligger ett "bytesförhållande" mellan det sociala förändringsarbetet och forskningen, som bl a kan innebära att avståndet mellan teoretisk kunskap och praktisk tillämpning reduceras. Dessutom kan forskarens deltagande i den sociala verkligheten medverka till att han får tillgång till kunskap som han annars kanske inte skulle få och som i varje fall sedvanlig standardiserad datainsamling knappast snappar upp.

Denna fördel med aktionsforskningen var särskilt påtaglig just i fallet med prostitutionsprojektet i Malmö. Könshandeln är som samhällsfenomen en förhållandevis dold företeelse och därför — relativt sett — svåråtkomlig för forskaren. Själva könshandelsförbindelsen är visserligen inte olaglig i vårt samhälle, men långt ifrån socialt accepterad. Både köpare och säljare har i de flesta fall ett intresse av att dölja sina handlingar för samhällelig och annan insyn. Kontakt- och utförandeplatser är i flera avseenden avskilda från andra samhälleliga aktiviteter. Den mesta uppmärksamheten utifrån stör marknaden och obehöriga betraktas med misstänksamhet.

Allteftersom de prostituerade i Malmö fick klart för sig vad projektarbetarna (socialarbetare och forskare) stod för — att vilade stor vikt vid de prostituerades egna problemupplevelser och deras rätt till ett bättre liv — hade de också lättare för att lämna ifrån sig kunskap, som de troligen annars skulle ha dolt. Dessutom legitimerade rollen som socialarbetare vår nyfikenhet och närvaro i miljön. Men viktigast av allt var kanske att det skeva och onaturliga bytesförhållande som traditionellt råder mellan sociolog och informatör förändrades i vårt fall, genom att vi i den kombinerade rollen som aktionsforskare och socialarbetare också hade något att erbjuda våra undersökningspersoner.

Jag har här pekat på några av fördelarna — för vårt vidkommande — med det speciella angreppssätt som aktionsforskningen innebär.

Samtidigt är det viktigt att framhålla svårigheterna i arbetet med att förena de skilda rollerna som socialarbetare och forskare.

1.11.2 Splittring

Allmänt sett finns det en uppenbar risk för *splittring* mellan forskarens engagemang i det faktiska behandlingsarbetet och forskningsuppgifterna. Hur skall han fördela och avväga sitt intresse och engagemang och hur ska han fördela de tidsmässiga resurserna? Dessutom kan det uppstå tillspetsade etiska avvägningsproblem. Forskaren kan få svårt att avgöra vilket som är det viktigaste kravet på hans person i en given situation. Till yttermera visso är det tänkbart att forskaren övergår till att bli en praktiskt arbetande person som prutar av på de vetenskapliga målsättningarna till förmån för konkreta åtgärder som kan komma enskilda personer eller grupper till godo.²³

Frågorna och problemställningarna är i högsta grad relevanta. Aktionsforskning är i detta avseende en verksamhet full av motsättningar. Det gäller att förena rollerna och samtidigt hålla isär dem. Vissa av dessa svårigheter aktualiserades under vårt arbete med substitutionsprojektet.

De farhågor som vi hade om en splittrad arbetssituation blev be-sannade. Det kanske mest svårbemästrade problemet för oss blev den tidsmässiga gränsdragningen mellan det sociala arbetet och forskningen. Detta hade i huvudsak två orsaker. Redan från början var vi klara över att en viktig förutsättning för ett framgångsrikt forskningsarbete var att det sociala arbetet fungerade väl. Under den första tiden kom därför det sociala arbetet helt i förgrunden. Det gällde att bygga upp verksamheten. Forskningsarbetet kom på efter-kälken. Det blev något som vi sysslade med i andra hand. Den tid som vi tex hade avsatt för litteraturstudier under det första halv-året krympte drastiskt och endast med stora svårigheter kunde den förlorade tiden kompenseras. Den andra orsaken till den svåra tids-mässiga gränsdragningen mellan det sociala arbetet och forskningen följde delvis av den första. Ju mer vi engagerade oss i det sociala arbetet, desto mer uppbundna blev vi. Under projektets första ett och ett halvt år fungerade vi under långa perioder nästan uteslutande som socialarbetare. Så småningom började vi inse att entusiasmen för det sociala arbetet hade burit iväg med oss. Vi blev rädda för att vi helt skulle upphöra att vara forskare. Under denna period saknade

vi helt enkelt den *struktur* i forskningsarbetet som tex Rosmari Eliasson pläderar för utifrån sina erfarenheter från det sk Nacka-projektet. Hennes uppmaning känns bara alltför sann.

Se hela tiden till att du har någon form av struktur att luta dig emot (utan att för den skull bli låst av den). Ha en struktur som gör att du kan *handla* i stället för att känna dig låst av dina egna känslor eller åsikter om 'studieobjektet'. (Med 'handla' menar jag tex att kunna växla perspektiv, dra sig ur för att få distans, kunna bearbeta data, skriva *eller* kunna gå in i ett 'inifrånperspektiv'.) Strukturen må vara så enkel som ett tydligt tidsschema. Det kan också vara datainsamlings-instrument eller analyscheman osv.²⁴

Under våren 1979 började vi uppleva ett starkt behov av att dra oss ur det sociala arbetet för att få distans och inte minst för att kunna slutföra insamlingen och bearbetningen av data. Under april 1979 flyttade vi helt enkelt forskningsarbetet till andra lokaler. Vi påbörjade också en gradvis nedtrappning av vårt engagemang i det sociala arbetet. Vid årsskiftet 1979-1980 kunde vi så helt frikopplas från det sociala arbetet under en fyramånaders period, för att därefter återgå till det sociala arbetet i april 1980. Vid denna sena tidpunkt hade vi lärt oss att bättre handskas med den ur praktisk synvinkel så nödvändiga växlingen av perspektiv mellan det sociala arbetet och forskningen.²⁵

1.11.3 En kombination av olika metodiska ansatser

Engagemanget som socialarbetare utgjorde således den egentliga *plattformen* för vårt kunskapssökande om könshandeln. Vi visste emellertid redan från början att den kunskap om könshandelns orsaker, struktur och omfattning som vi eftersträvade, också måste sökas med andra metoder och på andra ställen i samhället. Detta gällde särskilt den av oss eftersträvade kunskapen om könshandelns främjare och profitörer. De parter i könshandeln som tillhandahåller kontakter och lokaler för könsumgänge eller som på annat sätt utnyttjar och främjar könshandeln begår straffbara handlingar och är således obenäpna att direkt avslöja sin verksamhet för utifrån kommande personer. I detta avseende var våra roller som socialarbetare, med syfte att hjälpa de prostituerade bort från könshandeln, knappast

någon självklar fördel ur forskningssynvinkel. Frågan är kanske om det inte hade varit mera gynnsamt att stå helt fria från myndighetsutövning just när det gällde den del av studien som avsåg könshandelns främjare och profitörer och, som en undergrupp till denna, hallickarna. Erfarenheterna från annat håll tyder åtminstone i ett speciellt fall på detta.

Den förmodligen mest inträngande och detaljrika studien i modern tid om hallickar är de amerikanska antropologerna Christina och Richard Milners *Black Players*.²⁶ Studien kastar ljus över den speciella sida av den nordamerikanska ghettokulturen, som utgörs av de svarta hallickarnas subkultur. Författarnas undersökningsmetod var *deltagarobservation*. Metoden innebär att forskaren söker upp den sociala miljö han vill beskriva och analysera. Han deltar i det dagliga samspelet mellan människorna i denna miljö.²⁷ Christina och Richard Milner tog sig in i könshandelsmiljön genom kvinnans anställning som servitris och dansös på en bar som var stamlokal för hallickar och prostituerade. Mannen hängde i baren på kvällar och nätter för att bekanta sig med gästerna. Båda blev så småningom "marginellt accepterade" (marginally accepted) av hallickarna. Enligt författarna själva berodde detta på att deras inbördes relation i ett par viktiga avseenden kunde uppfattas som likartad den mellan en hallick och en prostituerad. Kvinnan hade t ex genom sin ställning som professionell dansös i en offentlig lokal överträtt gränsen för vad som kunde betraktas som normalt och acceptabelt ur allmänmoralisk synvinkel (i det nordamerikanska samhället). Detta gynnade hennes möjligheter att bli accepterad av hallickarna och de prostituerade. Mannen kunde accepteras, särskilt ur hallickarnas synvinkel, därför att han uppenbarligen blev försörjd av sin kvinna. Forskarparet lyckades efter ett par månaders tid etablera kamratliga relationer med några av de mest respekterade och inflytelserika männen i miljön. Särskilt efter det att de hade bevisat att de inte var utklädda poliser eller något annat slag av myndighetsutövande tjänstemän. Så småningom kunde de också berätta om sitt forskningsarbete utan att detta nämnvärt störde deras relationer med hallickarna.

Christina och Richard Milners förhållandevis djupa involvering i miljön gav till resultat en omfattande och detaljerad kunskap om det sociala nätverket i den studerade subkulturen. Deras angreppssätt gav också en till synes god förståelse för hallickarnas existensvillkor och deras perspektiv på den egna tillvaron. En sådan involvering i den studerade miljön förutsätter emellertid, enligt mitt sätt att se det, att forskaren är helt fristående från varje form av myndighets-

utövning. Och det var just i egenskap av myndighetsutövande socialarbetare som vi i prostitutionsprojektet var förhindrade att använda en liknande metod för att träda in i hallickarnas värld. Vårt angreppssätt kom i stället att utgöras av en kombination av olika metodiska ansatser, där huvudingredienserna var *direkta observationer i miljön, intervjuer och informella samtal med prostituerade* om deras relationer till män i allmänhet och hallickar i synnerhet, *insamling av data om hallickar ur olika register och dokument* samt *intervjuer och informella samtal med hallickar*.

På de följande sidorna skall jag presentera vårt val av datainsamlingsmetoder i prostitutionsprojektet. Jag har valt att dela upp presentationen i två huvudblock. Det ena – block I – innehåller en redogörelse för den datainsamling som direkt kan relateras till det sociala arbetet. Det andra – block II – utgörs av en presentation av de olika systematiska undersökningar vi utförde med avseende på könshandels olika parter: prostituerade, köpare samt främjare och profitörer. Jag vill understryka att denna uppdelning är konstruerad i efterhand i syfte att göra framställningen enkel och lättillgänglig för läsaren. I det praktiska arbetet med datainsamlingen existerade inga vattentäta skott mellan de olika datakällorna.

Med tanke på att den föreliggande studien främst avser hallickarna kommer jag självfallet att mest utförligt behandla de delundersökningar som särskilt avsåg denna grupp. De speciella undersökningarna avseende de prostituerade och köparna behandlar jag mera översiktligt med det huvudsakliga syftet att bereda läsaren möjlighet att förstå de olika delundersökningarnas inplacering i helheten.²⁸

1.12 Metoder för datainsamling

Samtliga data samlades in under tiden september 1977 – januari 1980, alltså under en period av två år och fyra månader.

1.12.1 Block I

Det sociala arbetet bedrevs genom social fältverksamhet i Malmös olika könshandelsmiljöer samt genom socialt åtgärds- och behandlingsarbete i fasta lokaler. Man kan grovt sett tala om två olika delområden, från vilka kontinuerligt ackumulerade data kunde inhämtas.

- 1 Anteckningar i projektets dagbok, den s k LOGGEN
- 2 Minnesanteckningar i enskilda behandlingsärenden

Projektets dagbok innehöll olika typer av material:

- anteckningar om observationer och iakttagelser i könshandelsmiljön
- anteckningar och längre referat från informella samtal med främst prostituerade, men också med manliga köpare och hallickar
- anteckningar och längre referat från informella samtal med anhöriga och vänner till prostituerade
- anteckningar och protokoll från samtal och möten med representanter för andra grenar av socialförvaltningen: sociala centralnämnden, distriktsnämnder, byråföreståndarkonferenser och socialbyråpersonal.
- anteckningar och protokoll från samtal och möten med representanter för andra myndigheter: arbetsförmedlingen, bostadsförmedlingen, sjukvården, ungdomsvården, skyddskonsulenten och polisen.
- anteckningar innehållande synpunkter på arbetsförhållandena inom projektet: arbetstider, handläggningsfrågor, administrativa rutiner och samarbetsfrågor.

Man kan i stort sett urskilja två olika perioder i Loggens historia. Den första perioden fördes den på nära nog daglig basis under en tid av 14 månader, från projektstarten i september 1977 t o m slutet av oktober 1978. Under den andra perioden, fr o m november 1978 t o m december 1979, fördes Loggen endast sporadiskt. Totalt omfattade dagboken c:a 500 sidor maskinskriven text för båda perioderna tillsammans.

Innehållet från den första perioden ger en bild av det sociala förändringsarbetets processartade utveckling. De tre första månaderna dominerades således innehållet dels av fältanteckningar bestående av observationer och iakttagelser från könshandelsmiljön, dels av korta referat från samtal med prostituerade och andra personer, företrädesvis på fältet men också i lokalen. Utrymmet upptogs också av redogörelser från samtal och möten med personer från olika andra myndigheter, som projektgruppen ville nå med information om verksamheten för att kunna etablera nödvändigt samarbete. Anteckningarna från denna inledande fas i arbetet ger också en intressant bild av projektgruppens strävan att plöja upp samar-

bets- och kommunikationsfåror både uppåt och neråt inom socialförvaltningens hierarki. Under de följande månaderna blev fältanteckningarna allt färre till förmån för mera utförliga referat från samtalskontakter med olika kvinnor, som sökte sig till lokalen eller som vi träffade vid hembesök. Anteckningarna från dessa månader, fram till november 1978, kan läsas som en kontinuerlig berättelse om hur vi försökte finna formerna för det sociala och kurativa behandlings- och åtgärdsarbetet, om framgångar och misslyckanden i denna vår strävan.

Anteckningarna i dagboken följde inte någon i förväg uppgjord modell, varken vad gällde själva det tekniska utförandet eller urvalet av vad som skulle ingå. Tillvägagångssättet var helt spontant. Det enda egentliga urvalskriteriet var att det kändes angeläget för den som skrev i Loggen just för tillfället. Ur en speciell synvinkel var dagboksskrivandet särskilt viktigt. Genom att föra Loggen kontinuerligt tvingades projektmedlemmarna till återkommande självkritiska reflektioner inför arbetet med klienterna.

Under senhösten 1978 införde vi nya rutiner avseende anteckningarna om de prostituerade, som projektet hade åtgärds- och behandlingskontakt med. Allteftersom kunskapen växte om de enskilda kvinnornas levnadsvillkor ökade behovet av att systematisera denna kunskap på ett sådant sätt att den kunde användas på ett konstruktivt sätt i behandlingsarbetet. Hur detta gick till, återkommer jag till längre fram. De nya rutinerna innebar emellertid att de flesta anteckningar och referat från samtal med de prostituerade inte längre fördes i Loggen. I och med detta förlorade den en av sina viktigaste funktioner, vilket medförde att skrivandet i den mattades betydligt. Från november 1978 fördes den inte längre på daglig basis, vilket innebar att den upphörde att fungera som dagbok i egentlig mening. Därmed kom den också att förlora sin roll på andra områden. Ju mer sporadiskt den användes, desto mindre angeläget kändes det att skriva i den.

Minnesanteckningar i enskilda behandlingsärenden

Åtgärds- och behandlingsarbetet medförde ständigt växande kunskaper om könshandeln i allmänhet och om de inblandade parternas villkor i synnerhet. I takt med att allt fler prostituerade sökte pro-

jektets hjälp fördjupades också våra kunskaper om de existerande hjälpbehoven, både i kvantitativa och kvalitativa termer. Utvärderingen av de sociala och kurativa insatserna skedde löpande, bl a i form av regelbundet återkommande behandlingskonferenser. Vid dessa genomdiskuterades varje enskilt fall där vi hade etablerat åtgärds- och behandlingskontakt. Även principiella frågor för det sociala arbetets vidare strategi på fältet och i lokalen diskuterades, varvid behandlingskonferenserna kom att fungera som en löpande kurskorrigering av verksamheten.

Basmaterialiet för behandlingskonferenserna utgjordes av de löpande minnesanteckningar som vi hade fört över de prostituerade. Under de första 14 månaderna, fram till november 1978, fördes dessa anteckningar förhållandevis ostrukturerat till Loggen. I takt med att verksamheten svällde och överblickbarheten över utvecklingen i de enskilda ärendena försvårades, uppstod ett behov av en mer enhetlig strukturering av både material och konferenser. Minnesanteckningarna skulle i fortsättningen struktureras så att de enkelt kunde hålla oss informerade om utvecklingen i varje ärende, men också så att de kunde användas för generella jämförelser ärendena emellan. Genom att särskilja minnesanteckningarna från det gängse socialjournalförandet garderade vi oss avsiktligt mot att få krav på oss från andra enheter inom socialförvaltningen och från andra myndigheter att lämna ut sådan information om de prostituerade, som vi hade fått i förtroende och för forskningsändamål.

Från november 1978 disponerades minnesanteckningarna enligt en modell som innehöll dels *basanteckningar* avsedda att spegla klientens livssituation vid ankomsten till projektet, dels *löpande anteckningar* avsedda att spegla den fortlöpande utvecklingen i ärendet.

Basanteckningarna fördes under följande rubriker:

— *Kontaktman*

(Här angavs den eller de projektmedlemmar som hade det huvudsakliga ansvaret i behandlingsarbetet.)

— *Tidpunkt för första kontakten*

— *Omständigheter kring och orsaker till den första kontakten*

— *Prostitutionserfarenheter*

(Här medtogs uppgifter om vilka former av könshandel som klienten hade erfarenhet av samt uppgifter om var hon hade prostituerat sig och under vilka tidsperioder.)

– *Aktuell social situation*

(Under denna rubrik infördes uppgifter om klientens familje-, bostads-, sysselsättnings- och eventuella missbruksförhållanden m m.)

– *Tidigare erfarenheter av socialvårdande insatser*

(Här antecknades åtgärdernas karaktär och omfattning, men framför allt vederbörandes upplevelser av dessa.)

– *En första sammanfattande lägesbedömning i ärendet*

– *Planering*

(Under denna rubrik gjordes en behandlingsplan upp för de närmaste tre månaderna. Ansvar för att planen följdes låg i första hand hos klientens kontaktman/män. Syftet med planen var att dra upp generella riktlinjer för arbetet, inte att i detalj fastställa varje åtgärd. Planens innehåll och utformning grundade sig på överläggningar mellan klienten och den ansvarige kontaktmannen.)

Från november 1978 hölls konferenser var tredje månad, då samtliga ärenden blev föremål för en detaljerad genomlysning. Vid dessa tillfällen fördes *de löpande anteckningarna* enligt följande mall:

– *Vidtagna åtgärder*

(Anteckningarna härunder baserades på ansvarige kontaktmannens redogörelse för vidtagna åtgärder under den gångna tremånadersperioden.)

– *Utfallet av åtgärderna*

(Under denna rubrik gjordes en utvärdering av insatserna.)

– *Lägesbedömning*

(Här gjordes en ny lägesbedömning med hänsyn till klientens aktuella förhållande till könshandeln och med hänsyn till den aktuella sociala situationen.)

– *Planering*

(En ny behandlingsplan gjordes upp för de närmaste tre månaderna, alltså för tidsperioden fram till nästa konferens.)

Sammanfattningsvis innehöll block I *två datakällor*. Den ena var projektets dagbok, den sk Loggen. Den andra var minnesanteckningar i enskilda behandlingsärenden. Båda källorna innehöll data som var relevanta för min studie om hallickarna och hallickrelatio-

nen. Samtalen med de prostituerade i behandlingssituationen berörde ofta deras relationer till män, som de hade ett mer eller mindre fast förhållande till (se s. 48-50). Dessutom innehöll Loggen anteckningar och längre referat från informella samtal med hallickar, som projektet hade kommit i kontakt med (se s. 48-50).

1.12.2 Block II

Den andra huvudsakliga formen av datainsamling bestod av systematiskt genomförda undersökningar avseende prostituerade, köpare samt främjare och profitörer. Det rörde sig om *två typer av undersökningar*.

1 Insamling av *data ur olika register och dokument*:

- data om personer hämtade ur mantalsregistret, socialregistret, rikspolisregistret, invandrarverkets register, försäkringskassans register, taxeringslängderna, polisens spaningsregister och länsstyrelsens bilregister.
- data avseende *händelser* (brott) och *personer* hämtade ur polisiärt spanings- och utredningsmaterial och förundersökningar samt *domar och beslut* avseende sk sedlighetsbrott (särskilt koppleri), narkotikabrott och andra brott.

2 *Intervjuer* med prostituerade, köpare och hallickar.

I redogörelsen för de olika undersökningarna kommer jag, som tidigare sagts, att mest utförligt behandla de delundersökningar som avsåg hallickarna. Undersökningarna om de prostituerade och köparna behandlas mera översiktligt.

1.12.2.1 *De prostituerade*

Vi utförde tre olika delstudier om de prostituerade. För enkelhetens skull kallar jag dem här undersökning I, II och III. De tre undersökningarna var delvis överlappande med avseende på de personer som ingick i dem.

Undersökning I

Undersökning I omfattade ursprungligen 601 personer, som hade pros-

tituerat sig i Malmö vid något tillfälle under åren 1973-1977. Populationen hämtades ur flera olika källor. De viktigaste av dessa var polisens interna *spaningsanteckningar* och *spaningspromemorior* samt *förundersökningsprotokoll* från koppleribrottsutredningar där prostituerade hade förhörts. Dessutom ingick i populationen kvinnor som prostitutionsprojektet hade etablerat kontakt med under 1977 och 1978 och som inte fanns med i polis- och förundersökningsmaterialet. Vidare tillkom ett mindre antal personer från andra källor, däribland de olika socialbyråerna i Malmö.

Det bör framhållas att undersökning I inte gör anspråk på att omfatta samtliga de personer, som prostituerade sig i Malmö under åren 1973-1977. Antalet prostituerade i en sådan undersökning — om den hade varit möjlig att genomföra — hade förmodligen avsevärt överstigit 601.

Syftet med undersökningen var att presentera socio-ekonomiska bakgrundsdata om de prostituerade samt vissa andra data som tex förekomsten av socialvårdsingripanden, medicinska och psykiatriska vårdinsatser, brottslighet och kriminalvårdsinsatser samt drogmissbruk. För detta ändamål insamlades olika registeruppgifter om personerna. Då fullständiga folkbokföringsnummer saknades för 99 av de 601 personerna kom den slutliga populationen att omfatta 502 personer. Två tredjedelar av dem som föll bort var utländska medborgare som endast tillfälligtvis hade vistats i Sverige under den aktuella perioden.

Undersökning II och III

Som komplement till registerdata samlade vi också in data om förhållanden i de prostituerades barndoms- och uppväxtmiljö, om erfarenheter av social utstötning, om medverkan i olika grupp- och gängbildningar, om omständigheterna kring prostitutionsdebuten, om den faktiska livsföringen som prostituerad, om de sexuella handlingarna i könshandeln, om personernas sexualliv vid sidan av prostitutionen, om förhållandet till köpare, hallickar och andra främjare och profitörer, om synen på könshandeln som samhällsfenomen, om synen på framtiden o s v.

För detta ändamål utarbetade vi en intervjuarguide till stöd för de *upprepade samtal* vi hade med de prostituerade. Guiden täckte ett trettioatal olika ämnesområden — vart och ett med ett större eller

mindre antal delfragor. Varje intervju, som alltså baserade sig på flera samtal över en längre tidsperiod, omfattade i längd minst två – tre timmar, ibland upp till sex – sju timmar. Sammanlagt intervjuades 40 kvinnor på detta sätt (undersökning II).

I syfte att statistiskt kunna bearbeta en del av innehållet i intervjuerna konstruerade vi ett särskilt dataformulär. Vissa uppgifter från intervjuerna överfördes till detta formulär för statistisk bearbetning och analys. Förutom de 40 kvinnor som hade intervjuats utökade vi populationen med ytterligare 57 kvinnor, som vi hade kommit i kontakt med genom det sociala arbetet. Den kunskap vi hade tillägnat oss om dessa kvinnor – och som bl a fanns dokumenterad i minnesanteckningarna i block I – överfördes till det särskilda dataformuläret för statistisk bearbetning. Sammanlagt kom alltså denna population att bestå av 97 kvinnor (undersökning III).

Sammanfattningsvis utförde vi tre delundersökningar om de prostituerade. Undersökning I innehöll registeruppgifter från olika myndigheter avseende 502 kvinnor (av 601), som hade prostituerat sig i Malmö åren 1973-1977. Undersökning II var en intervjuundersökning med 40 kvinnor. Intervjuerna utfördes vid upprepade tillfällen över en längre tidsperiod. Undersökning III utgjorde en statistisk bearbetning av data som baserade sig på kvinnornas egna berättelser. Det gällde kvinnor som prostitutionsprojektet kom i kontakt med från hösten 1977 till sommaren 1979. Av de 97 personerna i undersökningen återfanns 87 också i undersökning I. De övriga tio hade gjort sin prostitutionsdebut efter 1977.

1.12.2.2 Köparna

Köparen är den mest anonyma parten i könshandeln. Den forskare, som har ambitionen att avtäcka det fördolda när det gäller denna part, stöter på stora praktiska svårigheter. Anonymiteten går hand i hand med otillgängligheten. Det finns inga färdiga källor att ösa ur.

Det förekommer bara en enda aktuell svensk studie som mera utförligt behandlar köparen, nämligen sekreterarnas och de sakkunnigas rapport till 1977 års prostitutionsutredning.²⁹ Köparundersökningen i den rapporten baserar sig emellertid inte på något mer omfattande empiriskt material utan är i första hand en kvalitativ analys med inriktning på att försöka begripliggöra köparens roll i könshandelsförbindelsen.

Också i vårt fall kom dokumentationen om köparen att bli avsevärt mindre omfattande — i både kvantitativa och kvalitativa termer — än dokumentationen om de prostituerade och om främjarna och profitörerna. Vår köparundersökning, som jag ämnar redovisa i en särskild studie under 1982, baserar sig i huvudsak på tre typer av material:

1 Data avseende bilburna köpare till gatuprostituerade

Data om köparna samlades in genom att bilnummer noterades för de förare som plockade upp och släppte av gatuprostituerade på Kungsgatan med angränsande sidogator. Detta skedde huvudsakligen i samband med det sociala fältarbetet i miljön under perioden september 1978 — december 1979. Genom kontroller med länsstyrelsens bilregister kunde 424 förare/köpare identifieras. Om dessa insamlades olika slags registerdata, varigenom vi fick en bild av köpargruppens fördelning på följande variabler: ålder, nationalitet, civilstånd, mantalsskrivningsort och årsinkomst.

2 Intervjuer med prostituerade om köparna

Både i delundersökning II och III avseende de prostituerade ställdes frågor till kvinnorna om olika aspekter av deras möten med och upplevelser av köparna i könshandeln. Frågorna gällde kvinnornas uppskattning av köparnas socio-ekonomiska status, deras ålder och civilstånd, kvinnornas uppfattning om orsakerna till att män efterfrågar prostituerade, förekomsten av handikappade och sexuellt avvikande bland köparna, de sexuella handlingarna i könshandelsförbindelsen, erfarenheter av sexuella övergrepp och misshandel från köparnas sida o s v.

3 Intervjuer med köpare

I samarbete med hudklinikens könspolikliniska avdelning vid Malmö Allmänna Sjukhus utförde vi under perioden december 1978 — september 1979 en intervjuundersökning med patienter som på en direkt fråga uppgav att de vid något tillfälle i sitt liv haft könsuppgång med en kvinna mot betalning. Frågan ställdes till 883 män i åldrarna mellan 17 och 65 år. 170 svarade ”ja” på frågan. Av dessa gick 61 personer vidare till en längre intervju. Denna utfördes av klinikens kuratorer. Det frågeformulär som kuratorerna använde vid intervjun var konstruerat av oss och innehöll 52 frågor (med såväl öppna som slutna svarsalternativ). Förutom vissa bakgrundsdata

avsåg frågorna att belysa respondenternas sex- och samlevnadsmönster i allmänhet och förhållandet till prostituerade i synnerhet.

Dessutom utfördes en undersökning avseende en patientgrupp vid en privatmottagning för veneriska sjukdomar i Malmö. I denna ingick 131 personer, varav 17 intervjuades om sina erfarenheter av kontakter med prostituerade.

Utöver dessa undersökningar utfördes 30 bandinspelade intervjuer med köpare som besökte prostitutionsprojektet under perioden september 1977 – juni 1980.

1.12.2.3 Främjarna och profitörerna

De undersökningar som berörde främjarna och profitörerna grundade sig i huvudsak på tre typer av material (utöver de data som direkt hämtades ur det sociala arbetet).

- 1 Insamling av data ur olika register och dokument
- 2 Intervjuer med prostituerade
- 3 Intervjuer och informella samtal med hallickar

Under punkt 1 gjordes två delundersökningar om hallickar i Malmö. Undersökningarna utgick från två populationer som jag fortsättningsvis kallar population A och population B. Den förra avser samtliga av polisen *kända* hallickar som förekom i Malmö under åren 1973-1978. Den senare avser samtliga hallickar som *dömdes* för koppleri i Malmö under motsvarande tidsperiod.

Population A

Med hjälp av två spanare från Malmöpolisens brottsspaningsrotel med långvarig erfarenhet av brottsbekämpande arbete i könshandelsvärlden och med omfattande personkännedom i densamma gjordes under 1979 en genomgång av befintliga spaningsanteckningar avseende de 502 kvinnorna i undersökning I. Syftet var bl a att kartlägga den eventuella *förekomsten av hallick* i varje enskilt fall. Genomgången gav följande resultat:

Tabell 2 Antal kvinnor som haft hallick

Dokumentation	Antal kvinnor	Procenttal
1 Hallickens förekomst styrkt genom dom i kopplerimål	51	10,2
2 Hallickens förekomst styrkt genom polisens spaningsanteckn.	264	52,5
3 Kunskap saknas om ev. förekomst av hallick	187	37,3
Summa:	502	100

I 146 av de 264 fallen i kategori 2 innehöll spaningsanteckningarna endast uppgifter om att kvinnan hade bott ihop med en man under den aktuella perioden. Detta utgör knappast tillräckliga skäl för att tala om en hallickrelation i reell mening. Ur polisiär synpunkt däremot är sammanboendet med en prostituerad ett tillräckligt skäl för att mannen skall misstänkas för koppleri (se kapitel 3, s. 120).

I 118 fall visade spaningsanteckningarna att kvinnorna hade eller hade haft relationer till män som enligt polisens bedömning var att hänföra till kategorin *aktiva* hallickar.

Om 51 kvinnor var det känt att de hade haft samröre med män som dömts för koppleri.

I nästan samtliga fall — med undantag för 22 fall — fanns i spaningsanteckningarna namn och födelsedata på hallickarna. 49 män förekom på mer än ett ställe i anteckningarna. De hade alltså utnyttjat mer än en kvinna. 34 av dessa hade haft 2 kvinnor, 12 hade haft 3 kvinnor, medan 3 hade haft respektive 4, 5 och 7 kvinnor. Sammanlagt fanns 250 män identifierade som hallickar. Dessa benämner jag fortsättningsvis *kända* hallickar.

I ett för ändamålet konstruerat dataformulär insamlade vi olika uppgifter om dessa män ur rikspolisstyrelsens och invandrarverkets register. Uppgifterna ur det förra registret gällde de av polisen kända hallickarnas *kriminella belastning*. Ur det senare registret hämtades uppgifter om personernas *tillstånd att uppehålla sig och arbeta i landet* samt uppgifter om huruvida *förvisningsbeslut* hade riktats mot dem vid något tillfälle. Tillsammans med polisens spanare utfördes också (1) en skattning av männens *aktivitetsgrad* som hallickar, (2) en skattning av *den tid som männen hade varit verksamma* som hallickar samt (3) en bedömning av *karaktären på relationen* till den

prostituerade under den tidsperiod då misstanke om koppleri förelåg; om de var gifta, sammanboende eller hade någon annan typ av relation. Dessa uppgifter kontrollerades mot länsstyrelsens mantalsregister.

Denna undersökning var av flera skäl inte en totalundersökning av samtliga hallickar som förekom i Malmö under den aktuella perioden. Det är tvärtom högst sannolikt att det förekom fler än de som polisen kände till. Ett skäl är att enligt våra tidigare beräkningar hade *minst* 601 kvinnor prostituerat sig i Malmö under åren 1973-1977. Våra erfarenheter från könshandelsmiljön talar för att det förmodligen fanns en man med i bilden i de flesta av dessa fall. Det är därför rimligt att anta att det verkliga antalet hallickar var avsevärt större än 250 under åren 1973-1978. Däremot kan undersökningen sägas vara en totalundersökning av *kända* hallickar i Malmö.

Population B

Under tidsperioden 1973-1978 dömdes 60 personer för *koppleri* vid Malmö tingsrätt.³⁰ Samtliga 60 domstolsärenden blev föremål för vårt intresse. Vi tog del, inte bara av domarna (från samtliga rättsinstanser), utan också av domstolsakterna i sin helhet, innefattande förundersökningar, personundersökningar och andra relevanta handlingar. Akterna omfattade i flera fall upp till tusen sidor text vardera.

För att erhålla bearbetbara data ur domstolsakterna konstruerade vi ett speciellt formulär. Detta sönderföll i tre olika "datablock". Det första avsåg uppgifter om den dömdes personliga bakgrund: uppväxtförhållanden, utbildning, erfarenheter av förvärvsarbete, erfarenheter av barnavård, nykterhetsvård och kriminalvård, förekomst av drogmissbruk och ekonomiska förhållanden. Det andra blocket gällde omständigheterna kring brottet: gärningstyp, antalet prostituerade som hade varit berörda av verksamheten, andra brott än koppleri vid samma tillfälle, förekomst av våld i relation till den prostituerade, tidsperiod för brottet och den dömdes aktivitetsgrad som kopplare. Det tredje blocket innehöll uppgifter om brottspåföljden.

Personundersökningen (kompletterad med eventuella tidigare personundersökningar) utgjorde den viktigaste källan för uppgifterna i det första blocket. Förundersökningen och domen (alternativt domarna, i de fall målet hade överklagats till högre instans) konstituerade huvudkällorna i det andra och tredje blocket. Källmateria-

lets kvalitet varierade mellan akterna. I de fall åtalen gällde utländska medborgare var kvaliteten i allmänhet något sämre än i de fall de gällde svenska medborgare. Personundersökarna hade tex i vissa fall haft påtagliga svårigheter att få fram tillförlitlig information om de utländska medborgarnas bakgrund, främst med avseende på deras uppväxtförhållanden i hemlandet. Däremot var kvaliteten på innehållet i utlänningarnas akter av allt att döma god när det gällde tiden för deras vistelse i Sverige.

Enligt brottsbeskrivningarna i aktmaterialet kunde gärningsmännen klassificeras i olika grupper.

Tabell 3 Antalet kopplare i olika grupper

Gärningstyper	Antal	Procenttal
Hallickar	28	46,7
Sexklubbsinnehavare	15	25,0
Sexklubbsanställda	7	11,6
Hotellägare	1	1,7
Hotellanställda	2	3,3
Fastighetsägare ³¹	1	1,7
Lägenhetsförmedlare	5	8,3
Övriga	1	1,7
Summa:	60	100,0

I praktiken existerade inga vattentäta skott mellan de olika grupperna som står angivna i tabellen. Såväl bland sexklubbsägare som bland lägenhetsförmedlare fanns tex personer som hade haft sådana relationer till prostituerade kvinnor att de också kunde betraktas som hallickar. Avgörande för klassificeringen av de olika grupperna var den gärningstyp som enligt brottsbeskrivningen i akten kunde bedömas som den dominerande i det enskilda fallet. Av praktiska skäl kommer jag fortsättningsvis att behandla de olika kategorierna som skilda från varandra.

Detta innebär att de undersökningspopulationer som således bildar det huvudsakliga underlaget för min framställning om hallickarna utgörs dels av de 250 av polisen *kända* hallickarna – population A, dels av de 28 *dömda* hallickarna – population B. Det bör framhållas att personerna som ingår i population B också är en undergrupp till population A, d v s de 28 *dömda* hallickarna återfinns bland de 250 *kända* hallickarna.

22 av de 28 *dömda* hallickarna i population B var utländska medborgare (se tabell 5, bilaga C). Det absoluta flertalet av dessa hade förvisats ur landet (se kommentar till tabell 10, bilaga C) redan innan vårt forskningsprojekt tog sin början i september 1977. Vi hade därför inte möjlighet att exempelvis intervjua personerna utom i några enstaka fall (se s. 71). Men genom de utförliga domstolsakterna hade vi ändå, enligt vår egen bedömning, ett utmärkt råmaterial att bearbeta. Vi drabbades inte heller av något externt bortfall utan kunde genomföra en totalundersökning med avseende på de hallickar som hade dömts för koppleri i Malmö under den ifrågavarande tidsperioden.

Som komplement till de kvantifierbara dokumentära data vi kunde hämta ur domstolsakterna, sammanställde vi kvalitativa *levnadsbeskrivningar* i vart och ett av de 28 fallen. Dessa baserade sig också på handlingarna i domstolsakterna. Syftet med levnadsbeskrivningarna var att ge en mer sammanhängande bild av de enskilda personernas bakgrund och de olika faktiska omständigheter som kunde ha bidragit till att de hade begått de brott, som de hade dömts för.

I den följande analysen använder jag mig således av såväl kvantitativa data som kvalitativa data ur nämnda levnadsbeskrivningar. Dessa ger inte bara en inblick i de enskilda individernas levnadsvillkor, utan också genom att jämföra olika individuella fall kan man få kunskap om likartade och skilda handlingsmönster i den studerade gruppen som helhet. Hur förhåller sig individerna till varandra och hur förhåller sig gruppen till omvärlden? Existerar det någon särpräglad hallickkultur eller ej? Existerar det kanske flera olika sådana kulturer? Hur har de i så fall växt fram? I kapitel 5 tar jag upp dessa frågor och försöker visa hur olika hallickmönster kan se ut i den nutida svenska könshandeln. Det främsta underlaget för min argumentation kommer då att utgöras av dessa levnadsbeskrivningar i kombination med andra data av mer kvantitativ karaktär.*

* De domstolsakter jag använt mig av i denna undersökning är offentliga handlingar. Jag har emellertid valt att i min framställning behandla materialet på ett sådant sätt att de personer som akterna gäller inte kan identifieras. Detta har skett på i princip två sätt. (1) Vid citat ur förundersökningsprotokoll och domar har jag valt att inte ange dokumentens registernummer. Följaktligen kommer sådana citat i texten inte att åtföljas av någon källhänvisning. (2) Samtliga personnamn som förekommer i citat ur förundersökningsprotokoll och domar är fingerade. Den läsare som är intresserad av att närmare fördjupa sig i mitt källmaterial uppmanas att vända sig direkt till mig.

Intervjuer med prostituerade om hallickar

Till ovan nämnda undersökningar kom det underlag som kunde hämtas direkt ur intervjuundersökningarna med de prostituerade (undersökning I och II). Genom intervjuerna försökte vi få en inblick i följande förhållanden:

- hur ofta det förekommer att prostituerade kvinnor har hallick.
- varför prostituerade kvinnor har hallick.
- vilken roll hallicken spelar i de prostituerade kvinnornas liv.
- vilka konsekvenser hallickrelationen har för kvinnorna.

En stor svårighet när man talar med prostituerade kvinnor om hallickar är att de ofta förnekar att de har eller har haft en hallick, trots att alla kända omständigheter pekar på att så är fallet. Detta kan synas paradoxalt, men det ligger i sakens natur. Ordet hallick är för de flesta människor, inklusive de prostituerade, förknippat med såväl ekonomiskt utnyttjande som med våld och övergrepp. Att medge att man har en hallick är detsamma som att erkänna att man låter sig utnyttjas.

Den danske läkaren Tage Kemp framhöll i en på sin tid (1936) känd studie (omfattande 530 danska kvinnor) att det var omöjligt att bestämma hur många kvinnor som hade haft hallick vid ett eller annat tillfälle under sin prostitutionskarriär.³² Detta berodde bl a på att kvinnorna skämdes över att diskutera ämnet och att de erkände att de hade haft hallick endast när uppenbara fakta gjorde det omöjligt för dem att bestrida. Praktiskt taget samtliga kvinnor talade om hallickar i termer av extremt förakt och intygade eftertryckligt, att själva skulle de aldrig bli så dumma att de skaffade sig en hallick. Sådana uttalanden kom många gånger från kvinnor som bara en kort tid efter intervjun inledde förbindelser med män som uppenbarligen utnyttjade dem ekonomiskt.³³

I en svensk undersökning om hallicken från slutet av 1930-talet konstaterade Gustav Jonsson att om man vid samtalen med de prostituerade undvek benämningar som hallick eller soudenör och istället använde "någon eufemiserande vändning såsom 'Er fästman' eller 'karl'n som Ni var hushållerska åt' ", så berättade kvinnan betydligt mera öppenlydligt om förhållandet.³⁴ Här berörde Gustav Jonsson en kärnfråga när det gäller hallickrelationen, inte bara med hänsyn till tekniken att intervjua den prostituerade om denna relation, utan också med avseende på frågan om hur relationen överhu-

vudtaget är möjlig ur kvinnans perspektiv. Kvinnan ser och uppfattar ofta förhållandet som ett vanligt förhållande där det handlar om att bygga upp en gemensam framtid tillsammans.

Detta är, enligt min mening, en viktig utgångspunkt både för själva samtalet med den prostituerade och för den efterföljande analysen av hallickens roll (som jag återkommer till i kapitel 4 om hallick-relationens orsaker, innebörder och faser). Att välja kvinnans definition av sitt förhållande till mannen som utgångspunkt visade sig således många gånger vara en framkomlig väg att i intervjusituationen nå kunskap om relationens karaktär. Jag talade helt enkelt med dem i termer av "Du och Din kille" och undvek benämningen hallick.

Om det således var svårt att i klartext tala med en prostituerad om hennes förhållande till den man som utnyttjade henne, var det desto lättare att tala med henne om *andra* kvinnors (väninnors) förhållande till *sina* hallickar. Berättelserna om hur dessa utnyttjades av olika män var ofta så detaljerade att de ibland föreföll hämtade ur egna erfarenheter. Lättast för att öppen hjärtigt berätta om hallick-relationen hade de kvinnor, som hade brutit med prostitutionen, och som hade givit sina liv en ny inriktning. Särskilt i de fall där denna nya inriktning också innebar en omdefinition av den tidigare relationen till "fästmannen".

Intervjuer och informella samtal med hallickar

Som jag tidigare har påpekat tillät inte omständigheterna att utföra en systematisk intervjuundersökning med de hallickar som hade dömts för koppleri i Malmö under åren 1973-1978 (Population B). Det stora flertalet av de dömda hallickarna var utländska medborgare, varav de flesta hade förvisats ur landet redan innan forskningsprojektet kom igång hösten 1977. Endast i två fall hade jag möjlighet att utföra intervjuer med utländska hallickar innan de förvisades ur landet. I båda fallen besökte jag männen i de fängelser, där de avtjänade sina straff. Intervjutillfällena föregicks av krävande förberedelser. Det gällde bl a att övervinna männens misstänksamhet med hänsyn till mitt intresse för deras person. Att jag var myndighets-utövande tjänsteman i ett socialt projekt, vars verksamhet kunde uppfattas av männen som ett direkt hot mot den hantering som de själva hade varit – och kanske fortfarande var – inblandade i, innebar avgjort en försvarande omständighet. Förutsättningen för att jag

skulle kunna etablera en någorlunda förtroendefull relation till männen var bl a kontakten med en tredje part — en förmedlande länk — som männen kände och litade på, och som inför dem kunde garantera min pålitlighet och gå i god för att jag handskades med den information jag fick på ett sådant sätt, att det inte skulle bereda dem några ytterligare problem med polis och åklagare. I två fall lyckades jag alltså nå fram till dömda och fängslade hallickar genom sådana kontakter. Jag undvek medvetet att använda prostituerade kvinnor som kontaktpersoner mellan mig och hallickarna. Detta skulle ha kunnat äventyra en av de viktigaste målsättningarna i det sociala arbetet, nämligen att försöka initiera en brytning av relationen medan mannen satt i fängelse (se bilaga B). Att använda kvinnorna som kontaktförmedlare mellan forskare och hallickar skulle i vissa fall förmodligen ha haft motsatt effekt.

Förutom de två nyss nämnda fallen gjorde jag ytterligare några försök att komma i kontakt med män, både utländska och svenska, som avtjänade fängelsestraff för koppleribrott, dock utan framgång. Till största delen berodde misslyckandena på att det inte fanns någon lämplig kontaktperson. Dessa svårigheter bidrog till att jag tidigt i undersökningen avskrev tanken på att försöka genomföra en systematisk intervjuundersökning med män, som var verksamma som hallickar och som ännu inte var föremål för några brottsbekämpande åtgärder från polisens sida. Dessa män var om möjligt ännu mera svåråtkomliga för mig.

Däremot gav mitt engagemang som socialarbetare tillfällen till kontakter med en del män som levde tillsammans med (och av) prostituerade kvinnor. Omständigheterna kring dessa kontakter har jag utförligt redovisat tidigare i texten (s. 48-50). Som jag där har framhållit var dessa kontakter inte medvetet iscensatta i forsknings-syfte utan utgjorde en del av det sociala arbetet i prostitutionsprojektet. Icke desto mindre fyllde de funktionen av att fördjupa mina kunskaper om relationen mellan hallick och prostituerad. I samband med dessa kontakter, som ofta innehöll långa informella samtal med männen (och kvinnorna) om deras situation, fördes minnesanteckningar både i behandlings- och forskningssyfte. I några fall, under speciella omständigheter, fick jag tillstånd av parterna att spela in samtalen på band. Utskrifterna från dessa band, tillsammans med minnesanteckningarna, kom att utgöra ett viktigt underlagsmaterial för analysarbetet.

1.13 Sammanfattning

Mitt kunskapssökande om hallicken och hallickrelationen i den nutida svenska könshandeln bestämdes i hög grad av det förhållandet att könshandeln som sådan i viktiga avseenden är en dold företeelse och därför — relativt sett — svåråtkomlig för forskaren. I syfte att så långt som möjligt överskrida dessa svårigheter valde jag ett angreppssätt med en kombination av olika metodiska ansatser, där mitt engagemang som socialarbetare i prostitutionsprojektet utgjorde själva plattformen. Genom det sociala arbetet kom jag nära könshandelns miljö, utan att för den skull smälta in i den på lika villkor med dess olika parter. Tvärtom var min roll i detta avseende väl definierad i förhållande både till prostituerade och hallickar. Mitt deltagande i det sociala samspelet i miljön var i hög grad bestämt av min roll som myndighetsutövande tjänsteman. Jag tillhörde inte miljön, men min nyfikenhet och närvaro i den kunde rättfärdigas i termer av mitt engagemang som socialarbetare, varigenom jag inte bara tog information och kunskap, utan också hade något att erbjuda, att ge tillbaka.

Förutom de inblickar i hallickarnas och de prostituerades värld som det sociala arbetet erbjöd, insamlade jag på ett systematiskt sätt data om såväl hallickar som prostituerade. Grundläggande för detta arbete var de goda kontakterna med vissa spanare vid Malmöpolisens brottsspaningsrotel. Genom dessa kontakter fick jag tillgång till den enda någorlunda systematiska datainsamling som fanns om hallickar i Malmö vid den aktuella tidpunkten. Därutöver gjorde jag en genomgång av samtliga 60 domstolsärenden vid Malmö tingsrätt, som avsåg personer som hade dömts för koppleri under åren 1973-1978. Detta gav detaljerade data om 28 dömda hallickar. Till detta kom intervjuerna med de prostituerade om deras relationer till män i allmänhet och hallickar i synnerhet.

På grund av att majoriteten av de dömda hallickarna i egenskap av utländska medborgare hade förvisats från Sverige innan forskningsprojektet tog sin början på hösten 1977, kunde jag inte genomföra en systematisk intervjuundersökning med denna grupp. Endast i två fall kunde jag utföra intervjuer med utländska hallickar, innan de förvisades ur landet. Genom det sociala arbetet kom jag emellertid i kontakt med ett flertal hallickar, som jag hade informella samtal med. Anteckningarna från dessa samtal utgör också ett viktigt underlagsmaterial för min analys.

KÖNSHANDELNS OLIKA PARTER – VISSA BEGREPP OCH DEFINITIONER

2 KÖNSHANDELNS OLIKA PARTER – VISSA BEGREPP OCH DEFINITIONER

2.1 *Definitionsfrågan – den ensidiga fokuseringen på kvinnan.*

Könshandeln är en kontroversiell samhällsföreteelse som varit föremål för ett otal olika tolkningar och definitionsförsök. Jag vill undvika att trötta läsaren med att rada upp exempel ur den rikhaltiga floran av definitioner. För den som är intresserad av att närmare studera de många tidigare definitionerna hänvisar jag till *Prostitutionen i Sverige*, rapporten som utarbetats av de sakkunniga och sekreterarna inom 1977 års statliga prostitutionsutredning.¹ I denna finns ett urval av förekommande lexikala definitioner samt definitioner utarbetade av tidigare statliga utredare och könshandelsforskare, såväl utländska som svenska.

De definitioner som förekommer kan grovt sett indelas i tre olika grupper med avseende på den infallsvinkel man har haft.²

- 1 Definitioner utifrån den säljande parten, den prostituerade
- 2 Definitioner utifrån den köpande parten, köparen
- 3 Definitioner utifrån samhällsföreteelsen könshandel med minst två parter, en säljare och en köpare, inblandade

Gemensamt för det stora flertalet definitioner är att de är skrivna utifrån den säljande parten, den prostituerade.³ I definitionerna görs sällan skillnad mellan fenomenet könshandel *med minst två inblandade parter* och den prostituerade kvinnan.⁴

Medvetet eller omedvetet är det främst om henne de skilda författarna talar när de definierar "prostitutionen" i samhället. Prostitution är liktydigt med de prostituerade kvinnorna. Ett exempel ur den svenska floran av definitioner är den som återfinns i den sk reglementeringskommitténs betänkande som presenterades år 1910.

Med *prostituerad* förstår man en person, man eller kvinna, som vanemässigt skaffar sig inkomster genom lösa och tillfälliga könsförbindelser. Då mannen emellertid högst sällan söker en sådan förvärfskälla, *fattas dock ordet närmast som liktydigt med en kvinna*, som drifver yrkesmässig otukt eller, såsom det på svenskt lagspråk blifvit uttryckt, låter bruka sig till skörlefnad; och endast undantagsvis är därför hithörande lagstiftning så affattad, att den träffar jämväl den manliga prostitutionen.

Ordet prostitution betyder alltså, då det fattas kollektivt, sammanfattningen af de prostituerade och, då det fattas abstrakt, det lefnadssätt, som kännetecknar dessa. Därjämte används ordet prostitution, likaledes i abstrakt bemärkelse, för att beteckna den samhällsföreteelse, som genom nu angifvna art av könsförbindelser kommer till uttryck.⁵

(Min kursivering)

Genom att likställa samhällsfenomenet med de prostituerade riktas intresset mot de ofta socialt utslagna kvinnorna, medan männens (köparnas) deltagande inte görs synligt eller ännu mindre betraktas som ett problem. Dock finns det i könshandelslitteraturen några få undantag från denna obenägenhet att involvera köparen i definitionen. Så skriver t ex fransmannen Bridel vid sekelskiftet:

Prostitutionen är en dubbel handling: handlingen av kvinnan som säljer sig och den av mannen som köper henne.⁶

Ytterligare ett exempel erbjuder landsmannen de Marsier, då han skriver:

Den prostituerade är den som säljer sig till *prostituanden*.⁷

(Min kursivering)

Intressant med denna definition, förutom att den klart tar med köparen, är försöket att konstruera en speciell term för denne, nämligen *prostituand*.⁸

Slutligen kan noteras att den engelske könshandelsforskaren William Acton år 1857 förklarade att

förhyrandet, öppet eller hemligt, av en enda individ eller av en mångfald individer efter varandra, konstituerar prostitutionen.⁹

Intressant och unikt med detta påstående är att det helt och hållet tar sin utgångspunkt hos köparen och inte hos säljaren. Vad gäller den svenska litteratur som behandlar könshandeln förekommer endast tre kända arbeten, där köparen lyfts fram i ljuset i själva försöket att definitionsmässigt ringa in företeelsen. Det ena är professor J.E. Johanssons särskilda yttrande i reglementeringskommitténs betänkande. Det andra är den s k befolkningskommissionens *Betänkande i sexualfrågan* från 1936.¹⁰ Och det tredje är de sakkunnigas och sekreterarnas rapport inom 1977 års statliga prostitutionsutredning. Johanssons reservation är särskilt intressant ur ett historiskt perspektiv, dels därför att han hårt och bestämt kritiserade myndigheternas ensidiga kontroll av de prostituerade kvinnorna genom det s k reglementeringssystemet,¹¹ dels därför att han angrep kommitténs inställning att sätta likhetstecken mellan de prostituerade kvinnorna och samhällsföreteelsen prostitution.

Först sent och knappast ännu för vår upplysta tid har det klarnat att det existerar *en samhällsföreteelse, ett slags institution i samhället, som man kallar prostitution och i hvilken som handlande parter ingå ej allenast skörlefvande kvinnor utan jämväl deras kunder.*¹²

(Min kursivering)

Definitionen i de sakkunnigas och sekreterarnas rapport *Prostitutionen i Sverige* är en definition av typ 3, enligt ovanstående indelning (s. 74), d v s den tar – liksom Johansson – sin utgångspunkt i att det gäller *två parter*. I sin helhet lyder definitionen på följande sätt:

Prostitution, som till innehåll och former präglas av de existerande samhällsförhållandena, föreligger när minst två handlande parter under marknadsmässiga betingelser köper respektive säljer fysiskt tillträde till kropp eller andra sexuella handlingar. Den ena parten, köparen, köper sig således fysiskt tillträde till den andra partens kropp eller förfoganderätt över vissa av den andra partens fysiska beröringar för egna sexuella syften under en viss tid. Den andra parten, den prostituerade, säljer fysiskt tillträde till sin kropp eller förfoganderätten över vissa fysiskt berörande handlingar för köparens sexuella syften under viss tid. Den transaktion som prostitutionen innefattar betalas vanligen i pengar men även andra betalningsmedel kan förekomma.¹³

2.2 Könshandeln

Jag ansluter mig till synen på "prostitutionen" som en existerande samhällsföreteelse med två handlande parter, säljare och köpare. Dessa förutsätter varandra. Föreligger inte bådadera, kan inte "prostitutionen" komma till stånd. Men för att i fortsättningen undvika en sammanblandning mellan den säljande parten (den prostituerade) och företeelsen som sådan, föredrar jag att använda termen *könshandel* (i stället för prostitution) för att beteckna själva samhällsföreteelsen.¹⁴ Nu kan någon invända att termen könshandel inbegriper så mycket mer än det jag avser. Denna invändning är i ett avseende helt korrekt. Hela den i vårt samhälle så omfattande sk sexindustrin (med försäljning av mer eller mindre renodlat pornografiska alster — tidningar, filmer, redskap osv) kan sägas utgöra en del av könshandeln, i vid bemärkelse. Å andra sidan är sexindustrin, enligt mitt förmenande, inte att betrakta som en direkt utan som en indirekt form av könshandel. Köparen köper sig inte fysiskt tillträde till någon levande persons kropp eller kön. Jag begränsar alltså termen könshandel till att i strikt bemärkelse beteckna den samhällsföreteelse, som inbegriper minst två handlande parter som köper respektive säljer direkt tillträde till kropp eller andra sexuella handlingar. Sexindustrins förespråkare och intressenter kan istället sägas tillhöra könshandelns *främjare*, alltså personer som genom sin verksamhet främjar könshandelns utbredning och omfattning; men mer om detta längre fram.

Det är i sammanhanget av yttersta vikt att framhålla könshandelns *offentliga* karaktär. Därigenom avskiljer man den från privata relationer mellan män och kvinnor, vars sexuella samliv *kan* präglas av att det förutsätter ekonomisk ersättning. Med en snäv definition av könshandeln knuten till samlag mot ekonomiskt vederlag riskerar tex alla gifta kvinnor, som erhåller presenter av sina män, att betecknas som prostituerade. Med sådana begrepp skulle vi hamna i en överblickbar situation. Könshandeln är en offentlig samhällsföreteelse och det är som sådan den bör undersökas.

Begreppet könshandel kan sålunda definieras på följande sätt:

Könshandel är beteckningen på den samhällsföreteelse, som inbegriper minst två handlande parter, en säljare och en köpare. Handelsvaran är olika sexuella handlingar. Transaktionen betalas vanligen i pengar, men även andra betalningsmedel kan förekomma.

Att könshandeln är en samhällsföreteelse innebär också att den har sina samhälleliga orsaker och sin samhälleliga historia. Dess omfattning, yttringar och innebörder präglas av rådande samhällsförhållanden vid varje givet historiskt tillfälle. Till de mest grundläggande bland dessa förhållanden hör de könsrolls- och sexuella mönster som olika samhällen har uppvisat och uppvisar. Även samhällenas klassmässiga ojämlikhet har varit och är en förutsättning för en fortlöpande rekrytering av kvinnor och män till de prostituerades led. I flera avseenden är könshandelns historia liktydig med fattigdomens, nödens och svältens historia. Förutom dessa mera grundläggande förhållanden finns det andra faktorer som påverkat könshandelns omfattning och uttrycksformer under olika historiska epoker: könsjukdomar, religiösa och politiska ideologier, lagstiftning, o.s.v. Jag kommer inte att i den här studien uppehålla mig närmare vid frågan om hur olika samhällsförhållanden präglat könshandeln under seklers lopp. Detta ämne har jag översiktligt behandlat i ett annat sammanhang.¹⁵

2.3 *De båda inblandade parternas handlingar och sexualitetens varumässiga karaktär i könshandeln*

När det gäller de båda inblandade parternas handlingar ansluter jag mig till den definition som återfinns i *Prostitutionen i Sverige*:

Den ena parten, köparen, köper sig således fysiskt tillträde till den andra partens kropp eller förfoganderätt över vissa av den andra partens fysiska beröringar för egna sexuella syften under en viss tid.

Den andra parten, den prostituerade, säljer fysiskt tillträde till sin kropp eller förfoganderätten över vissa fysiskt berörande handlingar för köparens sexuella syften under viss tid. (sid. 76)

Den prostituerades handlingar betecknas med termen prostitution. För köparens handlingar finns ingen motsvarande term, åtminstone inte i det svenska språket. I amerikanska lagtexter förekommer termen *patronage* som avser köparens handlingar.

Påståendet om sexualiteten som en handelsvara kräver kanske en närmare förklaring. Vad menas med begreppet vara? För Marx tex är en vara "först och främst *ett yttre föremål*, ett ting, som genom

sina egenskaper tillfredsställer mänskliga behov av något slag”.¹⁶ I denna betydelse är sexualiteten självfallet inte någon vara. Den är inget föremål i likhet med järn, papper o s v. Icke desto mindre kan, enligt Marx, ting som i och för sig inte är varor – t ex samvete, ära, arbete (och sexualitet) – säljas av sina ägare och ”genom sitt pris erhålla *formen av varor*”.¹⁷ I könshandeln sker detta och därigenom antar sexualiteten i detta speciella fall varans form. Och det är just denna sexualitetens varumässiga karaktär som präglar könshandelsförbindelsen och definitionsmässigt sätter gränserna i förhållande till andra typer av sexuella förbindelser mellan människor. Det handlar inte om en ömsesidig eller känslomässig kontakt utan om en ensidig sexuell förbindelse, där det i själva verket är köparen som är den sexuella parten. Den prostituerade *symboliserar och representerar* sexualitet. Hon kan betraktas som enbart ”skådespelare”; i sig själv är hon i regel icke-sexuell. I denna mening handlar det om en subjekt-objekt relation, där köparen är subjektet och säljaren objektet.

En grundläggande innebörd i att vara objekt är att finnas till för någon annans syfte, där det viktiga inte blir att uttrycka känslor och tankar mot någon utifrån *egna behov* utan att endast svara mot den andres tänkta behov.¹⁸

2.4 Fyra olika typer av könshandelsförbindelser

Det är viktigt att framhålla att det åtminstone teoretiskt finns fyra olika typer av könshandelsförbindelser, beroende på vem av de inblandade parterna som är köpare respektive säljare samt beroende på om det gäller en homosexuell eller en heterosexuell relation. De fyra typerna är:

- I Den heterosexuella könshandelstypen med män som köpare och kvinnor som prostituerade
- II Den heterosexuella könshandelstypen med kvinnor som köpare och män som prostituerade
- III Den homosexuella könshandelstypen med män som köpare och män som prostituerade
- IV Den homosexuella könshandelstypen med kvinnor som köpare och kvinnor som prostituerade

De ovanstående definitionerna av könshandeln och dess parter utesluter inte någon av dessa kombinationsmöjligheter. Däremot förhåller det sig så i praktiken att den ojämförligt vanligaste typen i *vårt samhälle* är den heterosexuella könshandeln, där mannen uppträder som köpare och kvinnan som säljare. Att det är så, hänger sannolikt nära samman med det könsrolls- och sexualitetsmönster som är det allt överskuggande i vårt samhälle, där de patriarkaliska relationerna mellan könen dominerar.

Det patriarkaliska samhället bygger på mannens rätt att härska med utgångspunkt från sitt kön. Kvinnokönets beroende av och underkastelse gentemot mannen i ett sådant samhälle återspeglas således i den dominerande heterosexuella könshandelsförbindelsen. Detta synsätt är enligt min mening inte bara centralt för förståelsen av den heterosexuella könshandelsförbindelsens orsaker, innebörder och uttrycksformer, utan också för förståelsen av orsakerna och innebörderna i relationen mellan hallicken och den prostituerade, vilket jag återkommer till längre fram.

Den homosexuella könshandeln gäller främst mellan män. I vårt samhälle är dess omfattning emellertid avsevärt mindre än den heterosexuella könshandeln med män som köpare och kvinnor som säljare. Dessutom finns viktiga principiella skillnader mellan den homosexuella könshandeln och den heterosexuella. Den homosexuella könshandeln bedrivs bl a utifrån de speciella förutsättningar som bestäms av den i samhället rådande synen på homosexualitet. Homosexuell könshandel kan i vårt samhälle tex delvis ses som en följd av det heterosexuella könsmonstrets dominans över och förtryck av de homosexuella.¹⁹ Jag kommer inte alls att beröra den homosexuella könshandeln i min framställning. Min studie rör sig uteslutande inom ramen för den heterosexuella könshandeln med män som köpare och kvinnor som säljare.

2.5 Olika former av könshandel

Inom ramen för var och en av de grundläggande könshandelstyperna förekommer också olika *former* av könshandel. I Sverige i dag tar sig den heterosexuella könshandeln uttryck i former som "gatu-prostitution", "ateljéprostitution", "sexklubbsprostitution", "hotell-prostitution", "call-girlprostitution", o s v. Bakgrunden till de skilda

formerna är ett eller flera av följande förhållanden, som var för sig eller tillsammans i skiftande blandningar ger formerna deras namn.²⁰

- 1 Kontaktsättet eller kontaktplatsen för parterna
- 2 Den plats där själva könsungäget äger rum
- 3 Betalningssättet

När det gäller "gatuprostitutionen" är det huvudsakligen själva kontaktplatsen som ger denna form dess beteckning. Vad gäller "ateljé- eller massageinstitutsprostitutionen" är namnet främst bestämt genom att det är i ateljéer och massageinstitut könsungäget äger rum. "Sexklubbsprostitutionen" kallas så därför att kontakten mellan köpare och säljare sker i direkt anslutning till den pornografiska föreställningen på sexklubben. "Hotell- eller restaurangprostitutionen" bestäms av att kontakten sker på hotell eller på restauranger. "Call-girlprostitutionen" får sin benämning av kontaktsättet, men i viss mån också av betalningssättet. Den kallas ibland "lyxprostitution", vilket anger att den är dyrare för köparen än andra former osv.

Det bör framhållas att det i praktiken inte existerar några vattentäta skott mellan de olika formerna. Det förekommer tex ofta att en och samma kvinna har erfarenhet av flera former. Man skulle kunna uttrycka det så att prostituerade och köpare glider mellan olika former, beroende på sådana omständigheter som tillgänglighet, efterfrågan, prisläge osv.

2.6 Könshandelns indirekta parter

Vid sidan av, eller ovanför, de direkta parterna i könshandelsförbindelsen — köparen och säljaren — uppträder en rad *indirekta parter*, som utan att vara direkt involverade i de handlingar som konstituerar själva könsförbindelsen påverkar, styr eller kontrollerar dess förutsättningar i viktiga avseenden samt spelar en ofta avgörande roll för könshandelns utbredning, omfattning och marknadsmässiga organisation. I vissa fall tillgodogör de sig ekonomisk vinning — i ett eller annat avseende — av de direkta parternas varumässiga sexuella relationer.

Bland de indirekta parterna kan man urskilja minst två grupper, som ofta sammanfaller: främjare och profitörer. *Främjare* är personer eller grupper i samhället som genom sin verksamhet på olika sätt

kan sägas främja könshandelns utbredning och omfattning. Till främjarna i den nutida svenska könshandeln hör personer som

- påverkar andra personer att börja eller att fortsätta prostituera sig
- upplåter olika former av kontaktytor, där könshandelns direkta parter kan mötas och köpslå
- upplåter lokaler, där könsumgänge mellan parterna kan äga rum
- upplåter annonseringsutrymme åt könshandelns parter i tidningar, tidskrifter och andra tryckta alster
- transporterar könshandelns parter mellan olika platser (inom landet eller mellan olika länder) i syfte att förmedla kontakter mellan könshandelns parter
- bedriver illegal sprit- och narkotikaförsäljning till prostituerade och därigenom medverkar till att hålla dem kvar i könshandeln
- på annat sätt förmedlar direkta kontakter mellan könshandelns parter (tex genom telefonförmedling)
- tillverkar, distribuerar, säljer och gör reklam för tidningar, tidskrifter, böcker och filmer, vari frodas tankar och föreställningar som kan vara direkt befrämjande för könshandeln.

Listan kan förmodligen göras längre. I vissa fall tjänar främjarna pengar på könshandeln, i andra fall inte. I de fall de gör detta, kan de samtidigt kallas profitörer. *Profitörer* är således personer eller grupper i samhället som på olika sätt tillgodogör sig ekonomisk vinning av könshandeln. Samtliga profitörer främjar definitionsmässigt könshandeln och bör därför betraktas som en undergrupp bland främjarna.

Vissa av de indirekta parternas handlingar i egenskap av främjare och profitörer är straffbara enligt rådande svensk lagstiftning. Med en gemensam juridisk term brukar dessa straffbara handlingar betecknas som *koppleri*. Till gruppen *kopplare* räknas sådana personer som med lagens (Brb 6 kap. 7§) termer vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar *annans otuktiga levnadssätt* (ordet *prostitution* förekommer inte i lagtexten) eller förleder någon person under 20 år till sådant levnadssätt. Det är viktigt att framhålla att det inte går att sätta likhetstecken mellan den juridiska termen kopplare och termerna främjare och profitör. Att främja och profitera på könshandeln är enligt min mening inte begränsat till att främja och utnyttja någon annans ”otuktiga lev-

nadssätt” utan inbegriper samtliga de handlingar som kan tänkas främja en utbredning av könshandeln som samhällsföreteelse.

Enligt den nuvarande kopplerilagen däremot – liksom i fallet med flertalet av de tidigare redovisade definitionerna – är det i själva verket enbart den prostituerade som står i fokus; inte själva samhällsföreteelsen. Att döma någon för koppleri förutsätter att man kan bevisa att gärningsmannen verksamt bidragit till att någon annan hemfallit åt eller fortsatt ett otuktigt levnadssätt.

Denna strikt individcentrerade definition begränsar koppleri-bestämmelsens räckvidd. Viktiga grupper av främjare undgår i praktiken straffansvar. Intressenterna i tex sexindustrin – och däribland utgivarna av de sk herrtidningarna – gör det, därför att deras handlingar inte direkt kan sammankopplas med någon annans otuktiga levnadssätt.

I nästa kapitel behandlar jag mera utförligt kopplerilagstiftningens framväxt och tillämpningsområden.

I det följande vill jag på ett översiktligt sätt redogöra för vilka grupper av främjare och profitörer, som kan förekomma i den nutida svenska könshandeln samt på vilket sätt de tjänar pengar på den. Detta för att ge en bakgrund till den mer ingående framställningen om en av dessa grupper, nämligen hallickarna. De konkreta exempel jag använder mig av i texten är i de flesta fall hämtade från könshandeln i Malmö. Det finns ingen anledning att tro att förhållandena i denna stad i det här avseendet skiljer sig på något principiellt sätt från förhållandena i våra andra storstäder.

2.7 *Främjare och profitörer i den nutida svenska könshandeln*

2.7.1 *Hallickar*²¹

Ur kvinnans/den prostituerades synvinkel kan könshandelns främjare och profitörer indelas i två grupper beroende på vilken relation hon har till dem. Den ena gruppen utgörs av dem som hon har en i hushållsak *opersonlig* relation till. I denna grupp ingår tex sexklubbs-ägare, fastighetsägare och tidningsutgivare. Den andra gruppen kännetecknas av att kvinnan har en *personlig* relation till dem.²² Hallickarna utgör denna sistnämnda grupp. Hallicken är den främjare/profitör som kvinnan har ett personligt och mer eller mindre

starkt känslomässigt förhållande till. Härigenom blir hallickens utnyttjande av den prostituerade ofta en komplex företeelse.

Det finns fyra aspekter av hallickförbindelsen som kan anses vara relevanta då man försöker fastställa karaktären på hallickens relation till och utnyttjande av kvinnan. Dessa aspekter kan åskådliggöras som skalor med vardera två ytterpoler. Det ekonomiska utnyttjandet representerar bara en av dess skalor.²³

- 1) "Planeringsgrad" vid mötet med kvinnan
 spontant tycke uppstår _____ medvetna strategier för att snärja henne
- 2) Relationens känslomässiga innehåll
 ömsesidig kärleksfullhet _____ extremt psykiskt/fysiskt våld
- 3) Ekonomi
 mannen är självförsörjande _____ mannen lever på kvinnan
- 4) Antalet kvinnor
 mannen har förhållande till en kvinna _____ mannen har organiserat utnyttjande av flera kvinnor

Tanken bakom dessa skalor är att påvisa spännvidden och komplexiteten i en hallickrelation. Om en relation skulle hamna på den vänstra ytterpunkten på samtliga skalor handlar det knappast i verklig mening (om än i lagens – se s. 119-120) om en hallickrelation. I köns-handelsmiljön är sådana relationer mycket ovanliga. Desto vanligare är de hallickrelationer som i litet olika blandningar hamnar någonstans i mitten av skalorna. De hallickar som hamnar längst till höger på samtliga skalor kan kallas "kalkylerande" hallickar. Det rör sig om män som medvetet driver en hantering med kvinnor som varor. Betecknande för hallicken som främjare är att han med olika metoder ibland direkt påverkar kvinnan att börja eller att fortsätta prostituera

sig. Det förekommer att denna påverkan har inslag av fysisk och psykisk misshandel.

Betecknande för 1970-talet var det påtagliga inslaget av kalkyle-rande hallickar, särskilt i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Under perioden fick också hallickverksamheten en starkt internationell prägel. Inslaget av utländska medborgare var högt bland dem som misstänktes och dömdes för koppleri. Under början av 70-talet dominerade det nordamerikanska inslaget bland hallickarna, för att under decenniets senare del ersättas av män med annan nationalitetstillhörighet. 40 olika nationaliteter (inkl. svenskarna) var representerade bland de 250 män som var föremål för Malmöpolisens brottsbekämpande insatser i könshandelsmiljön under den aktuella perioden (se tabell 3, bilaga C). Förhållandena i de andra två storstäderna var likartade. Detta var någonting nytt för svenska förhål-landen. Tidigare hade bilden dominerats av män av inhemsk här-komst. Det rörde sig ofta om arbetslösa, alkoholiserade och krimi-nellt belastade män som levde tillsammans med (och av) prostitu-erade kvinnor med egna missbruksproblem. Det var många gånger fråga om utpräglade s k utslagningsrelationer. Under 70-talet fram-trädde emellertid också en helt ny grupp av svenska hallickar. Det var män som visserligen sammanlevde med en prostituerad kvinna, men som samtidigt befann sig i periferin av könshandeln. Det var inte fråga om utslagningsfall, utan om män som ofta upprätthöll ett eget arbete (se mer om detta i kapitel 5).

2.7.2 Sexklubbsägare

Med termen sexklubb avses en lokal med pornografisk filmvisning och levande nakenframträdanden på scen. Enskild eller privat s k posering kan men behöver inte förekomma. Servering av enklare slag förekommer vanligen också. Sexklubbens gäster betalar viss inträdes-avgift för varje besök.

Det var i slutet av 1960-talet som de första sexklubbarna starta-des i Sverige.²⁴ Klubbarna ägdes och drevs av både svenska och ut-ländska medborgare. Kvinnorna som uppträdde på klubbarnas scener hämtades huvudsakligen från utlandet. Myndigheterna bedömde verksamheten vid sexklubbarna som offentliga tillställningar. Be-stämmelserna i allmänna ordningsstadgan ansågs tillämpliga. I en del fall hände det att polisen upplöste tillställningar, främst beroende på

att det hade förekommit visning av sedlighetssårande filmer, osedliga framträdanden och överträdelser av serveringsbestämmelserna.

Sedan riksdagen år 1971 hade upphävt brottsbalkens straffbestämmelser om tukt- och sedlighetssårande handling ökade antalet sexklubbar snabbt. Det gällde inte bara i storstäderna utan också i vissa landsortsstäder. Den sk privata eller enskilda poseringen blev ett allt mer framträdande drag i klubbarnas programutbud. Poseringen skedde i särskilt avdelade utrymmen inom eller i direkt anslutning till klubben. *I praktiken handlade det ofta om förtäckt bordellverksamhet.*

Från den 1 oktober 1973 krävdes tillstånd av den lokala polismyndigheten för att få driva en sexklubb. Syftet med tillståndstvånget tillkom för att motverka de missförhållanden som förekom på sexklubbarna. Brottskommissionen som föreslog tillståndstvånget (Ds Ju 1973:5) hade funnit det väl styrkt att sexklubbarnas verksamhet utgjorde eller kunde utgöra en grogrund för brottslighet och sk social missanpassning. Koppleri, främjande av otukt, olovlig rusdrycksförsäljning, narkotikalangning och häleri var några av de brott som hade kommit till polisens kännedom i samband med sexklubsverksamheten. Tillståndstvånget kom inte att få avsedd verkan. Enkla manövrar från klubbägarnas sida spelade ut bestämmelsens roll som spärr mot missförhållanden.²⁵

Sexklubbarnas antal och spridning på olika orter i landet har varierat en hel del under 1970-talet (se tabell 12, bilaga C). Totalt sett skedde en ökning av antalet klubbar fram till och med år 1975, därefter inträffade en nedgång i antalet klubbar under resten av decenniet. Nedgången var i huvudsak en följd av polisiära ingripanden mot klubbarna. Under åren 1974-1977 stängde tex Malmöpolisen samtliga klubbar i staden. Under åren 1978 och 1979 skedde efter spaningsverksamhet en rad polisrazzior mot sexklubbar i flera andra polisdistrikt i landet. Koppleri och annan kriminalitet avslöjades i stor omfattning. Mot denna bakgrund ändrades så småningom praxis för tillståndsgivningen avseende pornografisk föreställning även på flera andra håll i landet, vilket ledde till att en skärpning kom till stånd. I mars månad 1980 var det sammanlagda antalet sexklubbar i hela landet 20, vilket kan jämföras med motsvarande siffra för år 1975, som var 91 (se ovan nämnda tabell).²⁶

Sammanfattningsvis kan sexklubsverksamheten sägas vara direkt könshandelsbefrämjande genom att den fungerar både som kontakt-

yta och ibland som utförandeplats för konsumgånge mellan köns-handelns parter.

Men också på annat sätt — som inte framgår av framställningen ovan — medverkar sexklubbsägarna genom sin verksamhet till köns-handelns utbredning. Det är nämligen inte ovanligt att kvinnor gör sin prostitutionsdebut på en sexklubb. Sexklubbarna fungerar helt enkelt som drivbänkar för en ny generation prostituerade.

Sexklubbsägaren kan sägas ha ekonomisk vinning av köns-handeln på i princip två olika sätt, dels genom att direkt tillgodogöra sig en större eller mindre del av de prostituerades inkomster, dels genom att ekonomiskt dra fördel av den besökartillströmning till klubben, som följer av att det finns kvinnor som prostituerar sig (antingen detta sker direkt på klubben eller i andra mer eller mindre närbelägna lokaler).

2.7.3 Fastighetsägare

Till gruppen fastighetsägare kan också räknas *fastighetsmäklare* och *privata lägenhetsinnehavare*, som upplåter lägenheter och lokaler åt köns-handelns parter. Det gäller tex försäljning och uthyrning av lokaler och lägenheter åt gatuprostituerade. Här sker kontakten med köparen på gatan medan själva konsumgänget äger rum i den förhyrda lokalen. Många gånger rör det sig också om lokaler som används som sk massageinstitut eller poseringsateljéer. Kontakten med köparen sker i sådana fall företrädesvis genom annonsering i olika tidningar, tidskrifter eller andra tryckta alster. Lägenheten eller lokalen fungerar som utförandeplats för konsumgänget. Men även försäljning och uthyrning av lokaler åt sexklubbsägare förekommer.

Fastighetsägaren eller hyresvärden kan ha ekonomisk vinning av verksamheten på i huvudsak två sätt. Å ena sidan genom att han helt enkelt tar ut sk normalhyra eller normalpris vid försäljning. I sådana fall erhåller han samma vinst av verksamheten som genom uthyrning eller försäljning till andra personer utanför köns-handeln. Å andra sidan kan han profitera på verksamheten genom att bedriva hyresocker, dvs genom att ta ut sk överhyra eller överpris vid försäljning. Det ena tillvägagångssättet utesluter självfallet inte det andra.

Under senare hälften av 70-talet avslöjades tre fall (ett i Stockholm, ett i Malmö och ett i Göteborg) där fastighetsägare i stor om-

fattning hade hyrt ut eller sålt lägenheter och lokaler till prostituerade.

I det ena fallet rörde det sig om en fastighetsmäklare som under närmare tio år hyrt ut eller sålt ett fyrtiotal lägenheter och lokaler i Stockholmsområdet, i vilka det hade bedrivits könshandel. Ett stort antal kvinnor (över ett 50-tal) hade varit verksamma i lägenheterna. Mäklaren hade tjänat över en miljon kronor på verksamheten.

I det andra fallet handlade det om en fastighetsägare i Malmö som hade ett fastighetsbestånd som bl a innehöll 3 000 bostadslägenheter. Under tiden från 1971 fram till våren 1976 hade han haft ett 70-tal prostituerade som hyresgäster i sina fastigheter, varav ett 30-tal sk gatuprostituerade, lika många sk poseringsflickor och ett 10-tal sexklubbsprostituerade. Under samma tidsperiod hade han i sina fastigheter hyst 18 olika sexklubbar och ett 30-tal andra klubbar och "föreningar" som bedrivit en omfattande illegal hantering med inslag av olovlig rusdrycksförsäljning, narkotika- och spritlangning, häleri, illegal spelverksamhet m m.

Det tredje fallet gällde en fastighetsägare i Göteborg, som under tiden 1973-1979 hyrde ut lägenheter, som han visste skulle användas i samband med könshandel. Polisutredningen visade att cirka 40 kvinnor hade hyrt lägenheter av honom i detta syfte. Samtliga kvinnor fick utöver den kontraktsevenliga hyran betala ytterligare belopp direkt till fastighetsägaren. Hyran för lägenheterna var 275 - 300 kr/månad. Därutöver fick kvinnorna betala mellan 700 - 1 500 kr/månad för att få använda lägenheterna som prostitutionslokaler. Enligt polisens beräkningar uppgick fastighetsägarens vinning av hyresockret till minst en halv miljon kronor under ifrågavarande period.

Förutom dessa tre kända fall, där fastighetsägare medvetet upplåtit lägenheter och lokaler åt prostituerade och sexklubbsägare i större omfattning, har sådan verksamhet också förekommit i mindre skala under samma tidsperiod, såväl i de tre storstäderna som på andra orter i landet. I Malmö uppdagades tre sådana fall under åren 1977-1978. I det ena fallet var verksamheten förhållandevis organiserad. Personen, en fastighetsmäklare, anskaffade lägenheter åt ett 10-tal prostituerade. Han installerade telefoner och telefonsvarare i lägenheterna samt ombesörjde annonser och transporter. Dessa tjänster utfördes mot att de prostituerade överlämnade hälften av sina köns-handelsinkomster till honom. I de två andra fallen var verksamheten inte lika omfattande och inte heller lika organiserad. Polisutredningarna kunde inte påvisa att personerna gjort sig någon ekonomisk

vinning av de berörda kvinnornas prostitution. Ersättningen för att de förmedlat lägenheter eller (som i det ena fallet) för att de låtit kvinnor använda deras egna bostäder som prostitutionslokaler bestod av allt att döma av sexuella gentjänster.²⁷

Det har ofta förekommit under 1970-talet att prostituerade hyrt lägenheter i prostitutionssyfte såväl i privatägda fastigheter som i det sk allmännyttiga bostadsbeståndet utan att hyresvärdarna – åtminstone från början – varit medvetna om att de fått prostituerade som hyresgäster i sina hus. Så länge fastighetsägarna inte känt till förhållandena har de självfallet inte heller på ett medvetet sätt främjat könshandelns utbredning och omfattning.²⁸

2.7.4 Hotell- och restaurangägare

Hotell och restauranger kan användas som kontaktytor i könshandeln. Det är särskilt i dansavdelningar och drinkbarer på större hotell och på dansrestauranger som sådana kontakter knyts. Hotellrum kan då komma till användning, dels i sådana fall där kontakten mellan parterna tagits på annat ställe inom hotelletablissemang – tex i baren, i nattklubben eller i dansrestaurangen, dels i sådana fall där kontakten tagits utanför hotellet – tex på gatan, på sexklubben eller per telefon.

Det är svårt att exakt kunna ange var och i vilken omfattning det förekommer könshandel på hotell och restauranger, vilket sammanhänger med att verksamheten i dessa miljöer är mera dold än på gatan, i sexklubben eller i ateljén. Könshandeln glider ”på ett naturligt sätt” in i de ordinära umgängesformerna mellan män och kvinnor vid restaurangbord, bardiskar och på dansgolv. De kvinnor som är verksamma som prostituerade på hotell och restauranger är dessutom oftare än andra tillfällighetsprostituerade, som har prostitutionen som en deltidsverksamhet, vilket gör att de är svårare att identifiera och observera.

Det råder emellertid ingen tvekan om att könshandel förekommer – med ägarnas vetskap – på flera stora hotelletablissemang i de tre storstäderna. Den skattningsundersökning som utfördes i samband med utredningen *Svarta affärer* (1976) visade att könshandel förekom på 22 av 243 näringsställen i Malmö under åren 1974 - 1975 (se s. 38). Däribland fanns dels sådana ställen som fungerade som kontakt- och utförandeplatser för könshandelns direkta

parter, dels sådana ställen som var träffpunkter och tillhåll för prostituerade och hallickar. I flera av dessa fall hade verksamheten en sådan omfattning att ägarna inte kan anses ha saknat vetskap om företeelsen.

Ägarnas ekonomiska vinning av könshandeln kan vara svår att identifiera. I princip kan man tänka sig minst tre olika möjligheter. För det första att hotell- och restaurangägarna drar ekonomisk nytta av besökartillströmningen, som följer av att etablissemang är känt som kontaktyta i könshandeln. För det andra att hotellägarna har direkt ekonomisk vinning av att hyra ut rum åt könshandelns parter till normalpris. Och för det tredje att hotellägarna har ekonomisk vinning av att hyra ut hotellrum till överpris. På hotellen och restaurangerna finns även andra personer än ägarna som kan främja och profitera på könshandeln, nämligen olika kategorier av anställda, såsom dörrvakter, portier, receptionister, servitörer m fl. Genom konkreta tips till de manliga gästerna/köparna om var prostituerade finns och vilka de är, kan de fylla en förmedlande funktion och därmed anses tillhöra könshandelns främjare.

2.7.5 Tidningsutgivare

Under denna rubrik kommer jag att behandla utgivare som upplåter sina tidningar, tidskrifter och andra tryckta alster för *kontaktannonsering*. Under rubriken andra främjare kommer jag längre fram att särskilt ta upp de utgivare som tillhör intressenterna i den s k sexindustrin och som genom sin utgivningsverksamhet kan sägas indirekt främja könshandelns utbredning och omfattning.

Man kan i huvudsak urskilja minst två kategorier av utgivare som under 1970-talet upplåtit utrymme för kontaktannonsering.

- 1 Utgivare av dagstidningar, såväl morgon- som kvällstidningar
- 2 Utgivare av pornografiska tidskrifter och s k kontakttidningar eller sexguider

Det är allmänt bekant att åtskilliga morgon- och kvällstidningar tog in kontaktannonser för prostituerade och reklamannonser för sexklubbar under slutet av 60-talet och början av 70-talet. I några tidningar hade annonseringen stor omfattning. Prostituerade annonserade öppet om sin verksamhet t ex under rubriken posering. Den allmänna opinion som så småningom uppstod mot dessa annonser föran-

ledde Svenska Tidningsutgivarföreningen att i januari 1973 rekommendera sina medlemmar att inte längre tillåta sådan annonsering. I sitt uttalande konstaterade föreningen bl a att det inte kunde uteslutas att upplåtande av utrymme åt annonser av denna art innebar straffbar verksamhet. Samtliga större morgon- och kvällstidningar följde i princip rekommendationen, åtminstone vad gällde den direkta poseringsannonseringen. Reklamannonser för sexklubbar förekom dock även långt senare. Poseringsannonseringen upphörde i själva verket inte heller i vissa fall, utan ändrade enbart form.

Annonser dök upp under andra rubriker i tidningarnas annonsspalter och med delvis annorlunda – mera förtäckt – innehåll än tidigare. Under senare delen av 70-talet kunde man t ex finna prostitutionsannonser i Dagens Nyheter under rubriken examinerade utövare av massage. En annan form av förtäckt prostitutionsannonsering var den som förekom och fortfarande förekommer i dagstidningarnas ordinarie kontaktspalter. Annonstexter av typen ”välväxt, ung kvinna söker generös man” lämnar läsaren i ringa tvivel om budskapets innebörd.

I Malmö hade prostituerade män eller kvinnor som ville annonsera om sin ateljéverksamhet inga svårigheter att finna utrymme för detta i dagspressen under hela 70-talet, trots Tidningsutgivarföreningens rekommendationer. Främsta orsaken till detta var Nordvästra Skånes Tidningar (NST), som upplät utrymme åt prostitutionsannonser under rubriken personligt fram till sommaren 1979.²⁹ NST var emellertid inte det enda kontaktorganet för könshandeln i Malmö under den aktuella tidsperioden. Det fanns också en rad olika pornografiska tidningar eller sexguider, som erbjöd annonsutrymme. Förutom ett visst pornografiskt bild- och textmaterial innehöll kontakttidningarna och sexguiderna (i stort sett samma företeelse) uteslutande kontakt- och poseringsannonser, insatta antingen av prostituerade eller av potentiella köpare. Textinnehållet i annonserna var väsentligt mera rakt på sak än i morgon- och kvällstidningarna.³⁰

Utgivarnas vinning i det första fallet – alltså vad gäller morgon- och kvällspressen – består i de inkomster annonseringen ger genom den sedvanliga annonstaxan. Det finns inga kända fakta som pekar på att utgivarna skulle ha någon särskild vinning av verksamheten t ex genom överpriser på annonserna. Det kan emellertid inte uteslutas, att viss ytterligare vinning – om än begränsad – kan uppstå genom en ökad lösnummerförsäljning, då det varit allmänt känt utanför t ex NST:s ordinarie utgivningsområde, att tidningen innehållit könshan-

delsannonser. I fallet med kontakttidningarna och sexguiderna står det helt klart, att utgivarnas ekonomiska utbyte bygger på annonsintäkter från prostituerade och potentiella köpare liksom på intäkterna från själva försäljningen av skrifterna.

2.7.6 *Andra profitörer*

Rubriken *andra profitörer* får stå som samlingsbeteckning för en brokig skara personer som direkt profiterar på könshandeln och som därigenom främjar dess utbredning och omfattning. Det gäller kontaktklubbsägare, transportörer samt sprit- och narkotikalangare. Deras inflytande på den svenska könshandelsmarknaden under 1970-talet har förmodligen varit förhållandevis marginellt, jämfört med det inflytande som de tidigare nämnda grupperna har haft. Undantaget utgörs möjligtvis av sprit- och (särskilt) narkotikalangarna, som traditionellt inte räknas till könshandels profitörer, men som tillhör den kategori av den nutida könshandels profitörer som tjänar mest pengar på de prostituerades verksamhet och som samtidigt bidrar till att hålla ett stort antal kvinnor kvar i könshandeln.

2.7.6.1 *Kontaktklubbsägare*

De s k kontaktklubbarnas verksamhet går ut på att mot betalning förmedla kontakter mellan ensamma människor.³¹ Under andra halvan av 70-talet fanns c:a 30 sådana klubbar med kontinuerlig verksamhet i Sverige. Enbart i landets största kvällstidning, Expressen, annonserade de under 1978 för c:a 300 000 kronor.

En del av kontaktklubbarna ger ett seriöst intryck utåt. De betonar att verksamheten går ut på att sammanföra ensamma människor i vänskaps- och kärleksrelationer, kanske t o m i äktenskap. Andra deklarerar mer eller mindre öppet att de främst förmedlar erotiska kontakter. I reklamen använder de ofta bilder av nakna kvinnor, i reklamtexten talar de om sex och älskare/älskarinnor. Personer som blir medlemmar i en kontaktklubb får mot betalning en lista med ett antal annonser från män och kvinnor som söker kontakt. "För klubbägarna är kontaktverksamheten en ren affär, de vill tjäna så mycket pengar som möjligt. Eftersom kontaktlistorna är deras främsta inkomstkälla vill de sälja så många listor som möjligt till varje medlem.

Detta innebär, att det är en förlust för klubbägarna när en medlem hittar en partner, eftersom medlemmen då slutar köpa listor ... Det är också en förklaring till att många klubbägare fyller sina listor med annonser som är en ren bluff.”³²

Det förekommer dessutom att ägarna regelbundet låter prostituerade annonsera om sin verksamhet i kontaktlistorna. Ägarna gör således ekonomisk vinning av könshandeln dels genom att upplåta annonsutrymme åt prostituerade, dels genom att till klubbmedlemmarna sälja kontaktlistor, som tillsammans med s k seriösa annonser också innehåller prostitutionsannonser.³³

2.7.6.2 Transportörer

Under rubriken transportörer kan urskiljas minst *tre olika kategorier* av personer, som främjar och profiterar på könshandeln genom att på ett mer eller mindre organiserat sätt transportera könshandelns köpare och säljare från Sverige till främmande länder eller tvärtom, eller mellan olika platser inom landets gränser i syfte att förmedla kontakter mellan parterna.

De tre kategorierna är:

- 1 Researrangörer som säljer s k sexresor till främmande länder.
- 2 Personer som rekryterar kvinnor i främmande länder i syfte att placera ut dem på den svenska könshandelsmarknaden. Även trafik i motsatt riktning avses (”slavhandlare”).
- 3 Transportörer inom landets gränser, främst taxichaufförer och privatchaufförer (andra transportörer).

1 Researrangörer

Under andra halvan av 70-talet har det i Sverige funnits särskilt en resebyrå, som specialiserat sig på att organisera och sälja sexresor till främmande ”exotiska” länder, företrädesvis Thailand och (sedan 1980) Filippinerna. Det gäller resebyrån Club Thai Touring i Malmö.³⁴ Köpare är huvudsakligen skandinaviska män. Arrangörerna marknadsför resorna genom resebroschyrer, vars text- och bildmaterial knappast kan sägas lämna den potentielle köparen i tvivelsmål om vad det hela handlar om. En nöjd resenär beskriver

i en av broschyrerna sina upplevelser från en resa till Bangkok på följande sätt:

Ärligt talat såg jag inte till mycket av solen i Bangkok. Gick det trögt med shoppingen om eftermiddagarna, så gick det desto bättre med nöjesövningarna efter mörkrets inbrott! Taxi är billigt i Bangkok. För en spottstyver tar man sej till den berömda nöjesgatan (bordellstråket – min anm.) Pat Pong. Det är här de mulliga mansgrisarna kan leva det verkliga livet.

Restauranger och barer ligger vägg i vägg med varandra. Allt dekorerat med livs levande thailändskor i de läckraste versioner. (Ur "Thailand med Club Thai Touring", rese-broschyr.)

I ett reportage i den s k herrtidningen Aktuell Rapport (nr 2/80) kan man läsa följande från en "testresa" till Filippinerna, arrangerad av Club Thai Touring. Tidningens journalist var en av åtta – "särskilt utvalda" – personer som deltog i resan "för att närmare se på nöjeslivet på Filippinerna":

Efter tio dagars uppehåll i Manilla 'staden vid havet', satte vi kurs mot ett nytt drömhälsö, Angeles City, änglastaden. Vi blev lika imponerade av mottagandet här som i Manilla. I den här staden har amerikanerna haft stora militära baser, och där är av den orsaken späokat med barer och souvenir-affärer. Barerna ligger vägg i vägg på hela huvudgatan och skönheter pryder alla dörröppningar. Aldrig har vi känt oss mer välkomna någonstans. Aldrig har vi förut sett så mycket vackert på en gång. Hela gänget led alla helvetets kval inför tanken på att behöva välja.

Efter fem omgångar med rom och coca-cola var stämningen åter på topp. På en av de många barerna serverades vi en sex-show vars like man får leta länge efter till och med i Europa. Uppemot 30 skönheter utan en tråd på kroppen på scenen på samma gång. Ja, naturligtvis gick det som det måste gå också denna gång. 16 personer till frukost nästa morgon. Att vårt påhitt med T-shirts på vilka det var tryckt 'Testpilot' skulle bli så bokstavligt taget hade vi aldrig drömt om. I två dagar levde vi livets glada dagar i änglastaden innan vi fortsatte vår resa.

Av artikeln framgår att Club Thai Tourings testpiloter "lyckliggjorde" tre filippinska städer med sina besök. Tvivelsutan använder researrangören Thailands och Filippinernas prostituerade som sina främsta säljargument. Aktuell Rapport är bara en av de s k herrtidningarna som genom att beskriva "paradiset" i Sydostasien medverkat till att marknadsföra resorna. Under de fyra första månaderna under 1980 omsatte Club Thai Touring tre miljoner kronor.³⁵ Researrangörerna är dessutom ägare till ett par barer i Bangkok, där könshandel förekommer. I en intervju i tidningen Arbetet kommenterade en av resebyråns ägare verksamheten så här:

Kvinnorna får en möjlighet att försörja sig som de annars inte skulle ha haft.³⁶

2 "Slavhandlare"

Med denna beteckning avser jag personer som på ett organiserat sätt rekryterar kvinnor i ett främmande land och transporterar dem till Sverige i syfte att placera ut dem på den svenska könshandelsmarknaden. Till denna grupp hör självfallet också personer som organiserar "slavhandelstrafik" från Sverige till främmande land. I båda fallen förekommer att de berörda kvinnorna på osakliga grunder förespeglas arbete och inte en verksamhet som prostituerade i det nya landet. Det förekommer också att kvinnorna låter sig övertalas att underteckna "slavkontrakt" som binder dem till sina nya arbetsgivare i det främmande landet, oftast någon bar- eller nattklubbsägare, för lång tid framöver. Att lösa sig från kontraktet före kontraktstidens utgång betingar ett så högt pris att bara det kan utgöra en orsak till att kvinnorna prostituerar sig.

Import av utländska kvinnor till den svenska könshandeln förekom under 1970-talet, företrädesvis från Polen och Sydostasien men även från andra länder. Jag syftar alltså här på kvinnor som på ett eller annat sätt kom till Sverige i könshandels syfte och inte på kvinnor av utländsk nationalitet med fast bosättning i landet. I det senare fallet är det inte fråga om internationell slavhandel utan om lokal könshandel. Som redan nämnts rekryterades s k sexklubbsartister från utlandet till svenska klubbar (se s. 85). Det finns inga kända fakta som talar för att det i dessa fall rörde sig om en organiserad rekrytering i större eller mindre skala, med inslag av falska förespeglningar eller tvång. Snarare var det fråga om kvinnor som redan hade

prostitutionserfarenheter i det land, varifrån de kom. Såvitt är känt kom de till Sverige på egen hand och fullt frivilligt.

I Malmö framkom emellertid 1977 ett fall med organiserad rekrytering av thailändska kvinnor till den svenska könshandeln, där det av allt att döma fanns inslag av såväl falska förespeglningar som tvångsmässigt förfarande. Den följande redogörelsen är ett sammandrag av polisens förundersökningsprotokoll och av uppgifter som framkom i samband med rättegången mot de ansvariga transportörerna, en svensk man och hans utländska hustru. Båda dömdes för koppleri.

N N var gift med en sydostasiatisk kvinna sedan 1974. Han hade tillsammans med henne gjort upprepade resor till bl a Thailand. 1976 ordnade han pass och betalade flygresan till Sverige för en annan thailändsk kvinna. När de kom till Malmö, hyrde han en lägenhet åt kvinnan, centralt i staden. På samma sätt tog han sedan ytterligare tre kvinnor till Sverige och Malmö. Två av dessa kvinnor knöt han kontakt med under ytterligare en resa till Bangkok samma år. Han förespeglade dem goda arbets- och inkomstmöjligheter i Sverige. Två av kvinnorna uppgav senare vid polisförhör att de inte hade varit prostituerade i Bangkok, men att de hade tvingats till detta av N N, när de kom till Sverige. En av kvinnorna var 15 år gammal då hon kom till Sverige. N N övertalade denna kvinna att skriva på ett papper, som senare skulle visa sig vara en skuldförbindelse på 40.000 kronor. Förutom att ordna prostitutionslägenheter åt kvinnorna, annonserade han om deras verksamhet i NST. Detta gjorde han vid sammanlagt 142 tillfällen under tiden september 1976-mars 1977.

Mannens hustru medverkade till att etablera kvinnorna på könshandelsmarknaden genom att teckna hyresavtal för två prostitutionslokaler och genom att på engelska tala in meddelanden på band, som kvinnorna använde som telefonsvarare åt påringande köpare. Själva kunde de varken engelska eller svenska.

N N gav den yngsta kvinnan noggranna instruktioner om hur hon skulle utöva sin verksamhet som prostituerad. Hon skulle t ex begära 150 kronor för ett samlag. Han lärde henne även att skilja på sedlar av olika valörer. Helst skulle hon mottaga betalning av köparna i 100- eller 50-kronors sedlar. Vidare instruerade han henne och de andra om 'arbetstiderna'. De skulle vara verksamma varje dag mellan kl. 10 - 18.

Han ålade dem också en viss summa (500 kronor), som de skulle tjäna åt honom varje dag. N N kom sedan dagligen mellan kl 18 - 19 och inkasserade de pengar kvinnorna hade förtjänat. Allt överstigande den fasta kvoten fick de själva behålla.

Vid två tillfällen uppträdde N N våldsamt mot en av kvinnorna, den yngsta, genom att slå henne. Anledningen var att hon mot N N:s uttryckliga order hade sökt kontakt med en annan thailändsk kvinna, som befann sig i samma situation som hon själv. Hon hade dessutom förklarat för N N att hon inte ville fortsätta sin verksamhet som prostituerad.

N N hade redan vid kvinnornas ankomst till Sverige lagt beslag på deras returbiljetter till Bangkok, varigenom de berövades möjlighet att resa hem när de själva ville. Av polisutredningen framgår att N N hade tänkt sig att använda kvinnornas könshandelsinkomster till att öppna en egen restaurang i Singapore.

Det finns inga kända fakta som pekar på att det under 1970- talet förekommit på motsvarande sätt *organiserad* trafik från Sverige till främmande länder. Däremot är det känt att ett mindre antal prostituerade kvinnor från Malmö varit verksamma i Danmark och Väst-tyskland. Enligt kvinnornas egna utsagor — i samband med polisförhör eller i samband med kontakter med socialarbetarna i prostitutionsprojektet — berodde "utvandringen" på att deras hallickar av ett eller annat skäl hade tvingat dem att prostituera sig utomlands; i något fall därför att hallicken själv hade förvisats från Sverige. Det är också känt att svenska kvinnor med erfarenhet från könshandeln i hemlandet varit verksamma som barflickor på olika nattklubbar i Beirut och på andra ställen i Mellanöstern. Beirut var på 60-talet och början av 70-talet centrum för mäktiga brottssyndikat, som försåg bordeller i de omkringliggande arabiska länderna med europeiska kvinnor. Under 50-talet hade denna trafik gått via Algeriet och Marocko, men i samband med kriget i Algeriet tvingades verksamheten att upphöra. Beirut kom då att bli ett nytt centrum för denna handel. Könshandel var dessutom tillåten i Libanon, vilket underlättade en omfattande etablering av bordeller och nattklubbar med internationell atmosfär.³⁷ Mycket tyder emellertid på att det långdragna libanesiska inbördeskriget under 70-talet kullkastade Beiruts roll som centrum för den vita slavhandeln i Mellanöstern.

1975 uppmärksammade spaningspolisen i Malmö något som kunde tyda på att det förekom rekrytering av svenska kvinnor till Mellanöstern. En utländsk kvinna, bosatt i Sverige, hade under sommaren 1975 sammanträffat med en arabisk man. Denne hade intalat henne att han kunde arrangera ett fint arbete åt henne i Beirut. Mannen var känd av Malmöpolisen för att ha uppehållit sig bland de utländska hallickarna i staden. Under hösten avreste kvinnan till Beirut på en enkel biljett, beställd i hennes namn av en okänd person på destinationsorten. Någon månad efter kvinnans avresa från Sverige anmälde föräldrarna henne som försvunnen. I ett postkort avstämplat i Beirut i slutet av september hade kvinnan meddelat föräldrarna att hon hade för avsikt att bege sig till Cypern. Därefter hade kontakten mellan kvinnan och föräldrarna varit bruten. Polisen arbetade utifrån hypotesen att den arabiske mannens besök i Sverige enbart haft till orsak att "skaffa lämpliga objekt för klubbarna bl a på Cypern". Han hade härvidlag haft kontakter i Malmö, varigenom han sonderat terrängen. Genom en kontaktman på Cypern kunde Malmöpolisen så småningom mycket riktigt lokalisera kvinnan till staden Nicosia, där hon var verksam på en nattklubb. I ett brev till Malmöpolisen förklarade kontaktmannen under vilka omständigheter han hade träffat kvinnan och vad han trodde om hennes belägenhet:

Nicosia 1975-11-19

På kvällen den 18 november besökte jag nattklubben Crazy Horse och fick där kontakt med en svenska vid namn A, som arbetat 13 år i yrket som artist-barvärdinna. Mestadels så vistas hon i Italien men är nu tillfälligt på Cypern för att eventuellt hitta flickor hon kan kontraktera för en egen cabaret hon har i Italien.

Efter att ha pratat om diverse saker så framförde jag till frk A, att jag letade efter B och hon talade då om att hon visste att hon fanns på Ambassadör och där arbetade tillsammans med bl a en annan svenska som heter E. Vidare så ansåg hon nattklubben Ambassadör 'tivelaktig' och ansåg det möjligt att flickorna där hade dåliga kontrakt och levde under, vad hon ansåg, besvärliga omständigheter. På direkt förfrågan så sade hon sig vara villig att bestämma träff med B och att jag då kunde vara närvarande. Jag ansåg det vara nyttigt att träffa B utanför hennes arbete och vi arrangerade ett möte till klockan 03.30 samma natt. Det var då avtalat att

jag skulle komma civil och vara en gammal bekant till A och sedan lyssna och delta i samtalet med B.

B kom i sällskap med en neger från Amerika som presenterade sig som Eddie. Han visade sig enbart vara med för att se efter B. Det framkom en hel del under samtalet och kort sagt så är flickan i svårigheter. Några namn och data på inblandade har jag för dagen inte, då det varit omöjligt att få fram det utan att direkt tala om vem jag var o s v.

B vet inte vad hon får betalt och hon har hitintills inte fått några pengar. Passet har tagits omhand av managern. Hon 'sällskapar' med sonen till ledarinnan för cabareten. Hon arbetar varje kväll mellan kl 21.00 och 03.00, deltar i uppträdanden på scen, får inte gå ut och träffa vem hon vill. Allt ska sanktioneras av ledningen. Hon sade sig inte ha skrivit något kontrakt men enligt avtal så skulle hon fortsätta på nuvarande jobb i tio månader. A försökte övertala henne att bryta det avtalet och komma över till A:s egen cabaret men det ansåg sig B inte kunna göra. Hon ville inte förklara varför riktigt men lovade att tänka över saken och sedan ta kontakt med A. .

Klart framgick att B inte har några planer på att åka hem. Det erkände hon på direkt fråga från mig och inte heller så tycktes hon ha några planer på att kontakta hemmet.

Hon medgav att hon röker hasch men förnekade annan konsumtion av stimulantia.

Det verkade på mig som B sitter fast på något sätt och att hon själv är medveten om det. På samma gång så verkade hon säker på att svårigheterna var tillfälliga och att bättre tider skulle komma.

Av olika skäl kom polisen aldrig vidare i spaningsarbetet i detta fall, vilket betyder, att vi inte vet någonting säkert om orsakerna till och konsekvenserna av kvinnans "utvandring"; om det var en engångsföreteelse och en tillfällighet *eller* ett led i en mer eller mindre organiserad verksamhet.

Av brevet framgår inte heller huruvida kvinnan ägnade sig åt prostitution eller ej. Uppgifter från andra kvinnor med liknande erfarenheter tyder emellertid på att så ofta är fallet i sådana situationer. Kvinnorna är i praktiken närmast livegna genom de kontrakt de tvingas skriva på. Prostitution kan då vara den enda vägen att skaffa tillräckligt mycket pengar för att lösa sig från kontraktet.

3 *Andra transportörer*

Med *andra transportörer* åsyftas bl a taxichaufförer som tar emot extra ersättning, utöver den normala färdtaxan, mot att de tipsar och/eller transporterar potentiella köpare till offentliga platser eller privata adresser, där prostituerade finns. Det är känt att sådana transporter och transaktioner förekommer, särskilt i storstäderna. I hur stor omfattning är dock omöjligt att veta. Det är vidare känt att det under 70-talet har förekommit speciella avtal mellan sexklubbsägare och taxichaufförer, som inneburit att föraren belönats medelst konstant ersättning eller på annat sätt för att han förmedlat/transporterat köpare till olika klubbar.

Till denna kategori hör också personer som mot betalning fungerar som privatchaufförer åt parterna i könshandeln. Det förekommer att prostituerade har sådana privatchaufförer, som hämtar och lämnar dem i hemmet, på gatan, i poseringsateljén eller på sexklubben och som också utför andra transportärenden åt dem. Detta är inget utbredd fenomen. Snarare hör det till de återkommande udda inslagen i könshandeln. Personer som sysslar med sådan verksamhet har förmodligen andra än strikt penningmässiga bevekelsegrunder för det hela, åtminstone inledningsvis, till dess att de ekonomiska fördelarna framstår klart. Omständigheterna i fallet med en sådan transportör i Malmö tyder på detta. Mannen dömdes så småningom för koppleri. Nedanstående redogörelse är ett sammandrag av polisens förundersökning i ärendet.

Sedan flera år har B B fördrivit kvällarna med att planlöst köra omkring med sin bil i Malmö. I samband med dessa kvällsturer började han så småningom intressera sig för livet på Kungsgatan. Det hände någonting därnere och han fann viss tillfredsställelse i att stanna med sin bil och vara vittne till vad som tilldrog sig i miljön. Vid ett tillfälle när han höll med sin bil på en parkeringsplats på Kungsgatan kom en kvinna — som han förstod var prostituerad — fram till bilen och frågade om han ville köra henne till en adress i staden. Han gjorde detta utan att ta något betalt. Så småningom fick han på samma sätt kontakt med fler prostituerade kvinnor. Ofta körde han dem hem, då de ville detta. Ibland kom kvinnor till bilen bara för att värma sig eller för att be honom köra dem till ett korvstånd, en preventivmedelsapparat eller någon annanstans i

staden. Så småningom började B B ta betalt för sina tjänster. Och det hela sattes i system.

I minst två års tid transporterade B B prostituerade kvinnor till och från Kungsgatan, till och från sexklubbar i närliggande städer osv. I miljön kallades hans bil allmänt för 'kondomtaxin'. Uppskattningsvis tjänade han c:a 100 kr netto per kvällspass. Enligt polisens beräkningar tjänade han c:a 30.000 kr enbart på sina transporter av prostituerade till och från sexklubbar i Helsingborg, Landskrona och Trelleborg under de två år han var verksam.

2.7.6.3 *Sprit- och narkotikalangare*

Sprit- och narkotikalangare brukar traditionellt inte räknas till köns-handelns främjare och profitörer. Men det är helt uppenbart att langarna också hör hemma i detta sammanhang. Särskilt narkotikaberoende prostituerade utgör en både reellt och potentiellt viktig avnämargrupp och inkomstkälla för dessa personer. Erfarenheterna från Malmö – men också från de andra storstäderna i landet (särskilt Stockholm) – visar att narkotikan under 70-talet spelat en allt större roll i könshandeln, *både som en orsak till och en följd av att kvinnor prostituerar sig*. Narkotikahandlarna främjar könshandelns utbredning genom att de medverkar till att hålla kvinnorna kvar i prostitutionen för att kunna finansiera missbruket.

Enligt de beräkningar om könshandelns ekonomi som presenteras i *Prostitutionen i Sverige* skulle den totala bruttointäkten av köns-handeln i Stockholm (den enda stad i landet där sådana beräkningar gjorts) under ett år (1979) ligga omkring 45 miljoner kronor.³⁸ Av dessa faller c:a halva beloppet på gatuprostitutionen, en tredjedel på massageinstitut/poseringsateljéerna och de resterande (knappt) tjugo procenten på de övriga könshandelsformerna. Narkomanerna finns nästan undantagslöst bland de gatuprostituerade. I Stockholm beräknas de svara för en tredjedel av den totala årsverksamheten inom gatuprostitutionen och en motsvarande andel av den totala intäkten, d v s 7,5 av de totalt 22,5 miljonerna som omsätts på gatan. Enligt beräkningar i rapporten torde fem av de c:a sju miljonerna som narkomanerna tjänar på sin prostitution gå direkt till narkotikainköp. Detta skall jämföras med de beräknade hyreskostnaderna för samtliga prostitutionslokaler (inklusive kostnader för inköp av sk svarta hyreskontrakt osv) i Stockholm under ett år (1979). Detta

belopp ligger på omkring tre miljoner kronor. I termer av ekonomisk vinning är det således frågan om inte narkotikaförsäljarna utgör den enskilda kategori av könshandelns främjare och profitörer som tjänar mest pengar på den prostituerades verksamhet — särskilt i storstadsregionerna. Göteborg utgör förmodligen ett undantag, eftersom heroinmissbruket där (ännu) inte är särskilt utbrett, i jämförelse med Stockholm och Malmö.

I jämförelse med narkotikalangningen är den spritlangning som förekommer i den nutida könshandeln en marginell företeelse. Det föreligger för närvarande inte några beräkningar om hur mycket pengar den omsätter per år, men sannolikt rör det sig om jämförelsevis små summor.

2.7.7 Andra främjare

2.7.7.1 Den sk sexindustrin

Också utanför själva könshandeln finns personer och företeelser som har central betydelse för dess utbredning och omfattning i samhället. Jag tänker närmast på den sk sexindustrin. Sexindustrin i Sverige sönderfaller i stort sett i två beståndsdelar. Den ena utgörs av *den renodlade pornografin* i form av tidningar, filmer och sk sexredskap. Den andra beståndsdel utgörs av *de svenska och utländska sk herrtidningarna*.

Herrtidningarna till skillnad från den renodlade pornografin sprids i massupplagor och säljs över allt i landet där tidningar säljs.³⁹ Fib-aktuellt, Lektor och Veckans Stopp — de tre största — hade tillsammans nästan en halv miljon sålda exemplar per vecka under våren 1981.⁴⁰ *Läsarantalet* var förmodligen det dubbla. Herrtidningarnas läsare är män i alla åldrar, dock särskilt i åldersgruppen 15-29 år. Men även yngre kvinnor läser herrtidningar. Enligt en marknadsundersökning når Fib-aktuellt 21% av kvinnor i åldern 15-24 år.⁴¹ Vidare är reklamen och annonseringen för dessa tidningar omfattande, sensationsinriktad och ofta direkt könsdiskriminerande. Den förekommer väl synlig på reklamtavlor och löpsedlar, i dagstidningar och i skyltfönster runt om i landet.

Den renodlade pornografin har färre försäljningsställen och en mera begränsad marknad. Såvitt jag känner till finns det inga marknadsundersökningar om pornografins läsare, men det ligger sannolikt ingen överdrift i påståendet att den renodlade pornografin i allt

väsentligt är gjord av och för män, och att dess läsare — med få undantag — följaktligen också är män.⁴² Renodlad pornografi kan köpas på de flesta ställen där tidningar säljs, men den mesta försäljningen sker förmodligen i speciella sk porrbutiker och genom postorderföretag, som annonserar om sin verksamhet i dagspressen och i herrtidningarna. I pornografibutikerna förekommer också uthyrning av pornografiska filmer för privat visning i särskilda utrymmen. Det är också via pornografibutikerna och postorderföretagen som försäljningen av spekulativa/spektakulära sexredskap sker.⁴³

2.7.7.2 Vad kännetecknar innehållet i sexindustrins produkter?

Gemensamt för innehållet i den renodlade pornografins produkter är den lösryckta framställningen — i bild eller på film — av nakna kroppar eller kroppsdelar, som skall fungera sexuellt stimulerande för läsaren eller åskådaren. Innehållet i den dagsaktuella pornografin kan sägas ha följande komponenter, som förekommer tillsammans eller kanske oftare var för sig i olika produkter.⁴⁴

- 1 Samlagsskildringar. Fellatio, dvs att kvinnan suger mannens penis förekommer ofta i dessa skildringar. Också gruppsex och analsex förekommer.
- 2 Homosexuella och lesbiska skildringar med inslag av gruppsex, fellatio och analsex.
- 3 Skildringar av sexuell sadism och masochism. En särskild form av sadistpornografi är den sk naziporren, som framställer män och kvinnor i uniform och stövlar "som under porträtt av Adolf Hitler har sådant konsumgänge som helst går ut på att den ene är den andres slav".⁴⁵
- 4 Zoofilistiska skildringar, dvs skildringar av sexuella aktiviteter mellan människor och djur.
- 5 Skildringar av koprofagi och urofil, dvs skildringar av sexuella aktiviteter med avföring och urin.
- 6 Skildringar av sexuella aktiviteter med barn och mellan barn och vuxna, sk barnpornografi.⁴⁶
- 7 Utöver detta förekommer pornografiska tidningar och filmer som skildrar samlag mellan åldringar, mellan extremt feta personer, mellan dvärgar, mellan handikappade m m.

Mittpunkten (mittuppslaget) kring vilket innehållet i herrtidningarna kretsar är nakna kvinnokroppar, som poserar utmanande. Poseringsbilderna inramas av reportage från en manlig värld fylld av "blodiga avrättningar, legosoldater i krig, skräckfyllda mordaffärer, tävlingar om vem som kan dricka mest, historier om narkotikasmuggling, och stora pengar och snabba bilar".⁴⁷

2.7.7.3 Sexindustrin främjar könshandelns utbredning

Sexindustrin främjar könshandelns utbredning på i princip två sätt. I det ena fallet fungerar sexindustrin som arbetsgivare åt kvinnor och män, som får betalt för att de uppträder som modeller i sexindustrins produkter. De kvinnliga modellerna är ofta också prostituerade. I vissa fall handlar det om kvinnor som genom sexindustrin introduceras i könshandeln. Det vanligaste exemplet på detta är sannolikt sexklubbarna, som fungerar som skolor för prostituerade.

Det är i själva verket svårt att veta hur vanligt det är att prostituerade har biinkomster från sexindustrin. I Sverige förekommer det förmodligen inte särskilt ofta, eftersom praktiskt taget all renodlad pornografi som säljs i Sverige är importerad från utlandet.⁴⁸ Men att det förekommer vet vi bl a från våra intervjuer med prostituerade i Malmö.

Det andra sättet på vilket sexindustrin kan anses vara befrämjande för könshandeln har att göra med det sätt på vilket sexualiteten framställs i sexindustrins produkter. Den bild av sexualiteten som där framträder kan sägas ha i huvudsak tre sidor. Och det är min hypotes att dessa tre sidor tillsammans utgör *en* grund till att sexindustrin kan anses vara befrämjande för könshandelns utbredning och omfattning. Dessa tre sidor är att

- 1 den sexualitet som uppvisas är lösryckt ur sitt sammanhang och har en opersonlig karaktär
- 2 den sexualitet som uppvisas primärt är en form av manlig sexualitet
- 3 sexualiteten framställs som en vara – vilken som helst.

Den lösryckta och opersonliga sexualiteten

Följande citat gäller den lösryckta och opersonliga sexualiteten såsom den framträder i porrfilmer men skulle lika gärna kunna avse

de bilder och bildserier som förekommer i porrtidningar och herr-tidningar.

I filmerna finns ofta en massiv fokusering på männens och kvinnornas könsorgan. I långa närbilder visas den erigerade penisen i kvinnans slida. Penis förs in och ut, gärna länge, hårt och kraftigt. Eller också närbilder på hur kvinnan med sin mun och tunga stimulerar mannens erigerade penis till utlösning. Sperman utlöses gärna över kvinnans ansikte. 'Filmskådespelaren' har dessförinnan inte på något sätt stiftat närmare bekantskap med den man vars könsorgan hon bearbetar. Ett utmärkande drag är följaktligen opersonligheten i de sexuella situationerna och händelserna. Detta är en logisk följd av den lösryckthet med vilken sexualiteten beskrivs. *Lösrycktheten och opersonligheten kan sägas vara två sidor av samma sak.*⁴⁹ (Min kursivering)

Den sexualitet som uppvisas är primärt ett slags manlig sexualitet

Även om det pornografiska bildmaterialet i stor utsträckning koncentrerar uppmärksamheten till den nakna kvinnokroppen, är det i själva verket den manliga sexualiteten som står i fokus. Pornografin – liksom könshandeln – uttrycker i renodlad form de traditionella könsrollernas sexuella innebörd och myter, där mannen är subjektet och kvinnan objektet. Lone Backe karakteriserar pornografin som ett slags "könsrollernas mikrokosmos".⁵⁰ Följande citat speglar detta.

Ett ytterligare framträdande drag är penisfixeringen. Två moment är mycket tydliga när man betraktar pornografifilmerna på de svenska sexklubbarna i dag. *Den sexualitet som uppvisas är primärt ett slags manlig sexualitet.* Den rör penis och handlar om utösning av penis. Men penis och dess utlösning är inplacerad i ett större sammanhang. Det handlar om två andra viktiga förhållanden, nämligen *prestation och kontroll*. Det gäller att prestera. Själva grunden för prestationen blir att få penis erigerad, att, som det ibland kan tyckas, ständigt vara i stånd att få stånd. Den ena utlösningen efter den andra ska gärna avlösa varandra. Prestationerna skall följa på varandra. Erigering, friktion, utlösning. Om och om igen.

Kontrollen finns på lite olika plan. Det gäller i första

hand den kontroll som innebär att mannen överhuvudtaget 'skaffar sig en villig kvinna'. Och är hon inte mer eller mindre automatiskt villig så blir hon det genom olika typer av behärskande och kontrollerande åtgärder från mannens sida. Men kontrollen gäller också mannens självkontroll. Han har kontroll över sin penis, över dess erektion, när han har sexuell umgänge med kvinnan. *Det är han som styr.*⁵¹

(Min kursivering)

Sexualiteten som en vara – vilken som helst

Synsättet att sexualiteten närmast är vilken vara som helst återspeglas på minst två sätt i sexindustrins produkter. Det ena kan sägas ha att göra med själva innehållet och det andra mera med formen. Först *innehållet*:

Åtskilliga reportage och pornografiska berättelser såväl i herrtidningarna som i den renodlade pornografin handlar direkt om olika aspekter av könshandeln. Som jag visade tidigare i fallet med Club Thai Touring (se s. 93-95) kan det i praktiken röra sig om en direkt marknadsföring av könshandelns produkter: sexresor, bordeller och sexklubbar samt besök hos prostituerade. Gemensamt för dessa reportage och berättelser är att könshandeln framställs som någonting oförblommerat positivt och lättvindigt: en marknad för olika "smakriktningar som skall tillgodoses för väl avvägda och vinstgivande priser".⁵² Nu kan någon invända att det också i herrtidningarna förekommer reportage av kritisk natur när det gäller könshandeln. Det stämmer. Dessa är emellertid ofta så sensationsinriktade och sexualfixerade till karaktär och innehåll att de snarast får motsatt effekt. De kittlar läsarens sexuella fantasi och skapar nyfikenhet, hellre än att förmedla kritik och avståndstagande.

När det gäller *formen* är själva den ständigt ökande kommersiella exploateringen av sexualiteten – genom massproduktionen av sexualia i herrtidningar och pornografi – ett uttryck för en stark tendens i samhället att omvandla allting till varor, som kan köpas och säljas.⁵³ I detta avseende är pornografin – liksom könshandeln – bara symptom på andra, mycket djupare och mera komplexa samhällsprocesser, som sträcker sig långt vidare än till sexualitetens område. Det handlar överhuvudtaget om de mellanmännsliga relationernas förändring och villkor i efterkrigstidens kapitalistiska samhälle.

En förhållandevis hög konsumtionsnivå har utgjort och utgör alltså jämt en förutsättning för en fortsatt industriell utveckling under efterkrigstiden.

I denna utvecklingsprocess har konsumtionssamhället inget behov av en puritansk moral, som kräver ett tillbakahållande av den omedelbara behovstillfredsställelsen. Tvärtom så frammanar och underhåller konsumtionssamhället en moral som omvandlar människan till en reifierad (förtینگligad) konsument, vilket innebär att inte bara existerande behov måste tillfredsställas, utan också att nya måste skapas. På så sätt är konsumtionssamhällets moral i hög grad icke-puritansk.⁵⁴

Den icke-puritanska moralens utveckling under de senaste trettio åren har varit motsägelsefull till innehåll och konsekvenser. Å ena sidan har den verkat i riktning mot en frigörelse av människan – och i särskilt hög grad av kvinnan – från traditionella beroendeförhållanden, sanktioner, förmynderi och utstötning. Å andra sidan har den medverkat till att fjättra människan – både man och kvinna – i en förtینگligande konsumtionsstruktur. Motsägelsefullheten i detta skedande kan illustreras med exempel från könsmoralens och sexualitetens område under 60- och 70-talet.

Mot den kvardröjande restriktiva sexualsynen med sina historiska rötter i en puritansk sexualordning, bryts den kommersiella sexualiteten, 'sex som en vara vilken som helst'. Men det är bara på ytan som dessa ideologier är motsatta varandra. På ett djupare plan uttrycker de båda sexualfientlighet. Den ena använder enkla och mer eller mindre synliga medel för att undertrycka. Den andra exploaterar och förflackar, inte sällan i 'upplýsthetens och toleransens' namn. Båda synsätten motverkar en öppen, fri, ömsesidig och jämlik sexualitet mellan människor av olika eller samma kön. Om det vid sekelskiftets början var så att den puritanska sexualfientliga synen (och de institutioner som bar upp denna) var prostitutionsbefrämjande, är det förvisso så att detta har mindre betydelse i dag. Men i stället har vi en annan och ny ideologi, den om 'friheten' att kommersiellt exploatera sexualiteten. Denna är på ett annorlunda, men ändå likartat, sätt prostitutionsbefrämjande.⁵⁵

Ovanstående citat härrör från sekreterarnas och de sakkunnigas rapport till prostitutionsutredningen, där det vidare hävdas att den varumarknadsmässiga sexualiteten och den kvardröjande mer traditionella sexualfientligheten *griper in i varandra* och utgör förhållanden som riskerar att utvidga könshandeln. Enligt rapporten är det den uppväxande generationen som idag är mest utsatt.

Sannolikt är det så att de förbilder av sexualitet och könsrelationer samt de påtagliga exempel på de mellanmännsliga relationernas förtingligande, som framträder i sexindustrins produkter underlättar könshandelns utbredning och påverkar dess innehåll. Det är emellertid viktigt att framhålla att det samband som kan antas föreligga mellan sexindustrin och könshandeln förmodligen inte är något enkelt och determinerande samband, som tex handlar om att mannen/köparen läser pornografiska tidningar, blir sexuellt stimulerad och går till prostituerade för att få utlösning. Eller att unga kvinnor läser herrtidningarna om de stora pengar som finns att göra i könshandeln och att de därefter beslutar sig för att prostituera sig. Sannolikt är förhållandet mellan sexindustrin och könshandeln ofta mera komplicerat än så. Och de flesta frågorna vad gäller sambandets karaktär står ännu obesvarade.

Avslutningsvis vill jag emellertid peka på *ett* förhållande som tyder på att ett direkt samband kan föreligga mellan innehållet i den renodlade pornografin och de sexuella handlingarna i könshandelsrelationen. Flera av kvinnorna i Malmöundersökningen med lite längre erfarenhet av prostitution beskrev hur de upplevde att köparnas sexuella önskemål hade förändrats under en tioårsperiod, från slutet av 60-talet och framåt. Av kvinnornas berättelser framgick visserligen att den oftast önskade sexuella handlingen från köparnas sida fortfarande var "vanligt" samlag. Däremot ansåg kvinnorna att tex analsex hade blivit ett allt vanligare önskemål. En del kvinnor hade också upplevt ett allt starkare inslag av olika former av sadism och masochism eller sexuellt umgänge med exkrementer bland köparnas önskemål. I några fall sammankopplade kvinnorna själva dessa önskemål med pornografin och de förändringar som innehållet i den renodlade pornografin hade genomgått under motsvarande tidsperiod; en förändring mot ett starkare inslag av mera "avancerade" sexuella handlingar. En av kvinnorna uttryckte sig så här om detta förhållande:

Det är väl bara det att dom här männen köper och läser en massa porrblaskor, där det står om analsex, kiss och bajs och andra konstigheter. Eller bilder med kvinnor som suger ... sida upp och sida ner. Och att få spruta satsen rakt i ansiktet. Det är ju sånt som dom inte vågar be hustrun där hemma om. Sen kommer dom till oss ... och så får vi vara någon slags försökskaniner.

2.8 Sammanfattning

Jag framhöll i början av detta kapitel att flertalet av de många tidigare definitionerna av prostitutionsbegreppet innebar en ensidig fokusering på den säljande parten, den prostituerade kvinnan. Själva samhällsfenomenet var liktydigt med de prostituerade kvinnorna. Den köpande partens deltagande gjordes inte synligt, utom i några undantagsfall. Mot detta framhöll jag vikten av att se på prostitutionen som en samhällsföreteelse med minst två handlande parter, säljare och köpare. Men för att fortsättningsvis undvika en sammanblandning mellan den säljande parten (den prostituerade) och företeelsen som sådan, föreslog jag användandet av termen *könshandel* för att beteckna själva samhällsföreteelsen. Könshandeln definieras som den samhällsföreteelse som inbegriper minst två handlande parter, en säljare och en köpare. Handelsvaran är olika sexuella handlingar. Transaktionen betalas vanligen i pengar, men även andra betalningsmedel kan förekomma.

Jag redogjorde vidare för de fyra olika *typer* av könshandel som kan förekomma, av vilka den långt vanligaste typen i vårt samhälle är den heterosexuella könshandeln, där mannen uppträder som köpare och kvinnan som säljare. Vidare konstaterade jag att det inom ramen för var och en av de grundläggande könshandelstyperna också förekommer olika *former* av könshandel, som var och en bestäms av ett eller flera av tre olika förhållanden: kontaktsättet eller kontaktplatsen för parterna, platsen där själva konsumgänget äger rum samt betalningssättet.

Vid sidan av de *direkta* parterna i könshandelsavtalet — köparen och säljaren — uppträder en rad *indirekta* parter. Bland dessa kan man urskilja minst två grupper: *främjare* och *profitörer*. Jag framhöll att det inte går att sätta likhetstecken mellan den juridiska termen *kopplare* och termerna främjare och profitör. Med nuvarande

lagbestämmelser undgår i praktiken viktiga grupper av främjare straffansvar.

Kapitlet avslutades med en redogörelse i sammandrag för de olika kategorier av främjare och profitörer som kan förekomma i den nutida svenska könshandeln. Dessa är följande:

Hallickar

Sexklubbsägare

Fastighetsägare

Hotell- och restaurangägare

Tidningsutgivare

Andra profitörer:

kontaktklubbsägare

transportörer (researrangörer, "slavhandlare" och andra transportörer)

sprit- och narkotikalangare

Andra främjare:

den s k sexindustrin

Ur kvinnans/den prostituerades synvinkel kan könshandelns främjare och profitörer indelas i två grupper beroende på vilken relation hon har till dem. Den ena gruppen utgörs av dem som hon har en i huvudsak *opersonlig* relation till. I denna grupp ingår t ex sexklubbsägare, fastighetsägare och tidningsutgivare. Den andra gruppen kännetecknas av att kvinnan har en *personlig* relation till dem. Hallickarna utgör denna sistnämnda grupp. Hallickerna är den främjare/profitör som kvinnan har ett personligt och mer eller mindre starkt känslomässigt förhållande till.

Kapitel 3

STATENS SYN PÅ KOPPLERIET OCH HALLICKFÖRETEELSEN - DEN OFFICIELLA BAKGRUNDEN

3 STATENS SYN PÅ KOPPLERIET OCH HALLICKFÖRETEELSEN - DEN OFFICIELLA BAKGRUNDEN

I det här kapitlet skall jag översiktligt beskriva och analysera statens förhållningssätt till könshandeln i allmänhet och till främjarnas och profitörernas verksamhet i synnerhet. Statens förhållningssätt har främst kommit till uttryck i och genom de straffrättsliga bestämmelserna i kopplerilagstiftningen. Jag skall presentera de nuvarande bestämmelserna på området och de förslag till förändringar som framförts av olika statliga utredningar under 1970-talet. Förhållanden som berör hallickarna kommer särskilt att uppmärksammas.

Kapitlets andra huvudstycke innehåller en kortfattad redogörelse för brottsutvecklingen när det gäller koppleriet under tiden från den nuvarande lagstiftningens ikraftträdande år 1965 och fram till år 1980. Huvuddelen av de personer som dömdes för koppleri under den ifrågasvarande perioden var hallickar.

Med detta som bakgrund går jag sedan vidare i en mer substantiell beskrivning och analys av den faktiska hallickföreteelsen i kapitel 4 och 5.

3.1 Lagstiftningen i svenskt och utländskt perspektiv

Genom riksdagsbeslutet år 1918 att avskaffa reglementeringssystemet (se not 11, kapitel 2, s. 280) tog staten avstånd från den legitimering av könshandeln som systemet i praktiken hade inneburit. Samtidigt ansåg man det av olika skäl inte effektivt eller lämpligt att straffbelägga de direkta parterna i könshandeln. Detta synsätt gäller än idag. Varken den prostituerade eller köparen är således kriminaliserade enligt svensk lagstiftning.¹ I stället har det gällt att motverka könshandelns utbredning genom att ingripa mot dess främjare och utnyttjare, d v s man har ansett det både lämpligt och effektivt att kriminalisera *koppleriet*.

Jag kommer inte att i det här sammanhanget närmare beröra lagstiftningen i andra länder. Låt mig bara kort konstatera att man i

den internationella könshandelslitteraturen brukar tala om tre olika sätt att genom lagstiftning förhålla sig till könshandeln från statens sida.²

1. *det förbjudande (prohibitionistiska) förhållningssättet*, som innebär att staten i lag förbjuder samtliga aspekter av könshandeln, såväl de direkta som de indirekta parternas verksamhet. Exempel på stater som intar en förbjudande hållning är Förenta staterna (exklusive delstaten Nevada), Sovjetunionen, Kuba, Folkrepubliken Kina och Folkrepubliken Vietnam.
2. *det reglementaristiska förhållningssättet*, som innebär att oavsett om könshandeln är förbjuden enligt lag eller ej, accepteras dess förekomst efter särskilda föreskrifter och under av staten reglerade former. I de flesta fall innebär detta att könshandel får förekomma inom mer eller mindre väl avgränsade geografiska zoner, företrädesvis i eller i direkt anslutning till storstäderna. Exempel på stater med ett sådant system är Västtyskland, Holland, Sydkorea och Libanon.³
3. *det tolererande förhållningssättet*, som innebär att staten *ur laglig synvinkel* tolererar könshandelsförbindelsen som sådan — varken säljaren eller köparen är kriminaliserad — medan däremot främjarnas och profitörernas verksamhet är förbjuden. Exempel på stater med ett sådant förhållningssätt är Frankrike, Storbritannien och de skandinaviska länderna. Tilläggas bör att även om könshandelsförbindelsen som sådan inte är kriminaliserad förekommer i flera av dessa länder andra bestämmelser av repressiv karaktär som riktar sig mot de prostituerade (särskilt de gatuprostituerade). Dessa bestämmelser finns i lagar om lösdriveri, om barnskydd och om ”oanständigt uppförande på allmänna platser”.

Sverige får alltså närmast anses tillhöra grupp tre i denna indelning, som emellertid långt ifrån är invändningsfri. Dess största svaghet följer enligt min mening av att den uteslutande ser till olika sätt att lagstifta mot könshandelns olika parter och uttrycksformer. Det är uppenbart för var och en att lagar och lagstiftning är en sak och tillämpningen av desamma en annan. Det är i den praktiska tillämpningen av lagarna som det framgår hur staten i realiteten ser på och värderar de handlingar som det stadgas om i lagarna. Ur ett sådant perspektiv går det knappast att sammanföra t ex Förenta staterna och Folkre-

publiken Vietnam under samma rubrik. Det förbjudande förhållningssättet i dessa båda länder har i praktiken helt olika innebörder och konsekvenser såväl med hänsyn till könshandeln som samhällsfenomen som till sättet att förhålla sig till dess olika parter.⁴

I konsekvens härmed kan man också invända mot kategorin *det tolererande förhållningssättet*. Frånvaro av lagstiftning mot prostituerade och köpare behöver inte alltid innebära att staten i *praktiken* tolererar könshandelsförbindelsen, även om det ofta är så. Som exempel skulle jag vilja framhålla det svenska förhållningssättet, som innebär en negativ hållning till könshandeln.⁵ En negativ hållning som dock inte betyder att det anses vare sig lämpligt eller effektivt att kriminalisera den prostituerade och/eller köparen, utan som istället betonar vikten av att se t e x prostitutionen som ett socialt problem, som erfordrar sociala insatser för att kunna motverkas.⁶ Enligt den svenska statens officiella hållning skall repressiva åtgärder i princip reserveras för könshandelns främjare och profitörer, d v s kopplarna.

3.1.1 Kort historisk bakgrund

Koppleribrottet introducerades för första gången i svensk rätt på 1700-talet genom tillkomsten av den s k bordellstadgan i 1734 års *missgärningsbalk*. Lagen riktade sig i huvudsak mot personer som drev bordellrörelse eller liknande inrättningar. I bestämmelserna stadgades också om straff för "de qvinnor, som i sådana hus" lät sig "till skörlefnad bruka". Detta var den första bestämmelsen i svensk lag, som innebar en direkt kriminalisering av den prostituerade kvinnan, om än med begränsad räckvidd, då den endast avsåg kvinnor som var verksamma i bordeller eller liknande inrättningar.

Införandet av 1864 års *strafflag* medförde vidgade straffbestämmelser för koppleribrottet. Den gamla bordellstadgan från 1734 års lag kvarstod visserligen i stort sett i oförändrat skick, men därtill fogades ett mer allmänt brottsrekvisit om "främjande av otuktig lefnad genom koppleri". Detta avsåg s k vanemässigt sammanförande av parter för otukts bedrivande.⁷

Lagen utsattes för mycken kritik i slutet av 1800-talet, främst därför att den tillämpades så sällan. Anledningen till detta var dels att den var behäftad med oklarheter i fråga om själva innebörden, vilket innebar tolkningsproblem vid prövningen av dess tillämplighet;⁸ dels att könshandeln efter hand hade tagit sig andra uttrycksformer.

Egentlig bordellverksamhet (som bestod i att någon höll hus med inneboende kvinnor som idkade "yrkesmässig skörlevnad", där innehavaren själv upptog betalning av den besökande) hade överhuvudtaget aldrig haft någon större omfattning i Sverige.⁹

Bordellliknande inrättningar — sk flickställen och partihotell — dominerade i stället.¹⁰ Åtskilliga åtal mot sådana ställen hade lagts ner under åren med motiveringen att den bedrivna rörelsen inte kunde anses falla under bordellstadgan.

Reglementeringskommittén gav i sitt betänkande (år 1910) förslag till en ändring av strafflagens bestämmelser om koppleriet. Kommittéförslaget antogs i stort sett ograverat av riksdagen år 1918, och den nya lagen trädde i kraft året därpå.

Den största förändringen mot tidigare lagstiftning var för det första att prostitutionen som sådan avkriminaliserades (genom att bordellstadgans bestämmelse om kvinna i "otuktshus" avlägsnades) och för det andra att straffområdet för koppleriet utvidgades.

Den nya lagen tog sikte på att motverka könshandeln på flickställen, partihotell, olika näringsställen samt i privata lägenheter. Därutöver infördes en ny bestämmelse i lagen, som saknade motsvarighet i äldre rätt. Det var bestämmelsen om "utnyttjande av annans otuktiga levnadssätt" (18 kap 11 § strafflagen — andra stycket), som enligt lagmotiven främst syftade till att förhindra soutenörskap (hallickverksamhet).

I reglementeringskommitténs betänkande ingick en särskild utredning "Om soutenörsväsendet", som utgjorde underlag för kommitténs ställningstagande och förslag i frågan.¹¹ I utredningen hävdades bl a, att soutenörsväsendet ännu så länge hade en förhållandevis ringa omfattning i Sverige, sett ur ett jämförande internationellt perspektiv, men att det sannolikt kunde få större spridning om ingenting gjordes för att stävja det från början. Anledningen till den förväntade ökningen hade, enligt utredaren, att göra med "den förändring som prostitutionens organisation så småningom undergått".¹² Ur historisk och internationell synvinkel hade den moderna "fria" könshandeln ökat på bekostnad av äldre tiders mönster, då prostituerade "sammanfördes i kaserner (jungfruhus, bordeller), där de framlefvde sitt lif i ett tillstånd av ofrihet... Bordellflickorna hafva icke samma behov som friboende prostituerade af råd och biträde af soutenörer. Det är därför hufvudsakligen bland friboende prostituerade som soutenörerna söka sina offer, och dessa offer hafva blifvit allt talrikare allt eftersom bordellerna mer och mer upphört".¹³

Denna beskrivning hade med all sannolikhet fog för sig när det gällde utvecklingen i länder som t ex Tyskland och Frankrike. Däremot är det mera tveksamt om bilden stämde med förhållandena i Sverige, där det s k ofria mönstret aldrig hade haft någon genomslagskraft. Tydligt är emellertid att hallickar existerade och att man, enligt utredaren, borde motverka deras "samhällsfarliga verksamhet".

Den nya straffrättsliga möjligheten att inskrida mot hallickar kom i praktiken att användas förhållandevis sällan, åtminstone under de första tio åren efter lagens tillkomst. Till en del berodde detta på att myndigheterna föredrog att i stället tillämpa den s k lösdrivarlagen mot hallickarna.¹⁴

Enligt bestämmelserna i denna lag var det tillräckligt att en person saknade hederlig försörjning och sammanbodde eller sällskapade med en prostituerad för att personen i fråga skulle kunna tas in för tvångsarbete på anstalt.¹⁵

Men i takt med att ingripanden med stöd av lösdrivarlagen minskade i antal — totalt sett — under 1900-talet, kom strafflagens bestämmelser att i stigande grad utgöra statens främsta repressiva instrument mot hallickars verksamhet.¹⁶ Så sent som år 1962 framhöll emellertid den s k asocialitetsutredningen — som hade att ta ställning till lösdrivarlagens fortsatta existens — vikten av att staten inte helt avhände sig möjligheten att kunna företa tvångsingripanden mot såväl prostituerade som hallickar. Vad hallickarna anbelangade, menade man, att det med gällande straffrättsliga bestämmelser mötte stora svårigheter att binda den misstänkte med tillräcklig bevisning för ingripande. Visserligen knöt man i utredningen vissa förhoppningar till den s k straffrättskommitténs förslag till ny brottsbalk.¹⁷ Men trots det förespråkade man att hallickarna även i fortsättningen skulle kunna bli föremål för tvångsingripande enligt de föreslagna bestämmelserna i lagen om samhällsfarlig asocialitet.¹⁸

I praktiken kom den nya lagen om samhällsfarlig asocialitet aldrig att användas mot hallickar; däremot ett fåtal gånger mot prostituerade kvinnor.¹⁹ År 1967 prövades lagbestämmelsernas tillämplighet sannolikt för sista gången. Den åtalade — en prostituerad — frikändes i Högsta domstolen.²⁰

3.1.2 Den nuvarande lagstiftningen

De olika funktioner som 1918 års kopplerilag avsåg att fylla framhölls som fundamentala av straffrättskommittén, vilken arbetade fram förslaget till brottsbalken (SOU 1953:14).²¹ Det främsta syftet med kopplerilagen skulle alltjämt vara att förhindra organiserad köns-handel och bestraffa hallickars övergrepp mot och utnyttjande av prostituerade. Jämfört med 1918 års kopplerilag innebar straffrätts-kommitténs förslag en utvidgning av straffansvaret. Detta berodde till en del på den könsmoraliska uppfattning som kommittén gav uttryck för. I motiven till förslaget kan man spåra en allmän motvilja mot tillfälliga sexuella förbindelser. Främjandet av sådana förbindelser borde enligt kommittén vara straffbart, även i sådana fall då det inte rörde sig om "yrkesmässig prostitution".²² Men det kanske viktigaste skälet till att koppleribegreppet fick en mer vidsträckt innebörd i den slutliga utformningen av bestämmelserna i brottsbalken var de svårigheter som ofta hade visat sig föreligga, när det gällde att styrka att koppleri hade ägt rum.²³ De nya bestämmelserna utformades därför så att det nu skulle bli lättare att inskrida.

Lagrummet om koppleri i 6 kap 7 § brottsbalken (BrB) fick följande lydelse:

Om någon vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar annans otuktiga levnadssätt eller om någon förleder den som är under tjugoett år²⁴ till sådant levnadssätt, dömes för *koppleri* till fängelse i högst fyra år. Är brottet grovt, skall dömas till fängelse, lägst två och högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen främjat otuktigt levnadssätt i större omfattning eller hänsynslöst utnyttjat annan.

Om någon för att bereda sig särskild vinning främjar tillfällig könsförbindelse mellan andra, dömes för *främjande av otukt* till böter eller fängelse i högst sex månader.

I koncentrat omfattar koppleribestämmelserna i lagen följande tre gärningstyper:

- 1 att vanemässigt eller för att bereda sig vinning *främja* annans otuktiga levnadssätt,
- 2 att vanemässigt eller för att bereda sig vinning *utnyttja* annans otuktiga levnadssätt samt
- 3 att *förleda* den som är under 20 år till otuktigt levnadssätt.

I lagrummets tredje stycke återfinns gärningstypen *främjande av otukt*. Till skillnad från vad som gäller ifråga om koppleri behöver främjandet inte avse "annans otuktiga levnadssätt" i betydelsen prostitution. Det räcker, att det är fråga om en tillfällig sexuell förbindelse.²⁵

Låt oss se lite närmare på innebörden av de tre gärningstyperna avseende *koppleri*. Det kan emellertid vara lämpligt att först något klargöra vad som menas med uttrycket *otuktigt levnadssätt*.

Otuktigt levnadssätt

Innebörden av uttrycket är självfallet på intet sätt entydig. Straffrättskommittén åsyftade därmed "vanemässiga utomäktenskapliga förbindelser av tillfällig natur, i främsta rummet den mer eller mindre yrkesmässiga prostitutionen".²⁶ Kommitténs förhållandevis vidsträckt definition av uttrycket rimmade väl med den syn på sexuella samlevnadsfrågor som hade sina rötter i en puritansk sexualordning. Denna syn förändrades emellertid starkt under de efterföljande årtiondena,²⁷ vilket också återspeglas i rättspraxis. I en hovrättsdom från mitten av 70-talet fastslogs t ex att medverkan i offentliga samlag (s k live shows) på sexklubb inte kunde anses som otuktigt levnadssätt. Detta ställningstagande får ses som uttryck för idag rådande rättspraxis, sedan polismyndighet numera efter ändringar i allmänna ordningsstadgan (9 § A0st) kan lämna tillstånd till sexklubsverksamhet.²⁸ Med otuktigt levnadssätt i koppleribestämmelserna åsyftas således numera enbart prostitution.

Främjande

Enligt straffrättskommittén ligger i uttrycket *främja* att gärningsmannen skall ha gett någon annan en möjlighet till prostitution, som är att bedöma "som beaktansvärt gynnsammare än de tillfällen som därtill föreligga vid vanliga levnadsförhållanden".²⁹ Som exempel på främjande åtgärder angav kommittén att hålla bordell, att lämna anvisningar på adresser till prostituerade samt psykisk påverkan på annan människa, som därigenom beslutar sig för att prostituera sig.

Däremot ansåg kommittén att t ex en hyresvärd som hyr ut bostad åt en prostituerad inte enbart på sådan grund skall kunna straffas.³⁰ Enligt brottsbalkens bestämmelser inträder koppleriansvar för den som *vanemässigt* främjar någon annans prostitution. Det behöver inte påvisas att gärningsmannen haft någon ekonomisk vinning av verksamheten. Det är tillräckligt att åklagaren kan visa att handlingen är

ett utslag av vad man kallar en "objektivt sett, vanemässig verksamhet".³¹

Vidare inträder ansvar för den som *för egen vinning* — ekonomisk eller materiell — främjar någon annans prostitution. Detta behöver i praktiken endast ske vid ett tillfälle för att straffansvar skall föreligga. Vinningen behöver inte heller framstå som oskäligen — d v s vara särskilt stor — för att koppleri skall anses föreligga.³²

Utnyttjande

Utnyttjanderekvisitet i kopplerilagen är främst riktat mot hallickars verksamhet. Enligt straffrättskommittén skall utnyttjande i detta sammanhang innebära, att någon "förskaffar sig fördelar utan vederlag eller mot vederlag som står i missförhållande till vad han å sin sida presterat".³³ Självfallet kan, enligt kommittén, utnyttjande föreligga i fall som inte enbart inbegriper hallickverksamhet utan som överhuvudtaget innebär att någon ekonomiskt ockrar eller profiterar på någon annans prostitution.³⁴ Straffrättskommittén ansåg att i själva utnyttjandet ligger ett *vinningsmoment*. Därför uppställde inte kommittén i sitt förslag något krav på vinning vid sidan av utnyttjandet.³⁵ I den slutliga utformningen av lagen infördes emellertid ett särskilt vinningsrekvisit kopplat till utnyttjandet, vilket innebär att det inte behöver föreligga något missförhållande mellan prestation och vederlag för att kravet på vinning skall vara uppfyllt. I praktiken innebär detta att straffbarhet kan anses föreligga i väsentligt fler fall än vad som var fallet med motsvarande bestämmelse i 1918 års lag eller i straffrättskommitténs förslag.³⁶

I fråga om utnyttjande innebär brottsbalkens bestämmelser ett utvidgat straffansvar också ur ett annat perspektiv. Enligt 1918 års lag krävdes ett "stadigvarande utnyttjande" för egen vinning. Enligt brottsbalken behöver inte *vanemässighet* föreligga. Utnyttjandet behöver endast ske vid ett enda tillfälle.³⁷

Förledande

Straffrättskommittén ville med bestämmelsen om förledande av underårig bereda ökade möjligheter till ingripanden mot främst hallickar och prostituerade som förleder unga män och kvinnor till prostitution. Bestämmelsen motsvarades i äldre rätt av ett särskilt lagrum, strafflagen 18 kap 12 §, som behandlade missbruk av auktoritetsförhållande mellan parterna. I den ursprungliga utformningen i 1864 års lag angavs i själva lagtexten de personkategorier som åsyftades.

Det hette, att "föräldrar, fosterföräldrar, förmyndare, lärare eller andra, som genom koppleri till otukt förleda barn eller dem, som under deras lydnad eller uppsigt ställdes äro, skola dömas . . ." o s v. Det vidgade användningsområdet av lagrummet som inträdde i och med brottsbalken (då bestämmelsen dessutom upphörde att vara en självständig paragraf) innebär, att allt missbruk av auktoritetsförhållande i detta avseende mellan vuxen och underårig kan straffas. Här gäller inte heller några krav på vinning eller vanemässighet.³⁸

3.1.3 Innebörden av det vidgade straffansvaret när det gäller att inskrida mot hallickar

Alltsedan koppleribrottet introducerades för första gången i svensk lagstiftning på 1700-talet har straffansvaret successivt utvidgats. I 1864 års lag infördes *främjanderekvisitet*. Genom lagändringar år 1918 tillkom *utnyttjanderekvisitet* – i särskilt syfte att motverka hallickars verksamhet. Också av förarbetena till den nuvarande lagstiftningen³⁹ framgår att avsikten med de nya bestämmelserna var att koppleribegreppet skulle få en mera vidsträckt innebörd i syfte att effektivisera möjligheterna att inskrida. I min framställning har det inte funnits utrymme att redovisa samtliga angivna eller tänkbara skäl till att straffansvaret gradvis utvidgats under seklernas lopp. Låt mig emellertid här stanna vid ett förhållande som i olika sammanhang ofta framförts som ett stort problem när det gäller att effektivt kunna tillämpa koppleribestämmelserna, nämligen att med bevis styrka att misstänkta hallickar gjort sig skyldiga till koppleri. Frågan är alltså: hur långt sträcker sig koppleribestämmelsernas tillämpningsområde i den nuvarande lagstiftningen, när det gäller att inskrida mot hallickar?

Jag påpekade i förra kapitlet, att hallicken skiljer sig från andra främjare och profitörer genom den personliga relationen mellan honom och den prostituerade. Dessutom betonade jag att hallickverksamhet inte är någon enhetlig företeelse. Genom olika skalor (se s. 84) påvisade jag den tänkbara spännvidden och komplexiteten i relationen mellan en hallick och en prostituerad. Om en relation närmar sig ena ytterpolen på samtliga skalor handlar det knappast i verklig mening om en hallickrelation utan liknar snarare en sk normal man/kvinna relation. Om relationen däremot närmar sig andra ytterpolen på samtliga skalor har vi att göra med en mer eller mindre strikt kal-

kylerande hallick, som alltså medvetet driver en hantering med kvinnor som varor.⁴⁰

Med stöd av nuvarande koppleribestämmelser är det i princip möjligt att inskrida mot hallickar som befinner sig var som helst på samtliga skalor. I denna mening är bestämmelserna att betrakta som vidsträckta. Av förarbetena till lagstiftningen framgår visserligen att det närmast är de fall, där kvinnan befinner sig i en reel tvångssituation, som man avsett att lagstifta mot.⁴¹ Trots detta synes gälla att det mot bakgrund av de nuvarande bestämmelserna *inte* torde vara möjligt för en man att ens sammanleva med en prostituerad utan att göra sig skyldig till koppleri.⁴² Den allmänna materiella standardhöjning, tex i form av möbel- eller bilinköp till det gemensamma hushållet, som en prostituerad kvinnas sammanboende kan komma i åtnjutande av utgör — *åtminstone i teorien* — skäl nog att döma för koppleri, oavsett om det saknas belägg för att kvinnan varit föremål för påtryckningar från mannens sida.⁴³

Det är emellertid viktigt att framhålla att även med det vidsträckta straffansvar som föreligger, är det ofta ur bevissynpunkt en viktig förutsättning att kvinnan är villig att berätta om sitt förhållande till mannen. Av olika skäl finns en sådan vilja långt ifrån alltid. Kvinnan kan efter omständigheterna vara nöjd med relationen och har ingen önskan att "sätta dit" mannen. Det kan också vara så att hon hyser rädsla för repressalier. Saknas således viljan hos kvinnan, måste utredaren tillgripa annan bevisföring, som ofta förutsätter omfattande och resurskrävande utredningar av mannens och kvinnans ekonomiska omständigheter.⁴⁴ De senaste årens erfarenheter har visat att en effektiv tillämpning av gällande koppleribestämmelser således kräver fortlöpande och aktiva spanings- och utredningsinsatser från främst polisens sida⁴⁵, men mer om detta längre fram i stycket om brottsutvecklingen.

Koppleribestämmelsen — tillsammans med de andra sk sedlighetsbrotten i brottsbalken⁴⁶ — blev under 70-talets första halva föremål för en översyn av en statlig utredning, den sk sexualbrottsutredningen. Till skillnad från samtliga andra utredningar och lagkommittéer som jag översiktligt granskat i det här kapitlet, ställde sig sexualbrottsutredningen kritisk till kopplerilagens "vidsträckta straffansvar" bl a i fallet med hallickars utnyttjande av prostituerade. Utredningen förespråkade i sitt betänkande (SOU 1976:9) en inskränkning av det kriminaliserade området.

3.1.4 Sexualbrottsutredningens förslag till nya koppleribestämmelser

Sexualbrottsutredningen tillsattes år 1972. Utredningsuppdraget omfattade en total översyn av brottsbalkens bestämmelser avseende de s k sexualbrotten, däribland koppleribrottet. I direktiven till utredningen anförde dåvarande justitieministern bl a att en radikal förändring i synsättet vad gällde sexuella frågor hade inträtt under senare tid; ett synsätt som karaktäriserades av större öppenhet såväl i den offentliga debatten som människor emellan. De gällande straffbestämmelserna speglade en äldre tids synsätt, präglad av en långtgående ambition från statens sida att styra människors sexuella handlingar. Straffbestämmelserna riktade sig mot människor som hade "övat synd" och de hade till uppgift att värna om sedligheten. Det rimmade dåligt med den nya tidens synsätt. De framtida straffbestämmelserna borde endast rikta sig mot sexuella övergreppssituationer. Dessutom borde terminologin moderniseras och straffskalorna mildras.⁴⁷

I sitt arbete med översynen av koppleribestämmelserna i brottsbalken utgick utredningen från att förbudet mot bordeller och annan organiserad könshandel skulle bestå. En omprövning av det förbudet förutsatte en mera övergripande behandling av statens hållning till könshandeln i sin helhet. Så omfattande var inte utredningsuppdraget, menade man. Utredningens överväganden i kopplerifrågan kom mest att inriktas på "den andra huvudfunktionen hos koppleribestämmelsen, nämligen att skydda den prostituerade mot övergrepp från sutenörer".⁴⁸

Till grund för en mildring av gällande bestämmelser anförde utredningen att majoriteten av de män som sammanlever med prostituerade inte torde tillhöra kategorin aggressiva hallickar, som med hugg, slag och hot driver kvinnan ut på gatan. För det andra ansåg man att det i straffbestämmelserna borde tas hänsyn till att prostitutionen som sådan inte var straffbar. "Det är inkonsekvent att låta en kvinna fritt få välja om hon vill vara prostituerad, men anse att hon är utsatt för övergrepp så snart hon gör av med sina pengar eller får minsta lilla hjälp i sin verksamhet."⁴⁹

Utredningen menade att vid utformningen av gällande straffbestämmelser hade hänsynen till de bevissvårigheter som kan föreligga vid koppleri spelat alltför stor roll. Detta hade inneburit att man för att komma åt allvarliga övergrepp även hade straffbelagt sådana handlingar som inte var övergrepp. Det var t ex fel, menade man, att det

genom den vidsträckta tolkning som givits koppleribestämmelsen inte ens var möjligt att sammanleva med en prostituerad utan att göra sig skyldig till koppleri. Det kriminaliserade området borde i fortsättningen inskränkas. Straffbarheten borde inte drabba alla handlingar, som kunde betecknas som främjande och utnyttjande av prostitution. Huvudregeln för framtiden skulle enligt utredningsförslaget vara att straffansvar för koppleri drabbade den som "otillbörligen utnyttjar en prostituerad". Den typiska straffbara situationen skulle vara den där "gärningsmannen regelbundet uppbär stora summor pengar av en prostituerad". Bordell drift och annat "yrkesmässigt främjande" av könshandeln skulle alltså vara straffbelagt.⁵⁰

Förutom att utredningen föreslog minskat straffansvar, förespråkade man också att bestämmelsen om grovt koppleri skulle avskaffas. Den ansågs inte svara mot något reellt behov. Till sist menade utredningen att den kanske viktigaste omständigheten vid bestämmandet av straff för koppleri borde vara själva förhållandet mellan gärningsmannen och den eller de prostituerade som var inblandade. "Är förhållandet gott talar detta, om frihetsberövande påföljd anses erforderlig, för ett kort fängelsstraff även i de fall då många kvinnor är inblandade."⁵¹

Utredningens betänkande utsattes för hård kritik, såväl vid remissbehandlingen som i den offentliga debatten. Kritiken riktades särskilt mot den föreslagna utformningen av våldtäkts- och koppleribestämmelserna. Flera remissinstanser hävdade — när det gällde koppleriet — att det erfarenhetsmässiga underlaget som utredningen byggde sina förslag på var alltför magert. Några remissinstanser pekade på nödvändigheten av en kartläggning av prostitutionen, innan några beslut om lagändring fattades.

Den hållning som utredningen företrädde präglade emellertid redan i stort domstolarnas syn på koppleribrottet, *särskilt med hänsyn till de under 70-talet framväxande sexklubbarna*.⁵² Som ett exempel härpå kan nämnas Högsta domstolens prejudicerande domslut i ett sexklubbsmål år 1976. I målet, som gällde en sexklubsägare från Malmö, sänkte domstolen straffet från två till ett års fängelse. Brottsrubriceringen ändrades från grovt koppleri till koppleri. I sin motivering till domslutet anförde Högsta domstolen att även om prostitutionen självfallet kunde uppfattas som något förkastligt och moraliskt klandervärt, så hade de senaste årens utveckling påverkat "inte bara medborgarnas och samhällets syn på utan också formerna för den kvinnliga prostitutionen".⁵³ Domstolen menade att den tradi-

tionella formen av prostitution, bedriven under dåliga yttre förhållanden och som regel under en hallicks "brutala beskydd", alltjämt förekom, men att det under senare år växt fram "en annan form av prostitution, ofta med anknytning till sexklubbar, hotell- eller restaurangbarer", där kvinnor "av ekonomiska skäl — för att inte säga vinningslystnad — frivilligt och med klar medvetenhet om vad de ger sig in på, mer eller mindre systematiskt prostituerar sig".

Klubbprostitutionen bedrevs enligt Högsta domstolen under förhållanden, som i betydligt mindre mån än äldre tiders gatuprostitution var ägnade att skapa sociala missförhållanden. På grund härav ansåg sig domstolen inte kunna döma den åtalade med utgångspunkt från de rättspolitiska och etiska värderingar som var förhärskande tidigare, när den gällande kopplerilagstiftningen kom till.

Sexualbrottsutredningen ville i sitt betänkande slå fast att det i fallet med sexklubbarna ofta rörde sig om *rent affärsmässiga uppgörelser* mellan innehavaren och den prostituerade, där man inte kunde finna belägg för någon form av påtryckning mot den prostituerade. Ibland rörde det sig enligt utredningen helt enkelt om "välordnade etablissemang där de prostituerade av allt att döma funnit sig väl tillrätta och varit nöjda med det sätt varpå verksamheten bedrivits".⁵⁴

Sexualbrottsutredningens förslag lades i sin helhet åt sidan i början av år 1977. Dåvarande justitieministern beslutade om en ny översyn av brottsbalkens bestämmelser om sexualbrotten. Denna gång uppdrogs översynen åt en parlamentarisk kommitté — den s k sexualbrottskommittén. Samtidigt tillsattes en särskild utredare, under socialdepartementet, som fick till uppdrag att göra en kartläggning av problemen kring könshandeln — den s k prostitutionsutredningen.

Sett ur ett jämförande historiskt perspektiv kan man undra om inte sexualbrottsutredningens förslag — i det fall det antagits av riksdagen — hade inneburit en bekräftelse på en ny officiell statlig hållning till könshandeln; en mera accepterande hållning. Innehållet i utredningsbetänkandet tyder i varje fall på detta. Kopplerilagen skulle inte i första hand utgöra ett instrument för att motverka könshandelns utbredning, utan skulle bara användas som stöd för att kunna inskrida mot de värsta övergreppen. Lite tillspetsat skulle man kunna uttrycka det så att lagstiftningens huvuduppgift skulle vara att övervaka och reglera de affärsmässiga uppgörelserna mellan könshandelns profitörer och deras anställda. Så länge parterna var nöjda skulle det inte finnas någon anledning att ingripa.

I skrivande stund föreligger inte något formellt betänkande vare sig från sexualbrottskommittén eller från den särskilde utredaren i prostitutionsutredningen. Däremot föreligger en omfattande rapport från en arbetsgrupp inom prostitutionsutredningen – bestående av utredningens sekreterare och sakkunniga – (*Prostitution i Sverige*, Ds S 1980:9), som bl a behandlar koppleribrottet.

3.1.5 "Prostitutionen i Sverige" och koppleribrottet

Prostitutionsutredningens direktiv (Dir 1977:11) kan kort sammanfattas i följande punkter:

- Beskriva och analysera prostitutionens (könshandelns) uttryck, orsaker och följder i Sverige.
- Beskriva och analysera prostitutionens (könshandelns) aktuella struktur och omfattning.
- Systematiskt utvärdera lagstiftningen för den offentliga pornografiska föreställningen samt kartlägga verksamheten vid de sk sexklubbarna.
- Ge förslag till åtgärder som kan bedömas lämpliga, när det gäller prostitutionen (könshandeln) och sexklubbarna.

I direktiven berörs brottsligheten kring könshandeln mer direkt på två sätt. För det första när det gäller koppleriet, då det sägs att förhållandet mellan prostituerade och kopplare samt koppleriets karaktär bör kartläggas. För det andra berörs i direktiven den brottslighet som kan förekomma kring sexklubbarna. Samtidigt framhålls emellertid att frågan om gällande koppleribestämmelser har en ändamålsenlig utformning skall prövas av sexualbrottskommittén.

Sekreterarnas och de sakkunnigas arbete i prostitutionsutredningen präglades av en helhetssyn på könshandelsfrågan. Denna helhetssyn återspeglas även i arbetsgruppens förslag till åtgärder. I rapporten *Prostitutionen i Sverige* presenterar således gruppen *en skiss till samlade åtgärder* mot könshandeln i Sverige. Innehållet i denna skiss är direkt relaterat till den samhällseliga analys av könshandeln som görs i rapporten. Detta innebär att de åtgärder av *stödjande och uppbyggande* natur som, enligt gruppens förslag, bör riktas till de prostituerade, deras köpare och andra direkt eller indirekt berörda

grupper i samhället inte kan ses som åtskilda från de åtgärder av *kontrollerande och förbjudande* natur som gruppen föreslår mot kopplare och andra främjare.

Enligt arbetsgruppens analys står könshandelns rötter ytterst att finna i grundläggande samhälleliga förhållanden som bl a lett till köns-
ojämlikhet, präglad av manlig dominans och oförlöst sexualitet hos
båda könen. Könshandeln som samhällsföreteelse innebär att män-
niskor, oftast kvinnor, kan köpas för pengar för sexuella syften.
Könshandeln motverkar genom sin kvinnosyn de förändringar som
behöver ske i samhället för att utvecklingen skall gå i riktning mot
jämsliddhet.⁵⁵

Arbetsgruppen menar vidare att ett avståndstagande från köns-
handeln måste ske utifrån de direkt inblandade parternas synvinkel.
”Dels löser inte prostitutionen de problem som den är ett uttryck
för, dels får den oftast negativa konsekvenser för de inblandade
parterna, i synnerhet för kvinnorna. Kvinnan är den mest utnytt-
jade och utsatta parten i prostitutionen.”⁵⁶ Denna grundsyn le-
der, enligt arbetsgruppen, till att staten inte bör acceptera könshan-
deln.

Som vi har kommit fram till tidigare, är det inte möjligt att
idag eller inom den närmaste framtiden utrota prostitutionen
genom statliga eller andra åtgärder. *Men prostitutionen är
inte opåverkbar.* Det finns en rad skiftande förhållanden som
påverkar dess omfattning. Argumentet, att prostitutionen
alltid har funnits och alltid kommer att finnas, som skäl för
att inte vidta några åtgärder är enligt vår bedömning inte håll-
bart. Prostitutionen går att motverka, om inte utrota, inom
ramen för det nuvarande samhället. Inte minst de två senaste
årtiondena har visat att det är flera faktorer som bidrar till
att prostitutionen varierar i omfattning. Det gäller att så långt
som möjligt söka motarbeta och inskränka både den prostitu-
tionsmarknad och den prostitutionsbenägenhet (hos köpare,
säljare och andra) som de nuvarande grundläggande förhål-
landena och andra faktorer i samhället ger upphov till. Som
vi utförligt har motiverat ...⁵⁷ finner vi det inte lämpligt att
straffbelägga prostitutionen som sådan. Andra och bättre till-
vägagångssätt bör användas.⁵⁸

Arbetsgruppen föreslår åtgärder på olika nivåer i samhället. I detta sammanhang skiljer man mellan "prostitutionsvärlden" och "det omgivande samhället":

- *Prostitutionsvärlden*. De människor det gäller är dels de direkta parterna, dels kopplare av olika slag.
- *Det omgivande samhället*. Det gäller människor eller organisationer i stort. Men här kan också urskiljas personer som, även om de står utanför *prostitutionsvärlden*, på olika sätt främjar könshandeln (tex förespråkare för och intressenter i sexindustrin). Det kan också gälla att bearbeta och förändra vissa allmänna förhållanden och företeelser som verkar i könshandelsbefrämjande riktning.

Åtgärderna kan indelas i två huvudgrupper:

- 1 Stödjande eller uppbyggande åtgärder som bör gälla
 - a) människor i allmänhet och vissa yrkesgrupper som genom sin yrkesutövning kommer i kontakt med könshandeln (= *det omgivande samhället*)
 - b) prostituerade och köpare (= *prostitutionsvärdens* direkta parter)
- 2 Kontrollerande eller förbjudande åtgärder som bör gälla
 - a) kopplare av olika slag (= *prostitutionsvärdens* indirekta parter)
 - b) främjare av könshandel (= i *det omgivande samhället*)⁵⁹

I det här sammanhanget kommer jag endast att översiktligt redogöra för de kontrollerande och förbjudande åtgärder som arbetsgruppen föreslår.⁶⁰ Men först bör nämnas att gruppen i sin rapport belyser de nuvarande koppleribestämmelsernas tillämpningsområde via en genomgång av olika tänkbara kopplare: hallickar, sexklubbsägare, hotell- och restaurangägare, fastighetsägare eller lägenhetsförmedlare, tidningsutgivare och andra personer som profiterar på eller vanemässigt främjar könshandeln. Genomgången visar att bestämmelserna i stort sett täcker de olika typerna av främjare och utnyttjare som förekommer i den nutida svenska könshandeln, dock med några viktiga undantag — främst sexindustrin — som genom sina produkter

kan antas vara befrämjande för könshandelns utbredning. I sådana fall konstaterar man att koppleriparagrafen i sin nuvarande utformning inte är tillämplig. Arbetsgruppen pekar vidare på att det finns en rad problem som möter vid lagens tillämpning. Man framhåller att det kan vara svårt att leda koppleribrottet i bevis, särskilt när det gäller fastighetsägare samt hotell- och restaurangägare. Inte så sällan kan det också vara en fråga om att polismyndigheten på orten inte anser verksamheten så straffvärd, att man sätter in tillräckliga resurser för att fullt ut kunna använda bestämmelsen.⁶¹

Syftet med statliga kontrollerande och förbjudande åtgärder bör enligt gruppen vara att inskränka könshandelsmarknaden. Åtgärderna bör därför riktas å ena sidan mot tänkbara kopplare i den nuvarande lagstiftningens mening och å andra sidan mot andra främjare, som finns i det omgivande samhället, tex sexindustrin. Sammanfattningsvis föreslår gruppen följande:⁶²

Hallickar

Hallickarna och deras verksamhet bör bekämpas med gällande lagstiftning. För detta krävs fortlöpande och förstärkta insatser från polisens sida.

Sexklubbsägare

Ett förbud mot den offentliga pornografiska föreställningen bör tas in i den allmänna ordningsstadgan.

Fastighetsägare

Kopplerilagen bör här kompletteras så att man försvårar eller i bästa fall omöjliggör för fastighetsägare att medvetet hyra ut prostitutionslokaler. Det kan ske genom att utsträcka ansvaret för koppleri vid uthyrning av lokaler för bordellverksamhet och av enstaka lägenheter som lokaler till prostituerade.

Tidningsutgivare

All form av prostitutionsannonsering bör förhindras. Efter ett utslag i Högsta domstolen år 1979 är rättsläget helt klart på denna punkt. Annonsering innebär koppleri.

Andra Främjare

Här behandlas särskilt olika yttringar av sexindustrin: pornografitidskrifter, pornografifilmer, herrtidningar samt könsdiskriminerande

reklam som använder sig av kvinnor som sexobjekt i försäljningssyfte. Man konstaterar att koppleriparagrafen inte är tillämplig i dessa fall.

När det gäller sexindustrins annonser föreslår man att Svenska Tidningsutgivarföreningen bör överväga en rekommendation till sina medlemmar i likhet med den man år 1973 utfärdade beträffande annonsering för ateljéprostitution. Vidare välkomnar man de initiativ som har tagits inom delar av konsumentkooperationen att vägra sprida herrtidningarna i butiker och varuhus. Man kräver dessutom en striktare tillämpning av brottsbalkens skyltningsförbund, särskilt när det gäller herrtidningarna. Till sist hoppas man på en lagändring som möjliggör inskridande mot könsdiskriminerande reklam.

I det här sammanhanget finns inte utrymme att närmare kommentera arbetsgruppens förslag. Låt mig bara avslutningsvis slå fast dess huvudfunktion, när det gäller frågan om vilken officiell hållning staten bör inta till könshandeln. Åtgärdsförslaget innebär en bekräftelse på att statens officiella hållning till fenomenet bör vara negativ. Härigenom återknyter arbetsgruppen till den linje som varit den officiella sedan åtminstone år 1918 och som har inneburit att man har ansett det lämpligt att motverka könshandelns utbredning genom att ingripa mot dess främjare och profitörer. Men arbetsgruppens förslag innebär mer än så. Det innebär att man kräver *en offensiv hållning* till problemet från statens sida, där förstärkta insatser för att motverka kopplares och andra främjares verksamhet kombineras med stöd-
jande och uppbyggande sociala åtgärder på bred front, t ex genom socialt uppsökande verksamhet av typ prostitutionsprojektet i Malmö.

3.2 Brottsutvecklingen avseende koppleribrottet under tidsperioden 1965-1979

3.2.1 Statistiska data

Nedanstående tabeller visar polisanmälningar och domar avseende koppleri/främjande av otukt⁶³ under tidsperioden 1965-1979.

Tabell 1 *Anmälda brott* — koppleri/främjande av otukt — under tidsperioden 1965-1979 i Stockholms, Göteborgs och Malmös polisdistrikt, i övriga landet samt totalt för hela riket.

År	Sthlm	Gbg	Malmö	Ö:a landet	Hela riket	De tre stor- städernas andel av det totala anta- let anmäl- ningar (%)
1965	25	14	3	21	63	67
1966	27	8	5	24	64	63
1967	16	3	8	24	51	53
1968	24	25	8	8	65	88
1969	15	6	16	7	44	84
1970	16	9	12	10	47	79
1971	23	9	16	31	69	55
1972	25	12	18	15	70	79
1973	22	10	8	14	54	74
1974	15	6	11	163	199	18
1975	17	29	10	11	67	84
1976	18	15	6	25	64	61
1977	12	8	21	19	60	68
1978	27	10	11	31	79	61
1979	26	36	23	32	117	73

Källa: *Prostitutionen i Sverige*: s. 783, tabell 2 samt kompletterande upplysningar från SCB

Tabell 2 Antalet för koppleri/främjande av otukt *dömda* personer i hela riket under tidsperioden 1965-1979, redovisade efter huvudbrott⁶⁴ och huvudpåföljd.⁶⁵

År	Fängelse	Skydds- tillsyn	Villkor- lig dom	Böter	Övriga	Totalt
1965						11
1966						6
1967						9
1968						13
1969						32
1970						11
1971						13
1972	27	—	8	—	—	35
1973	6	1	8	—	1	16
1974	8	2	2	1	1	14
1975	19	4	5	—	—	28
1976	24	2	9	—	—	35
1977	23	7	4	2	1	37
1978	24	3	4	—	—	31
1979	29	3	5	—	1	38

Källa: *Prostitutionen i Sverige*: s.785, Tabell 4

Antalet *anmälda brott* varierade under åren 1965 – 1973 mellan 44 och 70 i hela riket. År 1974 inträffade en extrem ökning av detta antal, då nära 200 kopplerianmälningar registrerades. Enbart i månaden maj anmäldes 152 brott. Den extremt höga siffran kan i allt väsentligt förklaras av en sk otuktshärva i en landsortsstad, som föranledde inte mindre än 235 polisanmälda brott, varav ett stort antal koppleribrott.⁶⁶

Under åren 1975 – 1979 varierade antalet anmälningar mellan 60 och 117. Årsgenomsnittet för denna period var 77,4, medan motsvarande siffra för perioden före 1974 (1965 – 1973) var 58,5. Siffrorna pekar alltså mot en ökning av antalet kopplerianmälningar under senare delen av 1970-talet, särskilt under 1978 och 1979.

Procentsiffrorna för de tre storstädernas andel av det totala antalet anmälningar tyder på att koppleribrottet i huvudsak är en storstadsföreteelse, vilket i och för sig inte är något särskilt överraskande konstaterande med tanke på att könshandeln i allt väsentligt har ka-

raktären av ett storstadsfenomen. I förhållandet mellan storstäderna kan man notera att i Stockholm ligger brottsantalet högst och dessutom relativt stabilt med ett årsgenomsnitt på 20,5 anmälningar för hela perioden. Årsgenomsnittet för Göteborg och Malmö ligger ungefär lika; 13,3 respektive 11,7. Däremot kan man i de båda senare fallen konstatera förhållandevis stora variationer mellan olika år.

Sammanfattningsvis finns det en klar – om än något ojämn – tendens till ökning av antalet anmälningar under de senare åren under 70-talet, såväl i samtliga tre storstäder som i övriga landet.

Denna tendens markeras ännu något tydligare i tabellen över antalet personer som *dömdes* för koppleri under den aktuella tidsperioden. Under femårsperioden 1975 – 1979 var årsgenomsnittet för antalet dömda 33,8 mot 16,0 för tioårsperioden 1965 – 1974; alltså mer än dubbelt så högt.

Av tabellen framgår att fängelsestraff är den klart vanligaste påföljden för koppleribrott, därefter följer villkorlig dom och skyddstillsyn. I något enstaka fall utdöms böter. Av rapporten *Prostitutionen i Sverige* framgår att frihetsstraffets längd varierar kraftigt. De allra flesta domar faller inom strafflatituden 4 månader till 2 år. Det finns en svag – men obekräftad – tendens i utredningens material, som pekar mot att de utdömda strafftiderna ökade något under de sista åren på 70-talet.⁶⁷

Det stora flertalet kopplerifall under 1970-talet gällde hallickar. Detta visar bl a en undersökning i Stockholm som avsåg 212 personer som var misstänkta för koppleri under perioden 1968-1978. Ett mindretal av fallen sammanhängde med sexklubbsverksamhet och uthyrning av prostitutionslokaler. Bland de misstänkta kopplarna dominerade sådana som inte kan sägas ha varit kalkylerande hallickar. Istället utgjordes en stor grupp av s k utslagningsfall, d v s män som hade levt tillsammans med (och av) en prostituerad kvinna och som ofta var kända som alkoholmissbrukare. Allt eftersom den mer medvetet kalkylerande hallickverksamheten gjorde sitt inträde på köns-handelsmarknaden under 70-talet blev andelen utslagningsfall färre. Förändringen i förhållandet mellan de båda kategorierna berodde sannolikt också på att polisen framför allt under senare delen av 70-talet på ett mer aktivt sätt bedrev spaning mot de kalkylerande hallickarna.⁶⁸ I Malmö var andelen hallickar inte lika dominerande som i Stockholm. Av de 60 kopplare som dömdes under perioden 1973-1978 var färre än hälften hallickar (47%); nära 40% utgjordes av fall som sammanhängde med sexklubbsverksamhet (se tabell 3 i kapitel

I). Den förhållandevis stora andelen sexklubbsägare/sexklubbsanställda bland kopplarna berodde på att Malmöpolisen stängde samtliga sexklubbar i staden under åren 1974-1977, vilket resulterade i ett förhållandevis stort antal kopplerimål med fällande dom.

3.2.2 *Koppleribrottet – ett spaningsbrott*

Förändringarna av antalet polisanmälningar och domar under den aktuella perioden behöver självfallet inte omedelbart vara ett uttryck för faktiska förändringar av koppleribrottsligheten. Antalet ingripanden är – som tidigare antytts – i hög grad beroende av *polisens aktivitet*. Koppleribrottet är nämligen i stor utsträckning ett s k *spaningsbrott*. Som spaningsbrott räknas brott som huvudsakligen framkommer som ett resultat av polisens spaningsinsatser i brottsbekämpande syfte, till skillnad från s k *anmälningsbrott*, där det är offret som själv anmäler det inträffade.

I en undersökning som utfördes på uppdrag av sexualbrottsutredningen och som avsåg det totala antalet koppleribrott som hade kommit till polisens kännedom år 1970, visade det sig att i det närmaste hälften av de sammanlagt 40 anmälningarna härrörde från polisens egen spaning eller utgjorde biprodukter av polisutredningar i andra ärenden. C:a en tredjedel av anmälningarna kom från målsägarna, i detta fall prostituerade kvinnor.⁶⁹

Min egen undersökning avseende dömda kopplare i Malmö under tidsperioden 1973 – 1978 visade på i stort sett samma förhållande, tom något mera accentuerat. I 37 av 60 fall (alltså över hälften) var anmälan en direkt produkt av polisiärt spaningsarbete eller en biprodukt av andra utredningar. I 19 fall (knappt en tredjedel) var det den prostituerade som hade anmält den tilltalade.

Kriminalstatistiken över koppleribrottet skall alltså främst ses som ett uttryck för polisens aktivitet och i mindre utsträckning som ett mått på den faktiska brottsligheten och dess förändringar över tiden. Förmodligen är det bara en liten del av det totala antalet verkliga koppleribrott som registerförs hos polisen via anmälan. Mina egna iakttagelser från Malmö tyder på detta. Det skall emellertid framhållas att polisens aktivitet när det gäller koppleribrottet ökade och var periodvis mycket intensiv från mitten av 70-talet och framåt i flera polisdistrikt i landet (dock inte i alla). Av storstadsdistrikten var det särskilt polisen och åklagarmyndigheten i Malmö som tidigast

visade en klart offensiv hållning till företeelsen. Något som bl a framgår av antalet koppleridomar som avkunnades i staden under åren 1973 – 1978. Under denna period dömdes i hela landet 161 personer för koppleri, varav en tredjedel i Malmö.

De viktigaste orsakerna till polisens ökade aktivitet står sannolikt att söka i könshandelns ökade omfattning och förändrade uttrycksformer under 1970-talets första år, samt i de reaktioner som dessa föranledde i den allmänna debatten. Polismyndighetens skärpta agerande mot könshandeln på olika ställen i landet hade förmodligen stor betydelse för den konstaterade minskningen av könshandeln – räknat i antalet prostituerade – som inträffade under senare delen av 70-talet.⁷⁰ Aktioner vidtogs på flera håll mot sexklubbar. Likaså visade polisen ökat intresse för hallickverksamheten, och på sina håll skärptes uppmärksamheten mot fastighetsägare och tidningsutgivare som mer eller mindre systematiskt främjade och utnyttjade könshandeln.⁷¹ Det är delvis dessa insatser som avspeglar sig i den officiella kriminalstatistiken, där vi alltså kunde notera *en svag – men dock tydlig – tendens till ökning av antalet koppleribrott under 1970-talet.*

HALLICKRELATIONENS ORSAKER, INNEBÖRDER OCH FASER

4 HALLICKRELATIONENS ORSAKER, INNEBÖRDER OCH FASER

4.1 *Inledning.*

I kapitel två redogjorde jag för det sätt på vilket hallickarna definitionsmässigt skiljer sig från andra grupper av främjare och profitörer. Ur kvinnans synvinkel kan könshandelns främjare och profitörer indelas i två grupper beroende på vilken relation hon har till dem. Den ena utgörs av dem som hon har en huvudsakligen opersonlig – affärs- mässig – relation till, t ex sexklubbsägare, fastighetsägare och tidningsutgivare. Den andra kännetecknas av att kvinnan har en personlig relation till dem. Hallickarna utgör denna sistnämnda grupp. Jag påpekade vidare att genom den personliga relationen blir hallickens utnyttjande av den prostituerade ofta en komplex företeelse.

I kapitel 3 tog jag så upp statens syn på koppleriet och hallickverksamheten under 1900-talet. Jag visade på olika officiella tendenser som har funnits samt redogjorde för det som kanske har varit det huvudsakliga "resultatet" av statens formella och faktiska infallsvinkel till frågan: koppleribrottsutvecklingen.

I de följande kapitlen vill jag – med hjälp av de begrepp, definitioner och resonemang som presenterades i kapitel 2 – utveckla beskrivningen och analysen av hallickrelationen. Därmed vill jag bl a söka demonstrera att det är nödvändigt och önskvärt att bredda och fördjupa diskussionen om hallickverksamheten. Detta för såväl sociologen som för alla dem som på ett lämpligt och effektivt sätt vill söka motarbeta könshandeln i allmänhet och koppleriet i synnerhet (= "vanliga" medborgare, politiker, poliser, lagstiftare, o s v). Det är min förhoppning att den följande sammanflätade beskrivningen och analysen skall kunna visa att för den som är seriöst intresserad av hallickföreteelsen, som en del av könshandelns problematik, fordras något annat och mer än en moraliserande inställning.

Hur uppstår och inleds en relation mellan en hallick och en prosti-

tuerad? Hur utvecklas och vidmakthålls den? Hur upplöses den (om den upplöses)? Vilken innebörd har den för de inblandade parterna?

Beträffande själva upprinnelsen till förbindelsen brukar två något motsägande synsätt framföras: å ena sidan det synsätt som betonar hallickens roll som förledare och pådrivare, och som hävdar att rekryteringen av kvinnor till könshandeln till stor del sker genom hallickarnas försorg,¹ å andra sidan det synsätt som hävdar att hallicken har mindre betydelse som förledare och pådrivare än som exploatör av en redan påbörjad prostitution, och att han därefter och därigenom representerar en faktor som betydligt ökar kvinnornas motstånd mot t ex sociala rehabiliteringsförsök.²

Till en början vill jag därför ta mig an frågan om hallickens roll vid kvinnans prostitutionsdebut utifrån erfarenheterna i Malmöundersökningen. Men dessförinnan några ord om vissa teoretiska och metodologiska frågor som har betydelse för hela den fortsatta framställningen.

4.2 Några teoretiska och metodologiska utgångspunkter

För att komma någon vart i beskrivningen och särskilt analysen av hallickrelationens innebörder och orsaker krävs det en teoretisk ansats. En sådan måste t ex kunna förklara varför den prostituerade kvinnan så ofta (nära nog alltid) utåt förnekar att hon har en hallick, trots att kanske alla kända omständigheter pekar på att så är fallet.³

En viktig beståndsdel i den teoretiska ansats som jag har använt mig av är – som jag tidigare har framhållit – att hallickrelationen från kvinnans sida i huvudsak handlar om ett *starkt (positivt) känslomässigt förhållande till mannen*, åtminstone inledningsvis. Det är så hon ser och upplever förhållandet.

En väsentlig utgångspunkt för diskussionen om hallickens roll är *kvinnans definition av sitt förhållande till mannen*. Här finns ofta en paradox. Kvinnan 'ser' förhållandet utslutande som ett känslomässigt sådant, han är *hennes* man. Om hon skulle säga att hon har en hallick så skulle hon inför sig själv erkänna att hon är utnyttjad. Och relationens 'syfte' är just det motsatta, nämligen att maskera utnyttjandet. Hon har ett 'vanligt förhållande' till en man där det handlar om

att bygga en gemensam framtid tillsammans. Hon prostituerar sig för att tjäna pengar så att de *tillsammans* skall kunna åstadkomma något längre fram — resa bort, starta en gemensam rörelse, skaffa familj, etc.⁴

Från mannens sida har förhållandet i huvudsak helt andra orsaker och innebörder. Dessa gäller såväl ekonomi som psykologi, vilket jag vill försöka demonstrera senare. Objektivt sett innebär hallickverksamhet framförallt mannens ekonomiska exploatering av kvinnan.

Man kan således konstatera att något mycket primärt i relationen hallick-prostituerad är

- a) kvinnans känslomässiga beroende av en man
- b) och att samme man ekonomiskt utnyttjar kvinnan

Detta kan sägas vara själva grundstommen i den teoretiska ansats om hallickrelationen som finns i *Prostitutionen i Sverige* — ett arbete som jag själv deltagit i⁵ — och som i stort sett vägleder beskrivningen och analysen av hallickrelationens orsaker, innebörder och faser i detta kapitel.⁶ Finns det då några skillnader mellan min framställning och den i *Prostitutionen i Sverige*, som kan motivera ett helt kapitel i denna bok? Ja, på en viktig punkt. I arbetsgruppens rapport ligger tonvikten på en beskrivning och analys av *kvinnans* reaktioner på hallickens utnyttjande och maktutövande i relationen. I denna studie har jag valt att vidareutveckla analysen av *mannens* roll i relationen, särskilt med hänsyn till de grundläggande mekanismerna i dennes olika tekniker för exploatering av kvinnan.

Trots dessa skillnader, som kan motivera två separata studier, är det viktigt att framhålla att den analytiska infallsvinkeln i princip är densamma. Härigenom kan man se de båda arbetena som komplementära i en gemensam strävan att skapa en helhetsbild av hallickrelationens orsaker, innebörder och faser. Detta "syskonskap" mellan de båda arbetena har bl.a. inneburit att jag på vissa ställen i min text har följt framställningen i arbetsgruppens rapport, särskilt när det gällt kvinnans roll i relationen. (Jag har angivit i fotnoter när så har skett).

Ur en annan synvinkel är arbetsgruppens rapport en direkt förutsättning för min fortsatta analys av hallickrelationen. Det gäller frågan om "samhället i hallickrelationen". Som jag påpekade redan i inledningen till boken menar jag att det är fruktbart att anta att synliggörandet av det "avvikande" i mönstret i förhållandet mellan hallick och den prostituerade också blottlägger vissa mer allmängiltiga

mekanismer i s k normala relationer mellan män och kvinnor i vårt samhälle.

Analysen av hallickrelationen bör därför också innefatta de allmänna förhållanden och omständigheter som kvinnor och män är påverkade av inom hela det traditionella och patriarkaliskt färgade könssystemet. En sådan explorativ analys av de övergripande relationerna mellan samhälle, könsroller och sexualitet finns i arbetsgruppens rapport (kapitel 5 och 6). I denna studie har jag därför valt att inte presentera någon sådan analys, utan att i stället bygga på den som redan finns i *Prostitutionen i Sverige*. Också i detta avseende vill jag se min studie som en del i en större helhet.

I enlighet med arbetsgruppens rapport menar jag att det finns åtminstone två viktiga inslag i mäns och kvinnors generella förhållanden till varandra, som är av stor betydelse för hallickrelationen. Å ena sidan ryms i den traditionella mansrollen påtagliga mått av maktutövande och känslokontroll. Å andra sidan framskapas det i vår kultur drag i kvinnors personlighet som går i masochistisk riktning. Detta gäller inte minst i kärlekssammanhang, där den anpassade och passiva kvinnorollen är tydlig. Detta är på en gång en följd av och en faktor som vidmakthåller maktojämlikheten mellan könen. De båda delarna — det manliga maktutövandet och den kvinnliga underkastelsen — utgör också grunden för den relation som råder mellan den prostituerade och hallicken. I hallickrelationen sker dessutom ofta en renodling av dessa båda inslag. De får tydliga drag i vad som kan kallas utnyttjarens härskartekniker och den exploaterades reaktioner på dessa.

Till sist vill jag framhålla att mina exempel när det gäller mannens roll i relationen i flera fall är hämtade från de mest kalkylerande hallickarnas verksamhet. Det främsta skälet till detta är det påtagliga inslaget av kalkylerande hallickar i könshandeln på 70-talet. Detta var någonting nytt för svenska förhållanden (se s. 85). Tidigare hade bilden dominerats av utslagningsrelationer. Det hade rört sig om arbetslösa, alkoholiserade och kriminellt belastade män som levde tillsammans med (och av) prostituerade kvinnor, ofta med egna missbruksproblem. Inslaget av kalkylerande hallickar förändrade denna bild i en del viktiga avseenden under 70-talet. I antal räknat utgjorde de kalkylerande hallickarna långt ifrån majoriteten av de verkamma hallickarna under perioden. Däremot kom de att i väsentlig utsträckning *prägl*a stilen och metoderna hos de andra hallickarna (se mer om detta i kapitel 5).

4.3 Hallickens roll vid kvinnans prostitutionsdebut

Erfarenheterna från Malmö-undersökningen visade hur föga entydiga orsakssammanhangen var bakom kvinnornas prostitutionsdebut.⁷ Bilden var ofta mycket sammansatt. Hallickarnas betydelse — jämförd med andra faktorer — var svår att få helt klarlagd. Enligt kvinnornas egna utsagor i undersökningen spelade män i deras närhet en förhållandevis blygsam roll som pådrivare vid debuten. Det var (endast) cirka en femtedel av kvinnorna som uppgav att en man hade haft något avgörande inflytande över deras beslut att prostituera sig för första gången. Störst betydelse för beslutet hade istället en annan kvinna — en väninna — med egen prostitutionserfarenhet haft. Detta stämmer väl överens med vad som framkommit i andra undersökningar, såväl svenska som utländska. Konkret innebär det att kvinnorna kommer i kontakt med andra prostituerade, som uppmanar dem att följa deras exempel och skaffa sig mera pengar till egen konsumtion.⁸

Tabell 1. Kvinnornas utsagor om huvudsaklig påverkan vid prostitutionsdebuten.⁹

Påverkad av	Antal kvinnor	Procenttal
Man	20	20,6
Kvinna med egen prostitutionserfarenhet	57	58,8
Kvinnans eget initiativ	13	13,4
Annan påverkan	6	6,2
Uppgift saknas	1	1,0
Summa:	97	100,0

Bla av skäl som tidigare redovisats kan det självfallet inte uteslutas att kvinnorna i vissa fall har varit påverkade av män när det gäller beslutet att prostituera sig, men att de i sina berättelser — medvetet eller omedvetet — valt att undanhålla oss detta (s. 135-136). Kanske finns det anledning att anta att andelen kvinnor som begår sin prostitutionsdebut efter huvudsaklig påverkan av någon man i själva verket är större än vad siffrorna i tabellen antyder. Men det är också så att steget in i könshandeln är en processartad företeelse, varför det många gånger kan vara svårt för den inblandade att i efterhand rekonstruera

förloppet. Särskilt gäller detta kvinnor som under en kortare eller längre tid — före prostitutionsdebuten — uppehållit sig i en miljö bland män och kvinnor, där deltagande i könshandeln som hallick eller prostituerad hör till gängse inslag i livsmönstret. I sådana fall har kvinnorna gradvis närmat sig och växt in i könshandelsmiljön genom att frekventera barer, diskotek, restauranger och privata fester, där prostituerade och hallickar håller till. Skälet till att denna miljö attraherar dem kan vara den spänning och exotism som det annorlunda och okända livet utstrålar. Det kan i sådana fall röra sig om en annan prostituerad, men också om en hallick, som försöker förmå kvinnan att begå sin prostitutionsdebut. Hallickens inträde på scenen blir i viss mening enbart bekräftande och får sannolikt störst betydelse för exakt när och hur debuten äger rum.

Jag skall illustrera detta mönster genom att återge ett utdrag ur ett samtal med en kvinna — här kallad Kajsa¹⁰ — angående bakgrunden till och omständigheterna kring hennes prostitutionsdebut (se också berättelsen om Rex s. 193-195).

I: Hur gammal var Du då du prostituerade dig första gången?

K: Jag var 19 år. Det var när jag träffade Rex 1975.

I: Kan Du beskriva omständigheterna kring prostitutionsdebuten?

K: Rex hade ju en tjej som hette Lorne och som jobbade (prostituerade sig) för honom. Det tyckte inte jag om. Det var helt enkelt för Rex' skull som jag började ... Samtidigt är det svårt att skylla på honom. Det var mitt eget fel också.

I: Vem är Rex, om vi ska börja med det?

K: Rex är ... jaa, hallick. Min före detta hallick.

I: Han är alltså svart amerikan?

K: Ja det är han.

I: Var träffade Du Rex första gången?

K: I Köpenhamn, på Casanova.

I: Casanova är ju ett känt hallickställe. Varför åkte Du dit?

K: Vi var tre tjejer som åkte in till Köpenhamn och skulle leva livet. Vi drog runt lite på olika barer, och rätt som det var hamnade vi på Casanova. Jag tyckte det var dösännande. Fruktansvärt spännande, alltså. Där träffade jag Rex första gången.

I: Var detta första gången Du var på Casanova?

K: Jag hade nog varit på Casanova innan. Det hade jag nog. Jag kommer inte så noga ihåg. Jag förtränger det hela tiden. Jag vill inte tänka på det helt enkelt. Jag var tillsammans med en kille inne i Köpenhamn, innan jag träffade Rex som också var amerikan. Men jag tror aldrig vi var på Casanova.

I: Var träffade Du den amerikanen?

K: Honom träffade jag på en klubb i Köpenhamn, som tillhör den amerikanska marinen. Dom har ett hus precis i utkanten av stan och där finns en klubb nere i källaren.

I: Hur hamnade Du där? Det är ju ändå en bit utanför stan.

K: Nu måste jag tänka efter. Jo, det var jag och Eva, min väninna. Vi var i Köpenhamn. Jag tror vi var på Hotel Sheraton, i baren. Det var där jag träffade honom. Dom var tre stycken, så dom föreslog att vi skulle hänga med till klubben.

I: Sheraton är ju också ett ställe, som är känt för sin könshandel. Var ni inriktade på att börja prostituera er?

K: Inte jag. Inte så. Det var liksom, man tyckte ändå liksom att ... ah fan ... det är väl ändå att gå lite väl långt. Men det är pengarna som spökar hela tiden. Har man inte pengar så kan man inte ha roligt. Det kostar hela tiden.

I: Hade Du inget jobb vid den tiden?

K: Jo, jag hade ett jobb. Som affärsbiträde. Jag tjänade bra. Fick ut cirka 2.000 kr i månaden. Det klarade jag mig på. Jag bodde ju ensam och hade inga större fasta utgifter. En hyra på cirka 300 kr, det var inte så farligt.

I: Men Du sökte Dig ändå till den där typen av miljöer?

K: Ja.

I: Hade dom andra flickorna någon erfarenhet av prostitution vid den tidpunkten?

K: Nej inte då. Men senare har vi ju jobbat alla tre. Jag tror att det var nog mest spänningen, som gjorde att man sökte sig till dom här ställena. Man var liksom trött på allting annat. Uttråkad. Man sökte sig till något nytt. Om Du förstår vad jag menar.

I: Det fanns ju sådana ställen i Malmö också, Loftet t ex. Hade Du varit på Loftet innan ...?

K: Nej det hade jag nog inte. Man gick ju mest på Swing Inn. Loftet var ett jävla ställe, tyckte man då. Men det är klart, man stod ju alltid och kollade utanför. Det var liksom en viss stil över tjejerna. Dom var vansinnigt flott klädda, när dom kom från Loftet och där stod vi andra och hade varit på Swing Inn och tyckte att vi hade kämpat ett par veckor för att kunna köpa ett par snygga sammetsbyxor. Man kände ju igen tjejerna. Dom kom i nya kläder alltid. I pälsar och andra flotta kläder. Då trodde man ju inte ... man hade hört så mycket om att killarna misshandlade dom och så där, va. Men dom såg ju inte misshandlade ut! Man var så förbannat blåögd. Sen tyckte jag allting gick så fort, när jag träffade Rex. Jag hann liksom inte med själv. Rätt som det var, så stod man på gatan och rätt som det var, så var man så inne i skiten att man gav fan i allting annat. Det var bara pengar.

I: Kan Du beskriva första mötet med Rex?

K: Jag träffade honom alltså på Casanova. Han kom fram och började snacka och så där. Sen blev det inte mer första gången, för vi skulle ta sista båten hem till Malmö. Sen såg jag honom inte på två veckor. Rätt som det var kom han in i affären, där jag jobbade. Jag kan inte komma ihåg om jag hade berättat för honom var jag jobbade. Han kom i alla fall. Då bodde han i Köpenhamn. Den där Lorne, hon bodde här i Malmö. Hon jobbade på Kungsgatan och så åkte hon in med pengarna till honom i Köpenhamn. När han kom in i affären berättade han att han hade flyttat hit. Han sa också att han skulle göra slut med Lorne. Men det gick jag inte på den gången.

I: Hade Du blivit kär i Rex första gången du träffade honom?

K: Ja, väldigt kär.

I: Hur gick det sen?

K: Ja, man började ju gå på Punkten (ett annat tillhåll för prostituerade och hallickar) och Loftet. Vi träffades då och då på dom ställena, Rex och jag. Han snackade om att han inte kunde vara tillsammans med mig, för han kunde inte få något jobb. Han behövde pengar, eftersom han inte hade några. Därför tyckte han det var bra att han hade Lorne, som jobbade åt honom och gav honom pengar. Ja, och så en kväll beslutade jag mig för att börja.

Lena och jag gick ner tillsammans på Kungsgatan. Vi började på samma gång. Vi drack först två flaskor vin, och sen gick vi ner.

I: Visste Rex om det?

K: Nej, det visste han inte. Lena och jag gick ner dit några gånger, men Rex visste ingenting. Han tyckte bara att jag hade ovanligt mycket pengar. Jag visade dom för honom och sa: titta vad jag har, va ... Man började planera, saker man skulle köpa och så där. Och så en dag när jag stod där nere, så dök Rex upp, sen var det färdigt direkt.

Samtalet visar bl a hur Kajsa tillsammans med sina väninnor aktivt sökte sig till miljöer, som var kända (också för dem) för att vara tillhåll för prostituerade och hallickar. När hon träffade Rex stod hon redan snubblande nära könshandeln. Förmodligen hade hon börjat prostituera sig, även om hon inte hade träffat just honom. Hon hade troligen funnit någon annan som hade kunnat fylla hans funktion. Den intressanta i denna kvinnas fall är i första hand knappast hallickens roll i sammanhanget. I stället är det anpassningen till vissa beteendemönster i gänget och den subkulturella miljön som är så påtaglig. Kvinnans och hennes kamraters umgänge med prostituerade och hallickar innebär ett gradvis övertagande av de motiv, impulser och attityder som genomsyrar könshandelsmiljön.¹¹ Hallickens roll blir att underlätta övergången från det omgivande samhället till könshandelsvärlden genom att driva på kvinnans avgörande beslut att begå sin prostitutionsdebut.

4.4 Aktiv hallickpåverkan.

I andra fall spelar mannen en mycket mera aktivt pådrivande roll under tiden före prostitutionsdebuten. Det mesta tyder på att kvinnan inte alls har tänkt sig en sådan händelseutveckling. Förhållandet har ofta varit etablerat en kortare eller längre tid. Kvinnans upptäckt av vad mannen förväntar sig av henne kommer som en överraskande, för att inte säga chockartad nyhet.

Han berättar tex om kamraters väninnor, som prostituerar sig och om hur mycket pengar som finns att göra för dem båda i branschen. För att bevisa att han har rätt, introducerar han henne för dessa människor. De gör intryck på henne genom en yttre fasad av eleganta

kläder, uppseendeväckande bilar och dyra levnadsvanor. Samtidigt isolerar han henne allt mer från kontakten med "vanliga" människor. Speciellt effektiva blir dessa framstötningar i de fall då båda varit arbetslösa en längre tid eller är hänvisade till socialhjälp för sitt uppehälle. Om kvinnan står emot framstötarna och vägrar att följa mannens råd, ställer han till scener, anklagar henne för att hon inte längre älskar honom o.s.v. Han garanterar att det bara är en kortsiktig lösning, till dess att han fått ihop tillräckligt mycket pengar för att sätta igång med något annat, öppna en affär eller dylikt. Till slut orkar hon inte längre stå emot hans övertalningsförsök. Hon är rädd för att han skall göra slag i saken och gå ifrån henne. Denna metod är naturligtvis speciellt effektiv när den riktas mot kvinnor som är förhållandevis ensamma och som saknar förankring i ett stabilt socialt umgänge.

Jag vill illustrera detta mönster genom att återge Lisas berättelse om sin väg in i prostitutionen. Ben Salem, Lisas hallick, var den förste man som hon enligt egen uppgift hade varit riktigt kär i. Med honom sade hon sig ha haft sitt livs första lyckliga sexuella upplevelser. Hennes tillvaro hade dessförinnan kantats av misslyckanden på de flesta områden. Hon saknade dessutom umgänge utanför den närmaste familjekretsen.

I: När och med vem hade Du din första tillfredställande sexuella upplevelse?

L: Det var bara för cirka ett år sedan tillsammans med Ben. Då var jag 20 år. Dessförinnan hade jag bara haft en massa tillfälliga förbindelser, som inte givit mig något. När jag var yngre hade jag en mycket gammaldags syn på sexualitet. Och det chockerade mig verkligen när jag i tonåren läste i tidningar och böcker om att man inte behövde älska den man gick i säng med. Vid den tiden hade jag ingen att diskutera sådana saker med. Jag tog det jag läste på allvar och tänkte att då måste jag vara likadan, annars hamnar jag utanför. Men innerst inne så hade jag ändå min egen uppfattning. Jag var alltså tillsammans med massor av killar, kände mig som en madrass. När jag träffade Ben, trodde jag att han bara skulle bli en i raden. Men han gav mig någonting annat.

I: Hur länge varade Ditt och Bens förhållande?

L: Det var inte så länge, sådär en tre — fyra månader. Jag tyckte väldigt mycket om honom, mer än alla andra. Men jag hade hela tiden tanken hängande över mig; varför han var tillsammans med

mig. Så jag frågade honom rent ut flera gånger. Han svarade aldrig och så tog det slut mellan oss redan efter ett par månader. Jag fann mig i det därför att killar tröttnar på mig i längden. Det är helt enkelt ingen som står ut med mig. Men han kom tillbaka.

I: Hur kom Du in i prostitutionen?

L: Det började med att han berättade att hans förra fru hade gått på gatan. Det var minst sagt en chock för mig. Han frågade om jag var chockerad, men jag sa 'nej'. Men jag tänkte ju att jag måste göra slut med honom med en gång. Jag såg honom inte då som en hallick, jag visste inte så mycket om dom där sakerna. Jag tänkte att det var väldigt konstigt att en kille kunde acceptera att hans flickvän gick på gatan. Jag var så godtrogen då. Och jag tänkte att 'han kan ju inte låta mig gå där'.

I: Försökte han inte skicka ner dig på gatan?

L: Inte med en gång, det gjorde han inte. Men det kom ju sen, när det började bli bråk om pengar. Jag hade ju inget jobb, utan gick på det sociala. Han jobbade visserligen, dvs jag trodde att han jobbade, men han misskötte sig. Och sen sa han att han hade slutat. Och då tänkte jag att 'hur skall vi nu klara oss'. Han påstod att han hade någonting på gång. Han var väldigt mycket ute på nätterna och jag undrade vad han gjorde för någonting. Han sade bara att det var 'business', som han hade med sina kompanjoner. Vad det var för affärer, vet jag inte ens idag. Jag visste överhuvudtaget väldigt litet om hans liv utanför våra dörrar. Vi var nästan aldrig ute tillsammans. Jag tror inte vi var ute en enda gång ihop. Det var bara vi två. Vi hade aldrig några gemensamma vänner hemma. Bara hans kompisar. Jag var totalt isolerad.

I: Så började pengarna ta slut?

L: Ja, det var bråk om pengar hela tiden. Jag sökte arbete men fick inget. Till slut vågade jag inte söka några jobb längre för att jag hade gått arbetslös så länge. Dom frågade vad jag hade gjort under tiden och jag blev alldeles blockerad, jag visste inte vad jag skulle säga. Vi fann helt enkelt ingen utväg. Så började jag låna pengar av min mamma. Hon blev hysterisk för hon tyckte ju att det var hemskt att vi kom och lånade pengar av henne. När jag kom hem och berättade för Ben vad mamma hade sagt, passade han på. Det var naturligtvis ett jävligt lämpligt tillfälle. Han började precis som mamma ... Att det var hemskt att jag skulle låna

pengar av min mor. Han tyckte att jag inte hade något värde. Han började prata om prostitutionen igen. Jag sa, att jag skulle känna mig värdelös om jag började prostituera mig. Och då sa han att du känner dig förmodligen mer värdelös nu än om du prostituerade dig. Du tror att folk uppskattar dig, när du går och lånar pengar av din mor eller när du går på socialen. Så småningom började jag tänka att det kanske ligger någonting i det hela. I varje fall är det bättre att tjäna pengar själv, och slippa leva på andra ... Jag tror också att min isolering gjorde att hans övertalningar blev så förbannat effektiva. Jag hade ju ingen att snacka med, förutom Ben och ifrån honom fick jag bara höra att jag var värdelös. Jag visste ju vad han var ute efter. Till slut började jag tvivla.

I: Varför?

L: Jo, jag tänkte att det måste ändå stämma ... allt det här han säger om att han bryr sig om mig. Men så fick jag höra att han hade träffat en annan tjej under tiden för att klara ekonomin. Och det var droppen. Jag kände att det blir antingen hon eller jag. Så jag bestämde mig för att börja. Då hade jag tänkt över det hela fram och tillbaka en hel månad, natt och dag. Till sist orkade jag inte mer. Jag var så fruktansvärt nere, så det enda jag orkade säga var: 'kör till'. Inte för att jag hade bestämt mig utan för att jag var så less på det hela, så jag orkade helt enkelt inte tänka på varför jag skulle göra det eller inte göra det. Och jag hade ju bara honom.

4.5 Kvinnan på gatan – mannen på krogen.

Redan vid det första prostitutionstillfället tvingas de flesta kvinnor inse att den traditionella uppfattningen om hallicken som beskyddare är en myt. Novisen lämnas på egen hand för att göra sina första erfarenheter av köpslåendet om sitt kön. Via någon väninna instrueras hon kanske kortfattat om priser och preventivmedel. Hon varnas för galningar. Men hur skall hon veta vilka de är? De annonserar inte sina intentioner genom en skylt på bröstet. Det sägs visserligen att galenskapen lurar i deras ögon. Men novisen tvingas att göra sina egna erfarenheter. Som en kvinna uttryckte det: "Först när du blivit utsatt för ett strypförsök, då vet du hur dom ser ut i ögonen *innan* dom tar greppet. Man måste lära sig varningssignalerna. Och dom sitter i ögonen."

Det är kvinnan som gör dessa erfarenheter, medan mannen sitter hemma eller på krogen. Så här berättade Lena om sitt första prostitutionstillfälle (se också berättelsen om Modo, s. 213-214):

Modo sa att Lana och Paulina (två andra prostituerade) skulle följa med mig ner dit och introducera mig. Men i helvete. Jag kommer ihåg, det var en regnig dag. Dom bara tog mig med till dit. Sedan stack dom iväg. Dom lämnade mig där helt ensam. Plötsligt var jag alltså bara på Kungsgatan, jag visste inte vilket pris jag skulle ta. Jag hade inte kondomer och inte papper med mig. Men jag hade en jävla tur. Den första kunden som jag fick, hjälpte mig att fixa kondomer. Men jag visste inte vilket pris eller någonting. Men han sa att om samlaget skedde i en bil, så skulle torsken bara betala 25 kr. Jag visste ju ingenting. Så jag gick till underpris, men det är klart, det var ju första gången och jag kände inte till hur det förhöll sig. Därför var det inte så konstigt. Jag jobbade som fan och jag tyckte att det gick bra för mig. Vid 12-tiden på kvällen åkte jag ner till Golden Days. Där skulle jag träffa Modo. Jag blev förvånad, när jag fick se att han satt mitt emellan Lana och Paulina. Men jag kom dit, glad i hågen. Dom frågade hur det hade gått. Och jag berättade. Jag sa stolt, att jag hade tjänat 675 kr. Då sa Modo att han kunde väl få stålar, så att han kunde köpa brass (hasch). Jag visste att han inte rökte. Men han fick 20 kr. Då sa Lana att jag skulle ge honom en hundralapp till. Det gjorde jag också. Men jag blev jävligt förbannad på dom. Där satt Modo med två andra horor, medan jag var ute och jobbade åt honom. Jag blev så förbannad att jag nästan slog sönder hela Golden Days. Jag gapade och skällde och slogs med stolar så jag blev utkastad. Sen åkte jag tillbaka till Lanas lägenhet. Där badade jag i fyra timmar. Sedan kom dom andra hem.

4.6 *"Smekmånad" med prostitutionen.*

Enligt det gängse mönstret spelar mannen under den första tiden efter debuten en förhållandevis tillbakadragen roll. Han kräver inga pengar, utan han ber att få låna. Samtidigt genomlever kvinnan sin smekmånad med prostitutionen. Pengarna tycks strömma in. Så

länge hon är ny på gatan och speciellt attraktiv för köparna drar hon in stora summor varje kväll. Det är inte ovanligt att förtjänsten i början kan uppgå till 15-20 000 kronor per månad (kanske ännu mer i vissa fall). En del kvinnor drabbas av vad de själva kallar "köpmani". Kajsa berättade:

Plötsligt förändrades hela ens liv. Man hade ju hur mycket pengar som helst. I början kunde jag göra cirka 800 på en kväll. Det var fruktansvärt mycket pengar för mig. Och jag spenderade rubbet, det ska du veta. Jag formligen strödde pengarna omkring mig, hej vilt. Och inte var det på några vettiga saker. Det var bara på skit. Fast det fanns ljusa ögonblick också ... Jag minns att jag kunde åka hem till mormor tex och ge henne en massa grejer som jag hade köpt. Det tyckte jag var roligt. Ibland kunde jag ge henne en kjol, en blus, massor med blommor och kaffe: 'Här har du, var så god'. — 'Men Kajsa, var har du fått alla pengarna ifrån?!' — 'Ja, ja, det behöver du inte bry dig om. Ta nu det här och se glad ut!' — Det var också så att man kunde ringa till någon kompis och säga: 'I kväll är det jag som bjuder'. — 'Fan va du har pengar', tyckte folk. Det fantastiska var att man aldrig köpte några varaktiga eller viktiga saker. Vi köpte inte ens en möbel till min lägenhet. Det enda jag har kvar från den tiden är en guldring. Man hade gått och önskat sig så mycket, när man jobbade i affären. När man såg priserna tänkte man: 'Fan, jag får aldrig ihop dom pengarna.' Rätt som det var, så hade man så mycket pengar att man inte visste hur man skulle spendera dom. Det blev så fel för man var inte van vid att ha pengar. Man bara slängde ut dom. Dom liksom brände i fickan på en. Man tyckte: 'Ah, fan, det spelar ingen roll.' Dom hade liksom inget värde, va. Det hade dom inte och man kände att 'fan, jag är nog hora *egentligen*. Va fan skall jag med dessa pengar till.' Man började fatta att man inte blir lyckligare av alla pengarna. Jag tyckte hela tiden att jag sjönk längre och längre ner. Samtidigt var det ju så att jag fick behålla mindre och mindre, eftersom Rex blev allt hårdare i sina krav på vad han skulle ha ...

Smekmånaden har som alltid även i detta fall ett slut, inte bara genom att den tillfredsställelse som pengarna kan ge minskar eller upp-

hör, utan också genom att en ny fas inträder i relationen mellan den prostituerade och hennes hallick. Många kvinnor har berättat hur de har upplevt att den kärlek och tillgivenhet som fanns i förhållandet förändrades och tog slut. Stillsamma frågor om pengar har plötsligt ersatts med krav. De har upptäckt, att stora summor har försvunnit från den gemensamma kassan. Besparingarna har inte ökat som det var tänkt utan snarare sjunkit. När de har undrat över detta eller protesterat, har de bemötts med uppmaningen att arbeta vidare, ännu hårdare än tidigare. Mannen har börjat bestämma hur mycket de ska komma hem med varje dag. Har inte målet nåtts, har de fått stryk. En kvinna berättade:

Allteftersom tiden gick fick han ett hårdare grepp om mig. Han brukade aldrig bråka med mig, innan jag började på Kungsgatan. Men nu kom plötsligt bråken oftare och oftare. Han började t o m slå mig och vara allmänt hård emot mig. Jag fick t ex inte följa med honom ut. Jag fick knappast gå med honom på stan på dan ens. Han var rädd, eftersom polisen visste vem jag var. Han var rädd att dom skulle känna igen mig på stan och koppla samman honom med mig och min prostitution. Så småningom började jag förstå vad pengarna gick åt till. Dom gick till nöjen, kläder, sprit och resor *för honom*. Han var ju aldrig hemma. I början reagerade jag inte precis, för allting var så jävla spännande. Med alla dessa pengar, va. Man fattade inte vad det rörde sig om. Men sen när det började gå dåligt ... det går inte bra jämt förstår du. Man blir trött ibland och vill vara hemma. Men det gick inte för då menade han att vi har inga pengar och att jag måste jobba. Han hade alltid en massa ursäkter för varför jag var tvungen att gå dit ner. Jag menade att han slösade alldeles för mycket med pengarna och att jag ville sluta. När jag sa det började han slå på mig. Han visade sin styrka och sitt förakt genom att riva sönder tusenlappar och spola ner dom i toaletten ... Till slut gjorde jag nästan allting han begärde, bara för att få lugn och ro.

4. 7 Tillvänjningen.

Sociologen Kathleen Barry, som har behandlat hallickverksamheten i boken *Female Sexual Slavery* kallar den fas i relationen, som jag nyss

beskrev, för "seasoning", vilket i översättning betyder ungefär *tillvänjningsprocessen*.¹²

Processen innebär i praktiken att kvinnans vilja bryts ned och att hon både fysiskt och mentalt separeras från sin tidigare tillvaro. Resultatet blir en gradvis anpassning till ett liv som prostituerad. Tillvänjningsprocessen förutsätter att det finns ett beroendeförhållande mellan parterna. Barry menar att den tillgivenhet och kärlek, som mannen tidigare har visat, har varit avsedd att fånga henne just i ett känslomässigt och psykologiskt beroende. Författaren understryker att detta är en medveten strategi från mannens sida. Nästa steg — om man för illustrationens skull ser processen som mekanisk och stegformad — är att få kvinnan att uppfatta sig själv som "den hora hon är", dvs ett hål rätt och slätt, som mannen enbart på grund av sitt goda hjärta förbarmar sig över och skänker sitt medlidande.

Barry påpekar att det som mannen från början erbjudit utan kostnader — antingen det rört sig om tillgivenhet eller till synes ömsidig sexualitet — nu räknas samman och förs upp på skuldkontot. Från och med nu måste kvinnan betala för sig. Hennes förhållande till mannen/hallicken börjar, bl a ur ekonomisk synvinkel, likna det som råder mellan henne och "torsken" (köparen), fast omvänt. "Torsken" köper sexualitet, kvinnan köper kärlek. Hon blir "kärlekstorsk". En kvinna berättade:

Jag gick in i förhållandet med öppna ögon. Under den tiden vi var ihop sket jag helt enkelt i att jag blev blåst på alla pengarna. Samtidigt som jag ibland trodde på det där snacket om att jag jobbade för vår gemensamma framtid, var jag lika ofta minst sagt tvivlande. Jag kände att jag aldrig riktigt visste var jag hade honom. Men det spelade egentligen inte någon större roll, för jag resonerade så här: 'Du betalar ett pris för att ha honom. Du betalar ett pris för att få umgås med honom. Du skulle inte kunna tänka dig att umgås med någon annan.' Så jag köpte mig alltså en karl. *Jag köpte mig alltså det man brukar kalla kärlek.* Så var det. Man betalade en kille för att han skulle ställa upp, snacka med en, hjälpa en med problem samtidigt som han skulle fylla funktionen som älskare, att man privat skulle kunna ha någon som man tyckte väldigt mycket om och som man kunde knulla med, med känsla. Att få känna sig omtyckt, att få känna sig älskad. Men det gick inte som jag hade tänkt. Ofta vägrade han att ligga med mig. Jag tror att vi hade samlag högst

sex gånger under det år vi var tillsammans. Jag kunde vara jävligt kåt en hel kväll på Loftet ... Och vänta på att få åka hem tillsammans med honom. När vi sedan stannade bilen nedanför min lägenhet ville han oftast inte hänga med upp. Jag blev fruktansvärt ledsen för det. Jag ville så intensivt att han skulle följa med upp för jag visste att han var kåt, va. Det blev då istället så att jag sög av honom i bilen för att jag ville göra någonting, på något sätt få avreagera mig. Det hände jävligt ofta. Han sa bara nej och tittade på klockan och menade att han var tvungen att åka hem. Det var alltid jag som tog initiativet och jag ville försöka få honom att förstå att man orkade helt enkelt inte alltid vara jägare, man vill känna sig jagad någon gång. Båda två måste hjälpas åt, annars tröttnar man ... Ändå var jag så fruktansvärt kär i honom hela tiden och *jag blev skräckslagen bara vid tanken på att han skulle lämna mig.*

Mannen får kvinnans hela känslöflöde utan att ge någonting tillbaka. Distans och oåtkomlighet präglar hans relation till henne. Som jag ser det, utnyttjar han helt enkelt hennes längtan efter känslomässigt gensvar och drömmar om ett liv tillsammans. Det är ofta detta som är både det primära och det paradoxala i relationen hallick/prostituerad. Från kvinnans sida handlar det om ett känslomässigt beroende av en man. För mannen gäller det att spela på kvinnans känslor så att han kan utnyttja henne ekonomiskt. Förutsättningen för detta spel är den traditionella man/kvinnarelationens struktur. Väsentliga drag i den traditionella mansrollen är olika grader av maktutövande och känslokontroll. Väsentliga inslag i den traditionella kvinnorollen är underkastelse och anpassning. I hallickrelationen sker ofta en renodling av dessa inslag. Och *det är i dessa förhållanden som hallicken tar avstamp.* Som den starke mannen förtydligar och förstärker han det mönster som redan finns. Hans makt är en konsekvens av den traditionella man/kvinnarelationens struktur, som innebär att kvinnan måste anpassa sig, ge upp egna krav och behov för att få behålla mannen.

4.8 Hallickens härskartekniker.

De grundläggande stegen i hallickens exploatering av kvinnan kan liknas vid de härskartekniker som av Erich Fromm betraktas som

karaktäristiska för den auktoritära personlighetens sadistiska sida.¹³

- 1 På olika sätt göra andra beroende av sig i syfte att få absolut och obegränsad makt över dem.
2. Exploatera och bestjåla de kontrollerade; rycka hjärtat ur kroppen på dem.
3. Hysa en önskan att få de kontrollerade att lida eller att få se dem lida.¹⁴

Dessa punkter kan sägas svara mot olika steg i förbindelsen mellan den prostituerade och hallicken. Den första punkten gäller det som jag tidigare med Barrys ord benämnde tillvänjningsprocessen, och som inbegriper mannens beroendeskapande strategier, där en av de viktigaste mekanismerna är kärleksspelet. Det innebär att mannen mer eller mindre medvetet utnyttjar kvinnans längtan efter känslomässigt gensvar. Med detta steg väl avklarat gäller det att hålla kvinnan kvar i underkastelsen, vilket sker genom en kombination av psykiska manipulationer och (hot om) fysiskt våld.

Man kan tala om en härskartriangel där varje spets motsvarar de tekniker som mannen använder i ett växelspel för att kontrollera och behärska kvinnan. Triangeln kan åskådliggöras på följande sätt:

Härskartriangel i hallickrelationen

Det yttersta syftet med teknikerna är för mannen att tjäna pengar på kvinnans kropp. Det bör emellertid här – liksom tidigare – framhållas, att graden av kontroll och maktutövande varierar mellan olika hallickar.¹⁵ Dessutom växlar teknikerna allt eftersom relationen genomgår olika faser och ändrar karaktär.

Den processartade utveckling som en hallickrelation ofta genomgår kan grovt sett indelas i tre på varandra följande faser. Dessa är

1. Mötet mellan kvinnan och mannen, beroendet skapas och ett "försiktigt" utnyttjande påbörjas.
2. Vidmakthållandet av beroendet och kontrollen samtidigt med utnyttjandet.
3. Relationen bryts för att slutligen upphöra.

Det kan dröja mycket länge innan fas 3 inträffar. I vissa fall inträffar den inte alls. Även när hela förloppet är genomgånget kan det också upprepas på nytt för kvinnan — med en annan hallick.

I det följande beskriver och analyserar jag närmare de olika faser, samt de olika moment av kontroll och maktutövande från mannens sida som kan ingå i varje fas. Jag börjar med ett autentiskt exempel för att åskådliggöra den första fasen.

4.9 Hallickrelationens första fas

4.9.1. Ett exempel¹⁶

Jag kom till Stockholm tillsammans med min fästman. Han hade fått jobb som plåtslagare på ett varv. Själv sökte jag jobb, men fick inget. Vi bodde i källarvåningen i en gammal villa i Nacka. Det skulle bara vara tillfälligt. Men det visade sig att han inte hade något intresse av att ordna något annat. Det var nästan som att bo i underjorden. Jag blev mer och mer deprimerad. Jag sökte jobb hela tiden, men utan resultat. Till slut gick jag inte ut längre. Satt bara där i underjorden och grubblade. Den första tiden hade vi knappt pengar till mat. Det kunde gå dagar utan en rejäl måltid. Det var liksom totalt mörker. Vårt förhållande klarade inte påfrestningarna. Vi blev ovänner. Och jag stack.

Jag hade en kompis som arbetade på en klubb som pose-ringsflicka. Hon talade om hur det var och jag fick följa med och se. Men jag tyckte inte att det var någonting för mig. Det bara dunkade i huvudet hela tiden jag var där. Luften var dålig och folk satt bara och hängde. Nej, det var ingenting för mig. Att jag överhuvudtaget hängde med dit var liksom bara en reaktion från min sida. Jag hade aldrig förut tänkt på något sådant.

Sedan när jag träffade Mac, trodde jag att allting skulle bli som han sade ... att jag skulle slippa ifrån skiten, och att det skulle ljusna. Jag träffade honom ute på stan. Han kom i sin bil. Stannade och pratade. Jag hade aldrig tidigare träffat honom. Jag minns att han imponerade på mig. Han var snygg och hade ett fint och elegant uppträdande. Någonting utöver det vanliga. Jag hade tidigare haft en helt annan uppfattning

om negrer, men Mac imponerade på mig. Det var utseendet, kläderna och bilen. Och sättet. Han verkade uppskatta mig.

Vi var tillsammans den kvällen. Han pratade hela tiden. Men det kändes inte alls jobbigt. Ju mer han pratade, desto mer glömde jag det gamla. Jag började se framåt. Underligt, egentligen. Han föreslog att vi skulle fara ner till Malmö, och att han skulle ordna ett bra arbete till mig där. I Malmö fanns allt möjligt arbete. Själv var han anställd som kock på en disco-restaurang. Som extraförtjänst sysslade han med konstaffärer. Han målade själv också. Han framställde det hela som att jag skulle slippa arbeta den första tiden, eftersom hans ekonomi var så god att han kunde stå för allt. Naturligtvis kunde jag bo hos honom. Jag skulle få fina kläder. Jag minns att han berättade om att vi skulle göra resor till Danmark och Tyskland, där det fanns fina kläder att köpa. Och självklart så kunde jag använda hans bil, när jag ville. Jag fick helt enkelt intrycket av att jag hade träffat en rik kille, som hade en massa idéer om framtiden.

Vi umgicks rätt intensivt de närmaste dagarna. Och han pratade hela tiden om Malmö. Han lovade hundra procentigt att om jag inte trivdes, så skulle han köra mig tillbaka till Stockholm i sin bil. Jag var inte särskilt svårövertalad, även om jag tyckte att han liksom drev på lite onödigt hårt. Till slut bestämde jag mig. Vi packade mina prylar och drog i väg. Jag minns att han sa innan vi åkte: 'Allt mitt är ditt och allt ditt är mitt'.

Naturligtvis blev ingenting som han hade sagt. Redan under bilresan började jag förstå att det inte stod rätt till. Jag hade kvar lite pengar från ett städjobb jag hade haft dom sista dagarna i Stockholm. Några hundralappar. Dom gick åt till bensin och mat på vägen ner till Skåne. Det var väl det han menade med att 'allt ditt är mitt'. Det tog inte många dagar innan allting klarnade för mig.

Han hade inte något ordentligt arbete. Konstaffärerna var en slags reproduktioner som han sålde. Ren skit. Diskoteket som han jobbade på var ett tillhåll för gatflickor från Malmö och Köpenhamn. Och deras hallickar. Han bodde i en tvåa. Hyran var obetald. Elräkningen också.

Redan andra kvällen visade han mig horstråket i Malmö. Jag skulle lära mig av de andra flickorna på klubben, sade

han. Han talade om hur mycket pengar 'vi' skulle tjäna och att det skulle bli 'good life' i Malmö. Han talade också om hur mycket han tyckte om mig och var hela tiden snäll. När jag protesterade sade han bara att han skulle lära mig att bli en 'smart businessgirl'. Varje gång jag sade att jag inte tänkte prostituera mig, log han bara och sade att en intelligent flicka som jag inte fick tänka så. Men ville jag absolut inte, hade jag full frihet att gå.

Det var en mycket svår situation för mig. Jag hade inte en enda vän i Malmö. Och inga försörjningsmöjligheter. Till slut kände jag mig helt enkelt tvungen att börja tjäna pengar på gatan.

När kvinnan möter mannen blir hon — som jag ser det — imponerad, intresserad, förtjust och förälskad. Ett beroende av honom börjar utvecklas. I kvinnans bakgrund finns ofta erfarenheter av bristfälliga, känslolösa och icke-fungerande relationer. Därför blir längtan så stor, hoppet om att få kärlek, att bli älskad och omhändertagen så intensiv, att fantasierna och drömmarna överflyglar verkligheten.

En viktig komponent i detta känslokomplex är fantasierna om motparten — som unik och annorlunda — och om en gemensam lycka "med evig sötma i livet". Som ett väsentligt inslag i fantasierna ligger idealiseringen av motparten, som kan gälla alla slags egenskaper, såväl personliga som sociala. Fantasierna, drömmarna och idealiseringen av mannen är oftast en motpol till kvinnans egen bristande självkänsla och självuppfattning.¹⁷

4.9.2 *Löfte om makt*

Mannen å sin sida uppträder — mer eller mindre avsiktligt — vid mötet med kvinnan på ett sådant sätt att han inger henne *ett löfte* om att det står i hans makt att uppfylla hennes drömmar och fantasier. Den kapacitet han förespeglar attraherar henne. Hans sätt att tala och vara mot henne, hans löfte om makt känns omedelbart igen. Det är kärnpunkten i nätet av traditionella manliga karaktärsdrag: auktoritet, självsäkerhet, konkurrenslust, aggressivitet, fysisk styrka, o s v.¹⁸

Det intryck en man ger är beroende av *det löfte om makt han förkroppsligar*. Är löftet om denna makt omfattande är hans närvaro slående, men om det är begränsat eller osanno-

likt uppfattas han som obetydlig ... Det intryck en man ger, antyder vad han är i stånd att göra med dig eller för dig.¹⁹

(Min kursivering)

Intrycket bygger ibland på falska förespeglingar i den meningen att han gör anspråk på att kunna uträtta sådant som han inte kan. Och det är just detta som karaktäriserar hallicken. Hans anspråk är falska, utom på en punkt: maktutövandet över en annan person (den prostituerade). Hallicken kan sägas symbolisera och uppvisa den extrema formen av manlig makt och dominans över kvinnan.

I den första förtjusningen och förälskelsen ser inte kvinnan den brutala och destruktiva sidan hos mannen. I stället bländas hon av hans självsäkerhet, arrogans och auktoritet. Hon attraheras av honom som bärare av möjligheten till ett annorlunda och bättre liv. Han blir helt enkelt Mannen, en projicerad varelse, ett svar på kvinnans fantasier och drömmar.

Mannen ser på olika sätt till att upprätthålla hierarkin mellan könen. Detta kräver bl a full kontroll från hans sida över sina egna känslor. Han måste visa sig stark och entydig. Att inte ha kontroll innebär att han lämnar utrymme åt känslor som rollen av härskare har till uppgift att skydda emot. Förutom att detta förhindrar ett ömsesidigt möte mellan mannen och kvinnan i relationen, snärjer det och fångar *honom* i en roll. En roll som samtidigt utgör själva grunden för hans förtryck av henne.

En pimp (amerikanskt slanguttryck för hallick) är den ensamaste jäveln på jorden. Han måste känna sina horor. Han får inte låta dom lära känna honom. *Han måste vara Gud hela vägen.*²⁰ (Min kursivering)

4.9.3 Fasad och inramning

I inledningsfasen ställs stora krav på hallickens skådespelarförmåga. Rollen kräver sin man. Förutsättningen för hallickens spel är ett redan etablerat socialt mönster, där män och kvinnor försöker göra intryck på varandra på vissa sätt. Erving Goffman beskriver strukturen i det interaktionsmönster, som präglar människors möte i vår kulturkrets på följande sätt:

När en individ kommer i kontakt med andra individer söker de i allmänhet skaffa upplysningar om honom eller att tillämpa de upplysningar om honom som de redan har. De kommer att vara intresserade av hans allmänna socio-ekonomiska ställning, hans uppfattning om sig själv, hans attityd till dem, hans kompetens, pålitlighet, osv ... Upplysningar om individen bidrar till att definiera situationen och gör det möjligt för de andra att veta i förväg vad han kommer att vänta sig av dem och vad de kan vänta sig av honom.

Låt oss nu (...) se saken från andra hållet, från den individ som presenterar sig för dem. Han vill kanske att de andra ska få en hög uppfattning om honom eller att de ska tro att han har en hög uppfattning om dem, eller att de ska få klart för sig vad han i själva verket anser om dem, eller att de inte ska få något bestämt intryck av honom. Han vill kanske försäkra sig om ett tillräckligt harmoniskt förhållande så att interaktionen kan hållas i gång, eller för att kunna bedra, göra sig kvitt, förvirra, vilseleda, hetsa upp eller förolämpa dem. Oavsett vilket speciellt mål individen har i tankarna och oavsett hans motiv för att ställa sig det målet ligger det i hans intresse att kontrollera andras beteende, framför allt deras reaktionsbetingade behandling av honom. *Den kontrollen uppnås till stor del genom påverkan av den definition av situationen som de andra kommer att formulera, och han kan inverka på den definitionen genom att uttrycka sig på ett sådant sätt att han får dem att självmant handla i överensstämmelse med hans plan.*²¹

(Min kursivering)

Karaktäristiskt för hallicken är att han har ett direkt intresse av att kontrollera sin motparts tänkande och vilja i alla avseenden. Han måste helt enkelt invadera henne, få henne att se och vilja *det han vill att hon ska se och vilja*. Man kan använda sig av Paolo Freires begrepp "kulturell invasion" för att analysera vad som sker i interaktionen mellan hallicken och den prostituerade.²² Kulturell invasion i Freires framställning innebär att den invaderande tränger in i en annan grupps kulturella sammanhang utan respekt för denna grupps möjligheter. För den invaderande är det väsentligt att de som invaderas lär sig se sin verklighet från den invaderandes utgångspunkter snarare än från sin egen. Genom Freires infallsvinkel kan en

utanförstående se hur mannens syfte i hallickrelationen går rakt emot kvinnans grundläggande intresse, hur han formar hennes vilja utifrån sin egen. Härigenom kan man vidare se hallickrelationen som en tydlig exponent för den patriarkaliska kulturens invasion av det kvinnliga medvetandet.

En av de viktigaste mekanismerna i detta invasionsspel är — med Goffmans termer — den ”expressiva utrustning” som konstituerar mannens/hallickens *fasad*, dvs den del av hans framträdande som *definierar situationen* för kvinnan.²³

Hallickens fasad är dels hans *uppträdande och manér* — den *personliga* fasaden — och dels *inramningen*, som inbegriper ”scenariot och rekvisitan för den ström av mänsklig aktivitet som utspelas framför, inom eller på scenen”.²⁴ Till den personliga fasaden kan räknas kläder, ålder, utseende, raskaraktäristika, talmönster och gester i en sådan sammansättning att hans framträdande skvallrar om manlighet och makt. Vilken sammansättning som är mest slående och ger den högsta graden av närvaro skiftar självfallet över tiden, i takt med de förändringar som inträffar på andra områden av samhällslivet. Dessa förändringar och det sätt på vilket de påverkat och präglat hallickarnas framtoning i den nutida svenska könshandeln, återkommer jag till mera utförligt i nästa kapitel. Låt mig bara här säga att den traditionella bilden av hallicken som en försupen och demoraliserad existens, som med hugg och slag ”driver sin kvinna till hor”, förändrades markant under 70-talet. De hallickar som dominerade scenen i Malmö under den aktuella perioden motsvarade i stället i sitt uppträdande bilden av framgångsrika affärsmän med en självsäker och arrogant livsstil, dyra kläder, ”flotta” bilar och ett intensivt uteliv på restauranger, diskotek och barer.

4.9.4 ”Sweet-talk”

Ett viktigt inslag i hallickens fasad är hans förmåga att duperas kvinnan med vackra ord. Det amerikanska uttrycket ”sweet-talk” uttrycker väl vad det handlar om, att med söta eller rara ord lovprisa kvinnans utseende och personlighet och därigenom stärka hennes känsla av egenvärde. Den framgångsrike hallicken är något av en mästare i att konversera en kvinna, särskilt när det gäller att spela på kärlekssträngar (jfr sol-och-vår). I detta spel manipulerar han med kvinnans längtan efter känslomässigt gensvar och bekräftelse. I talet

om den gemensamma framtiden ger han näring åt hennes drömmar om ett liv tillsammans med den man som älskar henne. För en kvinna som känner sig i underläge växer förhoppningarna ... Det viktigaste är att det blir "vi". Detta ger hallicken trumf på handen. Att hon börjar eller fortsätter att prostituera sig är, enligt honom, bara beviset på hennes kärlek till honom.

Exempel ur ett förundersökningsprotokoll:

En tid därefter sammanträffade de igen hemma hos I I. Han ville återigen få henne att acceptera att börja som strippa på en klubb. Han tog in henne i I I:s barnkammare och satte igång med att övertala henne. Han började också gråta för att hon inte ville göra honom till lags. Bl a sade han att det var lika bra att de gick åt var sitt håll, *eftersom hon var alldeles för fin för honom*. Hon förnekade detta och sade att hon inte alls kände sig för fin och att hon gärna kunde följa med in på en sexklubb och se hur stripporna agerade där. Detta gjorde hon bara av den anledningen att han skulle sluta med sitt 'tjat', vilket han också gjorde. De gick sedan tillsammans till danshaket Loftet och roade sig. *Under besöket där presenterade han henne som sin hustru.*

(Mina kursiveringar)

Planerna för framtiden varierar. De kan handla om giftermål, utlandsresor, affärsinvesteringar, klädinköp osv. Men de bygger hela tiden på det gemensamma och på drömmen om tvåsamhetens lycka. Och detta är viktigt att komma ihåg, när relationen sedan förändras. Ty utan en förståelse av den drömmens betydelse blir det svårt att förstå varför hon inte förmår bryta upp från honom i ett senare skede, när verklighetens konturer börjar avteckna sig också för henne bakom kärleksmytens rosaskimrande slöja.

Om budskapet inte går fram till kvinnan med hjälp av vackra ord om kärlek och gemenskap kan hallicken ta till direkta lögner för att få henne att prostituera sig: han har tillfälligt hamnat i en svår knipa och hon är den enda som kan hjälpa honom. En kvinna berättade:

En tid efter det att vi hade lärt känna varandra började han likasom antyda att han var i knipa. Så småningom berättade han att han behövde en större summa pengar för att kunna betala böter, som han var skyldig. Om han inte kunde få ihop pengarna, skulle det bli fängelse. Jag minns att det gjorde

mig rädd och förtvivlad, när jag hörde det. Jag ville absolut inte mista honom för någon jävla dum grej, som han hade gjort för länge sedan. Vi skulle vara tillsammans ... det hade jag liksom bestämt. Som du vet, så hade jag haft tankar på att börja jobba (prostituera mig) innan, men jag tror att det var den grejen som avgjorde det hela. Jag ville inte att han skulle hamna på kåken.

Sen fick jag ju höra ute på stan — av andra — att dom där pengarna han fick av mig, dom gick ju inte till några jävla böter. Utan dom gick till brass (hasch) och kokain. Plus att han satt på S:t Jörgen och drack och spenderade mina pengar på drinkar till sina polare. Han hade blivit 'big man' i gänget. Tacka fan för det, med alla pengar han strödde omkring sig ... Jag kan än i dag se framför mig den där ljuvliga blicken han fick i ögonen, varje gång han fick pengar av mig. Å, den blicken ... den äcklar mig fortfarande.

Det förekommer också att mannen tar hjälp av en annan prostituerad till att övertala kvinnan att ta steget in i könshandeln. Den prostituerade kan i sådana fall tillhöra hallickens eget "stall", men hon kan också vara en kollegas kvinna, såsom i fallet nedan. Den prostituerade handlar på uppmaning av sin egen hallick. Denne agerar i sin tur på uppmaning av en kollega, som behöver hjälp med att "sätta ut" en ny kvinna på gatan.

Exempel ur ett förundersökningsprotokoll:

Marianne stiftade bekantskap med amerikanske medborgaren Bud Smith i november månad år 1974. Sammanträffandet skedde på Loftet (diskotek) på Malmborgsgatan i Malmö. Hon sällskapade med Bud en tid. Någon gång i februari månad år 1975 hade han frågat henne, om hon inte kunde börja att arbeta på klubbar som strip-tease dansös. Marianne hade dock inte varit med på detta. Någon dag senare hade Smith frågat henne om hon skulle följa med till en flicka som hette Eva, och som bodde på Branteviksgatan. Marianne hade accepterat förslaget. Dessförinnan hade Bud varit med henne ute på stan, varvid han hade köpt kläder till henne för c:a fyra hundra kronor.

Vid sammanträffandet hos Eva hade också en annan färgad amerikansk medborgare, Jim, varit närvarande, med vilken Eva sammanbodde. Under tiden hade Bud sagt att han och

Jim skulle åka ut i lite affärer och att Marianne kunde stanna hos Eva under tiden. Under samvaron med Eva hade denna föreslagit att de skulle gå ner på Kungsgatan och ta kontakt med kunder. Då Bud och Jim kom tillbaka hade det blivit så, att Bud hade skjutsat Marianne och Eva ner till Kungsgatan. Denna kväll hade Marianne för sin del haft endast en kund. Den inkomst – ett hundra kronor – som hon hade denna kväll hade hon behållit för sin egen del, och Bud hade inte protesterat häremot. Kunden hade hon tagit till Evas lägenhet på Branteviksgatan.

Då Bud och Jim hade lämnat lägenheten, påbörjade Eva sin övertalningskampanj för att motivera Marianne att ta första steget. I början var Marianne enligt egen uppgift mycket ambivalent, men så småningom blev hon allt mer övertygad om att hon *ville* vara verksam som prostituerad. Eva hjälpte henne också på traven genom att låna ut en peruk och genom att bistå med sminkningsråd. Hon gav henne en kopia av nyckeln till sin poseringsateljé, dit Marianne tog sin första köpare. Noterbart är att denna metod att introducera en ny adept till könshandeln strikt följer hallickarnas oskrivna regelsystem i USA.²⁵ En del hallickar har en sk huvudkvinna ("the bottom woman") som de har en djupare och fastare relation till än till sina andra kvinnor. Ofta är hon identisk med hustrun. Förutom att hon själv måste dra in pengar till "familjen", får hon spela rollen av pådrivare och instruktör för de nya adepterna. Hon gör det, därför att mannen övertygat henne om att hon är den utvalda, den han tänker tillbringa hela sin framtid tillsammans med. Så snart de har fått ihop tillräckligt mycket pengar för att kunna sluta med könsgeschäftet skall de gemensamt förverkliga sina planer. Ju fler medlemmar i "familjen", desto fortare går det. Dessutom behöver hon själv inte "arbeta" så hårt. I själva verket går planerna oftast i stöpet, och hon får snart finna sig i att bli ratad till förmån för någon yngre och fräschare kvinna.

4.9.5 *Platsbunden inramning*

För att hallickens framträdande skall ha avsedd verkan vid mötet med kvinnan krävs den rätta inramningen, de rätta sceniska förutsättningarna. Goffman talar om *platsbunden inramning*, vilket innebär

att de som vill använda sig av en speciell inramning som en del av sitt framträdande inte kan börja spela sin roll förrän de tagit sig till den för ändamålet lämpliga platsen och att de måste avsluta sitt framträdande när de lämnar den.²⁶ Detta resonemang är tillämpligt på hallickarna. Deras scen är i viss utsträckning platsbunden. Den utgörs av diskotek, barer och restauranger. Det är i dessa miljöer som mötet mellan hallicken och kvinnan ofta sker. I *Svarta affärer* kunde vi visa att det framför allt i början och i mitten av 1970-talet fanns ett antal diskotek i Malmö — en del av dem helt illegala — som fungerade som tillhåll och rekryteringsbaser för hallickarna.²⁷ I våra intervjuer med de prostituerade kvinnorna framkom ofta att det var på dessa ställen som de hade träffat sina hallickar för första gången.

Miljön på diskoteken utgjorde en bra inramning för hallickens skådespelarkonst. Den var en maskernas värld, en teaterscen, där effektfulla entréer och sortier kunde vara lika viktiga som själva närvaron. Här var det bara ytan som räknades: utseendet, kroppshållningen, sättet att dansa och föra sig. I denna miljö kunde den fattigaste av förlorare framstå som den rikaste av vinnare, förutsatt att han upprätthöll fasaden, bar de rätta kläderna, såg bra ut och rörde sig på rätt sätt.²⁸ En del hallickar rörde sig som fisken i vattnet på dessa ställen. De uppträdde i eleganta och uppseendeväckande kläder. En av de mest spektakulära brukade uppträda klädd i minkjacka och minkhatt, specialkomponerad av en Malmökörsnär. En annan höll sig med kvinnlig privatchaufför, som transporterade honom mellan barer och diskotek, där han gjorde effektfulla entréer i sällskap med en svans av beundrare. Ytterligare andra hallickar lät hyra sk inneskoter för privata födelsedagsfester, som inte bara drog människor ur könshandelsmiljön, utan också nattmänniskor ur mera socialt accepterade skikt. Människor som kanske inte ens kände till att spriten de drack var finansierad med "horpengar".

Till diskoteken kunde de prostituerade komma efter avslutat nattpass på gatan. De svepte in iförda päls och de senaste modekläderna. Detta imponerade på de andra kvinnorna som fanns där, och gynnade därmed hallickarna. Det var en viktig del av den sceniska bakgrunden och underlättade för deras framstöt mot nya "offer". Jag vill påminna om Kajsas ord, när hon stod utanför diskoteket och betraktade den nattliga paraden av hallickar och prostituerade (s. 141).

4.9.6 En mansvärld

En annan del av inramningen för hallickens framträdande är något mera diffus och svåråtkomlig än den platsbundna scenen på diskotek och barer. Men icke desto mindre har den betydelse för hallickens möjligheter att göra intryck på kvinnan. Det jag avser är det starka *homosociala* drag som karaktäriserar hallickens värld, och som i korthet innebär att han rör sig i en värld bland andra män (läs: hallickar), dit kvinnan saknar tillträde.²⁹

Han undviker att ge henne en klar inblick i vad han sysslar med när han inte träffar henne. Han viftar bort hennes frågor med att hänvisa till att det rör sig om något slags "business" som han har ihop med andra män. Eller så låter han henne helt enkelt förstå att han känner sig mer stimulerad av andra mäns samvaro än av hennes. Han sitter tillsammans med sina manliga vänner på krogen. När kvinnan kommer byts samtalsämne. Han kan vara borta hela dagar utan att säga vart han går. Han ger sig i väg på nattliga möten. Han gör plötsliga utlandsresor. Ringer han, ringer han inte? Kommer han, kommer han inte? Han lämnar henne ofta i ovisshet. Hon vet inte var hon har honom. Slutenheter och oåtkomlighet, men ändå glimtar av öppenhet. Han håller henne på halster, vilket paradoxalt nog ökar spänningen i hennes fantasier.

Återigen kan man i relationen mellan hallicken och den prostituerade skönja en renodling av vissa grundläggande drag i den traditionella man/kvinna-relationens struktur. I ett samhälle där män alltså står för det mesta som räknas, och där män behärskar de flesta tillgångarna blir män också starkt avhängiga av erkännandet från andra män för att få sin manlighet bekräftad. Man kan t o m tala om att många män föredrar manligt sällskap framför kvinnligt, d v s män blir *homosociala*.³⁰

Identifieringen med en patriarkalisk kultur gäller emellertid inte bara för män, utan också för kvinnor. Den ojämna fördelningen av resurser till männens fördel gör män mer intressanta även för (många) kvinnor. *Kvinnor bemödar sig om att få tillträde till männens värld.*³¹

Att ha mannen som norm för människan innebär för kvinnans del att aldrig duga, att aldrig räcka till. Att vara fel kön. Den patriarkala ideologins baksida blir en negativ kvinnoidentitet. Därav behovet av mannen. *Genom att han är Någon kan han kompensera kvinnan i hennes känsla av att vara Ingen.*

Här finns i förlängningen nyckeln till den manlige hallickens makt över kvinnan.³²

(Min kursivering)

4.9.7 Bakom kulisserna

Det skarpa åtskiljandet mellan en tillvaro tillsammans med andra män och en tillvaro tillsammans med kvinnan har i hallickens fall också en annan betydelse. Det kostar på att upprätthålla den expressiva fasaden, att hålla masken och att undvika att förmedla signaler och intryck som av kvinnan kan tolkas som oförenliga med dem som tidigare har skapats. Löftet om makt får inte i allt för hög grad störas av oförenliga intryck av oförmåga. Eller med andra ord: framställningen får inte präglas av en otillräcklig dramaturgisk regi.

Samvaron med andra män – parad med kortare eller längre perioder av ensamhet – skulle kunna beskrivas som den bakre regionen eller bakom kulisserna i hallickens värld.³³ Där kan han koppla av; han kan lägga av sin fasad, vila från sina repliker och kliva ut ur sina rollgestalter, åtminstone ur den som handlar om att imponera på kvinnan. Helt fri blir han egentligen först då han är ensam, eftersom samvaron med andra män sannolikt kräver att han håller sig till rollen som framgångsrik hallick.³⁴

Det kan också finnas andra skäl – av mer praktisk natur – till att hallicken håller kvinnan på avstånd. I det fall han har andra kvinnor i sitt stall vill han kanske inte att detta blir känt. En framgångsrik hallick håller sina kvinnor åtskilda; det är regeln. Om det skall bli känt, måste det komma från honom själv så att han kan kontrollera effekten av kvinnans reaktioner. Han måste ha en strategi i beredskap, som kanske går ut på att få kvinnan att inse att hans relation till andra prostituerade har till syfte att förkorta *hennes* lidande genom att få in mer pengar till *deras* gemensamma kassa så att *deras* gemensamma framtidsdröm fortare kan gå i uppfyllelse.

En del hallickar är dessutom inblandade i annan kriminell verksamhet vid sidan av koppleriet. Tvivelsutan är det många gånger detta som döljer sig bakom det mångtydiga begreppet "business", som mannen använder för att avstyra kvinnans intresse för hans aktiviteter utanför den gemensamma tillvaron. Den nordamerikanske forskaren Ben Reitmans påstående att hallickverksamheten bara är en deltidssyssla ("part-time profession") tycks stämma i många fall även i Sverige.³⁵

Många hallickar är spelare, och en del spelare är hallickar. Spel-skulder är ett av flera motiv till att män utnyttjar prostituerade kvinnor. I *Svarta affärer* kartlade vi omfattningen av det illegala spelet i Malmö i mitten av 70-talet. Inslaget av hallickar och andra könshandelns profitörer bland såväl spelare som ägare till spelklubbar var påtagligt.³⁶

Bland hallickarna finns också personer som smugglar och langar narkotika, såväl i större som i mindre skala. En tredjedel av samtliga hallickar som fälldes för koppleri i Malmö under tidsperioden 1973-1978, dömdes samtidigt för brott mot narkotikastrafflagen (se tabell 9, bilaga C). Stöld- och häleribrott förekommer också (se ovan-nämnda tabell).

Självfallet finns det både vinnare och förlorare i hallickarnas värld, sett med deras egna ögon. I hög grad bestämmande för vilken kategori en viss person anses tillhöra är dels hans förmåga att få kvinnans tankar och uppfattning om världen och hennes handlingar i överensstämmelse med vad han vill, dels hans förmåga att föra en ständig kamp för att försvara och utvidga sin maktställning, i hård konkurrens med andra män i branschen. Vinnaren har flera kvinnor igång samtidigt, i kombination med vidlyftiga illegala affärstransaktioner inom tex narkotikabranschen, till skillnad från förloraren som kämpar med att tygla *en* kvinna i syfte att klara sin dagliga överlevnad.

I praktiken är det — som vi ska se i nästa kapitel — naturligtvis inte möjligt att tala om vinnare i reell mening. Ur ett socialt perspektiv är hallicken — oavsett vilken ställning han har i den egna subkulturen — en förlorare som med otillåtna medel försöker ta sig en genväg mot framgång i manssamhället. Det paradoxala är att ju mer medvetet och vidlyftigt vinnaren driver sin hantering, desto större är risken för att han får kvinnan/kvinnorna emot sig och myndigheternas uppmärksamhet på sig, och att illusionen om de obegränsade möjligheterna förvandlas till ett längre eller kortare fängelsestraff och förvisning från landet (i det fall han är utländsk medborgare).

För att utförligare åskådliggöra det sagda återger jag ett autentiskt exempel avseende en hallick som var verksam i Malmö under några år mot slutet av 70-talet och som — med ovan angivna förbehåll — får räknas till vinnarna i branschen med hänsyn till hans förmåga att dels duperas, manipulera och utnyttja kvinnor, dels behärska scenen för sitt framträdande.

4.9.8 King alias 'Sweet Willie' – ett exempel ³⁷

I oktober 1972 beslutade myndigheterna i Hamburg om utvisning av King på livstid från Västtyskland för misstänkt sutenörsskap och urkunds förfalskning. Han hade varit verksam med detta i både Mannheim och Hamburg under åren 1971-1972. Utvisningen verkställdes, men King försökte redan samma år åter ta sig in i Västtyskland via Schweiz. Han avisades emellertid vid gränsen. Efter en kortare vistelse i USA reste han till Danmark år 1973. Samma år, några månader senare besökte han Teneriffa. I maj 1973 sökte han uppehållstillstånd i Danmark. Det skäl han uppgav till de danska myndigheterna var att han tänkte resa runt i Europa som turist med charterresor och ha Köpenhamn som utgångspunkt. Han uppvisade returbiljett till USA och tio tusen dollar på ett bankkonto. Samma månad, samma år besökte King Sverige. I slutet av året var han tillbaka i USA. 1974 besökte han åter Göteborg. En månad efter Göteborgsvistelsen gifte han sig i Accra i Ghana. Han återvände därefter till USA, varifrån han sökte uppehållstillstånd i Sverige. Han uppgav att han hade för avsikt att såsom journalist skriva om de svartas situation i Sverige. Han skulle bo på studenthem i Göteborg. Han beviljades uppehållstillstånd för ett halvt år. I september 1974 besökte han Malmö i en USA-registrerad Pontiac. Under hösten detta år iaktogs han vid olika tillfällen i hallick- och narkomankretsar bland sina landsmän i Malmö. I samband med spaningen mot en illegal nattklubb, där publiken till stor del bestod av unga kvinnor och färgade män, observerades King de första gångerna. Flera av kvinnorna var kända som prostituerade och bland de färgade männen fanns personer, som redan då betraktades som kungar i narkotika- och hallicksammanhang i Malmö. Flera av dessa dömdes senare för grova narkotika- och koppleribrott.

Under hösten samma år fick polisen information från tullen att King i sin Pontiac gjort upprepade resor mellan Köpenhamn och Malmö. Man visste inte var någonstans King hade sin bostad. Han förekom inte heller i Malmöpolisens utlänningsregister. I samband med en Danmarksresa, hade han emellertid uppgivit för tulltjänstemännen att han bodde på en adress i Göteborg, samma adress som han hade uppgivit

i sin ansökan om uppehållstillstånd. Under hösten 1974 inkom olika tips till polisens spaningsgrupp om att en svart amerikan som kallades 'Sweet Willie' sålde narkotika i stor skala. Vidare förberedde han enligt tipsen ett prostitutionsyndikat i Sverige.

Mannen skulle enligt uppgiftslämnarna färdas i en stor USA-registrerad lyxbil. Det visade sig senare att mannen var identisk med King. Redan under hösten 1974 inkom de första tipsen om Kings verksamhet. Men inte förrän i början av 1977 kunde man slå till mot honom. I princip uppehöll sig King under längre perioder helt illegalt i Sverige under en treårsperiod. Enligt noteringar i polisens utredningar ambulerade han också mellan USA, Danmark, Sverige, Norge och Västtyskland under dessa tre år. Han var i princip nästan alltid på resande fot. Det inkom fortlöpande tips till polisen om att King använde och sålde narkotika. Det sades också om honom att han importerade amerikanska bilar till försäljning i Sverige. Inga av tipsen kunde styrkas i utredningen eller under rättegången. Det stod emellertid klart att det liv King levde fordrade stora summor pengar. King var en av de få hallickar, där polisutredningen visade på förhållandevis stora banktillgodohavanden vid olika tidpunkter. Tillgodohavanden fanns framförallt i engelska banker. I september år 1977, kort innan han häktades, växlade han nästan 7000 dollar i Lloyd's bank i London och satte in dem på ett nyöppnat konto. Samma dag köpte han en Jaguar XJS för 11 000 pund. Han betalade en handpenning på 1053 pund eller cirka 10 000 kr. Vid en husrannsakan i hans bankfack på Privatbanken i Köpenhamn fann man bl a ett köpebrev på en fastighet i Spanish Town på Jamaica. Priset på fastigheten var över 26 000 dollar. Som köpare stod en från Malmö känd prostituerad kvinna. Mellan den 1 juni och den 28 september 1977 körde King över 5 000 km med 17 olika 'leasade' bilar. Utläggen för dessa bilar var nästan 7 000 kr.

Bland Kings handlingar i Malmö anträffades bl a ett garantibevis på en klocka köpt i Köpenhamn i juni 1976. Detta föranledde polisen att göra ett besök hos urmakaren i den butik i Köpenhamn där klockan inhandlats. Klockan som garantibeviset tillhörde var av exklusivt slag och kostade cirka 18 000 kr. Den hade köpts i affären sommaren 1976 av en

annan amerikansk hallick och hans kvinna. I september år 1977 kom King in i butiken och hade klockan med sig samt köpehandlingarna. Han visade innehavaren en flygbiljett via London med en destinationsort, som innehavaren inte mindes. King ville ha tillbaka momsen på klockan, cirka 2 000 kr, och fick så då alla formaliteter var uppfyllda. I förhørsprotokollet med affärsinnehavaren stod följande att läsa: 'Andersen uppger att King hade med sig en brun eller svart vikportfölj. Denna var späckad med pengar. Han tror sig aldrig ha sett så mycket pengar på en gång. Han uppskattar att portföljen innehöll hundratusen kronors värde i hundradollars sedlar.'

Vid visitation och husrannsakan i Kings hyrda bil anträffades fyra nyckelkombinationer samt två bankfacksnycklar. Bildlikt talat var denna upptäckt nyckeln till Kings förmögenhet. Fyra av nycklarna gick nämligen till olika prostituerades lägenheter i Malmö. Två av nycklarna gick till bankfacket i Köpenhamn.

Till utredningen om King bilades fyra andra domar gällande kopplerimål. Dessa domar avsåg olika utländska hallickar som varit verksamma framförallt i Malmö och Stockholm. Detta för att illustrera Kings samröre med andra kända hallickar samt för att visa att hans kvinnor även varit verksamma i andra hallickars 'stall'. Han hade lyckats med att hålla sina prostituerade kvinnor åtskilda, d v s de kände inte till varandras existens. Inte förrän under själva utredningen blev det uppenbart för de involverade kvinnorna att de var flera om samme man.

Polisutredningen innehöll anteckningar från en av de prostituerades fickdagbok från 1976. Anteckningarna spände över en sjumånadersperiod. Av dagboken framgick att kvinnan hade varit 'mycket förälskad' i King under den första tiden. Han höll henne emellertid på halster, var borta långa perioder, men kom påpassligt tillbaka för att upprätthålla flammen i kvinnans kärlek. I oktober 1976 började hon att prostituera sig på en sexklubb i Västerås. Det framgick klart av dagboken att efter det att kvinnan hade debuterat som prostituerad höll King daglig och övervakande kontakt med henne.

I oktober 1977 greps King av polisen misstänkt för koppleri. Gripandet var ett resultat av polisens spaningsarbete

mot honom och berodde således inte på att någon av hans prostituerade anmält honom. I rättegången förnekade samtliga fyra kvinnor att de hade lämnat prostitutionspengar till King. De förnekade vidare att de visste var han bodde och vad han sysslade med. Rätten tolkade detta enbart som deras försök att skydda King, 'som de uppenbart var starkt bundna till eller lojala med'. Trots kvinnornas nekanden ansåg sig ändå rätten ha funnit starkt stöd för antagandet att han hade försörjt sig på brottslig verksamhet, d v s koppleri. Huvudskälet för domslutet var 'hans sätt att leva' med ständiga resor, bilköp, förhyrning av bilar, avsaknad av fast bostadsadress i Malmö, illegal vistelse i Sverige, frånvaro av ordnad sysselsättning, passbyten, innehav av bankfack i Köpenhamn, etc. Kings straff blev 8 månaders fängelse och förvisning ur riket på livstid.

Jag vill understryka att King inte kan anses vara representativ för flertalet hallickar. Trots detta är hans fall ett intressant åskådnings-exempel, därför att det i så renodlad form speglar idealbilden av den framgångsrike hallicken i den egna subkulturen.

4.10 Hallickrelationens andra fas

4.10.1 Älskaren och fadern

När det beroendeframkallande steget i den inledande fasen väl är avklarat, gäller det för hallicken att hålla kvar kvinnan i underkastelsen för att kunna utnyttja henne ekonomiskt. Kvinnan har antingen börjat prostituera sig eller fortsatt, beroende på om hon tidigare varit indragen i hanteringen. Det primära för mannen är inte längre att bygga upp kvinnan – i betydelsen göra henne beredd att offra sig för deras gemensamma framtid – utan att kunna kontrollera och behärska henne så att hon "drar in" pengar på det sätt som han vill.

Hallickens metoder varierar självfallet från fall till fall. Men själva utgångspunkten är given, kvinnans behov av kärlek, trygghet, värme och omsorg, vilket innebär – särskilt till en början – att hon är beredd att acceptera väldigt mycket för att få behålla honom. Detta behöver emellertid inte utesluta att mannen också kan vara beroende

av kvinnan, i ett eller annat avseende. I nästa kapitel skall jag försöka visa att beroendet kan gå i båda riktningarna och att det just är i ljust av det ömsesidiga beroendet som det upptrappade och destruktiva spelet mellan parterna senare i relationen kan bli begripligt, åtminstone i en del fall.

Som har framhållits i *Prostitutionen i Sverige* är det två sidor hos mannen som växlar i utvecklingen av relationen, charmören-förföraren och fadern. "Mannen skiftar från öm älskare till bestraffande fader".³⁸ Vilken sida som dominerar hos mannen bestäms i stor utsträckning av kvinnans inställning och reaktioner. Den medvetet kalkylerande hallicken har i inledningsfasen lärt sig förstå kvinnans inre, hennes drömmar och fantasier. Nu gäller det att (kallt) kunna spela med den kunskapen i utnyttjandet av henne. En nordamerikansk hallick formulerade följande tumregel för hallickens kontroll över kvinnan:

Alltihop handlar om att rätt förbereda kvinnans psyke. Kroppen följer automatiskt. 'The game is in the mind'. Varje kvinna har sin speciella karaktär. Några måste man kommandera eller helt enkelt lura med en massa skitsnack. En del måste man vara rar och snäll mot innan dom ska iväg ut och jobba (prostituera sig). Andra måste man krama och kyssa och behandla som barn, klappa dom och köra med 'söta lilla du' hit och 'söta lilla du' dit. Var och en behöver förberedas på sitt högst individuella sätt. Om du följer den regeln, kommer du aldrig att göra bort dig ('lose your game').³⁹

Till fadersrollen hör att det är mannen som sköter ekonomin. Det är han som är affärsmannen. Han är den som förstår deras gemensamma bästa och har kunskap om hur pengarna ska disponeras/investeras. Hon behöver inte alls bekymra sig om den saken. Men bakom fasaden av faderlighet och bakom erbjudandet om hjälp och beskydd döljs självfallet hans egna, ensidiga intressen.

Ur ett förundersökningsprotokoll:

Förövändningen för att hon skulle engagera sig så hårt på gatan var att de skulle skaffa möbler, heltäckningsmatta och göra lägenheten och sig själva flotta. Hon framhöll för honom, att hon kunde spara själv. Han tyckte då att hon var slösaktig med pengar och att han därför skulle *hjälpa* henne.

Sedan begärde han inkomstredovisning av henne. Han satt noga och räknade ut hur mycket pengar hon behövde ha att röra sig med. Resonemanget kunde vara så här: 'Så behöver du 20 kronor till taxi, också pengar till cigaretter. Pengar till gummi (kondomer). Och pengar till mat'. Han kunde då räkna upp till ungefär 50 kronor och att dessa pengar skulle räcka till mat under två-tre dagar. Ibland åkte de iväg och gjorde storinköp för så där 400-500 kronor, pengar som hon tjänat på gatan. Han var nämligen noga med att kylskåpet skulle vara välfyllt och att det skulle finnas god mat tillgänglig åt honom. Det var chips, nötter, kakor och bullar, som han tyckte mest om. De flesta kvällarna under april månad tjänade hon mellan 500-700 kronor per kväll. Vanligtvis tog han hand om pengarna så att hon endast fick en femtiolapp över till sig själv. Han begärde icke redovisning av henne varje kväll utan varannan eller var tredje kväll. Härvid företog han sträng räkenskap med henne och fordrade exakt redovisning.

(Min kursivering)

Här som i många andra sammanhang omformulerar förtryckaren sina handlingar och syften inför den förtryckte. Det patriarkaliska maktutövandet kamoufleras och exploatören tar på sig rollen som en hjälpare vän. Ytterst handlar det — med Freires ord — om en "kulturell invasion" som tar formen av ekonomisk och kulturell dominans. Invasionen kan praktiseras av en klass i förhållande till en annan inom samma samhälle, eller — som i detta fallet — av det manliga könet i förhållande till det kvinnliga.

4.10.2 Hallicken som impressario

I sin strävan att tjäna pengar på kvinnans prostitution kan hallicken i vissa fall liknas vid en impressario, som lanserar sitt stjärnskott på marknaden. Han anskaffar prostitutionslokal, låter installera telefon och telefonsvarare och annonserar om hennes verksamhet i tidningar och kontaktjournaler. Han bokar in henne på olika sexklubbar runt om i landet eller förser henne med en aktuell förteckning över klubbar, som han råder henne att själv kontakta för engagemang.⁴⁰

I samband med Malmö-polisens utredningsarbete i ett flertal kopplerimål i mitten av 70-talet påträffades — såväl i hallickarnas

som i enskilda prostituerades ägo — en tryckt adresslista i fickboksformat med svarta pärmar ("Svarta boken") som upptog adresser och telefonnummer till 74 sexklubbar på 28 olika platser i landet. Boken användes vid inbokningen av Malmö-prostituerade på olika klubbar ute i landet. Speciellt användbar blev den sedan polisen hade stängt samtliga sexklubbar i staden.

Det inträffar också att hallicken själv transporterar kvinnan till och från själva könsmarknaden. I en del fall ser han sig föranlåten att direkt övervaka kvinnans verksamhet. Han håller sig då utanför köparens synfält genom att gömma sig i ett till prostitutionslokalen angränsande rum, på toaletten eller i sin bil. De fall, där en hallick direkt och systematiskt övervakar kvinnans prostitution får emellertid räknas till undantagen.⁴¹ Vanligast är att kvinnan sköter prostitutionsverksamheten och de praktiska arrangemangen däromkring helt på egen hand. Hallicken föredrar att hålla sig borta från själva könshandlingen, *åtminstone så länge allt går som han har tänkt sig*. Därmed undgår han bl a risken att direkt observeras i könshandelsmiljön av polisens spanare. Av detta följer också att hallicken sällan eller aldrig ingriper som beskyddare åt kvinnan i händelse av att köparen vägrar att betala den överenskomna summan eller i händelse av våldsamma övergrepp från dennes sida.

4.10.3 Tumskruvarna dras åt ...

Att könshandeln inte är ett ekonomiskt alternativ för kvinnan blir särskilt tydligt i hallickrelationen. Det mesta eller kanske allt som hon tjänar tas om hand av hallicken. Det sätt på vilket han driver in pengarna kan variera. I en del fall kan han vara mjuk och listig, i andra fall hård och obeveklig. Förr eller senare kommer kvinnan till en punkt då hon upptäcker att saker och ting inte utvecklas på det sätt som han har förespeglat henne. Hon börjar kanske ställa frågor eller rentav protestera. En kvinna berättade:

En vacker dag började jag liksom fatta att det blev ingenting av allt jävla gnoende. Pengarna bara försvann och han var aldrig hemma. Jag hade en massa frågor som jag ville ställa till honom. Men han satte upp en totalt oförstående attityd, 'är det inte så det passar, så kan du sticka' ... Eller så började han snacka. Han hade en sån förmåga att snacka att man trodde blint på allt. Sen var han så känslig på något sätt. All-

ting var väldigt allvarligt för honom, så man vågade inte säga någonting av rädsla för att såra honom eller för att han skulle bli förbannad. Så många gånger teg jag istället. Jag skulle ju bara hålla på en eller två månader till, sen skulle vi flytta. Efteråt så fattade jag ju att det bara var lögn alltihop, att vi skulle öppna ett eget ställe och så där.

I längden räcker det inte att hallicken slätar över frågorna med söta ord. Han måste kunna ta till ett grövre artilleri, visa att han är den odiskutabelt starkare och bestämmande. Därmed blir också förtrycket alltmer naket och synligt.

Ur en intervju med en prostituerad kvinna:

K: Han var jävlig på att psyka ner en.

I: På vilket sätt?

K: Han var äcklig, så fruktansvärt äcklig. Det är svårt att förklara. Han kunde liksom ... Vid ett tillfälle när jag var hemskt nere för att jag tyckte att jag inte klarade av det ... Jag hade börjat dricka en hel del och tog tabletter varenda gång jag skulle ut. Och när jag kom hem så grät jag hela tiden. Då menade han att 'du är ju redan inne i det. Det är lika bra att se det som det är'. Det ville jag ju inte erkänna. Jag tyckte att 'jag kan väl för fan inte vara hora'. Då tyckte han att 'det är du ju faktiskt'. Jag satt i sovrummet och bara grät. Och då sa han ungefär så här: 'Men, kära Kajsa, varför tar du inte livet av dig'. Han var så jävla äcklig.

Ur ett förundersökningsprotokoll:

Han sa alltid till mig att jag trodde han skojade med mig om pengarna. Men han skulle nog lära mig. Om det inte var för pengarnas skull, hade han flyttat. Så sa han. Då sa jag till honom att det kunde han göra. Han svarade bara att jag var hans hora och skulle så förbli, så länge han ville.

Han sa också att 'du tror väl inte att det finns någon annan kille som vill ha ett luder'. Om han gjorde slut med mig, så skulle jag få bli ensam.

Andra tillfällen då han försökte bryta ner mig, var så fort jag sa emot honom eller bara uttryckte min åsikt. Då svarade han bara: 'Håll käften, försök inte spela smart'. Det var bara han som skulle prata. Och allt han sa skulle jag göra, meddetsamma, annars blev han mycket arg.

I denna fas ökar också hallickens kontroll av kvinnan. I stället för att bygga upp, bryter han ner henne. I takt med att hennes självkänsla knäcks ökar hans inflytande över henne. Han ser till att hon inte faller ur ramen, utan fullföljer sina åtaganden. Han driver på hennes prostitution, sätter vissa mål för hur mycket hon skall få in per pass och kräver redovisning av hennes intäkter. Om hon är verksam på en klubb, ringer han kanske och kontrollerar att hon är där. Han kan dyka upp oanmäld i bostaden eller prostitutionslokalen – bittida och sent – för att kontrollera hennes förehavanden. Är han själv borta i affärer skriver han kanske uppmanande brev eller låter sina vänner hålla ett öga på kvinnan. Kort sagt, han lämnar henne ingen ro och ingen frihet. Murarna växer omkring henne.

Utdrag ur förundersökningsprotokoll:

Redan efter det att K P hade prostituerat sig en vecka i Stockholm, kom G på besök från Malmö för att hämta pengar av henne. Vid de besök han gjorde då och senare brukade han stanna en eller ett par dagar. Han var då huvudsakligen tillsammans med sina vänner B och N N. Den senare presenterade en annan prostituerad flicka för henne, en danska, som arbetade åt honom. K P bodde tillsammans med två andra prostituerade flickor i en lägenhet. Detta hade B fixat åt henne. Den övervakades alltid, antingen av B eller N N. Dessa båda saknade uppenbarligen arbete. G hade sina affärer i Malmö att sköta och kunde inte vara särskilt ofta i Stockholm. Därför överlämnades övervakningen åt B och N N. Kvinnorna kunde inte ta någon frikväll utan anledning, såvida dom inte var sjuka. På grund av den press hon kände försökte K P aldrig vara fri, utan arbetade hela tiden på gatan.

4.10.4 Det fysiska våldet

Den yttersta konsekvensen av mannens förtryck av kvinnan i hallickrelationen är det fysiska våldet. Detta kan emellertid betyda ett mycket oönskat tillstånd för honom. Det innebär ofta att han håller på att förlora den mentala kontrollen över kvinnan. En del hallickar låter också bli att använda fysiskt våld. De ger hellre upp förhållan-

det. Andra misshandlar kvinnan med stor brutalitet för att tvinga henne att fortsätta med prostitutionen.

Utdrag ur förundersökningsprotokoll:

Plötsligt bankade det på dörren. Hon trodde det var väninnan som kom instormande på skojs. Men hon fick plötsligt se att det var G som kom in. Han gick direkt bort till henne och började misshandla henne med slag och sparkar. Han tog bl a grepp om hennes hår och drog runt henne på golvet. Miss-handeln pågick i ungefär en halvtimme ... Han beordrade henne att packa ihop sina tillhörigheter för att omedelbart flytta ifrån lägenheten. Hon vågade icke annat än att göra som han sade till henne. Under det att hon höll på med att packa, sprang han bakefter henne och tilldelade henne ideligen sparkar och slag. Dessutom slog han sönder en tavla och ryckte ner takarmaturen så att elgnistorna yrde omkring. Vidare tvingades hon skriva en lapp till rumsvärdinnan. Hon skulle skriva det G dikterade. 'Jag har flyttat. Var vänlig att städa upp. Jag är O.K/E.' De tog sedan hennes plastkassar och körde iväg till en annan lägenhet., där han fortsatte att slå på henne ... Han slängde ner henne i en fåtölj och fattade tag i hennes hår på ömse sidor om huvudet samt bankade hennes huvud mot en vägg. Hon blev helt yr i huvudet av bankningarna. Han tog också fram en tidning (Lektyr) och visade på ett reportage, där en man hade blivit kastad ut genom ett fönster. Därvid hade han också framhållit: 'Så kan det gå för dig om du inte aktar dig. Man kan också bli lagd under löven i bokskogen, där ingen kan hitta en.' Han gick och hämtade filt och täcke och sade åt henne att ligga kvar, ty han ville se om hon hade blivit snällare när han kom tillbaka ... Senare ringde han från något ställe och undrade huruvida hon blivit snällare. Under tiden hade E. mått mycket illa efter den misshandel hon varit utsatt för. Hon hade fått kravla på alla fyra in på toaletten för att kasta upp. Hon är av den uppfattningen att hon då hade en släng av hjärnskakning till följd av bankningarna. Senare kom G tillbaka. Han tog då ett glas vin, satte sig bredvid henne och frågade om hon blivit snällare.

I vissa fall är misshandeln att likna vid mer eller mindre utstuderad

tortyr, som tar sikte på att helt bryta ner kvinnans självkänsla och förvandla henne till mannens lydiga redskap.

Utdrag ur förundersökningsprotokoll:

W har försökt psyka mig flera gånger genom att göra en massa onaturliga saker. En gång då jag kom hem utan pengar, eftersom polisen hade tagit mig, blev han mycket upprörd och sade att han skulle lära mig hur en hora skulle behandlas. När vi skulle lägga oss fick jag först två örfilar, sedan satte han sig ovanpå mig och skulle bajsas mig i ansiktet. Två gånger har han tvingat mig att dricka hans urin ur fullt glas. Första gången detta hände var i maj eller början av juni, andra gången den 30:e november. Jag hade hundra kronor. W gjorde sig klar att åka till Köpenhamn. Klockan nio kom min syster på besök. Han kallade ut mig på toaletten och sade till mig att ge honom pengarna. Jag sade: 'Det får du inte'. Han blev arg och sade: 'Gå ut från toaletten ditt luder'. När min syster gått gick han till sängs, vilket jag också gjorde. Klockan ett på natten tog han på sig kläderna, tog pengarna och gick ut, kom tillbaka efter cirka en halvtimme och sade att i denna stad fanns ju inget att göra. Sedan började han skälla på mig, gav mig örfilar. Det hela slutade med att han tvingade mig att dricka ett glas urin under hot om att han skulle slå mig mycket illa, om jag inte gjorde det. Eftersom jag ej kunde förmå mig att ta glaset, utdelade han ytterligare örfilar och hot. Jag mådde mycket illa och behövde kasta upp. Han sade, att om det kom upp så mycket som en droppe, skulle jag få dricka ett glas till.

Av de 28 hallickar som dömdes för koppleri i Malmö under perioden 1973-1978 fälldes fjorton samtidigt för misshandel, elva för olaga hot, två för olaga tvång och en för mordförsök (se tabell 9, bilaga C). I samtliga fall — utom ett — var tvångs- och våldshandlingarna riktade mot prostituerade som männen hade utnyttjat ekonomiskt. Utöver detta visade domstolsakterna att det i ytterligare ett antal fall fanns vittnesuppgifter från de prostituerade om våldshandlingar från mannens sida, som av okänd anledning inte hade tagits upp till prövning i den påföljande rättegången.

De fysiska våldshandlingarna kan i en del fall pågå under lång tid och under ständigt upptrappade former. Psykningar, (hot om)

misshandel, hot om mord osv förekommer växelvis i en — som det kan tyckas — besinningslös spiral. Den yttersta punkten i denna utveckling är mordet.

I *Prostitutionen i Sverige* redovisas ett siffermaterial avseende mord begångna på prostituerade kvinnor åren 1969-1979 i hela landet. Siffrorna är minimisiffror och baserar sig på förfrågningar till polisdistrikten i de tre största städerna. Sammanlagt mördades tio prostituerade under den aktuella tidsperioden. I hälften av fallen var gärningsmannen okänd. I två av de uppklarade fallen begicks mordet av hallickar. Så här kommenteras tillvägagångssättet vid mordet:

Tillvägagångssätten vid mordet var väsensskilda. För de uppklarade mordet går en klar skiljelinje mellan mord, som begåtts av hallick respektive köpare. 'Hallickmordet' bär präglet av ägande, utnyttjande, raseri — ett märkande av sin ägodel till döds. Rubriken 'misshandlad till döds' talar sitt tydliga språk. Den för köparna dominerande mordmetoden är strypning. En metod som talar för ögonblickets ingivelse.⁴²

I den mest upptrappade fasen av relationen övergår hallickens maktutövande från övervakning och kontroll till något som snarast kan liknas vid belägring och ockupation. Kvinnan hålls inestängd — både bokstavligt och symboliskt —, avskuren från allt annat mänskligt umgänge än det *han* tillåter, vilket oftast innebär umgänge med 'torskar' eller med honom själv. Det ekonomiska utnyttjandet blir i denna fas rått och naket, "direkt mot huden", som någon uttryckte det. Finns dessutom sprit- eller narkotikamissbruk med i bilden tycks spärrarna mot övergrepp bli mindre. Så här berättade en kvinna:

Det var först när vi hade flyttat in i den nya lägenheten, som helvetet började. Hans kompis bodde också där. Dom var helt enkelt för jävliga. Jag fick inte ens äta vid köksbordet tillsammans med dom. Jag skulle äta på golvet, efter det att dom hade ätit färdigt. Jag var precis som en matta. Jag höll på att bli vansinnig, men samtidigt så reagerade jag inte, därför att jag knarkade så mycket. Jag kunde inte ens själv sätta sprutan. Han var den ende som kunde det. Så jag var tvungen att hålla god min. Jag var tvungen. Och han pryglade mig och provocerade mig. Dom höll på med att jag var medlem i syndikatet, i maffian och jag vet inte vad ... Jag visste inte ens vad det var. Bara jag öppnade munnen fick jag stryk.

Dom var helt enkelt inte kloka. Så kom då en väninna hem till oss en gång. 'För jävulen, vad pågår här'?! Hon trodde inte han var sån. Han torterade mig. Vi satt alla fyra i sängkammaren och skulle ta en fix (en spruta). Först skulle han ha, sen skulle den andre killen ha. Och sedan min väninna. När jag skulle ha, gick han rakt fram och slog till mig. Och istället för att sätta sprutan i mig så satte han den rakt i väggen. Han sprutade alltihop rakt in i väggen, förstår du? Jag höll på att bli tokig. Jag var så jävla sjuk och behövde en fix. Då sa min väninna 'fy fan' och gick in på toaletten och grät. Men va' fan kunde hon göra. Och vad kunde jag göra.

När killarna hade gått — dom skulle till RDS (ett diskotek) — sa hon att jag kunde få bo hos en väninna till henne som hade en lägenhet upp på Backarna. För hem kunde jag inte komma, som jag såg ut. Jag var mager så jag skramlade, sönderstucken. Vi smög oss alltså iväg. Men vi hann inte mer än ner på gården, så kom dom tillbaka. Jag blev skiträdd. Hjärtat höll på att stanna. Det första som flög i huvudet på mig var att jag skulle ner och jobba. Och då fick jag lov att gå. Annars fick jag inte gå utanför dörrarna. Bara när jag skulle jobba och göra pengar. Och det var nästan varje dag. 'Ja', sa jag, 'jag ska ner och jobba'. Jag hade redan varit nere en gång, men jag skulle ner en gång till, sa jag. Jag minns att det var en vårkväll. Vi gick ända till Backarna. Vi kom fram och hennes väninna lät mig bo där, så länge jag ville. Då tänkte jag att jag kan väl gå ner och ordna lite pengar, så att jag åtminstone kan betala för maten... Jag kom precis till bron, nej det var mitt emellan bron och där Östervång börjar. Då hör jag en som skriker 'Anna'! Jag vände mig om och det var han. Jag stod som förstenad. Jag kunde inte röra mig. Jag kunde inte gå därifrån. När jag så småningom ändå tvingade mig att börja gå, hörde jag att han kom springande bakom mig. Han sparkade mig rakt i bröstet. Jag föll ner och svimmade. Bröstbenet gick rakt av. Trots att det är så många år sedan, har jag fortfarande ont när jag andas.

4.10.5 Hur är detta möjligt?

Det kan vara svårt att med ord formulera skräcken inför upplevelsen av en annan människas grymhet och farlighet. Ju räddare kvinnan är

för hallicken, desto mer växer han i sin omnipotens. Följande citat är hämtat ur en amerikansk prostituerads självbiografi. Kvinnan tvingades av sin hallick att medverka i ett flertal pornografiska filmer, som spreds över större delen av västvärlden och gjorde henne till en firad pornografistjärna.

En gång... fick jag frågan rent ut: 'Hur kommer det sig att du aldrig helt enkelt bara lämnade honom?' Och jag svarade direkt: 'Därför att det är svårt att lämna någon när du har en pistol riktad rakt mot ditt huvud.' Det fanns alltid en pistol riktad mot mitt huvud. T o m när det var omöjligt att se något vapen med blotta ögat, så fanns den där. Jag kan förstå varför vissa människor har svårt att acceptera denna förklaring. När jag själv var yngre och fick höra talas om kvinnor som hade blivit våldtagna, tänkte jag att 'det där händer aldrig mig'. Jag skulle helt enkelt aldrig *tillåta* att det hände. Nu inser jag att denna tanke var ungefär lika meningsfull som att påstå att jag inte skulle tillåta en jordbävning eller en lavin. Det är omöjligt för människor att förstå innebörden av verklig skräck, såvida de inte har känt, upplevt eller 'smakat' på den själva. Det är ohyggligt svårt att föreställa sig sin egen död förrän den framstår som fullt möjlig, t ex i det ögonblicket då bilen börjar kränga på vägen eller flygplanet börjar falla eller då du står öga mot öga med en galning som har en pistol i handen. Än i dag, när jag sitter i lugn och ro hemma tillsammans med min make och mitt barn, är det fruktansvärt svårt att föreställa sig att någon skulle kunna få mig att utföra vedervärdiga perversiteter. Men jag vet att det faktiskt hände en gång och att det skulle kunna hända igen — antingen det gäller mig själv eller någon annan.

I första början var jag övertygad om att Gud skulle hjälpa mig att fly, men efter en tid var min tro skakad i grundvalarna. Jag blev mer och mer rädd, skräckslagen inför allting. Bara tanken på att försöka fly fyllde mig med fruktan. Jag hade blivit förnedrad på alla upptänkliga sätt. Jag hade blivit bestulen min värdighet, förvandlad till ett djur och till sist reducerad till en själlös vegetativ existens. Den lilla styrka jag hade började försvinna. Bara att överleva tog all min kraft, att ta sig hela vägen till morgondagen kändes som en seger.⁴³

I ett visst stadium av relationen gör kvinnan vad som helst bara för att undvika den bestraffande handen. Hon kan under en (kortare eller längre) tid vara som paralyserad i ett tillstånd av vanmakt och total underkastelse. Och i stället för att fly undan, trappar hon upp sin prostitutionsverksamhet.

Hur är denna utveckling möjlig? Eller snarare: hur har kvinnan kommit dithän att hans vilja blivit hennes obetingade lag? Skulle inte hennes ställning kunna vara relativt stark i kraft av att det är hon som har lagen på sin sida? "Hur dum får man egentligen vara?"

I *Prostitutionen i Sverige* (i avsnittet "Kvinnan blir sin egen fiende") genomförs en analys av kvinnans reaktion på hallickens maktutövande. Analysen utgår från mötet mellan de båda för att sedan följa relationens utveckling genom de faser som jag just här har skisserat. Huvuddragen i analysen kan sammanfattas på följande sätt.⁴⁴

Kvinnans starka längtan efter känslomässigt gensvar och bekräftelse samt önskan om ett förhållande är det som gör anpassningen och utnyttjandet möjligt. Det är hennes längtan som binder henne och gör att hon alltmer accepterar hans tänkande som sitt eget. Han ändrar successivt sitt beteende mot henne och förtrycket ökar som det har beskrivits i det föregående avsnittet. Kärleken i inledningsfasen bygger upp henne, nu bryts hennes vilja ned.

Inte av en tillfällighet utan därför att hennes självbild ofta är just så dålig som han påstår. Förloppet kan därför få en sådan obönhörlighet, därför att han bekräftar något som hon djupast känner, att hon är en människa utan värde. Kombinationen av ett upplevt icke-värde och brutala upplevelser tar sig uttryck i självdestruktiva mönster. Vilket gör att hon kan fortsätta ett liv som är nedbrytande för henne.⁴⁵

Detta självdestruktiva mönster hänger nära samman med ett annat psykologiskt fenomen, den individualiserade skulden. "Det är mig det är fel på — kan jag bara ändra mig så kommer han att älska mig." Kvinnan pressar sig för att han skall säga att hon duger.

Häri ligger också tragedin. Genom underkastelsen försöker hon få det hon söker, nämligen mannens bekräftelse. Medan motsatsen inträffar. Hans förakt ökar inför hennes underkastelse, det bekräftar hans överlägsenhet och 'legitimerar' hans utnyttjande av henne. Detta stegrar offer/bödelspelet mellan de två... Det är mot denna bakgrund man kan förstå

hur kvinnorna kan trappa upp sin prostitutionsverksamhet i stället för att genomskåda mannens motiv och lämna honom.⁴⁶

4.10.6 *Det sadomasochistiska draget i hallickrelationen*

Det tycks nära nog alltid finnas ett sado-masochistiskt drag i hallickrelationen. Begreppet sadomasochism skall inte här förknippas främst med sexuella handlingar. Hos t ex Erich Fromm har begreppet en vidare betydelse. På ett individuellt psykologiskt plan är sadomasochism med Fromms egna termer *en karaktärsstruktur*.⁴⁷ Denna struktur inbegriper och förenar två diametralt motsatta karaktärsgrundade lidelser: sadism och masochism. *Sadismens kärna*, som är gemensam för alla dess beteendeyttringar (såväl sexuella,⁴⁸ som fysiska och psykiska) är lusten att ha absolut och oinskränkt makt över en levande varelse, vare sig det gäller ett djur, ett barn eller en vuxen människa. *Masochismens kärna* är behovet av att underkasta sig en annan varelse. Sadism och masochism är motsatser ur beteendesynpunkt, men de är i själva verket två olika sidor av ett och samma fenomen: Känslan av maktlöshet inför livet.

Både sadisten och masochisten behöver en annan varelse som kompletterar dem. Sadisten gör den andra varelsen till en utvidgning av sig själv, och masochisten gör sig själv till en utvidgning, en vidhängande del av en annan varelse. *Båda söker ett symbiotiskt förhållande*, därför att ingen av dem har sin tyngdpunkt inom sig själv.⁴⁹

(Min kursivering)

Eftersom sadism och masochism är så nära förbundna med varandra — de båda dragen förenas ofta i en och samma person — är det, enligt Fromm, riktigt att tala om en sadomasochistisk karaktär, även om den ena eller andra aspekten är mer utvecklad hos en speciell individ. På ett socialpsykologiskt plan kan vi då tala om en sadomasochistisk relation, som inbegriper en maktstruktur, vilken på ett individuellt plan tilldelar människor olika inbördes positioner.

I vår kulturens kärleksrelationer spelar ofta den kvinnliga parten en masochistisk roll. Detta beror sannolikt på att kvinnors personlighet i större utsträckning än mäns har formats och formas i en masochistisk riktning, vilket i sin tur har sin grund i den könsrättsliga ojämlikheten

i den patriarkaliska samhällsordningen. Fromm påvisar den samhällsleliga relationen mellan sadism och masochism.

Om man vill korrelera samhällsstruktur med sadism, räcker det inte med mindre än en grundlig empirisk analys av alla faktorer. Men samtidigt måste man tillägga att den makt med vilken en grupp utnyttjar en annan och håller den nere brukar framkalla sadism hos den maktägande gruppen, även om det alltid finns individuella undantag. Alltså kommer sadismen att försvinna (utom som individuell sjukdom) först när *allt tvångsmässigt utnyttjande av en klass, ett kön eller en minoritetsgrupp har upphört*.⁵⁰

(Min kursivering)

Ett sådant upphörande av det tvångsmässiga utnyttjandet är uppenbarligen inte för handen i det historiska nuläget även om vissa märkbara förändringar har inträffat. I det svenska samhället har förändringar skett under 1900-talet i riktning mot en upplösning av det patriarkaliska beroendet, både i den produktiva och reproduktiva sfären av samhällslivet. Kvinnor har fått eller skaffat sig tillgång till arbete och utbildning i större utsträckning än förr. De har börjat delta på ett annat sätt och i större utsträckning än tidigare i samhällslivet utanför hemmet. Det handlar inte längre om att enbart fostra unga flickor till ärbara hustrur. Uppfattningen finns att det är bra att kvinnor kan försörja sig genom en egen yrkesutbildning.⁵¹ Synen på sexualitet har också förändrats succesivt under 1900-talet. Förändringen har framför allt gällt att den tidigare puritanska sexualsynen med sin sexualfientlighet har givit vika för en något mera öppen inställning till sexuella frågor. Förändringarna under perioden har alltså varit märkbara — relativt sett — med hänsyn till hur det tidigare har förhållit sig, men de har långt ifrån varit radikala — absolut sett — med hänsyn till en grundläggande förändring av den köns-mässiga ojämlikheten. Det patriarkaliska samhället gör tex alltså en dygd av den traditionella kvinno-rollens uppoffrande kärlek. Och den sk romantiska kärleksmyten är dess ideologiska förklädnad. I Fromms termer rör det sig om en "masochistisk trånad" snarare än om kärlek.

Menar vi med kärlek den passionerade bejakningen av och aktiva bundenheten vid en speciell människa, menar vi därmed

två människors förening på grundval av bådas frihet och oberoende då är kärlek och masochism varandras motsatser.⁵²

I den danska författarinnan Maria Marcus' bok *Den fruktansvärda sanningen* illustreras den kvinnliga masochistiska trånaden. Författarinnan beskriver sitt sökande efter "prinsen", d v s mannen som slutgiltigt ska förlösa henne som könsvarelse. I efterhand försöker hon analysera drivkraften och mönstret i sitt sökande.

Men det fanns i alla fall en röd tråd i mönstret. Den hade något med subjekt och objekt att skaffa. Jag kände att den man som jag skulle kunna älska nödvändigtvis måste vara subjekt, det vill säga *en som var någonting i sig själv*, en som handlade själv och som var aktiv av egen fri vilja. Och jag kände med mig att en man, om jag skulle kunna älska honom, måste göra mig till objekt, det vill säga *en som inte var någonting i sig själv*, en som inte själv handlade men som dock handlingar riktades mot, en som var passiv eftersom det för mig inte fanns någon fri vilja. För att ett förhållande skulle fungera, måste han i största möjliga mån vara subjekt och jag i största möjliga mån objekt. Sådär klart kunde jag förstås inte redogöra för saken på den tiden, men nu i efterhand kan jag se att det var det som låg bakom.⁵³

Den masochistiska trånaden har en djupt destruktiv innebörd för människans självuppfattning. Att ge upp sig själv och bli en del av en annan människa innebär för kvinnan i hallickrelationen att hon ger upp sin frihet i utbyte mot en trygghet som kännetecknas av underkastelse. Den frivilliga underkastelsen från kvinnans sida ger samtidigt legitimitet åt mannen att härska. Hans rätt och vilja blir hennes lag.

4.11 Hallickrelationens tredje fas

4.11.1 Relationen upphör

Erfarenheterna från Malmö tyder på att det sällan förekommer att relationen upphör efter något som kan liknas vid en gemensam överenskommelse mellan parterna. Detta beror sannolikt på relationens starkt asymmetriska karaktär samt den närmast symbiotiska bindning

som råder mellan parterna. Att mannen självmant initierar en brytning sker också sällan. Så länge han kan behålla sin penningindragerska stannar han. Skulle han däremot träffa en ny kvinna som ger mer pengar kan det tänkas att han blir mer krävande eller hänsynslös i sitt förhållande till den tidigare kvinnan, vilket kan få sådana konsekvenser att det är hon som går.

Kvinnan kan bryta sin hallickförbindelse p g a åtminstone tre olika förhållanden:

- Misshandeln blir för svår.
- Hon får veta att mannen har en annan kvinna.
- Hon inser att han lurat henne.

Om misshandeln blir för svår och kvinnan har nog självbevarelse-drift kvar, anmäler hon honom för polisen. Det andra skälet till att hon går, nämligen att det har kommit en annan kvinna in i bilden, hänger nära samman med det som är det primära i relationen för henne: längtan efter känslomässigt gensvar. En polisanmälan blir hennes hämnd för hans svek. Den aggressivitet som kvinnan kan känna, när hon inser att han lurat henne kan också resultera i att hon lämnar honom eller går till polisen. Förloppet kan variera avsevärt i tid och till sina detaljer. Kvinnans sociala förhållanden och kontakt med andra, självkänsla och känslostyrka gentemot mannen spelar här in.

Som jag har framhållit i kapitel 3 inträffar det förhållandevis sällan att kvinnan anmäler sin hallick för polisen. Även om hon anser sig utnyttjad, vill eller kan hon kanske inte blanda in myndigheterna. Till svårigheterna kan höra en känsla av skuld på grund av att hon uppfattar sig svika honom. Ett annat skäl kan vara att hon av andra i könshandelsmiljön betraktas som svikare eller tjallare. Ibland hyser hon säkerligen rädsla för repressalier.

Det fjärde sättet genom vilket relationen kan upphöra är att någon utanförstående part griper in i skeendet. Vanligtvis rör det sig då om polisen, som slår till mot hallicken på andra bevisgrunder än kvinnans anmälan. Detta kan vara en välkommen lösning för kvinnan, som inte själv orkar eller vågar initiera en brytning. Ingripandet kan självfallet också få motsatt effekt. Det yttre hotet mot relationen stärker parternas känsla av samhörighet, trots det rådande förtrycksförhållandet.

Det förekommer också att vänner och släktingar griper in. Eller köpare.

Vi fick kontakt med K första gången i början av december 1978. Han kom till lokalen i sällskap med en spanare från polisen. K hade på eget initiativ kontaktat polisen för att lämna upplysningar angående en prostituerad vid namn B R. K ansåg sig ha bevis för att B var i händerna på en hallick, förmodligen italienare.

K hade för första gången stött på B då hon var verksam som gatuprostituerad på Fredmansgatan i slutet av oktober samma år. Han hade utnyttjat hennes sexuella tjänster vid ett flertal tillfällen under den följande månaden. Han hade fattat omedelbar sympati för kvinnan och börjat intressera sig för henne på ett personligt plan. K berättade att B var den typ av kvinna han alltid hade längtat efter att ha ett varaktigt – kanske livslångt – kärleksförhållande med. Hon var enligt K både bildad, vacker och sexuellt upphetsande, i motsats till hans egen fru, som han beskrev som enkel, ointressant, konventionell, sexuellt kall och fantasilös.

Enligt K kom deras träffar att så småningom präglas mera av samtal än av sexuellt umgänge. De kunde sitta i en timme eller mer i K:s bil och bara prata innan B till slut utförde 'massage' åt honom. Ju mer han fick höra om hennes livssituation, desto mer övertygad blev han att flickan levde under oerhörd psykisk press. Hon arbetade som förskollärare på dagarna och var verksam på Kungsgatan med omnejd på nätterna. Hon klagade över att hon var fysiskt uttröttad. När sedan K förstod att det fanns en man med i bilden som i praktiken levde på henne, blev han helt övertygad om att flickans situation var omänsklig. Samtidigt växte hans sympati och kärlek till henne. Han bestämde sig för att han skulle försöka 'rädda henne ur helvetet', varför han kontaktade polisen och prostitutionsprojektet.

Denna historia hör självfallet inte till vanligheterna. De flesta köpare är av olika skäl angelägna om att dölja sitt deltagande i könshandeln för omvärlden. Förmodligen är inte heller köparen den person som skulle kunna ge kvinnan reella möjligheter att skapa sig ett annat och bättre liv. Ty, som framhålls i *Prostitutionen i Sverige*, "för att en kvinna skall orka med att bryta hallickrelationen är det av stor betydelse att det finns en omvärld som kan ställa upp med *ett alterna-*

tivt synsätt, ge psykiskt stöd och praktisk hjälp. Kvinnan måste möta människor som ser på hennes liv utan att moralisera och i stället möter henne med respekt. . . Prostitutionslivet i allmänhet, och hallickrelationen i synnerhet, har utsatt henne för så mycket av förnedring att hon har svårt att tro på sina egna möjligheter.”⁵⁵

För den kvinna som vill bryta med sin hallick finns ingen självskriven instans eller myndighet, till vilken hon kan vända sig med förhoppningen om att få adekvat hjälp. Försöket med prostitutionsprojektet i Malmö tillkom just i syfte att bereda könshandelns kvinnor möjlighet att få hjälp och stöd. I en bilaga B redovisar jag några av de erfarenheter som gjordes i projektarbetet med anledning av olika insatser i hallickrelationer.

4.12 Sammanfattning

Jag inledde kapitlet med att undersöka hallickens roll vid kvinnans prostitutionsdebut. Tvärtemot det synsätt som hävdar att rekryteringen av kvinnor till könshandeln till stor del sker genom hallickarnas försorg, pekade kvinnornas egna utsagor i vår undersökning på att män i deras närhet spelade en förhållandevis blygsam roll som pådrivare vid debuten *jämfört med andra faktorer*. Störst betydelse för beslutet att prostituera sig hade istället andra kvinnor med egen prostitutionserfarenhet. Men med tanke på att prostituerade kvinnor ogärna inför sig själva erkänner att de har eller har haft en hallick, kunde det enligt mitt synsätt finnas anledning att anta att andelen kvinnor som gör sin prostitutionsdebut efter huvudsaklig påverkan av någon man, i själva verket är större än vad våra siffror antyder.

Jag redogjorde vidare för två olika mönster av hallickpåverkan vid kvinnornas inträde i könshandeln. I det ena fallet blev hallickens roll i huvudsak att underlätta övergången från det omgivande samhället till könshandelsvärlden. I detta fall var, enligt min tolkning, hallickens roll underordnad andra faktorer. Av överordnad betydelse var istället kvinnans anpassning till vissa beteendemönster i gänget och i den subkulturella miljön.

I det andra fallet spelade mannen en mycket mera aktivt pådrivande roll under tiden före kvinnans prostitutionsdebut. Här kunde man, enligt min mening, i vissa fall tala om medvetna strategier från mannens sida för att snärja kvinnan i ett beroendeförhållande i syfte att utnyttja henne ekonomiskt.

Resten av kapitlet upptogs av beskrivning och analys av de olika faser som hallickrelationen grovt sett kan anses genomgå. I analysen lades tonvikten vid de olika mönster av manlig kontroll och manligt maktutövande som ingår i varje fas samt kvinnans reaktioner på detta. I framställningen vägledades jag av en teoretisk ansats om hallickrelationen, som bl a understryker vikten av att se hallickrelationen som en renodling av väsentliga inslag i den traditionella man/kvinnarelationens struktur i vårt samhälle. I min analys pekade jag på flera olika inslag i hallickrelationens faser och innebörder, där denna renodling kunde iakttas.

Jag framhöll vidare att hallickens metoder har som yttersta syfte att tjäna pengar på kvinnans kropp, men att graden av kontroll och maktutövande för detta ändamål varierar mellan olika hallickar samt mellan de olika faserna i relationens utveckling. I inledningen till kapitlet betonade jag att mina åskådningsexempel i texten till övervägande delen var hämtade från de s k kalkylerande hallickarnas verksamhet. Detta därför att denna grupp i väsentlig utsträckning präglade hallickarnas metoder under 1970-talet i Sverige. Men mer om detta i nästa kapitel.

HALLICKEN – VEM ÄR HAN?

5 HALLICKEN – VEM ÄR HAN?

5.1 Mannen i centrum

I detta kapitel ligger betoningen på hallickrelationens innebörder, orsaker och följder ur mannens perspektiv. Från kvinnans sida handlar förhållandet, som jag tidigare har sagt i mycket om en känslomässig bindning till mannen. Från mannens sida har förhållandet i huvudsak både helt andra orsaker och helt andra innebörder. Det får därför också andra konsekvenser. Båda perspektiven är nödvändiga för att man i detalj skall kunna belysa och förstå hallickrelationens karaktär.

I ett avseende är huvudtemat i könshandeln detsamma för kvinnan och hallicken: behovet – upplevt eller reellt – av pengar. Samtidigt utgör ekonomin en av de punkter som gör relationen olik många traditionella man/kvinnarelationer genom att kvinnan är den som är den primärt försörjande parten. Det speciella i relationen är också att mannen utnyttjar kvinnan ekonomiskt – ofta under tvång. I det förra kapitlet visade jag bl a hur kvinnan underkastar sig utnyttjandet och tvånget på grund av sina känslor för mannen. Det är detta som, enligt min tolkning, förklarar hur relationen blir möjlig för henne.

Mot underkastelsen svarar den manliga överordningen och, i vissa fall, sadismen. Överordningen och underkastelsen betingar varandra och hänger ihop. Jag vill understryka att denna maktstruktur – i över- och underordning – inte är unik för relationen mellan hallicken och den prostituerade. I stället genomsyrar den många förhållanden mellan män och kvinnor i vårt samhälle, om än med stora individuella variationer.

Genom att i detta kapitel ställa mannen i centrum vill jag försöka besvara tre frågor. Varför träder för det första vissa män in i en hallickroll? Varför tillägnar sig vissa män – och inte andra – det manliga förtryckarmönstret i dessa renodlade och ofta grova former?¹ Den andra frågan gäller varför och hur mannen utvecklar sin härskarteknik med olika inslag av kärleksspel, verbal manipulation och

fysiskt våld. Den gränsar nära till den tredje frågan, nämligen hur är det möjligt att relationen i sin förlängning ofta blir alltmer destruktiv och nedbrytande för båda parter?

När det gäller den första frågan – om varför vissa män blir hallickar – är mannens levnadsbetingelser, i främst ekonomiskt och socialt avseende, före mötet med kvinnan av stor betydelse. För att besvara den andra frågan, om hallickens härskartekniker, fordras en beskrivning och analys av manligheten/mansrollen och de speciella subkulturella normer och värderingar som präglar hallickens världsbild. För den tredje frågan om det destruktiva spelet mellan hallicken och den prostituerade vill jag i det följande ta fasta på två förhållanden som skär in i varandra på ett mycket markant sätt: å ena sidan kvinnans svar och reaktioner på mannens härskarordning, å andra sidan mannens olika metoder att vidmakthålla denna ordning. Mannens handlande kan här direkt relateras till graden av utsatthet och social marginalitet som präglade hans situation före mötet med kvinnan.

Under de senaste tio åren har antalet utländska hallickar i Sverige varit större än tidigare. Det finns flera orsaker till detta. Till orsakerna hör bl a de särskilda omständigheter som har föranlett dessa män att söka sig till Sverige samt de speciella kulturella mönster som de var bärare av. De följande avsnitten syftar till att närmare förklara också denna sida av hallickverksamheten.

5.2 Några bakgrundsdata om hallickarna

En kortfattad beskrivning av vissa bakgrundsdata för de hallickar som ingick i Malmöundersökningen visar följande:

Samtliga personer i undersökningen var män. Jag har tidigare påpekat att det i den nutida svenska könshandeln kan förekomma relationer mellan kvinnor som ytligt sett kan påminna om förhållandet mellan hallick och prostituerad. Sådana relationer hör emellertid till undantagen, varför jag valt att utesluta dem ur min undersökning. De kvinnor som har dömts för koppleri i Sverige under de senaste tio åren har i huvudsak varit sexklubbsägare, bulvaner åt sexklubbsägare eller innehavare av prostitutionslokaler, vari upplåtits utrymme åt andra prostituerade.

Cirka 60 procent av de 250 av polisen kända hallickarna återfanns i åldersintervallet 20-29 år, cirka 30 procent var 30-39 år. Av de övriga var två procent mellan 16 och 19 år och åtta procent 40 år eller

äldre (se tabell 1, bilaga C). Det rörde sig alltså om relativt sett unga män

Nära 70 procent av männen var utländska medborgare. De kom från 39 olika länder (se tabell 3, bilaga C). Den förutom svenskarna största nationalitetsgruppen utgjordes av nordamerikaner. Den näst största gruppen av utländska män kom från nordafrikanska stater, medan den till storleken tredje största gruppen kom från olika syd-europeiska länder. Elva procent av männen hade ett annat land än medborgarskapslandet som födelseplats; nära en femtedel av de svenska medborgarna var naturaliserade utlänningar (dvs de hade fått svenskt medborgarskap). Samtliga engelska, franska och holländska medborgare var födda i Västindien.

Bland de hallickar som *dömdes* för koppleri av Malmö tingsrätt under perioden 1973 – 1978 var inslaget av utländska medborgare ännu mera markant, nära 80 procent (se tabell 5, bilaga C). Nordamerikanerna utgjorde den största enskilda nationalitetsgruppen (32 procent). De övriga utländska medborgarna var spridda på tio olika nationaliteter, som tillsammans utgjorde 46 procent av de dömda hallickarna. Svenskarna utgjorde den näst största *enskilda* nationalitetsgruppen (21 procent) av de dömda hallickarna.

Siffrorna från Malmö pekar i stort sett i samma riktning som motsvarande siffror från Stockholm. Under perioden 1968 – 1978 hördes 212 personer som misstänkta för koppleri i Stockholm. Sett över perioden som helhet var nära 60 procent av samtliga misstänkta från annat land än Sverige. Under året 1977 – 1978 var den utländska dominansen särskilt påfallande. Mer än 75 procent av samtliga misstänkta kopplare var utländska medborgare.² Även i Stockholm dominerade det nordamerikanska inslaget – åtminstone under början av perioden.

Mot slutet av 70-talet försvann de nordamerikanska hallickarna nästan helt ur bilden. Den förmodligen främsta orsaken till detta var de polisiära insatserna mot gruppen.³ Detta innebar emellertid inte att hallickfenomenet som sådant försvann. I alla tre storstäderna intog andra nationalitetsgrupper de nordamerikanska hallickarnas plats. I Malmö gällde det framförallt nordafrikaner, jugoslaver och polacker. I Stockholm kom bilden fortsättningsvis att till rätt stor del domineras av greker.⁴ För Göteborg finns inga sifferuppgifter om fördelningen mellan olika nationalitetsgrupper bland hallickarna, men enligt uppgifter från polisen utgjorde afrikaner och araber ett dominerande inslag, sedan nordamerikanerna hade försvun-

nit. I både Stockholm och Göteborg fanns dessutom ett påtagligt inslag av finska medborgare, som drev hallickverksamhet mot slutet av 70-talet.

Hallickarnas kriminella belastning var mycket hög. Av de 250 *kända* hallickarna hade 70 procent begått ett eller flera grövre brott någon gång under perioden 1969 – 1979 (se s. 270, bilaga C).⁵ För hela denna grupp – bestående av 175 personer – kunde noteras 601 begångna grövre brott under perioden (se tabell 7, bilaga C). Vanligast var förmögenhetsbrott (stöld, rån, bedrägeri och häleri), brott mot person (mord, dråp, misshandel och sedlighetsbrott) samt narkotikabrott. 112 (64 procent) av de 175 personerna hade dömts till frihetsberövande påföljd vid ett eller flera tillfällen; 53 vid mer än ett tillfälle (se tabell 8, bilaga C).

5.3 *Tre olika hallickmönster*

På basis av hallickarnas nationella och kulturella bakgrund kan man – grovt sett – urskilja tre olika hallickmönster under 1970-talet:

- De nordamerikanska hallickarna
- Andra utländska hallickar
- De svenska hallickarna

Jag vill understryka att indelningen främst är empiriskt underbyggd när det gäller förhållandena i Malmö under åren 1973 – 1978. Men bortsett från vissa smärre olikheter – som jag tidigare påpekat – talar erfarenheterna för att mönsterbeskrivningen äger giltighet för förhållandena i landet i stort, och särskilt för de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Uppdelningen innebär inte att det råder vattentäta skott emellan de olika hallickmönstren. Likheter är stora och på vissa punkter avgörande. Att jag tex har skilt ut de nordamerikanska hallickarna från andra utlänningar har tre skäl. Det ena är bakgrunden till att de under 1970-talet kom till Sverige. De tillhörde den nordamerikanska sk Vietnammgenerationen. Orsaken till att de kom till landet kan direkt och indirekt kopplas till de speciella omständigheter som Vietnamkriget innebar för åtskilliga unga nordamerikanska män.

Det andra skälet är att de nordamerikanska hallickarna ofta var först på scenen. De flesta kom till Sverige tidigare än de andra utlänningar som sedan blev hallickar, och nordamerikanerna var i flera fall verksamma som hallickar en kortare eller längre tid före de andra. Och det tredje skälet är att de var den mest tongivande och en-

hetliga gruppen bland hallickarna under en längre tid i början av 70-talet. De dominerade fler kvinnor per hallick än någon annan nationalitetsgrupp. De var också mest synliga i könshandelsmiljön i den meningen att de uppträdde utmanande genom sina klädvanor och umgänges- och konsumtionsmönster. De nordamerikanska hallickarnas särställning i detta avseende var så uttalad, att de andra utlänningarna i vissa fall kom att uppfattas — av andra i miljön — som imitatorer av den speciella amerikanska hallickstilen.

Jag skall här redovisa de tre olika hallickmönstren och börjar med det nordamerikanska.

5.4 *De nordamerikanska hallickarna*

I syfte att åskådliggöra hur flera av de nordamerikanska männen kom att hamna i Sverige och hur deras kontakter med könshandeln gelstaltade sig återger jag två autentiska levnadsberättelser.

Två exempel

John (född 1944)⁶

Han föddes i Kalifornien. Fadern var egen företagare, och John växte upp under relativt goda materiella omständigheter. Det känslomässiga förhållandet till båda föräldrarna var också gott. I sextonårsåldern flyttade han till egen lägenhet. Han fortsatte sina studier efter gymnasiet och läste ett par år vid universitet. På grund av ekonomiska svårigheter var han tvungen att arbeta parallellt med studierna. Utan att ha avslutat dessa kallades han till tjänstgöring vid ett infanteri i South Carolina i början av sextiotalet. Efter grundutbildningen valde han att stanna kvar i armén. Han krigsplacerades i Vietnam i slutet av sextiotalet. I tre år låg han vid frontlinjen. Därefter överfördes han till Västtyskland. 1969 deserterade han från sitt förband. Han ville inte sändas på nytt till Vietnam.

Från Västtyskland flydde han till Danmark. Han bodde på olika hotell i Köpenhamn. En kortare tid sammanbodde han med en dansk kvinna, som försörjde dem båda genom sin prostitution. Han umgicks huvudsakligen med landsmän. En del var i samma situation som han själv. De träffades på speciella restauranger och barer. Dessa frekventerades också av danska kvinnor, som var kända för att söka sitt umgänge bland amerikanska soldater. En del av dem var prostituerade. Ef-

ter en tid i Köpenhamn sökte sig John över sundet till Malmö.

Umgängesmönstret var detsamma på den svenska sidan. På ett diskotek, som ägdes och drevs av utlänningar med svart hudfärg, träffade John en svensk kvinna, som han inledde ett förhållande med. Kvinnan hade vid tillfället fast arbete som sekreterare. Efter en kortare tids bekantskap flyttade de ihop. Kvinnans lön räckte inte för att försörja dem båda. John övertalade henne att börja prostituera sig. Han ”körde på kärlekssträngar”. Han intalade henne att obehaget skulle bli kort, bara tills han fick arbete och kom på grön kvist. John introducerade henne för en annan kvinna, som var fästmö till en av hans landsmän, också desertör.

Denna kvinna var verksam som prostituerad och hade en lägenhet, där hon tog emot sina kunder. Kvinnan undervisade henne i hur hon skulle arbeta som prostituerad och berättade bl a hur lätt det var att tjäna pengar på prostitution. Under Johns och kvinnans ledning prostituerade hon sig under ett par månader på Kungsgatan i Malmö.

Därefter föreslog John att hon skulle åka till Västtyskland. Han ville att hon skulle åka till Nürnberg, där det fanns stora amerikanska militärförläggningar och gott om kärlekstörstande soldater. Efter en tid skulle hon återvända till Malmö med många sköna dollar på fickan. Och med dessa pengar skulle de få ett bra avstamp för en ny tillvaro. Under tiden kvinnan var borta inledde John ett nytt förhållande med en annan svensk kvinna. Mönstret återupprepades. Han övertalade kvinnan — som vid tidpunkten hade ett fast arbete som kontorist — att börja prostituera sig.

John misslyckades med att hålla igång båda relationerna samtidigt. Den första kvinnan gled ur hans kontroll. Hon hade träffat en annan man i Västtyskland. Denne övertalade henne att lämna John.

John, som förstod vartåt det lutade, lät hälsa henne brevlades att han skulle skära upp magen på henne om hon inte kom tillbaka till honom. Han lyckades emellertid inte återvinna henne. Han fick nöja sig med den andra kvinnan, som han så småningom gifte sig med. De fick barn tillsammans. Efter något år lämnade han henne och flyttade samman med en annan prostituerad kvinna, som skiljt sig från en annan nordamerikansk hallick. Efter en tid polisanmäldes han av

sin f d fru. Han dömdes för koppleri och förvisades ur landet på livstid.

Som täckmantel för sin verksamhet som kopplare drev John under några år officiellt en detektivbyrå. Han hade aldrig några egentliga uppdrag och kunde inte bevisa att han bedrivit någon verksamhet. I sin livsföring uppträdde John som en framgångsrik internationell affärsman. Han gav ett självsäkert och arrogant intryck. Han färdades ständigt i olika lyxbilar. Hela hans livsföring rimmade emellertid illa med hans verkliga situation. Utan sina kvinnor var han ingenting. Under de nära tio år som John vistades i Sverige upprätthöll han två kortare anställningar, den ena som biträde på en bensinstation och den andra som tidningsutbärare. Sammanlagd anställningstid: åtta månader. I realiteten var John en fattig och arbetslös nordamerikansk soldat i exil.

c (född 1947)

Han föddes i North Carolina. Han hade nio syskon i livet. Modern gifte om sig, sedan fadern dött. Detta skedde emellertid efter det att Rex lämnat hemmet, vilket var efter avslutad gymnasieutbildning. Han kallades att göra militärtjänstgöring, då han var nitton år. Han utbildades till telegrafist och placerades i Västtyskland. När han fullgjort sin tjänstgöring, beslutade han sig för att stanna i Västtyskland. Han tyckte inte att han hade någonting att komma tillbaka till i USA. Dessutom hade han sina vänner i Tyskland. De tyska myndigheterna vägrade honom emellertid uppehållstillstånd. Han utvisades från landet i slutet av sextiotalet. Han försökte på nytt, men de tyska myndigheterna vägrade ge honom tillstånd att stanna och han utvisades ännu en gång.

Efter återkomsten till USA flackade han runt och hade olika ströjobb under några år. Han sammanbodde en kortare tid med en kvinna och fick en dotter. Han rymde emellertid fältet, då försörjningsbördan växte. Samma år som dottern föddes begav han sig till Danmark. Där hade han varit en gång tidigare, och då blivit utvisad. När han återvände denna gång greps han nästan omedelbart av polisen och historien upprepades. Tillbaka till USA och därifrån till Västtyskland, där han greps av polisen. Han fängslades, men frigavs efter utredning och begav sig till Köpenhamn.

I Köpenhamn gömde han sig i den internationella miljön på vissa restauranger och hotell, som var tillhåll för nordamerikanska soldater och danska prostituerade. Han lät sig försörjas av en dansk prostituerad. På våren 1976 träffade Rex en svensk kvinna på Casanova Bar i Köpenhamn. Kvinnan hade åkt dit i sällskap med några väninnor. Rex och kvinnan bestämde att de skulle träffas veckan därpå på ett diskotek i Malmö, känt som tillhåll för hallickar och prostituerade.

Kvinnan blev förälskad i Rex, och ville inleda en fast förbindelse. Rex ställde ganska omgående kravet att hon skulle prostituera sig om hon ville vara tillsammans med honom. Han hade inget arbete och ville inte riskera att bli utan försörjning, i det fall han tvingades lämna den danska kvinnan för hennes skull.

Den svenska kvinnan var negativ till förslaget och Rex återvände omedelbart till Köpenhamn. Så småningom kom det till hans kännedom att hon börjat prostituera sig på Kungsgatan i Malmö. Han lämnade Köpenhamn och flyttade över sundet.

Den svenska kvinnan var emellertid ett alldeles för osäkert kort att helt lita till för försörjningen. Han inledde därför en förbindelse med en annan prostituerad kvinna, som han gifte sig med. Inför den första kvinnan motiverade han detta med att han måste skaffa sig anknytning till landet för att få stanna. Äktenskapet med den andra skulle bli kortvarigt. Det var henne han ville ha. Så snart hon var beredd.

Under sin tid på drift hade Rex börjat missbruka heorin. Hans fru var också heroinmissbrukare. Den andra kvinnan upptäckte så småningom att de pengar hon tjänade på sin prostitution gick till Rex' missbruk i stället för till deras gemensamma framtid. Trots att hon ville bryta förhållandet, lyckades Rex hålla henne kvar med löfte om bot och bättring. De gjorde ett par resor till Amsterdam tillsammans och han förmådde henne att smuggla in heroin till Sverige för hans räkning.

Polisen grep så småningom Rex för narkotikabrott. Både hustrun och den andra kvinnan greps samtidigt, också de misstänkta för narkotikabrott. Av förhören med den andra kvinnan framkom att Rex varit hennes hallick.

Efter avtjänat fängelsestraff förvisades Rex från landet på

livstid. Han försökte upprepade gånger inne ifrån fängelset — genom brev och telefonsamtal — att återknyta kontakten med den andra kvinnan. Han förklarade att han var desperat och hjälplös och att han behövde hennes hjälp för att få stanna kvar i landet. Hon svarade honom inte.

5.4.1 Kriget och rotlösheten

På ett par viktiga punkter finns det stora likheter i männens bakgrund. Det gäller inte endast de två män, vars liv jag här mycket summariskt har återgivit. För de andra nordamerikanerna, vars historia jag har kunnat rekonstruera, var två beståndsdelar desamma: kriget och rotlösheten.

Långt ifrån alla hade varit krigsplacerade i Vietnam innan de kom till Europa. Av dem som inte hade varit det, väntade några på att bli det. De andra hade helt enkelt stora svårigheter att anpassa sig till militärlivet, oavsett var de var placerade. Det ligger självfallet utanför mina möjligheter att i det enskilda fallet bedöma hur avgörande erfarenheterna av kriget eller tillvaron i krigets skugga var för den riktning och det innehåll som dessa mäns liv fick. Men man kan utgå från att de som hade direkt erfarenhet av kriget inte var opåverkade av dessa upplevelser. Några hänvisade till detta i polisförhören som en förklaring till — och en ursäkt för — sitt beteende som hallickar. Vad detta faktiskt innebar för deras relationer till kvinnorna går inte att fastställa med säkerhet. Men även för dem som inte hade sådana direkta upplevelser, är det inte osannolikt att en längre tids erfarenhet av armélivet med dess hierarkiskt uppbyggda struktur bäddade för en viss härskarmentalitet. Man hade lärt sig förtryckets mekanismer och en därmed förknippad känslomässig avtrubbnig.

Utan att gå närmare in på orsakerna till varför dessa personer deserterade eller helt enkelt valde att stanna kvar i Europa, kan man konstatera att valet för många resulterade i svåra anpassningsproblem. Männen levde ett kringflackande liv efter militärtjänstgöringens slut. De hade svårt att få arbets- och uppehållstillstånd i de länder som de sökte sig till. En del accepterades som politiska flyktingar, dock långt ifrån alla. De blev således i stor utsträckning hänvisade till ett liv i samhällets marginal, där överlevnadsmöjligheterna i hög grad stod att finna i olika slags brottslig verksamhet. En del hade dessutom problem med narkotikamissbruk, som de hade grundlagt i armén eller tidigare.

Vietnamkriget och de amerikanska truppernas förläggning i Västtyskland kom således att utgöra en länk i kedjan av orsaker bakom de nordamerikanska hallickarnas inträde i den svenska könshandeln. En annan länk utgjordes av Danmark och särskilt Köpenhamn, som är en stad med traditioner i det här sammanhanget.

5.4.2 Köpenhamn – en stad med traditioner

Köpenhamn har en speciell roll i könshandelsvärlden. En roll som är historiskt betingad.⁷ Efter första världskriget började utländska militärer besöka Köpenhamn i syfte att vila och koppla av. De flesta kom med militärfartyg eller var helt enkelt sjömän i utländska handelsflottor. Deras närvaro i huvudstaden drog till sig danska kvinnor, både från stad och landsbygd. Dessa kom i folkmun att kallas "Langelinjepiger". De fick denna benämning eftersom de umgicks med sjömän som kom långväga ifrån med fartyg, som lade till vid den s k Langelinjekajen. Langelinjepigerna fungerade som sjömannens guider och älskarinnor. Den danska polisen brukade ofta företa razzior på fartygen och på vissa hotell för att få tag på dessa kvinnor, eftersom de misstänktes för att sprida könssjukdomar. De misstänktes också för att vara prostituerade, vilket inte var tillåtet i Danmark, åtminstone inte så länge det saknades annan påvisbar försörjningskälla. Dessa kvinnor misstänktes för att uteslutande leva av de besökande sjömannens "generositet".

Fenomenet Langelinjepigerna avtog alltmer under mellankrigsåren och höll på att fullständigt försvinna, bara för att på nytt uppstå i stor omfattning, när de tyska trupperna ockuperade Danmark på fyrtioalet. Den nya generationen kallades i folkmun "tyskepiger". Dessa kvinnor levde, precis som sina historiska föregångare, på de tyska soldaternas generositet. Men i motsats till Langelinjepigerna var tyskepigerna ofta ideologiskt knutna till nazismen. De var därför allmänt hatade av danskarna. I vissa fall rakade man av dem håret eftersom de betraktades som förrädare. I samband med att tyskarnas styrkor besegrades av de allierade och tvingades lämna Danmark, sattes en del tyskepiger i fängelse för landsförräderi.

När tyskarna hade lämnat landet började både brittiska och nordamerikanska enheter att komma på besök. Merparten av besökarna var nordamerikaner, eftersom den amerikanska armén hade ockuperat stora delar av Västtyskland och stationerat trupper där. Inom

kort blev Köpenhamn ett av favoritmålen för de nordamerikanska soldaternas permissionsresor. I egenskap av befriare fick de ett varmt mottagande i hela Danmark, och speciellt i Köpenhamn. På så sätt fogades ännu en länk till det som har kallats "halvprostitutionens historiska kedja". Tyskepigerne efterträddes nu av "amerikanerpigerne".

Man kunde grovt sett tala om två typer av amerikanerpiger: dels de som i huvudsak kom att umgås med vita amerikaner på ett ställe som hette Dixie Bar, dels de som i huvudsak kom att umgås med svarta amerikaner på ett annat ställe som kallades Casanova Bar. Det var bl a på Casanova Bar som fröet till den svarta hallickverksamheten i Skandinavien fann en bördig jordmån:

Vilken typ av flickor var det då som besökte Casanova? 'Amerikanerpigen' var 'enligt välunderrättade källor' en välklädd, intelligent dansk flicka med fördelaktigt utseende. Hon upprätthöll vanligtvis ett dåligt betalt arbete – om hon överhuvudtaget hade något arbete. Hon hade ett begränsat antal vänner, antingen prostituerade eller helt enkelt norska, danska eller svenska flickor på jakt efter nöjen. 'Amerikanerpigen' levde under fattiga omständigheter i en sparsamt möblerad lägenhet ... då och då kunde hon ägna sig åt någon form av prostitution för att få ekonomin att gå ihop. Men för det mesta brukade hon leva på sin nyfunne väns, den svarte amerikanske soldatens, generositet.

Under det att den amerikanske soldaten var på permission i Köpenhamn, träffade han henne förmodligen på Casanova, lämnade sitt hotellrum på hennes uppmaning och flyttade hem till henne, där han bodde tills permissionen tog slut. Under tiden han bodde hos henne, stod han för hyran, maträkningarna och andra utgifter som de två hade tillsammans.⁸

Så framträdde alltså ett mönster på fyrtio- och femtiotalen. På sextioalet förändrades situationen.

5.4.3 Soldaten blir hallick

Allt fler svarta soldater, som var stationerade i Västtyskland, började besöka Köpenhamn och baren Casanova samt andra liknande ställen. En del av dem stannade helt enkelt kvar i Danmark. Några gifte sig

med "Casanovapiger". Ur vissa aspekter blev sextiotalet någonting av den svarte mannens tidevarv i hela västvärlden. Den amerikanska medborgarrättsrörelsen, de stora rasupploppen i de amerikanska ghettona, black power, de svarta pantrarna . . . den svarte mannens namn var på mångas läppar, inklusive Casanovapigens.

För dem som valde att stanna i Köpenhamn — antingen de hade fullgjort sin militärtjänstgöring eller de hade deserterat — blev situationen annorlunda på åtminstone en viktig punkt. De var inte längre soldater på permission med fickorna fulla av pengar. I stället var de immigranter eller soldater i exil, ofta utan kunskaper i värdlandets språk och utan inkomster. Möjligheterna att få arbete var små. I de fall som kvinnan hade något förvärvsarbete inbringade detta sällan tillräckligt för att försörja båda. Eftersom hon redan hade vissa erfarenheter av prostitution, låg det nära till hands att lita till de inkomstmöjligheter, som denna kunde ge. Så kom alltså ett nytt mönster att uppstå, där den svarte soldaten på permission under vissa givna omständigheter förvandlades till den svarte hallicken i exil.

5.4.4 Malmö nästa!

På hösten år 1968 trädde en f d nordamerikansk soldat fram i en Köpenhamnstidning. Han deklarerade öppet att

flickorna är stolta över att vara horor åt oss. Det är helt enkelt en prestigesak att ha en svart man till hallick . . . Det som händer nu i Köpenhamn skulle inte kunna hända någon annanstans. Man kan tjäna pengar på varenda flicka och det är en stor fördel att vara svart. Man kan få femtio flickor att arbeta för sig om man så vill.

Men samma tid blev också början till slutet på de gyllene åren för svarta nordamerikanska hallickar i Köpenhamn:

Köpenhamnspolisens gjorde anti-'*Monkey Man*' razzior (så kallades den intervjuade hallicken i den tidigare citerade artikeln) på Casanova. De som inte hade tillstånd att vistas i landet sattes antingen på något av SAS' jetplan med destination USA eller eskorterades till tyska gränsen. Några hamnade i fängelse. Året var 1970 och Köpenhamnspolisens hade bestämt sig för att krossa prostitutionshanteringen i staden,

åtminstone på sexklubbarna. Således betraktades alla svarta amerikaner i Köpenhamn som 'Monkey-Men'.⁹

För en del av dem som kände sin existens hotad blev Malmö en tillflyktsort. I Malmö och Sverige kunde de smälta in i gruppen av anländande nordamerikanska krigsvägrare och desertörer. De f d Köpenhamnshallickarnas livsstil kom därefter på olika sätt att påverka de desertörer som fick svårt att anpassa sig till de svenska förhållandena.

5.4.5 Desertörernas situation i Sverige

I slutet av år 1971 fanns i Sverige c:a 465 nordamerikanska desertörer och Vietnamkrigsvägrare. För dessa drev KFUM/KFUK:s riksförbund ett socialt och kurativt projekt som kallades American Exile Project. Projektets två kontaktmän var själva desertörer. I sina rapporter till förbundet slog kontaktmännen gång på gång fast att det i gruppen av desertörer fanns omfattande sociala problem som bottnade i männens kulturella och utbildningsmässiga bakgrund. Problemen gjorde det svårt för dem att erhålla arbete eller utnyttja utbildningsmöjligheter. Man uttryckte stor oro för den omfattande kriminaliteten i gruppen. Flera personer avtjänade fängelsestraff för narkotikabrott. Kontaktmännen konstaterade att motiven till brotten var "desperation och nöd". Man noterade också att problemen var särskilt stora i Malmö-området, "beroende på närheten till Köpenhamn".

American Exile Project försökte med varierande framgång få statliga och kommunala myndigheter att ta mer aktiv del i försöken att lösa desertörernas anpassningsproblem. I Malmö skedde ingenting förrän KFUM med anslag från invandrarverket kunde tillsätta två halvtidsanställda konsulenter under år 1972. Konsulenterna sökte stöd för sin verksamhet från bl a Malmö socialförvaltning. Efter det att två narkotikapåverkade desertörer hade slagit ihjäl en hotellanställd på Frälsningsarméns hospits i staden, påtalade socialdirektören i en skrivelse att utredningen om händelsen gav "en skrämmande bild av invandrarnas situation och att det i förebyggande men också rehabiliterande syfte borde etableras ett hårdare, smidigare och fastare samarbete mellan i första hand vederbörande konsulenter, vår handläggande personal och polisen". Samarbetet inleddes med en inventering av problemets omfattning. Av denna framkom att det i början av våren 1973 fanns 48 nordamerikanska desertörer som bodde i Mal-

mö kommun. Man konstaterade att sammansättningen av gruppen i Malmö kraftigt avvek från den totala gruppen av desertörer i Sverige i övrigt. Desertörerna i Malmö var i större utsträckning personer med svart hudfärg. De flesta hade kommit från nordamerikanska militärbaser i Västtyskland där de haft betydande anpassningssvårigheter. Svårigheterna hade fortsatt i Sverige. Vid tidpunkten för inventeringen var ett tjugotal aktuella som klienter på olika socialbyråer i Malmö. De flesta av de 48 saknade tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna få arbete.

Samarbetsgruppen beslutade om olika åtgärder för att förändra situationen till det bättre. Bland åtgärdsförslagen märktes ökade socialvårdande insatser, satsning på fritidsaktiviteter för gruppen, specialinsatser avseende språkundervisning och samtalsterapi.

Året därpå utvärderades resultaten av de gemensamma ansträngningarna. Tongången i utvärderingsrapporten var optimistisk. Man ansåg sig ha funnit att "läget bland pojkarna hade stabiliserat sig".

I ett efterhandsperspektiv är det tveksamt om man hade fog för denna optimism. I vår undersökning om hallickar som var verksamma i Malmö åren 1973 – 1978 återfann vi elva av de 48 männen från inventeringen år 1973. Sju av dem hade avtjänat fängelsestraff för olika brott, däribland koppleri, som de hade begått under sin tid i Sverige. Varför misslyckades dessa män att anpassa sig till förhållandena i det svenska värdlandet?

5.4.6 Försvårande omständigheter

Ansträngningarna att hjälpa desertörsguppen motverkades av bl a två omständigheter. Den ena gällde vad som kan kallas "problem med den svenska byråkratin". Desertörerna fick under en tid endast två måltidskuponger per dag att användas under speciella tider på två särskilda restauranger i Malmö. Vidare fick de endast mellan 75-100 kronor i kontantunderstöd per vecka. De förvägrades också arbetstillstånd. Den andra försvårande omständigheten var fenomenet "Monkey-Man":

'Monkey-Man' drev in en sprängkil bland desertörerna, som delade dem i två läger: *å ena sidan* de som var villiga att acceptera hans överlevnadsprogram, d v s att jaga lycka och framgång genom hallickverksamhet och genom att etablera en svart 'maffia' i Skandinavien, *å andra sidan* de som var villiga att

acceptera konsulenternas program. Som en konsekvens av den svenska byråkratin och fenomenet 'Monkey-Man' ... blev desertörerna allt mer marginella i samhället och fick det allt svårare att anpassa sig till värdlandet. Flickorna som de träffade, av vilka några hade varit Casanova-flickor, kände sympati för deras tillstånd ... desertörerna var helt enkelt desorganiserade, besvikna, utan ledare, ekonomiskt beroende och oförmögna att handskas med värdlandets tungomål. Läger man då till själva rasaspekten (artikel författaren hävdar att Casanova-flickorna var speciellt attraherade av personer med svart hudfärg) och den snabba ökningen av prostitutionen i Sverige, får man fröet till det som skulle komma, nämligen horor och hallickar, en svensk version av 'Monkey-Man'.¹⁰

Splittringen i desertörsgruppen ledde så småningom till att ett nytt subkulturellt¹¹ beteendemönster växte fram bland de svarta nordamerikanerna. En avgörande förutsättning för att ett sådant nytt mönster skulle växa fram var att det rörde sig om ett antal personer med likartade anpassningsproblem som intensivt umgicks med och kraftigt påverkade varandra. Mot bakgrund av männens delade erfarenheter kunde en ny grupp moral gradvis växa fram. Den underlättades av att männen hade en kulturellt betingad bakgrundsmodell att falla tillbaka på. Det gällde den särskilda hallickkulturen i det svarta storstadsghettot i USA.

På denna punkt skilde sig förmodligen nordamerikanerna från många av de andra flyktinggrupper som Sverige mottog under 1970-talet: latinamerikaner, asiater och östeuropéer. Av de nämnda hade många ofta svåra upplevelser av politiskt eller militärt förtryck bakom sig, liksom att deras kulturella mönster skilde sig avsevärt mycket mer från det svenska än vad det nordamerikanska i allmänhet gör. Men det var en försvinnande liten del av alla dessa flyktingar som återfanns som kopplare i den svenska könshandeln under 70-talet.

5.4.7 *Det kulturella arvet*

Man kan se den svarte hallickens tillvaro i USA:s storstäder som uttryck för ett speciellt subkulturellt anpassnings- och överlevnads-mönster i ghettot.¹² Hallickens är t o m aristokraten bland de hel- och halvkriminella lycksökare ("hustlers") som finns i ghettot. Han beundras och uppskattas av de fattiga. Han betraktas nästan som en

hjalte, därför att hans verksamhet inbegriper alla de attribut som är karaktäristiska för *manlighetsidealet* i det svarta ghettot.

Manlighetsidealet i en diskriminerad minoritetsgrupp bestäms till sitt innehåll i stor utsträckning av gruppens förhållande till storsamhället. För den svarte mannen i USA, som nekas tillträde till makt och prestige i det vita storsamhället, är t ex inte ställningen i arbetslivet avgörande för hans manliga identitet. Det är i stället andra saker som räknas. "Bland svarta män (i ghettot) är det av tradition så, att det man gör för att tjäna sitt uppehälle i stort sett saknar betydelse för ens manlighet; det är i stället vad man *är* som räknas. Och om man t ex är i den ställningen att man utövar makt och kontroll över kvinnor, kan man påräkna, ja rent utav kräva respekt av andra." ¹³

Karaktäristiskt för livsmönstret, särskilt bland män, i det svarta ghettot är vad som kan kallas "den expressiva livsstilen". ¹⁴ Denna livsstil kan bäst beskrivas i termer av en slags överlevnadsteknik för den fattige och arbetslöse mannen. Den går bl a ut på att göra sig själv intressant och attraktiv för kvinnor i syfte att manipulera dem på ett sådant sätt att det ger omedelbar utdelning och tillfredsställelse i form av t ex materiell avkastning. Ett inslag i denna strategi är att spela "cool", vilket ungefär betyder att visa utåt att man har läget under kontroll, samtidigt med att man ger sken av att verka kall och oberörd. ¹⁵ I en cool manlig värld har det ideala förhållandet till kvinnan uppnåtts av mannen som utnyttjar hennes prostitution ("by the man who 'pimps' a woman"). ¹⁶

Hallickens dominans över kvinnan och hans (mytologiska) ryktbarhet som älskare är viktiga tecken på manlighet i det svarta ghettot. De är dessutom intimt förbundna med de historiska rötterna i slavsamhället.

Det är fel att tro att historien är död för svarta amerikaner. Tvärtom, de vita slavägarnas våldtäkt på svarta kvinnor; en del svarta kvinnors svekfulla och undergivna allianser med vita män i syfte att uppnå relativt favoriserade positioner; de svarta kvinnornas relativt sett säkra ställning under slavtiden och efteråt, då det var avsevärt lättare för dem än för deras män att skaffa arbete; de vita slavägarnas sociala kastration av svarta män genom att förneka dem deras ställning som ledare och överhuvud för sina egna familjer och genom att uppmuntra de svarta kvinnorna att ringakta sina män och genom att avskärma den svarte mannen från en naturlig kontakt med vita kvinnor ... Allt detta lever fortfarande kvar i den svarte

mannens minne. Traditionsenligt, har sexuallivet varit ett av de få områden, där den svarte mannen har kunnat hävda sin manlighet. Det svarta folkets mytologi är full av berättelser om den svarte mannens häpnadsväckande sexuella förmåga. Hallicken är en modern hjälte i denna tradition.¹⁷

Den svarte hallickens berömmelse och höga status i ghyttot beror också till stor del på att han utåt sett har lämnat fattigdomen bakom sig. Ryktbarheten understryks och får en närmast heroisk innebörd av det faktum, att hans inkomster kommer från "Whitey" (den vite mannen). Och detta i dubbel bemärkelse, dels därför att köparna i de flesta fall är vita, dels därför att hans kvinnor i många fall också är vita.

Det svarta hallickfenomenet i ghyttot kan emellertid också ses som ett uttryck för en revolt mot *den svarta modern*, som å ena sidan är älskad i egenskap av kärleksfull beskyddare, men som å andra sidan är hatad för sin roll som medlare och förmedlare av det vita förtryckarsamhällets normer och värderingar genom att hon förbereder den svarte pojken för hans underordnade plats i det vita samhället.¹⁸ Mot denna bakgrund kan den svarta hallickkulturen betraktas som en revolt mot moderns undertryckande av hans självständiga, maskulina aggressivitet och strävan till manlig identitet och självbekräftelse.¹⁹

Denna specifika nordamerikanska ghyttokulturs existens fick troligen betydelse för det sätt på vilket en del av de svarta exil-amerikanerna kom att anpassa sig till vad de uppfattade vara rådande omständigheter i det nya landet Sverige. I en given situation — under pressande omständigheter, med svårigheter att finna sig tillrätta efter militärtjänstgöringen, fattigdom, arbetslöshet, brist på kunskaper i värdlandets språk etc och under omgivningens och miljöns inflytande, med Casanovaflickor och könshandels traditioner i Köpenhamn — utvecklade vissa av desertörerna och krigsvägrarna en hallickverksamhet närmast som en *överlevnadsstrategi*.²⁰ Denna fick också drag som påminde om den stil och de metoder som ofta finns fullt utvecklade i hallickkulturen i det svarta ghyttot i USA.

I deras (hallickarnas) unika upp- och ner-värld är polygami regeln (en man har flera kvinnor). Männen är extremt dominanta, medan kvinnorna är de ekonomiska försörjarna. Det ideala förhållandet består av en svart man och flera vita kvinnor. Mannen kan ägna åtskilliga timmar per dag åt

sitt utseende, sina kläder och sin toalett, medan kvinnorna är ute och arbetar för att förtjäna hushållets uppehälle ... en hallick kan ha allt ifrån en till tjugo 'ladies'; två till tre är emellertid det mest vanliga. Medan kvinnorna gnor på gatan, hänger i barer eller i hotellfoajéer på jakt efter 'torskar', är mannen ute på stan och lever nattliv på olika inneställen ... De svarta hallickarnas stil, deras traditioner och deras subkulturs förhållande till den svarta ghettokulturen, ger deras värld en speciell färgning. Under den tid vi utförde vår undersökning stötte vi endast på tre vita hallickar, och samtliga dessa imiterade den svarta stilen med avseende på tal, kläder och i deras trogna uppslutning kring 'The Book', *hallickarnas oskrivna regelsystem*.²¹

(Min kursivering)

5.4.8 *Det första budet: Mannen är Gud*

"Boken" (the Book) är de svarta hallickarnas muntliga katekes, som har gått i arv från generation till generation. Den innehåller i allt väsentligt grundläggande regler för hur mannen skall kunna utöva makt och kontroll över kvinnan. Om den existerade i skrift skulle dess tre första budord låta ungefär på följande sätt:

Mannen är gud (Man is Lord God). Han skall vara kvinnans herre och kontrollera henne i alla hennes gärningar: han skall också förena sig med sin nästa (det vill säga varje annan man) *mot* den hora som försöker sätta sig över honom.

Mannen skall inga andra gudar hava än pengar, ty pengar köper kärlek, tillgivenhet, respekt och erkännande.

Mannen skall aldrig idka könsumgänge förgäves, det vill säga utan att få betalt för det.²²

(Min kursivering)

Den starka betoningen av manlighetsidealet (det första budet)²³ och fixeringen vid symbolerna för den uppåtsträvande sociala rörligheten är karaktäristiska drag för ghettosamhället, medan jakten på pengar och makt (det andra budet) synes vara ett mera allmänt karaktäristiskt inslag i det nordamerikanska samhället.

En bidragande förklaring är också, att slaveriet och därefter de vitas diskriminering av den svarta befolkningen hos den senare skapat

både ett hämndbehov och en kunskap om förtryckets metoder. Upplevelse av förtryck kan många gånger ge en insikt i förtryckets mekanismer. Under vissa omständigheter är detta en kunskap som man i sin tur kan använda för att öva makt över eller vinna fördelar av dem som är svagare. Som män mot kvinnor.

5.4.9 *Regler för mannens maktutövande*

I sin helhet innehåller den muntliga traditionen — Boken — regler för alla tänkbara aspekter av det manliga maktutövandet. Detaljerade regler, som gäller hur mannen skall kunna behålla kontrollen över sina kvinnor, regler för hur han skall bygga upp sitt "stall" eller sin "familj", regler för hur han skall välja sina kvinnor, hur han skall förbereda, träna, introducera och "sätta ut" nya adepter i könshandeln.

Av samtliga dessa regler och imperativ är två viktigare än alla andra. Den första lyder: "Pimping is a skull game", vilket ungefär betyder att om hallicken vill bli framgångsrik måste han använda huvudet (sin intelligens) som främsta arbetsinstrument och inte sina händer (det fysiska våldet) eller sitt kön ("pimping isn't a sex game"). En framgångsrik hallick är en mästare i konversation och psykologi. Han har lärt sig förstå kvinnors inre, deras drömmar och fantasier och deras svagheter för att därefter kallt kunna spela med den kunskapen i utnyttjandet av henne.²⁴ Vidare säger regeln att det inte är kvinnorna som väljer hallick utan tvärtom. Hallicken "vet" att kvinnan behöver en man som hon kan känna trygghet hos, som hon kan älska. Den skicklige hallicken utnyttjar kvinnan så att hon känner det som en ära att få lämna sina pengar just till honom. Hallicken kräver emellertid inte pengar i första hand. Han kräver kärlek, lojalitet och lydnad, liksom förmåga till självdisciplin. När han har fått detta kommer pengarna automatiskt. Det är viktigare för hallicken att dominera kvinnans psyke än hennes kropp.

På det sexuella området är det av största vikt att hallicken själv har tillägnat sig en förmåga till självdisciplin. Framför allt i början av relationen måste han undvika att plumpt tillfredsställa sin egen sexuella drift. Han måste i stället låta henne tro att hon har funnit en beskyddare, dvs att han inte är som andra män, "som bara vill en sak". Han är annorlunda, han bryr sig om henne. Detta är den andra huvudregeln (som baserar sig på det tredje budet i Boken).

En riktig man är således den man som kan kontrollera en kvinna

på det mentala planet och om nödvändigt med hjälp av sin fysiska styrka. Ett sätt att skaffa sig denna kontroll är att kunna kontrollera sina egna sexuella begär. Med andra ord, "en hallick behåller kuken i fickan", vilket har en dubbel innebörd: (1) han har kontroll över sina sexuella begär, och (2) hans kön är där pengarna är. I hallickrelationen har den vanliga man/kvinna-leken vänts upp-och-ned, det är hon som får betala för att få honom.

I Robert Becks självbiografiska roman *Mitt liv som hallick i Chicago* får huvudpersonen följande lektion i "pimpandets" (hallickverksamhetens) härskartekniker av en framgångsrik kollega:

Pimpandet är ingen kärleksaffär, Slim. Sätt dom på plats och håll staken utanför. Den idiot som tror att en hora älskar honom borde inte ha trillat ur sin morsas arsle.

Jag hoppas du inte dragit över den där snygga bruden än, Slim. Tro mig, en pimp är egentligen en hora som har vänt på reglerna i horsvängen. Håll ömheten i höjd med stålarna. Inte högre. Klipp alltid pengarna från horan innan du drar över henne. Horan är inget annat än en torsk för pimpen. Inga gratisknull. Du ska ha pengarna på bordet först, precis som en hora.

Hororna i ett stall är precis som knegarna i den vite mannens fabrik. Djupt i sitt torsk hjärta inser dom att dom sliter för ingenting. Båda sorterna behöver trattar dom kan ösa ur sig i. Dom måste ha nån som lyssnar när dom snackar skit om den förbannade chefen.

En bra pimp är som en smart vit chef. Han parar aldrig ihop två nya brudar. Han har inte klippt dom på några stora stålar. Ett par nya brudar har för mycket gemensamt. Dom beklagar sig för varandra, slår ihop sina huvuden, konspirerar, och försvinner tillsammans.

Det verkliga klistret som binder en gnoa till pimpen är dom stora stålar hon vet hon blivit klippt på. En bra pimp skulle kunna skära av staken och ändå pimpa häcken av sig. Det är inte knullen man vinner på i den här svängen, det är skallen.²⁵

Om kvinnan alltför mycket skulle avvika från de regler som hallicken sätter upp för hennes tillvaro, är han enligt de oskrivna reglerna tvungen att demonstrera sin fysiska överlägsenhet gentemot henne. Här finns enligt den muntliga traditionen två olika tänkbara förhållnings-

sätt från mannens sida, representerade av å ena sidan "the sugar pimp" eller "the sweet pimp" och å andra sidan "the gorilla pimp" eller "the hard pimp". Den förstnämnde lägger tonvikten vid att så länge som möjligt hålla kvinnan under kontroll med hjälp av kärleksspel och verbal manipulation. Den sistnämnde misshandlar med stor brutalitet kvinnan tillbaka till ordningen.

5.4.10 Spela spelet efter Boken

Det bör understrykas att det som jag tidigare har beskrivit är en renodlad bild av hur det borde se ut i relationen mellan hallicken och den prostituerade i USA, om reglerna tas på allvar och följs helt och hållet. I praktiken avviker självfallet varje enskild relation på någon punkt mer eller mindre markant från detta mönster. Vissa hallickar är t ex mer eller mindre strikt kalkylerande än andra i sin strävan att kontrollera och behärska kvinnan. Dessutom förändras reglerna i takt med de förändringar som inträffar i samhället och i könshandelsvärlden.

När det gäller de nordamerikanska hallickarna i Sverige kompliceras bilden med nödvändighet ytterligare. Reglerna är inte direkt överförbara. Förhållandena i Sverige är ju vitt skilda från dem som råder i det amerikanska storstadsghettet.

Speciellt betydelsefullt är det faktum att det råder en mindre grad av ojämlikhet mellan könen i det svenska samhället jämfört med det amerikanska ghettet. En annan viktig skillnad är att prostitutionen i sig inte är straffbelagd i Sverige, vilket är fallet i de flesta nordamerikanska delstater. Sett strikt ur en beskyddarsynvinkel borde detta innebära att hallicken inte behövs i lika hög grad i Sverige som i USA där han exempelvis bevakar kvinnans intressen gentemot myndigheterna, löser ut henne mot borgen, betalar böter etc. Vidare kan den prostituerade i Sverige anmäla hallicken utan att själv riskera motsvarande kontrollåtgärder från myndigheternas sida. Allt detta borde försvaga hallickens ställning och möjligheter att kontrollera spelet fullt ut.

De nordamerikanska hallickarna har emellertid kunnat spela spelet nära nog fullt ut, varför skillanderna tydligen inte är tillräckliga för att ha någon avgörande betydelse. Det grundläggande mönstret när det gäller förhållandet mellan könen är likartat. Vi vet också från de tidigare avsnitten att uppfattningen om hallicken som en

beskyddare inte har någon reell grund utan tillhör mytbildningen i könshandelsvärlden. Det avgörande är inte heller om hallicken faktiskt är kvinnans beskyddare eller inte. Det väsentliga är att han får henne att tro att hon har funnit en beskyddare, som bryr sig om henne. Detta anknyter till det grundläggande monumentet i hennes underkastelse. Det är kvinnans starka kärlekslängtan som gör anpassningen och utnyttjandet möjligt. Hennes tänkande och handlande utgår från vad han vill att hon skall göra och tro. ”Hans vilja är hennes lag”.

5.4.11 Boken i Sverige

Det är svårt att bedöma i hur hög grad som de svarta nordamerikana i Sverige kom att följa den tradition från hemlandet som jag har återgett. De svarta nordamerikaner som dömdes för koppleri i Mamö under åren 1973-78 uppvisade emellertid metoder och en stil som bar stora likheter med den modell som jag har beskrivit. Det är troligt att påverkan inom exilgruppen i flera fall kom att ersätta direktkunskap om Boken. I något fall i Malmö kunde man se en hallickstil som i vissa avseenden tycktes än mer utstuderad än Bokens. Följande intervju speglar detta förhållande.

Jag kom hit hösten 1972. En kamrat som bodde här hade berättat en hel del om Sverige. Jag tror han ville få iväg mig från det helvete som jag levde i.

Jag föddes och växte upp i ghettot, och om du vet någonting om hur det är i USA:ghetton så förstår du vad jag menar med helvete: En plats där man måste slåss fysiskt och psykiskt för att kunna överleva.

En gång tidigare hade jag varit utanför USA, i Vietnam 1968-69. Min kamrat visste vad jag sysslade med, att det handlade om kvinnor mer än något annat. Han beskrev den fria synen på sex här i Sverige och att människorna var mycket öppnare än i Staterna.

Jag har haft ett flertal yrken:scenarbetare, svetsare och är utbildad kock. Men när jag kom till Sverige visste jag vad jag ville göra.

— — —
När jag kom hit visste jag att snart skulle jag ha etablerat en familj. Vet du vad jag menar med familj? Jag kanske ska säga stall.

Det tog ungefär tre veckor att få ihop ett stall från den dag då

jag träffade min första kvinna. Om du har lärt känna prostituerade och hallickar så går dom till samma ställen. Du behöver inte springa omkring och leta efter dom.

Prostitutionen var inne i en förändring när jag kom hit. De som varit här länge var inte medvetna om denna förändring. Den innebar en mer 'flashy' (prålig) stil. Alltid snyggt klädd, alltid flott — nej, jag kan inte säga flott ...

Det var klassiskt eleganta kläder. Det var stil. I staterna gällde verkligen de greppen. Det attraherade kvinnorna. Nu är det till exempel modernt att ha kostymer med väst, men i nya färger. Jag uppträdde på det sättet. Jag hade en utstyrsel helt i grönt, klargrönt, till det en gangsterhatt och ett par skor i exakt samma färg. Folk smällde av när dom såg mig. Jag hade ett par röda skor med silverränder som väckte så stor uppmärksamhet att jag blev förföljd på gatorna.

I staterna skulle det vara omöjligt att jobba i blåjeans. Det gick ut på att visa upp sig själv. När jag stod på toppen av min karriär hade jag en kvinnlig privatchaufför anställd. Hon var inte prostituerad. Hon körde mig till ställen jag ville gå på eller till folk jag ville träffa. Dessa metoder hjälpte mig en hel del.

En regel höll jag på, att aldrig säga till min fru eller någon annan kvinna att jag älskade henne. Kärlek är något att värna om. Det är ingenting som man leker med. Man ska inte låtsas att man älskar någon man inte är kär i. Det finns dom som är kära i sin kvinna som är prostituerad. Jag vet många som är det.

Blir jag förälskad i någon av mina kvinnor kommer jag förr eller senare att vilja att hon slutar. Det går inte att komma henne nära när hon är ute varje kväll och har åtta till tio andra. Men för en person som jag — som har detta som mitt sanna yrke — gäller det att inte bli känslomässigt engagerad i mitt arbete.

En prostituerad kvinna behöver en hallick. Jag ser det som en organisation. Alla organisationer behöver en bra ledning för att kunna fungera. Det är här jag kommer in i bilden. Det är jag som leder företaget.

En hallick får inte vara trångsynt. Han måste kunna mycket. Hela tiden strömmar det in pengar. Han kan köpa en bil, ett hus men det finns fortfarande pengar kvar. Dessa måste han investera,

kanske i en boutique eller i antikviteter eller sätta in pengarna på ett schweiziskt bankkonto och låta dom växa till den dag då kvinnan inte längre kan arbeta. Det här gäller för alla mina kvinnor, jag särbehandlar ingen. Det är definitivt det amerikanska sättet att arbeta på.

Under färden till Göteborg tog jag reda på vad hon ville,²⁶ hennes drömmar. Hon ville naturligtvis ha fina saker. Det var därför jag beslutade ta henne med till Göteborg och infria hennes önskningar, göra hennes drömmar till verklighet. Vi drack champagne. Jag gav henne två dussin röda rosor och köpte henne en lång vacker klänning.

Vi stannade i Göteborg i två dagar. På vägen tillbaka stannade vi på ett ställe där vi satte oss i gräset. Jag talade om att jag var hallick men frågade henne inte direkt om hon ville gå på gatan åt mig.

Jag började ändå tala om det för att ta reda på vad hon kände för det. Hon sa att hon aldrig skulle kunna göra något sådant. Men jag visste bättre. En yrkesman kan se eller känna igen en flicka som han eller någon annan hallick kommer att få ut på gatan, förr eller senare.

I USA slår vissa hallickar sina kvinnor rätt brutalt. Vi kallar sådana hallickar för gorilla-hallickar. Dom använder inte sin hjärna, dom använder bara sina muskler. Du förstår, en hallick måste kunna bruka sitt intellekt, det handlar om psykologi. Jag studerar böcker om psykologi och människans utveckling för att hålla mig i trim. För att bli mer medveten om vad som händer omkring mig och förstå mig själv bättre.

Om en kvinna börjar tvivla på mannen så beror det på att han gett sig in på något han inte klarar. Kvinnan väntar sig att han ska spela sin roll, gör han inte det börjar hon tvivla — nio gånger av tio kommer hon då att välja en annan hallick.²⁷

5.5 *Andra utländska hallickar*

De andra utländska hallickarna i Sverige — de som inte var från Nordamerika — kom under 1970-talet från ett stort antal olika länder. I Malmö kände polisen till hallickar av 38 andra utländska nationali-

teter.²⁸ Bland dessa var variationerna stora när det gällde sättet att bedriva hallickverksamhet. Till skillnad från de nordamerikanska hallickarnas relativt enhetliga mönster var det mångfalden som karakteriserade de andra utländska hallickarna. De hade inget gemensamt krig, inga självklara, historiskt betingade mötesplatser och inget gemensamt kulturellt arv i stil med den nordamerikanska hallickkulturen. De hade — på flera sätt — att anpassa sig till redan givna omständigheter — också när det gällde könshandelsmiljön, där de i många fall kom att uppfattas som imitatörer av den nordamerikanska stilen. Men det fanns trots allt några beröringspunkter mellan de olika nationalitetsgrupperna av män. Den viktigaste var att de var fattiga emigranter på jakt efter nya möjligheter i ett främmande land.

Två exempel

James (född 1941)

James föddes på Jamaica. Han var ett av fyra syskon. Modern var den som tog hand om familjen, eftersom fadern hade emigrerat till USA, där han arbetade. James träffade sin fader endast några gånger, då han var liten. Han hade inget direkt minne av honom. Bara att han då och då skickade hem pengar till familjens uppehälle. Situationen för modern och barnen var i övrigt både fattig och besvärlig. Barnen fick dock gå i skolan. James tog en high-school examen. När han slutat skolan arbetade han några år som skogsarbetare. Något år innan han fyllde tjugo, emigrerade han till England. 'Alla som ville något med sin framtid var tvungna att flytta från Jamaica.'

Till en början arbetade han som svarvare i London. Under sin fritid sysslade han mest med musik. Han spelade trummor. I början på sextiotalet gjorde han bl a en semesterresa till Sverige. I mitten på sextiotalet blev han tvungen att sluta sittt arbete i London. Han begav sig då till Sverige. Under en lång period försörjde han sig som lumpsamlare inom en frivillig hjälporganisation. Han lyckades emellertid inte få något annat stadigvarande arbete. Han återvände således till England, där han lyckades överleva som musiker i olika musikgrupper. Detta höll han på med i två år, innan han på nytt återvände till Sverige. Denna gång som musiker. Han försökte bilda en egen musikgrupp, men misslyckades. Han gjorde ett

nytt försök med importerade musiker från England. De fick emellertid inte arbetstillstånd och samtliga gruppmedlemmar lämnade Sverige, utom James, som beslutade sig för att stanna kvar och försöka igen. Han vistades i landet i tre år utan att få arbetstillstånd. Inte förrän några månader innan han häktades som misstänkt för koppleri, fick han besked att han fått arbetstillstånd.

James' ambition i livet var att etablera sig som yrkesmusiker. Under sin vistelse i Sverige sökte han in på musikhögskola, men kom inte in. Han ansökte om att få studera musikkunskap på universitetet, men uppmanades att förbättra sina kunskaper i svenska först.

I början av sjuttittotalet träffade James en svensk kvinna på flygbåten mellan Malmö och Köpenhamn. Hon var gift med en amerikansk desertör, som satt fängslad i Köpenhamn för rån. Hon hade gift sig med honom i fängelset för att påverka förvisningsbeslutet. Två veckor efter sammanträffandet på flygbåten började de båda att träffas regelbundet. Efter två månader beslutade de sig för att tillsammans flytta till England, där James menade att han kunde förtjäna sitt uppehälle som musiker. Han ville att hon skulle ta med sig sitt barn.

Det visade sig emellertid svårt för James att få engagemang som musiker och efter en tids kringflackande beslutade de att kvinnan skulle återvända till Sverige och prostituera sig på Kungsgatan i Malmö. Hon hade vid några tillfällen tidigare provat på att prostituera sig både i Köpenhamn och Malmö. Hon åkte tre gånger mellan England och Sverige och varje gång återvände hon till England med pengar. James hade under tiden hand om hennes barn. Efter någon tid upptäckte kvinnans föräldrar att hon prostituerade sig i Malmö. Hon uppmanades att flytta hem från England, vilket hon gjorde. Några månader senare kom James efter. Han var helt utan pengar. Kvinnan fortsatte att prostituera sig.

På hösten samma år som de hade återvänt från England till Sverige råkade James ut för en bilolycka. Han fick svåra skador och var sjuk länge. Hela hans sinnesstämning och hans attityd mot kvinnan och hennes dotter förändrades efter olyckan. Han började misshandla henne. Detta skedde vid upprepade tillfällen och under lång tid. Han hotade henne till livet flera gånger och hotade också att döda hennes dotter.

Efter ett sådant misshandelstillfälle anmälde hon honom för polisen.

Modo (född 1951)

Modo föddes i Gambia. Han var det fjärde av fem syskon. Fadern var meteorolog och modern lärarinna. Föräldrarna separerade när Modo var liten. Han fortsatte att bo hos sin mor. Efter grundskolan gick han fyra år i en teknisk högskola. Han hade svårt att få arbete efter avslutad utbildning, gick arbetslös långa perioder. Han gifte sig med en landsmaninna och fick två barn. Påbörjade en ny utbildning, men det gick dåligt. Äktenskapet fungerade också dåligt. Modo började allt mer söka sitt umgänge bland utländska charterturister. Han hade flera kärleksaffärer med vita kvinnor bland turisterna. En av dessa följde han med till Sverige år 1974.

Han bosatte sig i en mellansvensk stad tillsammans med sin svenska flickvän. De gifte sig, men förhållandet trasslade till sig ganska snart och det blev skilsmässa. Han hade ett par kortare anställningar fram till våren år 1976, då han träffade en ny kvinna. I augusti samma år blev han misshandlad av två svenskar i ett rasbråk utanför ett diskotek i staden. I samband med misshandeln ådrog han sig en skallskada, som bland annat fick till följd att han drabbades av återkommande epileptiska anfall.

Flera gånger under tiden fram till sommaren 1978 togs Modo in på sjukhus på grund av sina anfall, som bl a utlöstes i samband med spritförtäring. Modo och den nya kvinnan bodde tillsammans under större delen av år 1976. Vid årsskiftet föreslog Modo att de skulle flytta till Malmö där han hade vänner. Kvinnan hade under en tid fast anställning som fabriksarbeterska i hemorten. Modo berättade emellertid för henne att han hade en lägenhet i Malmö och att han hade pengar undanlagda, som de kunde försörja sig på till dess att de båda fick arbete. Kvinnan lät sig övertalas att följa med Modo till Skåne.

Efter deras ankomst upptäckte hon att Modo saknade såväl lägenhet som pengar. Till en början bodde de på hotell, men efter någon månad fick de gemensam lägenhet. Ingen av dem lyckades emellertid skaffa något arbete. Bland Modos vänner i Malmö fanns prostituerade kvinnor. Modo för-

sökte övertala kvinnan att följa deras exempel för att tjäna pengar till deras gemensamma uppehälle. Kvinnan vägrade att följa Modos råd under de första veckorna, men föll så småningom till föga för hans påtryckningar. Modos väninnor erbjöd sig att introducera henne på gatan. Hon följde med kvinnorna till Kungsgatan, men de lämnade henne genast ensam. Hon blev besviken, men beslutade sig ändå för att visa Modo att hon kunde stå på egna ben.

Efter en tid på gatan började hon så småningom att prostituera sig tillsammans med en väninna i en poseringsateljé. Under åren 1976-77 tjänade hon c:a 1000 kr om dagen eller i runda tal 30000 kr i månaden på sin prostitution. Hon lade intäkterna av prostitutionsverksamheten i en byrålåda och gjorde samtidigt noteringar om sina inkomster i en anteckningsbok. Modo fick ta de pengar ur byrålådan som han behövde för sitt uppehälle. Så småningom uppstod osämja mellan de båda. Modo misshandlade henne vid upprepade tillfällen. Han hotade henne också med att han skulle knivskära henne, om hon inte följde hans instruktioner. I maj år 1978 tröttnade hon definitivt på Modo och reste tillbaka till sin hemstad. Modo uppmanade henne under hot att komma tillbaka. Hon återvände så småningom till Malmö, men gjorde klart för Modo att hon inte längre ville ha någonting med honom att göra.

I juni samma år satte han sina hotelser i verket. Han överföll henne utanför poseringsateljén och knivskar henne så svårt att hon nästan dog. Modo flydde från platsen, men anhölls redan samma dag av polisen, misstänkt för mordförsök. Modo förnekade gärningen. Han påstod sig inte minnas någonting från händelsen. I det fall han begått den påstådda gärningen, måste det, enligt honom själv, ha skett under inflytande av ett epileptiskt anfall eller ett krampanfall. Modo blev föremål för en rättspsykiatrisk undersökning. I denna intygades att han begått de gärningar som han hade åtalats för under inflytande av sinnessjukdom. I utredningen sades det också att han var i oundgängligt behov av sluten psykiatrisk vård. Rätten ansåg emellertid att hans tillstånd inte kunde jämföras med sinnessjukdom, utan ådömde honom ett sex-årigt fängelsestraff med åtföljande livstids förvisning från landet.

5.5.1 *Emigranter – på jakt efter nya möjligheter*

Till skillnad från de flesta nordamerikanska män som blev hallickar (i Malmö) kom de andra utländska männen ofta till norra Europa och Skandinavien i egenskap av civila emigranter. De hade lämnat sina hemländer därför att de hade levt under fattiga omständigheter – andra familjemedlemmar hade emigrerat av samma skäl – och därför att de hade haft föreställningar om att möjligheterna skulle vara bättre på annat håll. De kom emellertid inte via den rena arbetskraftsinvandringen, d v s efter att ha sökt och beviljats tillstånd att arbeta i landet. Deras emigration var mer eller mindre impulsstyrd och mer eller mindre planlös. Flera av dem hade fört en kringflackande tillvaro i olika västeuropeiska länder, innan omständigheterna så småningom förde dem till Skandinavien.

Det vanligaste var att de kom in i Danmark eller Sverige via turistvisum (oftast det vanliga passet, vilket gällde i tre månader) och att de sedan fortsatte att vistas i landet illegalt efter det att deras visa hade upphört att gälla och deras ansökningar om arbetstillstånd hade avslagits.

En mindre grupp blev s k anknytningsfall. De fick tillstånd att uppehålla sig i landet, eftersom de hade ingått äktenskap eller sammanbott med en kvinna som redan var bosatt i Sverige. Anknytningen hade i de flesta av dessa fall uppkommit alldeles efter inresan under de tre månader som de hade giltiga turistvisa. Om det bland anknytningsfallen fanns s k skenäktenskap vet jag inte. En svårighet är att begreppet som sådant är oklart. Men med tanke på att en svensk familjebindning utgjorde den enda möjligheten för dessa män att på ett legalt sätt få stanna kvar i landet, är det rimligt att anta att motiven för anknytningen i vissa fall var av instrumentell karaktär.

Många av de män som kom att bli hallickar hade bristfälliga språkkunskaper i svenska liksom en otillräcklig yrkesutbildning. De som saknade arbetstillstånd – och det gjorde de flesta (se tabell 6, bilaga C) – var hänvisade till den "svarta" arbetsmarknaden, med ofta dåligt betalda arbeten som t ex diskare i restaurangkök eller upppassare i serveringslokaler, som tidningsutbärare, musiker eller gatuförsäljare. Vanligast var korta anställningar inom hotell- och restaurangbranschen. Några var periodvis verksamma inom det konstnärliga området som musiker eller danspedagoger. Dessa svarta arbeten var inte tillräckliga försörjningsalternativ för dem som blev hallickar.

5.5.2 *Att knyta kontakt med kvinnor – ett livsvillkor*

Bland många av de utländska män av olika nationaliteter som kom att bli hallickar fanns en gemensam erfarenhet. De hade inte i något land som de tidigare vistats i lyckats skapa sig eller få en chans till en plats inom den etablerade samhällsgemenskapen. De hade i stället många gånger hamnat i den samhälleliga marginalen. I de fall som detta upprepades minskade ofta deras benägenhet att ta sig ur den onda cirkeln. När de således kom till Köpenhamn eller Malmö uppsökte de miljöer där de tyckte sig kunna smälta in. De kom att leva ett nattliv på barer, restauranger och diskotek. På dessa ställen knöt de kontakter med det motsatta könet. Sett ur männens synvinkel – ur deras strikt överlevnadsstrategiska synvinkel – skulle man kunna säga att det för dem blev ett livsvillkor att knyta kontakt med och binda sig till en svensk kvinna om de ville stanna kvar i landet.²⁹ På två sätt: för det första ur legal synvinkel, men för det andra kunde också kvinnornas förvärvsinkomster dryga ut männens vacklande och otillräckliga ekonomi. I en del fall kunde också männen söka påverka kvinnorna att "för deras gemensamma bästa" prostituera sig så att pengarna bättre skulle räcka till. De kom följaktligen att bli hallickar. De kunde också i en del fall begå andra brott för att i det nya landet få, som de själva såg det, pengarna att räcka till.

5.5.3 *"Alla svenska kvinnor är horor"*

Det fanns något som förutom den sociala och ekonomiska marginaliteten och utsattheten bidrog till att de utländska män som jag tidigare har talat om kom att bli hallickar och därvid mer eller mindre medvetet utnyttjade svenska kvinnors prostitution. Det gällde männens syn på kvinnor i allmänhet respektive deras syn på skandinaviska kvinnor i synnerhet.

Det finns åtminstone två orsaker till detta. För det första är det så att flera av de länder som de invandrande männen kom från kännetecknas i än högre grad än det svenska samhället av patriarkaliska förhållanden. Det råder sannolikt rent faktiskt en mindre grad av ojämlikhet mellan könen i Sverige än i flera av de länder det gäller. Det är också så att normer och värderingar i vissa fall är något mindre uttryckligt mansdominerade i Sverige än i andra länder. För det andra har Sverige fått ett rykte om sig att vara ett land där mycket fria och tillfälliga sexuella kontakter knyts mellan könen. Rent fak-

tiskt är det förmodligen så att sexuellt umgänge mellan könen också omfattas av mindre restriktioner än i många länder även om ryktet vida överdriver de verkliga förhållandena. Ett faktum är emellertid att en del utländska män som kommer hit själva gör erfarenheter i umgänget med svenska kvinnor som bekräftar att den sexuella restriktiviteten i Sverige är mindre än i hemlandet. De som inte själva gör sådana erfarenheter får höra om det från andra utlänningar. Därutöver finns det ett stort utbud av pornografiska tidningar och herrtidningar som understryker bilden av den svenska kvinnan som tillgänglig i sexuellt avseende. För vissa utländska män blir detta möte, eller snarare denna konfrontation, med den svenska kvinnan en överrumplande och omtumlande upplevelse, som får en allt över-skuggande betydelse. Från sitt hemland är de vana vid att det finns två sorters kvinnor: madonnor och horor. I Sverige tycks alla kvinnor tillhöra den senare kategorin. Den greklandsfödde författaren Theodor Kallifatides har i sin självbiografiska debutroman på svenska beskrivit hur några av hans landsmän kom att reagera på "den svenska frigjordheten".

Kostas uppträdde med en ny arrogans, gick klädd i fina nya kläder och det syntes att han förfogade över mycket pengar. Det kunde inte vara hans lön. Så vitt jag vet fick han också 584 kronor per månad. Ett par gånger såg jag honom diskutera ganska ivrigt med några andra utlänningar som alla var klädda på samma nyrika sätt. Även ring hade han köpt som han bar på vänstra lillfingret så det syntes tydligt var gång han petade sig i näsan eller öronen. Det var en njutning att se honom dricka, hur han spände lillfingret i vädret och ringen glänste. När han var hemma talade han nästan enbart om flickor. Varken han eller den enbente hade några högre tankar om den svenska frigjordheten men detta hindrade dem inte från att dra full nytta av den. Den nya friheten hade blivit för mycket för dem. Här kunde man ligga med en gift kvinna och maken satt bredvid och applåderade som Kostas uttryckte saken. Hans egna moralistiska principer och normer gällde inte längre och utan dem var Kostas böjd att hamna i cynism gentemot det nya samhället som han varken kunde eller ville förstå. Det nya samhället gjorde det inte lättare för honom heller. Han kunde inte säkert formulera vad han kände men han visste att han inte var önskvärd. Då var det naturligt att

ställa sig bredvid det nya livet, ta sina chanser, tjäna pengar och sedan en vacker dag sticka härifrån.³⁰

Några av de män som dömdes för koppleri i Malmö under åren 1973-78 gav vid polisförhören uttryck för uppfattningen att "alla svenska kvinnor är horor". Detta påstående använde de som argument till sitt försvar, och de menade att om de själva dömdes för koppleri, borde alla andra utländska män i Sverige, som var sammanboende med eller hade ett förhållande med en svensk kvinna, dömas för samma sak eftersom "alla utlänningar har kvinnor som arbetar åt dem som prostituerade".

Man kan konstatera att den svenska frigjordheten på inga sätt hotade männens egen moral, utan att den istället tillfredsställde den ena sidan av deras djupt rotade dubbelmoral. De kunde cyniskt utnyttja frigjordheten i det nya landet och dess symbol, den svenska horan, eftersom det många gånger inte berörde det allra heligaste, den egna hemmavarande madonnan – modern eller hustrun.

På en punkt kunde många av männen inte heller förså det svenska samhället. Å ena sidan hade man sexuell frigjordhet och laglig prostitution, för dem två sidor av samma sak, men å andra sidan satte man män i fängelse för att de använde sig av prostitutionen. Det var enligt deras sätt att se dubbelmoral.

5.5.4 "Bland citroner och apelsiner" – ett samtal med en grekisk hallick

Detta avsnitt innehåller ett samtal med en grekisk medborgare, dömd för koppleri.³¹ Avsikten med att återge samtalet är inte att försöka bevisa mina tidigare påståenden om orsakerna till de andra utländska männens samröre med den svenska könshandeln. Syftet är mycket mera anspråklöst än så. Jag vill endast illustrera några väsentliga drag i det tidigare resonemanget genom att återge mannens upplevelse av att vara utlänning och hallick i Sverige.

Det centrala temat i samtalet är kollisionen mellan det kulturarv mannen bär med sig hemifrån och de för honom nya förutsättningarna i det svenska samhället samt de konsekvenser detta leder till i form av främlingsskap, cynism och utnyttjande av kvinnokönet. I viss mening kretsar samtalet kring ett för mannen konfliktfyllt *dubbelt utnyttjande*. På ett plan handlar det nämligen om hans upplevelser av att bli utnyttjad (och bortkastad) som arbetskraft i det svenska samhället. På ett annat plan handlar det om mannen som ut-

nyttjare av kvinnokönet — något som han inte gärna tillstår. Det svenska samhällets utnyttjande, och bortskjutande, av honom (ett bevis på de starkas makt och bristen på godhet i världen) rättfärdigar förtrycket och utnyttjandet av kvinnan. Makten över kvinnan följer den egna maktlösheten i samhället.

Mannen, som vi kan kalla Dimitris, kommer ursprungligen från en liten ö i den grekiska arkipelagen. Föräldrarna är fattiga lantarbetare. Han har fem syskon; tre systrar och två bröder. Två av syskonen fick fortsätta till gymnasiet men för Dimitris fanns inga pengar till utbildning efter sex år i grundskolan. Vid 16 års ålder lämnade han ön och flyttade till Aten. Den äldste brodern hade emigrerat till Sverige i början av sextiotalet, då Dimitris fortfarande gick i skolan. Han drömde om att få följa efter brodern. När han var 17 år beslutade han sig för att lämna Grekland och åka till Sverige. Detta var år 1971.

I: Varför kom du till Sverige?

D: Jag kände att det helt enkelt inte fanns någon framtid för mig i Grekland. Jag hade kanske stannat på fälten hemma på ön, om det inte hade varit så att min bror bröt upp och gav sig iväg. Att han gjorde det väckte liksom tanken på att det fanns en värld utanför Grekland, en värld med oanade möjligheter, bara man tog chansen. Det verkade ju gå bra för min bror, åtminstone sade han det, när han kom hem på besök. Jag längtade efter att få ge mig iväg och testa mig själv. Jag var tvungen att vänta i två år på att få mitt pass. Jag höll på att spricka av otålighet, det var under junta-tiden. Att det tog så lång tid, berodde på att min pappa var kommunist och partisan under kriget. Han och hela familjen fick ett helvete efter kriget. Det gällde alla i samma situation. Det var svårt att få arbete och barnen mobbades. Också i våra papper stod det inskrivet att pappa var kommunist. Vi var stämplade från början och det var också anledningen till att jag måste åka iväg. Sen tror jag att jag hade ett visst hävdelsebehov. Det har alla greker. Det kan vara en anledning till att det ibland går snett för oss och att vi hamnar i kriminell verksamhet. Det kommer hemifrån; det där att behöva hävda sig, att vara bäst... I Grekland finns stora skillnader mellan fattiga och rika. Vi fattiga ser upp mot dom rika, försöker vara som dom, ha samma saker och skaffa mycket pengar. För att nå dit använder vi vilka medel som helst. Vi förtrycker den som är svagare för att själva komma uppåt. I Stock-

holm, i den kretsen som jag tillhörde, fanns en enorm tävlan mellan dom utländska männen. Det gällde vem som var snyggast och charmigast, vem som uttryckte sig bäst och hade flest kvinnor. Vi greker hade ett övertag där. Det visste vi, för vi sätter en ära i att uppträda rätt och tala bra. Dessutom är många av oss snygga och charmiga, kvinnor faller för oss. Vi vet att vi har ett försprång framför t ex turkar och araber där. . . Det här kanske låter dumt, men jag bara beskriver som det är inom den världen.

I: Hur gick det den första tiden i Sverige?

D: Jag jobbade stenhårt dom första åren. . . som smörgasnis och servitör på olika restauranger i Stockholm. Ibland jobbade jag som städare. Jag gick på kurser i svenska och lärde mig språket rätt så bra. Men sen blev jag allvarligt sjuk. Det var fel på mitt hjärta. Jag hade en svår operation. Sen blev jag sjukskriven. Under två år fick jag inte jobba. Dom ville sjukpensionera mig, men jag protesterade. Sen kom arbetslösheten. Det var svårt att komma tillbaka på arbetsmarknaden igen. Jag kunde inte ta vilket jobb som helst, eftersom jag aldrig blev helt återställd efter operationen. Periodvis blev det restaurang- och städjobb. Då och då sålde jag bilar hos en kompis i ett garage på Söder. Men det var svårt att klara sig på dom pengarna.

I: Vad gjorde Du när Du inte hade något jobb?

D: Jag träffade andra greker på olika cafeterier i stan. Vi träffades där för att prata om våra problem. Men hur skulle vi kunna hjälpa varandra? Vi kunde inte ens klara oss själva. Jag tyckte att jag hade fastnat på något sätt. Ingenting hände. Tiden gick och jag började tappa modet. Egentligen ville jag utbilda mig, men jag kom inte loss. Jag var utan pengar och det hängde över mig hela tiden. . . En sak har jag lärt mig i Sverige och det är att jag själv måste lösa mina problem. I mitt hemland har man alltid människor runtomkring en som försöker hjälpa. Men inte här. Här blundar man bara. Det har lärt mig att ta ansvar för mitt eget liv.

I: Du har mognat, menar Du?

D: Mognat? . . . Jag har hårdnat.

I: Hur kom Du i beröring med könshandeln?

D: Jag var desperat, men det var inte bara mitt fel att det blev så. Genom en annan grek träffade jag en utländsk kvinna som var flera år äldre än jag. Hon gick på gatan och tjänade pengar. Hon var

egentligen ihop med en stark och snygg grek som kom på kvällarna och hämtade pengar. Hon var mycket beroende av honom, men han var hård mot henne. När hon träffade mig, ville hon att jag skulle bli hennes man. Hon sa att jag inte behövde arbeta. Att hon skulle ge mig allt jag behövde. Men att jag skulle vara stark. 'Du måste vara man', sa hon jämt. Man och man... Jag var ingen man, jag var ung och grön. Det var första gången jag stötte på något sådant. Sen när hon ville att jag skulle vara med på gruppsex på porrbilder, då drog jag mig ur. Jag blev helt enkelt utnyttjad för att jag var så ung och vacker.

I: Men enligt vad som står att läsa i tingsrättens dom, så hade Du redan en kvinna som tjänade pengar åt Dig genom att prostituera sig. Stämmer inte det?

D: Det stämmer inte. Jag träffade båda kvinnorna ungefär samtidigt. Dom var båda prostituerade sedan tidigare. Men jag kan inte neka till att jag tog emot pengar av båda två. Det viktiga är att jag inte tvingade någon av dom. Jag har aldrig tvingat någon kvinna att gå på gatan. Dom gjorde det helt frivilligt. Jag har inte heller misshandlat någon av dom, som polisen påstod. Du skall ha klart för dig att man aldrig kan tvinga någon med våld att gå på gatan. Vill inte kvinnan själv, så går det inte. Kvinnor är smarta som ormar. Dom är mycket starkare i psyket än vad du tror. Dom betalar för att ha roligt tillsammans med en vacker man. Men det sker helt frivilligt. Och varför inte? Jag tycker att det är o.k. att dom prostituerar sig. Och sen skall dom få göra vad dom vill för pengarna.

I: Du tycker könshandel är o.k.?

D: Ja, det är väl bättre att dom tar betalt för att ligga med torskar än att knulla gratis med en massa killar som dom träffar på diskotek. Och det är ju sådana flickor det gäller... som knullar med alla.

Jag tror inte att prostitutionen går att stoppa. Det kommer alltid att finnas kvinnor som vill tjäna pengar. I dagens samhälle, som är byggt på konkurrens, köper sig dom här flickorna lycka. Dom köper kläder och saker. Dom behöver helt enkelt pengar. Det kommer alltid att finnas hallickar. Om en hallick sätts i fängelse, hittar kvinnan snart en ny. För hon vill ha kärlek, hon behöver en kille, att bo med och vara med.

Svenskar tror att vi utlänningar förtrycker kvinnorna. Men så är det inte. Dom har mycket roligare med oss. Vi går ut och äter,

går till en bar och dansar. Vi dricker oss inte fulla, vi uppför oss ordentligt. Och när vi kommer hem på natten stupar vi inte i säng direkt. Dom har helt enkelt roligt med oss. O.k, vi kräver disciplin. Dom får inte skrika till oss hur som helst eller säga vad som helst till oss. Men jag tror många tycker om det. Kvinnorna är trötta på att bara möta slapphet.

I: Kan inte en kvinna disciplinera sig själv, utan en man?

D: Nej, det kan hon inte. Inte för det mesta, i alla fall. Dom svenska kvinnorna har ingen respekt för sina män. Dom har för mycket frihet. Jag litar inte på svenska kvinnor. Dom saknar karaktär... och respekt. Det är svårt att förklara. Dom har ingen ryggrad. Dom vet inte vad dom vill och låter sig påverkas så lätt. Utländska kvinnor vet mer vad dom vill. Dom tar ansvar för varandra...

Jag låg med en svensk kvinna. Hon var gift. Jag visste att hennes två barn stod bakom dörren och hörde alltihop. Mannen var bortrest. Sånt är för djävligt. Det är egentligen kvinnorna som har tagit över makten i det här landet. Männen har förlorat. Kvinnorna tar för sig vad dom vill ha och männen bara jamsar med. Jag tycker jämlikhet mellan könen är bra, men det får inte vara så att kvinnan utnyttjar sin ställning.

I: Är alla svenska kvinnor likadana?

D: Nej, det finns naturligtvis fina kvinnor också. Men dom träffar inte vi utlänningar. Dom fina flickorna söker sig inte till oss. Dom vill inte ha oss. Vi utlänningar står egentligen helt utanför det svenska samhället. Vi städar och diskar. Men ingen vill *egentligen* ha oss. 'O.k, då skiter jag väl i det', tänker utlänningen. 'Jag jobbar på som fan, sen åker jag hem'. Man känner inget ansvar tillbaka. Det är därför kriminaliteten frodas bland utlänningarna i det här landet; spelverksamhet, narkotikaförsäljning, prostitution... Allt fler dras in i det.

Vi utlänningar har komplex. Stora komplex. Vi måste hävda oss, visa att vi också kan. Precis som jag sa tidigare. Blir det inget resultat, blir man desperat. Ingen vill svälta, varken till kropp eller själ. Jag tror egentligen att orsaken till mitt elände allra djupast beror på ensamhet. Det är svårt att komma in i det svenska samhället. Jag hade ingen utbildning. Jag började umgås med folk ute, ute på gatan, på restauranger och diskotek. Alla fina människor sitter hemma. Hur skulle jag nå dom? Jag beblandade

mig med andra människor som var lika ensamma som jag, som hade problem. Så började det hela.

I: Många hallickar är greker, särskilt i Stockholm. Vad beror det på?

D: Ja, det är rätt. Många greker är inblandade i detta här i Sverige. Jag skall förklara för dig varför det är så. Det finns många svenska kvinnor som åker ner till Rhodos, Korfu och Kreta på semester. Dom behandlar de grekiska killarna som gudar, blir kära i dom och tar med dom till Sverige. Så kommer dom hit och efter ett tag gör kvinnan slut. Går sin väg. Hon har kanske andra killar som hon behandlar på samma sätt. Det är naturligtvis väldigt svårt att acceptera. Killarna blir ledsna och får svårt att återvända hem. Det känns som ett nederlag. Många utländska män hatar svenska kvinnor för det där. Dom vill ge igen och dom vet vilka som dom kan utnyttja. Det är inte så att vi är dumma och tror att vi kan plocka ut vilken kvinna som helst. Nej, vi vet vilka som är tillgängliga för oss. Det märks helt enkelt på kvinnans uppträdande om hon kan börja gå på gatan... Det finns ett väldigt stort hat.

I: Vad ville Du uppnå med pengarna Du tjänade på kvinnornas prostitution?

D: Jag ville öppna ett eget ställe, ett kafé eller en restaurang. Men mina pengar räckte inte till. Ingen *vill* vara hallick. Hade jag haft ett bra yrke hade detta aldrig hänt.

I: Visste Dina kvinnor om vad Du planerade för framtiden?

D: Javisst. Vi skulle göra det tillsammans. Det var därför dom gav mig pengar. Åtminstone den av dom som jag var tillsammans med längst. Den andra var det inte samma sak med. Hon köpte ju mig ... Men nu blir det naturligtvis svårt, eftersom jag sitter här i fängelset. Och när jag kommer ut, har jag ingenting... Vad är livet egentligen? Det undrar jag ibland. Det finns egentligen inget gott. Inga goda människor. Kanske tre procent, men dom övriga... Dom svagare utnyttjas av dom starkare. Se bara här. I fängelset. Hit kommer flera alkoholister och knarkare. Dom svimmar eller går mellan väggarna och bara skakar på huvudet. Men vakterna skratrar åt dom. En dag var det en kille som skulle åka härifrån. Han drog efter luft, orkade inte gå. Men vakterna tog honom mellan sig och släpade iväg med honom. Kunde dom inte vara lite mänsk-

ligare? Ge honom lite tid. Ett par timmar. Och sen ta med honom. Det känns som om jag ville gråta.

Var finns rättvisan? Dom starkare vinner alltid. Svag eller stark, stor eller liten, vacker eller ful. Alltid dessa jämförelser. Varför inte få vara som vi är? Varför skall dom som är stora ha sån makt? Titta på Amerikas president, vem är han? Jo, en vanlig människa. Men han låtsas vara Gud, ja, kung i världen. Och titta vad USA gör. Man är inblandade i krig, diktaturer, förstör länder och människor. Och Muhammad Ali. Han har miljoner, miljoner. Varför då? Jo, för han är stark. Det är ju idiotiskt. För han är stor och stark och kan slå ner svagare människor. Nej, jag hatar alla. Tror inte på något och är rädd för alla. Jag tänker aldrig älska någon. Aldrig bli kär. Då kan jag stå utanför och behöver inte såras. Visst skall jag ha kvinnor. Jag är ju lite sexgalen, men inte älska... Ingen skall få komma åt mig.

Alla är onda, alla försöker utnyttja den svagare. Man tror att dom som bestämmer kommer till helvetet. Jag för min del tror att dom kommer till paradiset. Men om kärleken fanns, då skulle alla gå dit och betala för att få del av den. Men den finns inte. Säg mig, var finns den? Inte ens i äktenskapet. Hur många gifter sig av kärlek? Nej, då kan man lika gärna betala för kärleken. Eller sälja sig dyrt. Därför tänker jag och pratar ofta om att få åka långt bort, kanske till någon ö i Västindien. Att få vara ensam mitt i naturen. Jag vill leva bland citroner och apelsiner.

5.5.5 Imitatörer av den nordamerikanska stilen?

Jag har tidigare betonat vissa skillnader i bakgrund mellan de nordamerikanska respektive andra utländska män som kom att bli hallickar i Sverige. Men jag har också sagt att de senare under 1970-talet av andra i könshandelsmiljön kom att uppfattas som imitatörer av den nordamerikanska hallickstilen. Likheterna är viktiga eftersom de bl a gäller de tre grundläggande faserna i det manliga maktutövandet (se kapitel 4). Detta var oberoende av nationalitet eller hudfärg. Mönstret för maktutövandet kännetecknas av att på olika sätt göra en eller flera kvinnor beroende i syfte att få så stor makt över dem, att man kan exploatera dem så mycket som möjligt. Men hallickrelationen kan som vi tidigare har konstaterat innebära olika grader av utnyttjande. Det kan också finnas olika grader av medveten-

het i användandet av härskarteknikerna. Hallicken kan vara mer eller mindre kalkylerande.

Som en del av det kulturella arv som de nordamerikanska männen var bärare av fanns en uppsättning regler och metoder, förmedlade genom en muntlig tradition, för flera tänkbara aspekter av det manliga maktutövandet. Ett kalkylerat och medvetet användande av dessa regler var enligt den nordamerikanska traditionen ett grundvillkor för den framgångsrike hallicken. Eftersom det finns överensstämmelser i det manliga dominansmönstret mellan olika länder utgör dessa regler i viss mening endast en medveten renodling av ett mera allmängiltigt manligt dominansmönster, som på olika sätt döljs inom ramen för ett utbrett patriarkaliskt system. Att andra män än de nordamerikanska blev hallickar är därför inte förvånande. Genom olika omständigheter kan de dock ses som imitatorer av det sätt på vilket den mer enhetliga nordamerikanska gruppen bedrev sin hallick-verksamhet.

Det finns en del data³² som visar att under en del av 1970-talet var det stora flertalet av de kalkylerande hallickarna män med svart hudfärg. Det gällde flera olika nationaliteter. Det kan finnas flera orsaker till att det bland de kalkylerande hallickarna var en majoritet svarta män. En av de viktigaste torde stå att finna i de särskilda omständigheter som det kan innebära att vara svart i Sverige och detta oberoende om man är av nordamerikansk, västindisk eller afrikansk härkomst.

5.5.6 Att vara svart i Sverige

Jag har tidigare som en delförklaring till framväxten av den svarta nordamerikanska hallickkulturen hävdat att de vitas diskriminering av den svarta befolkningen dels skapat ett hämndbehov, dels givit en insikt i förtryckets mekanismer. Att vara invandrare i Sverige kan innebära att man utsätts för ett fördomsfullt bemötande eller regelrätt diskriminering. Att vara svart invandrare kan i vissa fall innebära att man bemöts ännu mera negativt än om man är vit. Även om skillnaderna inte är stora ligger det nära till hands för en person med svart hudfärg att tolka det negativa bemötandet som uttryck för rasistisk förföljelse, speciellt om personens tidigare erfarenheter av kontakter med vita — tex i hemlandet — har varit begränsade till negativa och diskriminerande kontakter.

Redan i början av 1970-talet fanns det rapporter som påtalade

den isolering och det undandragande som svarta invandrare kunde hamna i som ett svar på vad de uppfattade vara en fientlig vit omgivning. I en studie³³ konstaterade man bl a, att de svarta manliga undersökningspersonerna — som hade upplevt fördomsfullt bemötande från svenskar — tenderade att undvika eller kringgå kontakter med icke-svarta personer i allmänhet och svenskar i synnerhet och att dra sig tillbaka till sin egen grupp, utom då det gällde att söka sexuella kontakter på dansrestauranger och liknande ställen med vita kvinnor. Jag vill inte för starkt betona detta förhållande, men hallickarna i Malmö anförde ofta att de hade utsatts för rasistiskt bemötande och i vissa fall för regelrätt förföljelse av svenskar. Deras kontakter med svenskar var också i princip begränsade till det motsatta könet, företrädesvis prostituerade, som de blev beroende av bl a för sin försörjning.

Ur kvinnornas synvinkel är det tänkbart att sexuell rasism, exotism och ett sug efter spänning var bidragande orsaker till "valet" av den svarte mannen som hallick. Det är också tänkbart att andra faktorer hade stor betydelse; i första hand det förhållandet att båda parterna tillhör utstötta och utpekade grupper i samhället, som fann varandra i en ömsesidig utnyttjanderelation. Dessutom ingick båda parterna i en subkultur, som gav dem bekräftelse på att deras livsstil och handlingsmönster var legitimt, ja t o m önskvärt. Så här beskrev en dansk prostituerad sitt förhållande till svarta män:

Negrerna — eller afrikanerna — har upplevt mer än oss. Slaven sitter fortfarande kvar i dom. Många har växt upp i Harlem och det är fruktansvärt att höra på allt, som dom har varit utsatta för. Dom har blivit förföljda och kallade 'nigger' och en massa sånt skit. Man kan inte förebrå dom för att dom har blivit hatiska. Dom respekterar överhuvudtaget inte vita amerikaner, men vita människor i Norge och Danmark är enligt deras uppfattning en helt annan slags människor. Jag har många gånger tänkt att jag mycket väl skulle kunna föreställa mig hur det är att vara negertjej, men jag är vit och det måste jag acceptera. Men jag känner mig som en av dom; både när det gäller hur jag talar och hur jag uppför mig. En av mina vänner har sagt till mig: 'Jag uppfattar dig inte som en vit kvinna'. Det har hon sagt när jag tagit på mig min afroperuk ..., men det har hon inte med att göra. Det finns ju också många negertjejer, som har långt hår. Det där med att negrerna genomgående har större kuk än vita är bara skit.

snack. Om en person är lång eller kort, eller om han är neger eller vit, har inte med saken att göra. Det finns också vita killar som är bra i sängen — det har att göra med hur dom älskar. Men jag för min del känner mig mera varm och trygg tillsammans med en neger. Den enda person jag varit förälskad i är en neger.³⁴

5.6 De svenska hallickarna

Den största enskilda nationalitetsgruppen bland hallickarna utgjordes under 1970-talet av svenska medborgare. Däremot var det inte så att en majoritet av de hallickar som faktiskt fördes inför domstol och blev dömda för koppleri var svenskar. Orsakerna till detta förhållande var säkert flera. Några av skälen gällde det sätt på vilket hallickverksamheten sköttes. Här spelade flera omständigheter in, inte minst den kulturella bakgrunden.

Två exempel

Roland (född 1943)

Han föddes inom äktenskapet som det första av åtta syskon. Fadern var byggnadsarbetare och modern hemmafru. Familjen flyttade ofta under Rolands uppväxttid. Stridigheter förekom ständigt i föräldrarnas äktenskap. Fadern grälade ofta på modern och Roland tog då alltid moderns parti. Förhållandet mellan honom och fadern var därför spänt under uppväxten. Modern var under Rolands uppväxtår tidvis sjuklig och vårdades periodvis på mentalsjukhus. Under ett par år i mitten av femtiotalet var samtliga syskon på grund av moderns sjukdom intagna på barnhem. Efter moderns tillfrisknande återvände Roland till hemmet mot sin vilja, eftersom han trivdes på barnhemmet.

Roland genomgick sjuårig folkskola. Efter skolan hade han ett stort antal olika anställningar. Man skulle kunna karaktärisera honom som diversearbetare. Under en fyraårsperiod i mitten av sextiotalet var han gift. I äktenskapet, som var stormigt, föddes en dotter. Efter skilsmässan bröt han kontakten både med hustrun och dottern.

Roland använde periodvis mycket sprit. I påverkat till-

stånd hade han begått en misshandel, som han blivit dömd för. Han hade också gjort sig skyldig till häleribrott. Även hans tre bröder hade varit straffade. Den ene var straffri-förklarad. Två av bröderna dog under sextiotalet. Den ene begick självmord.

Under åren 1970-1975 var Roland arbetslös. I början av arbetslöshetsperioden träffade han en kvinna på en restaurang i staden. Han levde på stor fot och spenderade mycket pengar, vilket gjorde intryck på henne. Kvinnan, som vid tidpunkten var prostituerad, blev kär i Roland och flyttade samman med honom. Hon upptäckte ganska snart att Roland inte hade någon tacksning för sin frikostighet. Han gjorde då och då affärer som inbringade större eller mindre summor, vilka han omedelbart spenderade på uteliv och bilar.

Roland hade sin huvudsakliga försörjning från kvinnans prostitution under de fem år de bodde ihop. Hon hade pose-ringsateljéer i olika skånska städer och samhällen. Roland körde henne i bil mellan de olika ateljéerna. Han vistades i ett angränsande rum, i köket eller i en garderob under den tid hon tog emot sina kunder i ateljén. Stora summor av de pengar hon förtjänade gick till Rolands olika lyxbilar.

I ett brev som kvinnan skrev till polisen, sedan hon anmält Roland, karaktäriserade hon honom som 'lyxlirare'. Han hade en mängd dyrbara fritidsintressen som biltävlingar, golf och tennis. 'Det har alltid varit hans melodi att parasitera på andra och sedan skratta bakom ryggen på folk. Självt har jag sålt min ära och heder för hans skull. Lyxbilarna som han kört omkring i, har jag inte ens fått kalla 'våra', utan dom har varit hans när han skroderat om dom för vänner och bekanta.' Kvinnan framhöll vidare i brevet att Roland lade stora delar av hennes prostitutionsinkomster på spel på Jägersro, där han hade ett stambord i restaurangen.

Under den tid kvinnan ägnade sig åt prostitutionen var Roland relativt snäll. Först efter det att hon slutat med att prostituera sig började han bli besvärlig, och det blev ofta ovänskap emellan dem. Vid sådana tillfällen kunde Roland ibland misshandla henne. I brevet till polisen skrev hon vidare om ett av dessa misshandelstillfällen, när Roland hade kastat en stol mot henne. 'Nu var ju inte avsikten att träffa dörren, utan stolen försedd med rörben var ämnad åt mig en kväll då

jag försökte köra ut honom, vilket jag gjort vid otaliga tillfällen. Men ur hans synvinkel är det väl så att man inte lämnar en bra 'mjölk-kossa' ifrån sig frivilligt. Det är nämligen så ser du, Herr Utredare, att jag har aldrig träffat någon pose-ringsflicka, varken på klubbar eller andra ställen, som inte haft en karl i bakgrunden. Och just det året, alltså 1974, kom jag till vad man kallar en vändpunkt. Det drabbar väl oss alla någon gång, tror jag, men i vilket fall som helst undrar jag vad jag sysslade med, vad i helsike jag sprang omkring och förnedrade mig själv för hans skull. Jag har fått ta emot många smällar från honom, som gett fullt synliga märken. Han har satt krokben för mig, då jag kommit gående i hallen, dessutom har jag efter det jag slutat med poserandet fått ligga på knä framför hans fötter och plocka småslantar till min egen mat. Någon hyra har han aldrig betalt här. Om jag säger så här till dig att jag har fått mer kärlek och omtanke av mina kunder än av honom, så tror jag det täcker allt'.

Roland dömdes av tingsrätten till skyddstillsyn och böter för bl a koppleri.

Arne (född 1938)

Han växte upp i föräldrahemmet på den skånska landsbygden. Han var den yngre av två bröder. Fadern hade alkoholproblem. Förhållandena i hemmet var tidvis mycket fattiga och besvärliga. Arne flyttade hemifrån som mycket ung och gifte sig med sin nuvarande hustru redan vid tjugo års ålder. Äktenskapet var till en början bra. År 1961 födde hustrun en dotter, men barnet dog vid födelsen. Paret fick sedan en son och något år därefter en dotter, som dog tre dagar efter födelsen. I samband med att hustrun var otrogen med Arnes bror i början av sjuttiotalet började problemen på allvar mellan makarna. De missbrukade sprit och bråkade ofta våldsam-t med varandra. Hustrun började prostituera sig för att få pengar till sprit. Sonen placerades så småningom i fosterhem på grund av de allt sämre förhållandena i hemmet.

Arne hade haft fast anställning som maskinskötare fram till år 1976. Den sista tiden hade han haft mycket stor från-varo. Efter det att han hade tvingats upphöra med sin anställning, gick han en AMS-kurs. Efter kursens slutförande kunde

han inte få något arbete. Ekonomiskt bidrog han till familjens försörjning genom att gå och stämpla. Hustrun hade haft sjukpension under en längre tid, men då läkarna ansåg att hon kunde börja arbeta, upphörde pensionen. Båda makarna var kraftigt alkoholiserade. Under år 1976 intogs hela familjen på en vårdinstitution för att genomgå familjeterapi. De stannade i cirka 5 månader. Allt gick bra några månader efter vistelsen, men när en ny kris uppstod i äktenskapet efter en kortare tid, ville hustrun inte tillbaka till institutionen.

Enligt Arne var orsaken till deras misslyckande i livet de tragiska händelserna med deras barn, som dog vid födseln. Arne hade vid flera tillfällen försökt begå självmord. Vid ett av dessa tillfällen togs han in på en psykiatrisk klinik, där han lades i respirator.

Hustrun prostituerade sig på Kungsgatan under Arnes övervakning. Hon uppträdde ofta berusad i könshandelsmiljön. När hon hade etablerat kontakt med köparna, tog hon dem med sig till parets gemensamma lägenhet några kvarter bortom Kungsgatan. Arne följde ofta efter makan och köparen till bostaden, där han övervakade kontakten. Efter det att köparen lämnat lägenheten gick paret till systembolaget och köpte ut sprit som de sedan drack tillsammans. I samband med spritdrickandet förekom ofta våldsamheter dem emellan. Vid ett tillfälle tillkallades ambulans till lägenheten, då hustrun hade fått en kniv i halsen och blödde ymnigt. Detta skedde efter det att Arne försökt begå självmord genom att hänga sig i en elektrisk sladd i lampkronan, men mysslyckats.

Arne dömdes i tingsrätten till sex månaders fängelse för koppleri.

5.6.1 "Restaurangkavaljerer" och "Gamla-stans-typer"

Förutom reglementeringskommitténs betänkande från år 1910³⁵ existerar det endast en vetenskaplig undersökning av svenska hallickar under 1900-talet. Det är Gustav Jonssons *Soutenören som psykologisk och social typ* från år 1938.³⁶ Undersökningen utfördes på uppdrag av Kungl Maj:t i samband med frågan om en revision av den då gällande lösdriverilagstiftningen. Utan att närmare gå in på denna studie är det för en nutida läsare av intresse att jämföra författarens sätt att deskriptivt karaktärisera olika grupper av hallickar med hän-

syn till deras sätt att fungera i könshandelsmiljön. Det ger bl a en tidstypisk bild av svenska hallickar på 1930-talet. Man hade att göra med i huvudsak två grupper: "restaurangkavaljerer" och "Gamlastans-typer".

De förra beskrevs av de prostituerade i undersökningen som "alltid fint klädda — för sig flott på restaurang — verkar som bildade människor". En särskild variant av denna grupp var "den efterfrågade och kringsvärmade lebemannen om vilken ofta i rent bokstavlig mening slagsmål råder mellan de prostituerade." I de mest typiska fallen rörde det sig om individer som hade vuxit upp i förhållandevis burgna hem och därigenom hade tillägnat sig en viss yttre polityr, som gjorde dem åtråvärda i de prostituerades ögon. Den andra huvudkategorin utgjordes av "avsigkomna individer från gränderna, Gamlastans-typen". Denna grupp ansågs vara ett gott exempel på hur asociala individer drogs till varandra och skapade en miljö som lika mycket var en produkt av deras sociala urspårande som en orsak till det. Det rörde sig oftast om å ena sidan djupt alkoholiserade och "förfallna" kvinnor och å andra sidan om kriminellt starkt belastade yrkestiggare och langare. Den psykologiska bindningen från den prostituerades sida till sutenören var enligt studien inte lika stark som i fallet med restaurangkavaljeren utan gavs formuleringar som "man måste väl ha någon att prata med".

5.6.2 *Nutida svenska hallickar*

Vid en jämförelse med moderna förhållanden visar det sig att den nämnda undersökningen fortfarande äger viss giltighet när det gäller beskrivningen av olika svenska hallickgrupper. Det är självfallet inte så att de nämnda typerna förekommer på ett renodlat sätt. Precis som vid alla schematiserande framställningar är övergångs- och undantagsfall vanliga.

Från mina två exempel skulle emellertid Roland, lyxliraren, kunna beskrivas som den moderna motsvarigheten till äldre tiders restaurangkavaljer. Som vi har sett är detta inte någon uteslutande svensk typ. Flera av de utländska hallickarna i vår undersökning kan anses höra hemma i denna grupp. De motsvarade i sitt uppträdande på många sätt bilden av framgångsrika affärsmän med en självsäker och arrogant livsstil. Det finns belagt att de delvis levde ett liv i lyx: dyra kläder, "flotta" bilar och stora krognotor. I rättegångssalarna

förde de sig med självmedvetenhet, artighet och verbal elegans.

Arne däremot har inte någon direkt motsvarighet bland de utländska hallickarna. Med tanke på hans ålder och personliga historia utgör han — tillsammans med ytterligare några — ett undantag i den nutida könshandeln. Som typ är han delvis en kvarleva från gamla tider (jfr Gamla-stans-typen). Samtidigt är hans existens ett aktuellt och påtagligt belägg för ofullkomligheter i den moderna välfärdsstaten.

Vid sidan av den lite äldre, socialt utslagne hallicken, som Arne kan anses utgöra ett exempel på, fanns det under 1970-talet också ett tydligt inslag av yngre svenska män (företrädesvis mellan 20 och 30 år) som var narkotikaberoende, liksom deras kvinnor. I dessa missbruksrelationer prostituerade kvinnorna sig i syfte att skaffa inkomster till missbruket. Männen, som ofta var kriminellt belastade, begick brott av samma skäl. (Fältrapporter från polis och socialarbetare i prostitutionsprojektet i Malmö pekar på att denna typ av utslagningsrelationer har kommit att utgöra ett alltmer påtagligt inslag i könshandeln under början av 1980-talet).³⁷

Trots restaurangkavaljerer och Gamla-stans-typer, såväl äldre som yngre, utgör emellertid de flesta nutida svenska hallickarna en helt annan grupp. Data visar att mannen är en förhållandevis passiv figur, som visserligen sammanlever med en prostituerad kvinna, men som samtidigt befinner sig i periferin av könshandelsvärlden. Utan att göra anspråk på samma träffsäkerhet i karaktäristiken som Gustav Jonsson visade prov på i sin studie när han myntade begreppen restaurangkavaljer och Gamla-stans-typ, skulle jag vilja benämna den vanligaste nutida svenske hallicken för "hemmahallick".

5.6.3 "Hemmahallicken" – en svensk variant

En aning förenklat kan man beskriva den svenske hemmahallicken så här: Han sammanbor med en kvinna, som prostituerar sig. Han stannar hemma, medan hon är i poseringsateljén, på klubben eller på gatan. Eventuellt är han på sitt eget arbete. Han kan också hjälpa till hemma genom att passa barnen medan kvinnan är borta. Han rör sig sällan ute i könshandelsmiljön och är således okänd i könshandelskretsar. Ibland kan det tänkas att han skjutsar kvinnan till gatan eller poseringsateljén. Någon gång kan han hålla vakt utanför eller inne i den lägenhet som de gemensamt har hyrt för prostitutionen.

Han är inte en person som särskilt medvetet driver handel med

kvinnor som varor. Han håller sig till *en* kvinna, hustrun eller fäst-
mön. Ofta rör det sig om långvariga förbindelser.

Jag har tidigare talat om att det finns fyra aspekter som är rele-
vanta för en diskussion kring hallickens utnyttjande av kvinnan i
könshandeln. De fyra aspekterna kunde åskådliggöras som skalor med
vardera två ytterpoler (se s. 84). De män som hamnade längst till
höger på samtliga skalor benämnde vi kalkylerande hallickar. Hemma-
hallicken skulle hamna långt till vänster på skalorna. Någon gång är
det t o m tveksamt om det rör sig om en hallickrelation i reell mening,
även om det enligt lagen rör sig om koppleri.

Det finns exempel på rättsfall, där domstolen inte har funnit några
belägg för att kvinnan varit föremål för någon påtryckning från
mannens sida, men där den senare ändå dömts för koppleri. Sexual-
brottsutredningen (SOU 1976:9) redogjorde i sitt betänkande för
några sådana fall. Dessa illustrerar ganska väl hemmahallickens roll i
könshandeln.

I ett sådant fall hade två makar svårt att klara avbetalningarna
på ett hus som de gärna ville behålla. Kvinnan började därför
ägnat sig åt gatuprostitution. Mannen skjutsade henne till
staden och höll vakt utanför den lägenhet de hyrt för ända-
målet. De förtjänade pengarna, som varje dag antecknades
i parets kassabok, användes för betalning av gemensamma
skulder på villan och på deras bil. De upptäcktes vid polis-
spaning. De skilde sig från andra liknande par genom att de
omedelbart berättade för polisen vad de ägnade sig åt. Man-
nen ansågs ha främjat och utnyttjat sin hustrus otuktiga lev-
nadssätt för egen vinning. Han dömdes därför för koppleri.

I ett fall rörde det sig om ett par som varit gifta i 12 år.
Kvinnan hade varit prostituerad före äktenskapet och fort-
satte härmed med vissa avbrott. Mannen hade hela tiden varit
taxichaufför. Mannen ansågs av tingsrätten ha främjat
hustruns verksamhet 'genom att vid vissa tillfällen skjutsa
henne i bil till stadens centrum för att hon där skulle sam-
manträffa med män i sedeslöst syfte, genom att, i före-
kommande fall tillsammans med makans barn, lämna hemmet,
när hustrun därstädes skulle emottaga män i förut angivet
syfte samt genom att inlösa checkar som hustrun mottagit
som betalning vid sin prostitution.' Tingsrätten fann det
visserligen inte styrkt att mannen för egen del eller familjens

del mottagit pengar som hustrun förvärvat genom prostitution, men ansåg att mannen haft vinning av denna. Det framgick nämligen 'att hustrun använt genom sedeslöst leverne åtkomna medel för bestridande av egna och barnens utgifter och inköp av möbler för familjens gemensamma bruk'. Tingsrätten konstaterade också att det måste anses uteslutet att mannen under den långa tid som det var fråga om skulle ha funnit sig i att hustrun ägnat sig åt prostitution om han inte haft någon vinning av det. Mannen dömdes för koppleri till fängelse i tre månader. Hovrätten fann inte skäl att ändra domen och Högsta domstolen meddelade ej prövningstillstånd.³⁸

Den svenske hallicken kan i flera avseenden sägas vara en hallick som befinner sig i periferin av könshandeln. Han är inte särskilt aktiv utan snarare antingen passiv eller i vissa fall assisterande. Data från Malmö-undersökningen pekade åtminstone i denna riktning. Man kan göra följande indelning för att skatta hallickars aktivitetsgrad.

Aktiva/aggressiva — sådana personer om vilka det är känt³⁹ eller som misstänks för att de för egen vinnings skull aktivt påverkar en eller flera kvinnor att börja eller att fortsätta att prostituera sig. Aktiviteten *kan* innehålla en aggressiv komponent, genom att hallicken använder fysiskt eller psykiskt våld för att tvinga den berörda kvinnan att prostituera sig.

Aktiva/assisterande — sådana personer om vilka det är känt eller som misstänks för att de för egen vinnings skull aktivt medverkar till att underlätta för en eller flera kvinnor att börja eller att fortsätta att prostituera sig. Hallickens verksamhet inskränker sig till att på olika sätt *bistå* kvinnan, som på eget initiativ prostituerar sig. Detta kan tex ske genom att han i sitt eget namn hyr en sk poseringsateljé åt henne.

Passiva — sådana personer som står utanför den egentliga könshandeln, men om vilka det är känt eller som misstänks för att ta aktiv del i förbrukandet av de inkomster, som en eller flera kvinnor förtjänat på sin prostitution.

I Malmöfallet visade sig de utländska männen vara mer aktiva än de svenska. De senare var till övervägande delen passiva, i enlighet med indelningen ovan.

Tabell 1 Antalet *kända* hallickar (Population I) fördelade efter nationalitet och grad av aktivitet gentemot de prostituerade kvinnorna.

Aktivitetsgrad	Nationalitet					
	Sverige	Procent- tal	Övriga länder	Procent- tal	Totalt	Procent- tal
Aktiva/aggressiva	14	17,7	53	31,0	67	26,8
Aktiva/assisterande	17	21,5	41	24,0	58	23,2
Passiva	46	58,3	57	33,3	103	41,2
Framgick ej	2	2,5	20	11,7	22	8,8
Summa	79	100,0	171	100,0	250	100,0

5.7 Svenska och utländska hallickar – en summering

I syfte att besvara frågan varför vissa män träder in i hallickrollen och varför och hur de utvecklar sin ekonomiska exploatering och därmed förknippade härskarordning över kvinnan, har jag i det här kapitlet beskrivit och analyserat tre olika hallickmönster, vilka tycks vara möjliga att urskilja i den nutida svenska könshandeln. Större delen av de män som i Sverige misstänks för att vara hallickar eller som faktiskt är dömda för koppleri är av utländsk härkomst. Genom analysen av de tre olika mönstren har jag angett några troliga skäl till varför det förhåller sig på detta sätt.

Männens nationella och kulturella bakgrund samt deras situation som invandrare i Sverige har haft stor betydelse för deras inträde i relationen och för det sätt på vilket de har kommit att utveckla sina metoder och sin mer eller mindre speciella stil som hallickar.

Man bör vara klar över att uppdelningen i olika mönster inte innebär att det skulle råda vattentäta skott mellan grupperna. Mönsteruppdelningen är i första hand ett hjälpmedel i strävan att begripliggöra hallickrelationen *ur mannens perspektiv*.

Det bör betonas att de olikheter, som gör det rimligt att tala om olika mönster, inte får skymma de grundläggande förhållanden, vilka bildar kärnan i relationen mellan hallicken och den prostituerade och som är gemensam för samtliga de män som träder in i hallickens roll.

1. Hallickverksamheten innebär en personlig och ekonomisk exploatering av kvinnan
2. I hallickverksamheten renodlas den traditionella mansrollens dominans

När jag utifrån detta perspektiv talar om skillnader mellan olika hallickar — oavsett nationalitet — menar jag skillnader mellan:

1. Olika *grader* av utnyttjande
2. Olika *grader* av medvetenhet i användandet av olika exploateringsmetoder.

5.7.1 En viktig skillnad

Inom ramen för att det rör sig om gradskillnader har jag kunnat urskilja att vissa olikheter finns när det gäller de mönster som jag har beskrivit och analyserat. Olikheterna gäller framför allt mellan de utländska och svenska hallickarna. Utlänningarna tillhör tex oftare än svenskarna den kategori av hallickar, som mycket medvetet driver en hantering med kvinnor som varor. Att det förhåller sig så, beror bl a på att deras ställning i marginalen av det svenska samhället ställer relativt sett större krav på deras förmåga att finna — som de själva tycker — fungerande överlevnadsstrategier. På ett helt annat sätt än de svenska hallickarna är de beroende av de prostituerades känslomässiga lojalitet och välvilja. I takt med att kvinnans benägenhet att följa mannens vilja sviktar, ökar hans desperation inför de osäkra framtidsutsikterna. Han uppfattar sig vara beroende av henne i alla avseenden. Det ger kvinnan en viss makt över honom, en makt vars konsekvenser han aldrig riktigt kan kontrollera. Några kvinnor använder denna makt genom att tex polisanmäla hallicken, när hon har tröttnat eller när pressen och kraven har blivit outhärdliga.

Perspektivet kan skänka viss ytterligare kunskap om den fysiska och psykiska nedbrytningsprocess, som ofta karaktäriserar hallickrelationens senare fas. Det gäller det intensifierade destruktiva spelet mellan parterna. Jag har tidigare tolkat den psykiska och fysiska brutalitet som hallicken kan utöva mot kvinnan som ett steg i hans medvetna strävan att vidmakthålla kontrollen över henne. Våldets omfattning bestäms av det motstånd kvinnan gör. Sett ur det perspektivet att beroendeförhållandet samtidigt är det omvända, nämligen att mannen också är beroende av kvinnan, kan man emellertid

också se hans aggressivitet som ett uttryck för hans förtvivlan och desperation över just detta beroende. Den utländske hallicken är till stora delar beroende av kvinnan för sitt uppehälle och sin försörjning i landet. Men beroendet innehåller också en annan komponent. Det stympar hans manlighet. Det beskär hans rörelsefrihet och det motverkar hans totala kontroll över läget. Kärnpunkten i den patriarkaliska kulturen är mäns överhet i förhållande till kvinnor i alla lägen. När kvinnan krånglar blir mannen rädd för att förlora greppet. Fungerar inte den mentala kontrollen, måste han ta till den fysiska brutaliteten. Då öser han ut allt sitt hat över kvinnan. Att misshandla henne kan ge honom en känsla av lättnad inför det självförakt och den bitterhet som han känner inför hela sin livssituation.

Erich Fromm har i sin bok *Den destruktiva människan* pekat på den sadistiska handlingens funktion av fiktiv inre förvandling från en upplevelse av underlägsenhet och utsatthet till en känsla av absolut och oinskränkt makt:

Sadism är en av lösningarna på problemet att ha fötts till människa, när det inte finns någon bättre till hands. Upplevandet av absolut makt över en annan varelse, av åtminstone skenbar omnipotens, skapar en illusion av att ha överskridit gränsen för den mänskliga förmågan, särskilt för den som i sitt verkliga liv saknar möjlighet till produktivitet och glädje. Sadism har i stort sett inget praktiskt syfte, den har inte någon 'reell' utan snarare 'ideell' funktion. *Den är förvandlingen av impotens till en upplevelse av omnipotens*, den är de psykiska krymplingarnas religion.⁴⁰

Enligt Fromm kan sadistiska drag aldrig förstås om de isoleras från sitt sammanhang. De utgör delar av ett syndrom och måste förstås som en helhet. På ett socialpsykologiskt plan kan man tala om en sadomasochistisk relation, som inbegriper en maktstruktur, vilken på ett individuellt plan tilldelar människor olika inbördes positioner (se s. 180). Den sadistiska parten i denna relation måste, åtminstone på ytan, kunna behärska allt levande. Motparten förvandlas till ett darrande, flämtande maktobjekt. Sadisten kan bara älska när han har makt över föremålet för sin kärlek. Ett annat element i det sadistiska syndromet är, paradoxalt nog, undergivenhet och feghet. Sadisten är destruktiv och grym därför att han, med Fromms ord, känner sig "impotent, livlös och maktlös. Han försöker kompensera denna brist genom att skaffa sig makt över andra, genom att för-

vandla sig från en mask som krälar i stoftet till en gud. *Men även den sadist som har makt lider av sin mänskliga hjälplöshet.*"⁴¹ (Min kursivering)

Den utländske hallickens makt över kvinnan döljer den egna maktlösheten i samhället. Hans upplevelse av styrka och dominans tar sitt avstamp i kvinnans underkastelse.

"Män i lägre samhällsklasser kan drivas att ta ut klassmässiga förödmjukelser i sina relationer till kvinnor", säger Rita Liljeström.⁴² Detta påstående är centralt för förståelsen av vissa sexuella övergreppshandlingar som män riktar mot kvinnor. Det är, enligt mitt förmenande, också centralt för förståelsen av hallickrelationen. Det uttrycker den hackordning som existerar mellan män i klassamhället och mellan män och kvinnor i patriarkatet. I egenskap av man delar hallicken sannolikt det kapitalistiska manssamhällets prestationskrav med andra män. I egenskap av utlänning är han dessutom särskilt utsatt i sociala relationer. Han är på förhand i stor utsträckning utestängd från de konventionella vägarna till framgång i manssamhället. Han kompenserar sin relativa maktlöshet genom att utöva makt över kvinnan. Man skulle kunna säga att han härigenom, åtminstone på ett symboliskt plan, återupprättar sin förlorade manlighet, samtidigt som han tar hämnd på det samhälle som håller honom i främlingsskap och förtryck. En hämnd som emellertid bär utsugningens och förtryckets stämpel, och som därför i sin förlängning slår tillbaka mot honom själv.

SAMMANFATTNING

6 SAMMANFATTNING

Denna studie har varit särskilt inriktad på att öka kunskapen om och förståelsen för ett avgränsat område av den nutida svenska heterosexuella könshandeln, nämligen hallicken och hallickrelationen, dess orsaker, innebörder och följder. Studien är en redovisning av det forskningsarbete om könshandeln, som har bedrivits inom ramen för det sk prostitutionsprojektet vid Malmö socialförvaltning under åren 1977-1980. Forskningsarbetet har utförts intimt sammanlänkat med ett socialt förändringsarbete, vars "grova" målsättning har varit att hjälpa de prostituerade bort från könshandeln.

Upprinnelsen till projektet var den pilotundersökning om Malmös "svarta affärer", som Stig Larsson och jag själv utförde för Malmö kommuns räkning åren 1975-1976. Den del av undersökningen som behandlade könshandeln i Malmö gav vid handen att det hade skett en kraftig ökning av könshandelns omfattning från andra hälften av 1960-talet till första hälften av 1970-talet. Åtminstone om man — som vi — mätte denna ökning i antalet personer som prostituerade sig. Dessutom hade könshandeln genomgått en strukturförändring i olika avseenden jämfört med tidigare. Nya former av kontaktytor mellan könshandelns säljare och köpare, som stegvis hade vuxit fram under andra hälften av 60-talet, fick sitt definitiva genombrott och nådde sin största utbredning under första hälften av 70-talet. Detta gällde särskilt den sk sexklubbs- och poseringsverksamheten. Samtidigt med att dessa nya könshandelsformer bredde ut sig, ökade rekryteringen av företrädesvis unga kvinnor till de prostituerades led. Till könshandelns strukturuomvandling hörde också dess uttalade internationalisering, både med hänsyn till dess utövare och dess främjare och profitörer. Ett påtagligt inslag av manliga utländska medborgare förekom bland Malmös hallickar. Deras metoder och tillvägagångssätt för att bedriva handel med kvinnor som varor gav verksamheten en helt annorlunda prägel än tidigare.

Undersökningsresultaten i boken *Svarta affärer* om könshandelns omfattning, struktur och uttrycksformer rönt stor allmän uppmärksamhet, inte bara lokalt utan i hela landet. Journalisters rappor-

ter från framför allt Stockholm pekade på att förhållandena troligtvis var desamma där som i Malmö. Könshandeln föreföll ha ökat kraftigt under den första hälften av 1970-talet. Tidigt år 1977 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredning, som skulle ta sig an frågan om könshandeln. Utredningen – med namnet prostitutionsutredningen (S 1977:01) – påbörjade sitt arbete under varen samma år. (Ett arbete som jag själv har deltagit i som sakkunnig). I Malmö beslutade myndigheterna att fortsätta sitt arbete med frågan, vilket bl a kom till uttryck i att den projektgrupp som tidigare hade deltagit i utredningen om Malmös "svarta affärer", fick nya arbetsuppgifter som gick ut på att finna metoder och strategier för att motverka könshandelns vidare utbredning och negativa sociala följdverkningar.

Detta ledde bl a till att sociala centralnämnden i Malmö – på begäran från projektgruppen – beslutade att starta en uppsökande social verksamhet med inriktning på de prostituerade. Det beslutades också att ett sociologiskt forskningsprojekt skulle ackompanjera det sociala förändringsarbetet. Forskningsarbetet skulle följa tre riktlinjer: (1) att kartlägga könshandelns omfattning och struktur, (2) att analysera könshandelns orsaker, innebörder och följder för de inblandade parterna, samt (3) att utvärdera det sociala och kurativa arbetet bland de prostituerade i Malmö. För att understryka vikten av en integration mellan det sociala arbetet och forskningen skulle forskarna – Stig Larsson och jag – delta i det sociala arbetet på samma villkor som de övriga socialarbetarna i projektet. I denna bemärkelse kom vårt arbetssätt att förete stora likheter med den forskningsmetod som brukar kallas *aktionsforskning*.

Könshandeln är som samhällsfenomen en förhållandevis dold företeelse och därför – relativt sett – svåråtkomlig för forskaren. Mitt kunskapssökande om hallicken och hallickrelationen bestämdes i hög grad av detta förhållande. I syfte att så långt som möjligt övervinna de därmed förknippade svårigheterna, valde jag en kombination av metodiska ansatser, där mitt engagemang som socialarbetare i prostitutionsprojektet utgjorde själva plattformen för kunskapssökandet. Förutom de inblickar i hallickarnas och de prostituerades värld som det sociala arbetet erbjöd, samlade jag på ett systematiskt sätt olika data om såväl hallickar som prostituerade. Detta skedde genom direkta observationer i miljön, genom intervjuer med prostituerade om deras relationer till män i allmänhet och till hallickar i synnerhet, genom insamling av registerdata och dokumentära data om hallickar,

som var eller hade varit verksamma i Malmö under den aktuella undersökningsperioden, samt genom intervjuer och informella samtal med hallickar.

Ur den prostituerade kvinnans perspektiv kan man skilja mellan hallicken och andra främjare och profitörer i könshandeln genom att hallicken är den främjare/profitör som kvinnan har ett mer eller mindre starkt känslomässigt förhållande till. Ur den manlige hallickens synvinkel har förhållandet i huvudsak en helt annan innebörd. Det handlar framför allt om en ekonomisk exploatering av kvinnan. I denna studie har jag inriktat mig på att försöka analysera två frågekomplex kring denna relation.

- 1 Hur uppstår och inleds en sådan relation? Hur utvecklas och vidmakthålls den? Hur upplöses den (om den upplöses)? Vilka innebörder och följder har den för de inblandade parterna?
- 2 Varför tillägnar sig vissa män det manliga förtryckarmönstret i de renodlade och ofta grova former som karaktäriserar hallickrelationen? Varför och hur utvecklar mannen sina olika exploateringstekniker, med inslag av kärleksspel, verbal manipulation och fysiskt våld? Hur är det möjligt att relationen i sin förlängning ofta blir alltmer destruktiv och nedbrytande för båda parterna?

Jag inledde med att undersöka hallickens roll vid kvinnans prostitutionsdebut. Tvärtemot det synsätt som hävdar att rekryteringen av kvinnor till könshandeln till stor del sker genom hallickarnas försorg, pekade kvinnornas utsagor i vår undersökning på att män i deras närhet spelade en förhållandevis blygsam roll som pådrivare vid debuten *jämfört med andra faktorer*. Störst betydelse för beslutet att prostituera sig hade i stället andra kvinnor med egen prostitutionserfarenhet. Detta stämde väl överens med vad som har framkommit i andra undersökningar, såväl svenska som utländska. Men med tanke på att prostituerade kvinnor ogärna inför sig själv erkänner att de har eller har haft en hallick, kan det enligt mitt synsätt finnas anledning att anta att andelen kvinnor som gör sin prostitutionsdebut efter huvudsaklig påverkan av någon man i själva verket är större än vad våra siffror antyder.

Jag redogjorde vidare för två olika mönster av hallickpåverkan vid kvinnornas inträde i könshandeln. I det ena fallet blev hallickens roll närmast att underlätta övergången från det omgivande samhället till könshandelsvärlden. I detta fallet var, enligt min tolkning, hallickens

roll underordnad andra faktorer. Av överordnad betydelse var i stället kvinnans anpassning till vissa beteendemönster i gänget och den subkulturella miljön. I det andra fallet spelade mannen en mycket mera aktivt pådrivande roll under tiden före kvinnansstitutionsdebut. Här kunde man, enligt min mening, tala om medvetna strategier från mannens sida att snärja kvinnan i ett beroendeförhållande i syfte att utnyttja henne ekonomiskt.

I analysen av de olika faser som hallickrelationen grovt sett kan anses genomgå, lade jag tonvikten vid de olika mönster av manlig kontroll och manligt maktutövande som ingår i varje fas samt kvinnans reaktioner på detta. Från kvinnans sida handlar det primärt om ett känslomässigt beroende av en man. För mannen gäller det att spela på kvinnans känslor så att han kan utnyttja henne ekonomiskt. Förutsättningen för detta spel är den traditionella man/kvinnarelationens struktur. Väsentliga drag i den traditionella mansrollen är olika grader av maktutövande och känslokontroll. Väsentliga inslag i den traditionella kvinnorollen är underkastelse och anpassning. I hallickrelationen sker ofta en renodling av dessa inslag. Och *det är i dessa förhållanden som hallicken tar avstamp*. Som den starke mannen förtydligar och förstärker han det mönster som redan finns. Hans makt är en konsekvens av den traditionella man/kvinnarelationens struktur, som innebär att kvinnan måste anpassa sig, ge upp egna krav och behov för att få behålla mannen.

I den prostituerade kvinnans bakgrund finns ofta erfarenheter av bristfälliga, känslolösa och icke-fungerande relationer. Därför blir längtan så stor, hoppet om att få kärlek, att bli älskad och omhändertagen så intensiv, att fantasierna och drömmarna överflyglar verkligheten.

För att besvara frågan om varför vissa män träder in i en hallickrelation lade jag tonvikten vid en beskrivning och analys av de strukturella omständigheter som konstituerade männens (i vår undersökning) levnadsbetingelser *före* mötet med kvinnan. En för mig viktig utgångspunkt var det förhållandevis stora antalet utländska män bland hallickarna i den svenska könshandeln. På basis av hallickarnas nationella och kulturella bakgrund kunde man grovt sett urskilja tre olika hallickmönster under 1970-talet.

- De nordamerikanska hallickarna
- Andra utländska hallickar
- De svenska hallickarna

Jag framhöll att indelningen var empiriskt grundad främst när det gällde förhållandena i Malmö under åren 1973-1978. Men bortsett från smärre olikheter talade erfarenheterna för att mönsterbeskrivningen ägde giltighet för förhållandena i landet i stort, och särskilt för de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Att jag skilde ut de nordamerikanska hallickarna från de andra utländska medborgarna hade tre skäl: (1) de tillhörde samtliga den nordamerikanska sk Vietnamgenerationen, (2) de var "först på scenen" i Sverige, tidigare än de andra utlänningarna som sedan blev hallickar och (3) de var den mest tongivande och enhetliga gruppen bland hallickarna under en längre period i början av 70-talet. De nordamerikanska hallickarnas ställning i detta avseende var så uttalad att de andra utländska hallickarna i vissa fall kom att uppfattas – av andra i miljön – som imitatörer av den speciella amerikanska hallickstilen.

De andra utländska hallickarna kom under 70-talet från ett stort antal olika länder. I Malmö kände polisen till hallickar av ett fyrtio-tal olika nationaliteter. Till skillnad mot de nordamerikanska hallickarnas relativt enhetliga mönster var det mångfalden som karaktäriserade de andra utländska hallickarna. Jag argumenterade för att enhetligheten i det nordamerikanska mönstret kunde ses som en följd av ett antal samverkande strukturella bakgrundsfaktorer, där Vietnamkriget utgjorde en. Orsaken till att nordamerikanerna överhuvudtaget kom till Skandinavien kunde direkt eller indirekt kopplas till de speciella omständigheter som detta krig innebar för åtskilliga unga nordamerikanska män. En annan länk i kedjan av orsaker bakom de nordamerikanska hallickarnas inträde i den svenska könshandeln utgjordes av Danmark, och särskilt Köpenhamn, som är en stad med traditioner i den internationella könshandeln. I Köpenhamn fanns "historiskt betingade" mötesplatser för en del av de män som sedermera skulle komma att bli hallickar i Sverige. En tredje bakgrundsfaktor av betydelse var, enligt min tolkning, det specifika kulturarv som de nordamerikanska männen var bärare av. Det gällde den svarta hallickkulturen i det nordamerikanska storstadsghettet, vars existens troligen fick betydelse för det sätt på vilket en del svarta exilamerikaner kom att anpassa sig till vad de uppfattade som rådande omständigheter i det nya landet Sverige. Som en del av detta kulturarv fanns en uppsättning regler och metoder – förmedlade genom muntlig tradition – för flera tänkbara aspekter av det manliga maktutövandet i hallickrelationen.

De andra utländska hallickarna hade inget gemensamt krig, inga självklara, historiskt betingade mötesplatser och inget gemensamt kulturarv i stil med den nordamerikanska hallickkulturen. De hade på flera sätt att anpassa sig till redan givna omständigheter, också när det gällde könshandeln, där de alltså i många fall kom att uppfattas som imitatorer av den nordamerikanska stilen.

Trots skillnader i bakgrund mellan de nordamerikanska respektive andra utländska män som kom att bli hallickar i Sverige, fanns stora och viktiga *likheter* både med hänsyn till männens levnadsbetingelser före mötet med kvinnan och med hänsyn till de grundläggande faserna i det manliga maktutövandet. Deras levnadsbetingelser präglades av rotlöshet och social marginalitet. De saknade en plats inom den etablerade samhällsgemenskapen. Majoriteten av dem hade inte tillstånd att arbeta i landet för sitt uppehälle. Sett ur männens strikt överlevnadsstrategiska synvinkel skulle man kunna säga att det för dem (som ville stanna) blev ett livsvillkor att knyta kontakter med och binda sig till svenska kvinnor. Bland undersökningspersonerna i vår studie resulterade dessa bindningar i att männen påverkade kvinnorna att prostituera sig i syfte att klara den gemensamma försörjningen.

Mönstret för hallickens maktutövande kännetecknas av att på olika sätt göra en eller flera kvinnor beroende i syfte att få så stor makt över dem att han kan exploatera dem så mycket som möjligt. Ett strikt kalkylerat och medvetet användande av reglerna för olika tänkbara aspekter av det manliga maktutövandet i en sådan relation är tex enligt den nordamerikanska traditionen ett grundvillkor för den framgångsrike hallicken. Då det emellertid finns en överensstämmelse i det manliga dominansmönstret mellan olika länder utgör dessa regler i viss mening endast en medveten renodling av ett mera allmängiltigt dominansmönster, som på olika sätt döljs inom ramen för ett utbrett patriarkaliskt system. Att andra män än de nordamerikanska blev hallickar var därför inte förvånande.

Som enskild nationalitetsgrupp var de svenska hallickarna i majoritet. Däremot var det tex inte så att de hallickar som faktiskt fördes inför domstol och blev dömda för koppleri var svenskar. De svenska hallickarna hade i flera avseenden en ställning i marginalen av könshandeln under 1970-talet. Förutom ett visst inslag av sk utslagningsfall och kalkylerande hallickar, tillhörde flertalet av de svenska hallickarna en annan typ. En aning förenklat skulle man kunna beskriva den vanligaste svenske hallicken som en person som inte sär-

skilt medvetet driver handel med kvinnor som varor. Han håller sig borta från själva könshandelsmiljön och är förhållandevis passiv med hänsyn till kvinnans prostitutionsverksamhet. Jag benämnde honom "hemmahallick" för att betona att tyngdpunkten i hans verksamhet är en annan än i fallet med den utländske hallicken. Men samtidigt framhöll jag att man bör vara klar över att uppdelningen i olika mönster inte innebär att det råder vattentäta skott mellan grupperna. Olikheterna får inte skymma de grundläggande förhållanden, vilka bildar kärnan i relationen mellan hallicken och den prostituerade och som är gemensam för de män som träder in i hallickens roll, nämligen att *(1) hallickverksamheten innebär en personlig och ekonomisk exploatering av kvinnan, och att (2) i hallickverksamheten renodlas den traditionella mansrollens dominans.*

BILAGOR OCH LITTERATUR

Bilaga A.

A Åtgärds- och behandlingsarbetets innehåll och resultat — en översiktlig redogörelse¹

A.1 Åtgärder och behandling

Som jag tidigare har framhållit var den enkla målsättningen med arbetet i prostitutionsprojektet att hjälpa de prostituerade bort från könshandeln till ett annat och bättre liv. Samtidigt var vi angelägna om att denna hjälp skulle ges på de berördas egna villkor. Denna regel begränsades självfallet av vår skyldighet att följa de lagar och förordningar, som reglerar socialvårdens åtgärder, vilket innebar att vi vid några enstaka tillfällen ingrep, trots att den prostituerade inte önskade någon kontakt med oss. Detta gällde företrädesvis *ungdomar* som prostituerade sig, där vi var tvungna att ingripa enligt barnavårdslagens bestämmelser.

Tonvikten i arbetet låg i första hand på *att förändra kvinnornas materiella villkor*. Eller annorlunda uttryckt: i åtgärds- och behandlingsarbetet strävade vi efter att vidga gränserna för klienternas sociala handlingsutrymme och valmöjligheter.

I praktiska termer innebar detta att vi ställde socialvårdens resurser — och våra kunskaper om möjligheterna att få arbete, utbildning, bostad, institutionsvård, barntillsyn och olika former av ekonomiska bidrag — till kvinnornas förfogande.

Vidare utgick vi från tanken att det *i socialt arbete fordras respekt för klienten som handlande subjekt*. Vi försökte därmed undvika en *ensidig manipulation* från vår sida av kvinnan och hennes situation. Sådant gagnar i själva verket sällan klienten utan blir ofta verkningslöst och i sämsta fall direkt negativt. Ofta kan socialarbetarens manipulatoriska hållning förmodligen förklaras med faktorer som bristande tid och/eller bristande kunskaper. I vissa fall kan den sannolikt också ses som ett uttryck för en personlig hållning hos socialarbetaren. Vårt betraktelsesätt var att mänsklig förändring består i att individen *väljer att utföra nya handlingar*, inte att individen genom ensidig påverkan betar sig på ett nytt sätt.

Förändringar som sker som ett resultat av ensidig påverkan är sällan varaktiga förändringar. Något som vi också fick erfara i prostitutionsprojektet. Djupare förändringar mot nya livsval sker i ett ömsesidigt samspel mellan människor. Det tar tid och kräver tålamod av samtliga parter. Prostitutionsprojektet gav bl a tidsmässiga resurser att utveckla sådana relationer på ett sätt som är ovanligt inom ramen för ordinär socialbyråverksamhet.

Vi var inte heller bundna av de byråkratiska organisationsformer som ofta präglar traditionellt socialbyråarbete. I egenskap av en tidsbegränsad försöksverksamhet stod vi utanför den ordinarie organisationen. Detta innebar tex att vi i första hand kunde anpassa vårt arbete efter klienternas behov och inte efter organisationen. Så långt vi själva ville, kunde vi undgå att splittras i vårt arbete av konferenser, tidsbeställda besök och telefontider. Vi kunde i verklig mening lämna skrivbordet och ägna oss åt fältarbete och hembesök, när så krävdes. Våra arbetstider anpassades i stor utsträckning på ett flexibelt sätt till den dygnsrytm som kännetecknar könshandelsmiljön: eftermiddagar, kvällar och nätter. Allt detta ökade våra möjligheter till kontinuitet i kontakterna med kvinnorna, vilket underlättade för oss att så långt som möjligt sudda ut gränserna mellan "vi" och "dom".

Den yttre miljön på en socialbyrå bekräftar ofta för klienten att han är den som kommer längst ner i hierarkin. Han måste anpassa sig till telefontider och överordnades beslut, ofta utan att få direktkontakt med beslutsfattaren. Han upplever hela tiden att han inte får komma till tals och får därför inget förtroende för den personal som säkert går in för att hjälpa honom med alla tillgängliga medel. Han blir utsatt för att remitteras till andra myndigheter, där han får vänta på nya tider och så vidare. En annan viktig faktor är också att socialbyrån är stängd vid de tider då människor som bäst behöver praktisk hjälp och rådgivning.²

Detta motverkar att förtroendefulla relationer kan etableras mellan socialarbetare och klienter. I prostitutionsprojektet kunde vi – bl a genom vår speciella ställning i (utanför) organisationen – överskrida dessa begränsningar.

Förutom att huvudmålet med vårt arbete var att förändra kvinnornas materiella villkor och därigenom deras sociala situation, vägledades vi i arbetet av två terapeutiska delmål.

- Att bygga upp kvinnornas självförtroende.
- Att frigöra kvinnornas egna slumrande resurser.

Den dag en prostituerad beslutar sig för att upphöra med sin verksamhet hamnar hon ofta i en sk marginalkonflikt.³ Hon står mer eller mindre ensam i en dragkampssituation mellan två världar: å ena sidan den värld hon en gång lämnade — familjen, vännerna, släktingarna — och som hon kanske vill tillbaka till, å andra sidan könshandelsmiljön, där hon trots allt känner en slags trygghet i umgänget med andra prostituerade kvinnor och deras familjer. Hennes självförtroende sviktar eftersom hon saknar fast grund att stå på. Hon känner kanske svår ångest inför tanken att behöva stå ansikte mot ansikte med en "gammal torsk" på en arbetsplats eller att avslöjas som f d prostituerad bland andra människor. I denna fas behöver kvinnan självfallet mycket stöd och uppmuntran. Framgångar och misslyckanden måste kunna diskuteras och analyseras, strategier för "nästa steg" utarbetas. Här är det socialarbetarens uppgift att visa att han aldrig för ett ögonblick sviktar i tron på att kvinnan skall lyckas med det hon föresatt sig.

I denna fas handlar arbetet helt enkelt om en målinriktad och stegvis orientering bort från könshandeln och de värderingar, motiv och impulser som genomsyrar denna miljö. I tillvaron som prostituerad har kvinnans medvetande behärskats av eleganta och uppseendeväckande kläder, lyxinredningar och snabba pengar. Hennes dagliga aktiviteter har cirkulerat kring prostitution och en ofta extrem materiell konsumtion. Den första tiden som f d prostituerad kännetecknas av ett stort tomrum: inga pengar, ingen konsumtion. Livet har mist sitt innehåll. Denna känsla måste självfallet brytas, torftigheten ersättas med ett meningsfullt innehåll. Här handlar det inte enbart om att få kvinnan i arbete. De arbeten som står till buds är ofta också torftiga. Kvinnan måste dessutom stimuleras till andra aktiviteter: motion, språk- och hantverksskurser, bio-, teater- och restaurangbesök, fester o s v, aktiviteter som kvinnorna i projektet i stor utsträckning själva fick ta ansvar för. En kvinnogrupp formades, där kvinnorna kunde dryfta sina problem och utbyta erfarenheter.⁴ Två saker var särskilt viktiga i dessa aktiviteter: att stimulera till upptäckter av egna resurser hos kvinnorna och att stimulera till kollektiva verksamheter för att bryta den egennyttiga och privategoistiska mentalitet som präglar könshandelsmiljön.

Det är självfallet omöjligt att i korta drag ge en fullständigt

representativ bild av de olika typer av insatser och åtgärder som gjordes inom ramen för projektet. Beskrivningen blir med nödvändighet ytlig. Vad vårt arbete bestod i åskådliggörs således endast delvis av följande tabell, i vilken jag tex blir tvungen att helt lämna åt sidan det terapeutiska arbete som åtföljde försöken att förändra klienternas materiella och sociala situation.

Tabell 1 Antalet ärenden i vilka olika typer av socialvårdande åtgärder förekom under tiden sept.1977 - dec.1979

Typ av åtgärd	Antal ärenden
Socialhjälp	76
Anskaffande av sysselsättning eller utbildningsplats	39
Lägenhetsanskaffning	29
Barn tillsynsanskaffning	9
Frivillig placering av missbrukare på institution eller i enskilt hem	7
Förmedling av kontakt med medicinsk vård	28
Omhändertagande jml. barnavårdslagen, avseende klientens eget/egna barn	1
Omhändertagande jml. barnavårdslagen, avseende klienten själv	4
Miljöombyte (tex rekreativ vistelse)	20
Arbete med att återupprätta relationer till anhöriga	25
Insatser med anledning av hallickrelation	25
Andra icke klassificerbara insatser	35
	(n = 123)

Av sammanställningen framgår att den vanligaste typen av insatser avsåg ekonomisk hjälp d v s socialhjälp. Möjligheten att ekonomiskt stödja de prostituerade, som ville bryta med könshandeln, var betydelsefull i flera olika avseenden. Trots att de prostituerade ofta hade jämförelsevis stora inkomster från sin verksamhet, hade de sällan eller aldrig några sparade pengar. Tvärtom var de flesta överhopade med skulder. Varje försök att på egen hand bryta med prostitutionen blev följaktligen ett misslyckande så länge skulderna kvarstod och fordringsägarna hängde på dörrlåset. Prostitutionen blev i de flesta fall, förr eller senare, ett ekonomiskt nödtvång, även om så inte hade varit fallet från början.

Socialhjälpens var till att börja med ett medel för den prostituerade att kunna överleva från den dag hon hade bestämt sig för att upphöra med verksamheten. Socialhjälpens utgjorde dessutom ofta hennes enda verkliga alternativ till könshandeln fram till den dag hon började få kontinuerliga inkomster från ett arbete eller i form av studie-medel/-bidrag. I den föga avundsvärda rollen som socialhjälpstagare var hon vidare tvungen att börja planera sin ekonomi. Skulderna måste betalas. Det föreligger ingen större överdrift i påståendet att utan möjligheter till ekonomiska stödinsatser hade prostitutionsprojektet sannolikt inte kommit ur och förbi inledningsfasen. Många prostituerade hade förmodligen inte ens haft tid att besöka lokalen. Än mindre hade det funnits utrymme för kontakter av terapeutisk natur.

Låt mig kort kommentera de direkta socialvårdsinsatserna avseende de prostituerade som var under 18 år. Av de 123 prostituerade, som vi hade kontakt med fram till årsskiftet 1979/1980, var tio (8,3%) under 18 år, då vi först träffade på dem i könshandelsmiljön. I fyra fall medverkade vi själva inom projektet till omhändertagande för samhällsvård enligt barnavårdslagens bestämmelser. I några andra fall utgjorde vi en förmedlande länk vid andra myndigheters tvångsomhändertaganden. I samtliga fall där vi själva iscensatte ett omhändertagande eller aktivt medverkade till ett sådant, planerade vi och följde upp vårdåtgärderna, med utgångspunkt från den kännedom vi hade om klientens hela livssituation. Detta innebar fortsatt kontakt med klienten under hela den tid som tvångsåtgärden var aktuell samt under tiden därefter.

Majoriteten av de kvinnor vi hade kontakt med hade enligt egna uppgifter debuterat som prostituerade någon gång innan de hade fyllt 20 år.⁵ De hade senare i stor utsträckning blivit fast i köns-

handeln. Detta var avgörande för vår bestämda hållning mot de sk ungdomsprostituerade, vilket alltså innebar att vi konsekvent använde oss av de möjligheter, som barnavårdslagen erbjöd.

Missbruksproblemen utgjorde ett betydande inslag i vårt arbete. Av de 123 prostituerade som vi hade kontakt med under den aktuella perioden fanns det 39 personer som missbrukade olika slags droger, företrädesvis heroin och alkohol, men också i viss utsträckning centralstimulerande medel. För missbrukarna var prostitutionen i allmänhet inte något huvudproblem. Detta gällde särskilt för narkotikamissbrukarna, där prostitutionen oftast var en följdforeteelse till missbruket. Exempel på det motsatta förhållandet fanns också, där missbruket följde av livssituationen som prostituerad. Här var dock alkoholmissbruket vanligare än narkotikamissbruket.⁶

Missbrukarna var den grupp som utan tvekan beredde oss de största svårigheterna i åtgärds- och behandlingsarbetet. Detta är självfallet inget överraskande konstaterande. Prostitutionen var som sagt inte huvudproblemet och den komplicerade orsakskedjan som ofta låg bakom missbruksbeteendet rädde vi i flertalet fall inte på. Våra insatser för missbrukarna var i princip begränsade till två typer av åtgärder. I en del fall förmådde vi missbrukarna att frivilligt söka behandling på institutioner, behandlingskollektiv eller i enskilda hem. I andra fall handlade det helt enkelt om akuta hjälpinsatser som att skaffa dem tak över huvudet eller att medverka till att de kom under läkarvård.

När det gäller de insatser vi gjorde med anledning av att kvinnor som sökte vår hjälp var föremål för ekonomiskt utnyttjande och/eller fysisk och psykisk misshandel av män i deras närhet — dvs hallickar —, hänvisar jag till redogörelsen i bilaga B. Jag vill i det här sammanhanget endast förutskicka att det rörde sig om totalt 25 fall, där sådana insatser gjordes.

A.2 Resultat

Med detta är vi då inne på en mycket översiktlig resultatredovisning. Låt mig med en gång framhålla att det inte finns något enkelt mått på framgång eller misslyckande i socialt arbete. För det första upphörde de prostituerade oftast inte med sin verksamhet enbart som ett resultat av våra ansträngningar. Vi kan inte ens på något definitivt sätt avgöra i vilken omfattning vårt arbete bidrog till deras bryt-

ning med könshandeln jämfört med vad deras egen beslutsamhet betydde eller jämfört med vad anhörigas och vänners beredskap att hjälpa innebar. För det andra kan man självfallet på ett principiellt plan invända mot att betrakta individens brytning med könshandeln som ett mått på framgång i det sociala arbetet. Prostitutionen kan också vara ett symptom på djupare liggande problem hos den enskilde. Den eventuella framgången i det sociala arbetet borde således hellre bedömas i förhållande till hur individen klarar sin livssituation efter upphörandet med prostitutionen. Detta skulle kräva en uppföljning av varje ärende under lång tid. Hur lång vet vi inte.

Det är således mot bakgrund av dessa reservationer som jag ändå väljer att presentera nedanstående tabell, som ett av flera möjliga mått på framgång eller misslyckande i vårt arbete. Tabellen baserar sig på en genomgång i januari 1980 av samtliga ärenden, som vi arbetade med under tiden september 1977 - december 1979. I varje ärende gjordes en bedömning av det aktuella läget med avseende på förhållandet till prostitutionen. Våra bedömningar kontrollerades sedan mot polisens uppgifter. Bedömningarna får betraktas som förhållandevis säkra. I fråga om de personer som av en eller annan anledning hade lämnat Malmö avstod vi från att göra någon bedömning om deras förhållande till prostitutionen.

Tabell 2 Antalet personer som hade upphört att prostituera sig sedan kontakten med projektet.
(Bedömningen utförd i januari 1980)

Förhållande till prostitutionen	Antal
Hade inte prostituerat sig sedan kontakten med projektet	44
Hade <i>sporadiskt</i> prostituerat sig sedan kontakten med projektet, men kunde nu antas ha slutat	10
Hade <i>kontinuerligt</i> under viss tid prostituerat sig sedan kontakten med projektet, men kunde nu antas ha slutat	11
Hade <i>kontinuerligt</i> fortsatt att prostituera sig sedan kontakten med projektet och kunde antas fortsätta	22
Hade <i>sporadiskt</i> prostituerat sig sedan kontakten med projektet och kunde antas fortsätta	5
Aktuella prostitutionsförhållanden okända	9
Summa	101

Sammanställningen avsåg som sagt endast dem som bodde i Malmö i januari 1980. De resterande 22 fördelade sig enligt följande:

Avlidna	3
Intagna på anstalt	5
I övrigt avflyttade	14
Summa	22

Av dem som hade lämnat Malmö hade åtta personer flyttat till andra orter inom landets gränser, medan sex personer hade flyttat utomlands, varav tre vill Köpenhamn. I kategorin "intagna på anstalt" ingick en som hade omhändertagits och placerats på ungdomsvårds-skola, en som befann sig under vård på mentalsjukhus och tre som avtjänade fängelsestraff. De tre som hade avlidit var samtliga narko-maner. Deras död hade direkt samband med missbruket.

Att bryta hallickrelationen – några erfarenheter från det sociala och kurativa arbetet i prostitutionsprojektet.

B.1. Inledning

I januari 1980 hade av samtliga 123 behandlingsärenden 25 utgjorts av fall, där insatser gjorts med anledning av problem och konflikter i relationen mellan den prostituerade kvinnan och hennes hallick. I de flesta av dessa 25 fall var det inte hallickproblematiken som hade utgjort den primära orsaken till att kvinnorna första gången hade tagit kontakt med oss eller vi med dem. Hallickförbindelsen hade i stället aktualiserats vid ett senare tillfälle under behandlingsarbetet. Kvinnorna hade ofta medvetet försökt hålla oss utanför denna relation. Först efter en kortare eller längre tids kontakt hade de avslöjat det verkliga förhållandet. I vissa fall beroende på att de hade fått ett sådant förtroende för oss att de vågade göra detta. I andra fall beroende på att problemen hade blivit så svåra att de inte själva kunde handskas med dem. Den utlösande faktorn i sådana fall var ofta att de hade misshandlats eller var rädda för att bli miss-handlade.

I tre fall aktualiserades frågan för oss sedan polisen hade ingripit mot hallicken, i ett av dessa fall tog vi kontakt med kvinnan på ett sjukhus, där hon låg för behandling, efter att ha utsatts för ett mord-försök av sin "fästman". I de två andra fallen inleddes kontakten i samband med förberedelser inför en stundande rättegång mot hallicken. I ett annat fall fick vi kunskap om kvinnans situation genom en köpare, som hade förälskat sig i henne. Endast i ett fall var hallick-problemet den direkt uttalade orsaken till kvinnans första kontakt med oss. Kvinnan ville upphöra med prostitutionen men vågade inte av rädsla för att bli utsatt för repressalier av mannen.

En av de grundläggande ambitionerna i vårt behandlingsarbete var att söka bidra till att återupprätta kvinnornas självkänsla. Ett stort hinder i detta arbete utgjordes av den destruktiva beroendeställning som de hade till sina hallickar. Våra erfarenheter visade klart, att nästan alla andra insatser från vår sida var verkningslösa med hänsyn till målsättningen, så länge denna relation kvarstod. Detta innebar inte att vi de facto upphörde med våra insatser. Tvärtom vidmakthöll

vi kontakten och bistod så långt möjligt med den hjälp kvinnan bad om för att i den fortsatta relationen kunna påverka henne att komma till insikt om sin situation.

B.2. Två olika typsituationer

Den ur behandlingssynpunkt minst svåra situationen uppstod när hallicken i fysisk mening redan var borta ur bilden, dvs när han satt häktad eller hade fått sin dom och befann sig i fängelse. I ett sådant läge var det viktigt att ge kvinnan ett oreserverat stöd. Ett avgörande moment var rättegången och tiden omedelbart före och efter densamma. Det brukar talas om hur förnedrande det är för kvinnor, som utsatts för sexuella övergrepp att i en offentlig rättegång behöva svara på frågor om de mest intima detaljer, inte bara vad avser själva den aktuella händelsen, utan också om privata förhållanden i allmänhet och sexuallivet i synnerhet. Situationen är likartad för en prostituerad, som står inför rätta för att försvara sin anmälan mot en hallick. Därtill kommer att hon i rättssalen måste sitta öga mot öga med den person som medverkat till att knäcka hennes självförtroende, och vars huvudsakliga försvar går ut på att inför rätten och den närvarande offentligheten misskreditera hennes trovärdighet. Vilket inte är så svårt eftersom en "horas" ord ofta väger lätt med tanke på de fördomar mot könshandeln och dess utövare som genomsyrar de flesta samhällsgrupper, inklusive domare och nämndemän.

Med rättegången väl avklarad inträdde i sådana fall en svår period, då kvinnan kände sig ensam och skuldmedveten. Det senare därför att hon många gånger upplevde, att det inte uteslutande var hennes fel att det hade gått snett. En del kvinnor återupptog relationen med mannen under fängelsetiden. Orsaken till detta var ofta hoppet om att allt skulle bli annorlunda eller åtminstone bättre, när han kom ut. De fortsatte med att prostituera sig och att leverera pengar till honom under fängelsevistelsen för att visa att de fortfarande tillhörde honom. Så länge mannen satt inne kunde han självfallet inte misshandla kvinnan, vilket underbyggde hennes förhoppningar om att han hade förändrats och att deras förhållande skulle kunna bli bra, precis så bra som det var i början.

De som istället valde att bryta med prostitutionen i detta läge stod mer isolerade än kanske någon gång tidigare i sina liv. De hamnade i en marginalkonflikt, i en tillvaro mittemellan den subkultu-

rella könshandeln och det omgivande samhället.⁷ Konflikten orsakades av att de inte accepterades som fullvärdiga medlemmar vare sig i den ena eller andra miljön. Detta medförde helt naturligt känslor av isolering och icke-tillhörighet. De gamla vännerna tog avstånd ifrån dem. De hade brutit mot den norm som säger att man aldrig skall blanda in myndigheterna. De betraktades som svikare och tjallare. En del blev utsatta för hotelser med uppmaning att ta tillbaka anmälan osv. Även av sina närmaste väninnor dömdes kvinnorna ofta hårt för sina "avsteg". Även om således kvinnorna hade en strävan att bli "vanliga" medborgare, tog det tid och mod att bygga upp ett nytt socialt nätverk. Och i denna process utgjorde kanske behandlaren och de övriga projektmedlemmarna den enda trygghetspunkten under den första och svåraste tiden.

Jag inledde med att beskriva den förhållandevis enkla situationen som uppstod då hallicken i rent fysisk bemärkelse var klart separerad från kvinnan. Betydligt mer komplicerad var självfallet situationen när så inte var fallet, när mannen fanns kvar i kvinnans närhet och fortfarande utövade makt och kontroll över henne. I sådana situationer kunde man aldrig *pressa* kvinnan till att ta avstånd från sin hallick genom tex övertalning heller hot om indragning av den ekonomiska hjälpen. Då riskerade man att kontakten med kvinnan bröts, eftersom hennes lojalitet med hallicken var större än med någon myndighetsperson, hur välmenande denne än hade visat sig vara. Kanske hade kontakten med prostitutionsprojektet delvis förändrat hennes bild av myndigheter i allmänhet och socialvården i synnerhet i en mera positiv riktning. Men kvar fanns ändå en realistiskt grundad misstänksamhet eller känsla av osäkerhet gentemot medarbetarna i projektet, eftersom hon visste att vi var en del av socialvården och – vilket vi öppet deklarerade – att vårt handlingsutrymme ytterst var bestämt och begränsat av gällande lagar och förordningar. Vår möjlighet att medverka till att bryta hennes hallickberoende bestod i att utnyttja de tillfällen som yppade sig, vilket oftast innebar akuta krislägen. Det förekom tex att kvinnor kontaktade oss och berättade att de hade blivit misshandlade och att de inte förmådde handskas med situationen längre. De behövde hjälp men ville inte blanda in polisen. Att gå in i sådana konfliktsituationer – utan polishandräckning – kunde naturligtvis uppfattas som en onödig chanstaggning med hänsyn till socialarbetarens personliga säkerhet. Å andra sidan visade det sig viktigt att kunna göra detta eftersom polis-inblandning tenderade att uppfattas som mera provokativt, åtmins-

tone ur mannens synvinkel, vilket kunde medföra att allting ställdes på sin spets. Detta var särskilt olyckligt om det fanns barn med i bilden. Också av ett annat skäl var det viktigt att på egen hand intervensera i dessa situationer. Andra kvinnors förtroende för projektet ökade, vilket innebar att en del inte dröjde lika länge som de annars skulle ha gjort med att göra omvärlden och myndigheterna uppmärksamma på sin situation. Våra egna erfarenheter kom att visa att de befarade riskerna för socialarbetarnas egen säkerhet var betydligt överdrivna. Inte vid något tillfälle utsattes projektmedlemmarna för våld eller ens hotelser från någondera parten. Sannolikt beroende på att det våld som förekom huvudsakligen fanns i förhållandet mellan mannen och kvinnan och var direkt relaterat till den vanmakt och desperation som hade framskapats i den relationen.

B.3 Tre exempel på insatser i hallickrelationer

Exempel 1.

Projektgruppens första ingripande i en hallickrelation skedde i samband med att en kvinna direkt sökte vår hjälp för att hon ville sluta prostituera sig men inte vågade av rädsla för mannen. Under vårt samtal med kvinnan framkom uppgifter om att mannen var beväpnad. Vi föreslog kvinnan, att hon omgående skulle flytta ifrån den gemensamma lägenheten till ett säkert ställe, där mannen inte skulle kunna finna henne. Tillsammans med kvinnan begav vi oss till den gemensamma bostaden vid en tidpunkt på kvällen, då vi visste att mannen inte var hemma. Vi tömde lägenheten på kvinnans tillhörigheter. Aktionen genomfördes utan missöden. Några dagar senare lyckades mannen lokalisera kvinnans gömställe. När han kom dit var två av projektmedlemmarna närvarande tillsammans med kvinnan. Mannen blev både förvånad och rädd när han upptäckte att kvinnan hade engagerat andra människor i deras förhållande. *Hans terrorvælde över henne hade förutsatt att hon stod ensam och isolerad.* Inför det församlade sällskapet lovade han dyrt och heligt att aldrig mera oroa kvinnan, vilket han inte heller gjorde. Mannens samarbetsvilja förvånade oss visserligen då, men var självfallet fullkomligt logisk, sett ur den synvinkeln att han inte hade någonting att sätta emot i situationen. Han var utländsk medborgare med

bräcklig anknytning till landet. Dessutom hade han gjort sig skyldig till ett brott som kvinnan hade kunnat anmäla honom för om hon hade velat. Och för det tredje — och kanske viktigaste — hade han förlorat den mentala kontrollen över henne, vilket hade bevisats av att hon hade sökt vår hjälp.

Exempel 2.

Bakgrunden till detta fall var att mannen och kvinnan gemensamt hade överenskommit om att upphöra med sitt narkotikamissbruk. Därmed skulle också kvinnan bryta med prostitutionen. Genom projektets försorg ordnades en ny bostad åt paret, i en annan stadsdel på avstånd från könshandelsmiljön. Kvinnan lyckades på eget initiativ skaffa sig sysselsättning. Mannen hade svårare att komma igång med något arbete. Efter en tid kunde emellertid projektet förmedla ett beredskapsarbete till honom. Han hade dock svårt att anpassa sig till förhållandena på den nya arbetsplatsen. Paret hade på försök också tagit till sig mannens dotter från ett tidigare äktenskap. Kraven och svårigheterna som var förknippade med den nya livssituationen blev efter en tid uppenbarligen övermäktiga. Mannen var i detta läge sämst rustad att tackla problemen. Han började svartsjukt bevaka kvinnans alla mått och steg, framförallt i deras umgänge med vänner. Han påstod att hon var fullständigt opålitlig och kapabel till otrohet i varje situation, vilket kunde bevisas av hennes tidigare liv som prostituerad. Kvinnan fick allt svårare att acceptera dessa anklagelser. Konflikterna resulterade med tiden i våldsamheter. Vid flera tillfällen försökte projektet intervensera i konfliktsituationer. Mannen lovade att han skulle upphöra med anklagelserna. Han saknade emellertid helt insikt om sitt svåra psykiska tillstånd och ville inte heller acceptera vårt förslag om psykiatrisk hjälp. Kvinnan insisterade trots våra varningar på att fortsätta relationen. Inte förrän mannen i samband med ett gräl attackerat henne med vapen förstod hon att det inte stod i hennes makt att göra någonting åt situationen. Under vår — och polisens — medverkan lämnade hon lägenheten. Inte ens vid detta tillfälle ville hon anmäla honom. Detta skedde först senare, då han sökte upp henne på hennes nya adress och hotade henne till livet.

Detta fall illustrerar svårigheterna att klara ett parförhållande i brytningsprocessen mellan det gamla och det nya. Föränd-

ringarna skapar kaos i relationen, som etablerats under vissa givna förutsättningar och med en given rollfördelning. Den nya livsföringen blir ett hot mot sammanhållningen i relationen, som bygger på ett ömsesidigt beroende. Pär Nygren har beskrivit problematiken i en bok om narkomani (*Varför blir man knarkare?* Stockholm: Prisma, 1978). Hans angreppsvinkel och terminologi skiljer sig från vår, men likheterna i sak är ändå belysande. Nygren ser parrelationen som en ganska vanligt förekommande lösning av en intensiv och djupgående identitetskris hos unga narkomaner. Parrelationen utgör ett bekräftelsemässigt användande av en människa som står en nära:

Tillsammans bygger två människor – företrädesvis (men inte nödvändigtvis) av olika kön – upp en egen isolerad värld. Förhållandet karaktäriseras av att den ena (eller båda två) använder den andra mer eller mindre medvetet – oftast omedvetet – som en ovanligt tydlig spegel för den egna självuppfattningen. Det grundläggande psykologiska behovet är att få en identitet positivt och entydigt bekräftad genom att den andra genom sina reaktioner, förhållningssätt och personlighet förmedlar en skarp spegelidentitet som underlag för den egna självuppfattningen. Alla kontakter med människor som står utanför denna allians och som kan tänkas störa eller hota tillfredsställandet av detta behov undviks systematiskt. Varje hot mot relationen blir ett dödligt hot mot den egna identiteten. Förhållandet utvecklar sig ofta till ett extremt 'ägarförhållande', där steget till fysiskt våld inte är långt. Förhållandet blir förutsättningen för ens sociala och psykologiska liv och samtidigt det nödvändiga skyddet mot den lurande, dödliga ångesten.⁸

Sådana förhållanden resulterar, enligt författaren, ofta i en extrem ojämlikhet mellan parterna, "ett herravälde som förutsätter underkastelse från den andra – praktiskt taget alltid kvinnan".⁹ Förutsättningen för att parterna skall kunna fungera socialt och psykologiskt är att relationen förblir intakt, att inte rollfördelningen och ojämlikheten hotas. När paret ovan bestämde sig för att upphöra med prostitutionen och missbruket satte de igång en process som de sedan inte kunde kontrollera. De grävde själva det egna förhållandets grav. Paradoxalt nog var detta ändå möjligheten att på sikt frigöra sig från den destruktiva livssituation, som de hade försatt sig i.

Exempel 3.

I detta fall rörde det sig om en kvinna som hade haft långvarig kontakt med prostitutionsprojektet och som ofta hade hävdats att hon inte skulle kunna tänka sig att försörja en man med sina prostitutionsinkomster. Projektmedlemmarna arbetade intensivt med att förbättra hennes sociala situation. Försök gjordes att motivera henne att söka arbete, alternativt komplettera hennes bristfälliga utbildning. Hon hade emellertid svårt att ta sig ur den passiva och vegeterande livsrytm som hon vant sig vid som prostituerad, vilket bla innebar att hon sov bort dagarna och sorgfälligt undvek alla krav. Orsaken till att hon ändå ville ändra sin livsföring var att hon hade fött ett barn vars framtid hon var orolig för. När det så småningom dök upp en man i hennes liv som hon förälskade sig i och som lovade att ta hand om henne och barnet, var valet inte svårt. Hon drog sig ur kontakten med oss. Trots att vi vid upprepade tillfällen försökte återknyta kontakten med henne och diskutera den uppkomna situationen, var hon borta. Vi fick så småningom höra från andra människor i branschen att hon hade återupptagit sin tidigare prostitutionsverksamhet i en annan stad där mannen bodde och officiellt upprätthöll ett arbete. Efter sex månaders tystnad stod hon plötsligt en dag återigen utanför projektlokalens dörr. Från det tillfället finns följande anteckningar i projektets dagbok den sk Loggen:

Eva kom upp vid tvåtiden och såg väldigt skakad och ledsen ut. Hon ville lätta sitt hjärta om den kille som hon varit tillsamman med en längre tid. Hon berättade att hon inte stod ut längre. Han tvingar henne att gå på gatan. Han använder sig av grova våldsmetoder för detta ändamål. Bla har hon haft kniven mot strupen vid flera tillfällen. Han har också misshandlat henne med knytnävarna och med ett basebollträ som han har i bilen. Vid några tillfällen har han hotat med att ta livet av hennes dotter om hon inte skärper sig och gör som han vill. Han har också förgripit sig mot henne sexuellt, genom att tvinga henne att föra upp olika saker i slidan. Eva har fått lämna ifrån sig allt hon har tjänat på sin prostitution till honom. Hon har också varit tvungen att ge honom i stort sett alla pengar hon har fått av oss. Detta innebär i praktiken att hon ligger efter med en massa räkningar.

Hon träffade mannen i G på ett ställe som heter Club Mama alldeles innan årsskiftet 78/79. Han är född och uppvuxen i Latinamerika, precis som Eva. Vi vet vidare att han är 34 år gammal och att han har norskt pass. Han har sedan en tid tillbaka varit anställd vid ett företag i G. Eva uppger att hon är förtjust i honom mycket därför att han härstammar från samma land som hon själv. Han är den förste man som hon träffat i vuxen ålder från det landet. Någon gång i mars började Eva på uppmaning av mannen att prostituera sig i G. Hon är verksam på en sexklubb, där hon tar kontakt med torskarna. Konsumgänget sker på olika hotell i staden. Mannen har också försökt placera ut henne på olika hotell, men Eva föredrar att vara verksam på klubb. Någon gång under våren fick hon reda på att mannen är känd i vissa kretsar för att hålla sk sexparties, detta upprörde henne väldigt och hon bestämde sig för att hon ville bryta med honom. När hon sade detta till honom, satte han in hårdare 'övertalningsmetoder'. Han blev allt mer våldsam. Han hotade henne till livet om hon inte fortsatte att prostituera sig. Eva åkte då och då ner till Malmö. Mannen sökte emellertid snabbt upp henne och tvingade henne att fortsätta att vara verksam som prostituerad. När Eva kom upp till lokalen hade hon med sig två brev som mannen hade skrivit till henne, där han direkt uppmanade henne att prostituera sig för att dra in pengar till hans räkningar. Uppmaningarna var inlindade i söta ord om kärlek och en gemensam framtid. Eva vet inte riktigt hur mycket pengar hon har gett honom, men hon påstår att hon varit verksam som prostituerad i stort sett från mars och fram till augusti kontinuerligt, att hon har tagit mellan 5-6 kunder under en genomsnittskväll. Mannen lever ganska lyxigt och hon menar att hans lyxliv i princip har finansierats av hennes prostitutionsinkomster. Hon uttrycker det så att 'han kräver betalning för att jag skall få åka i hans flotta bil'. Hon påstår också att han har någon annan kvinna som förmodligen prostituerar sig för hans vidkommande. Hon vet emellertid inte något om detaljerna.

Projektet kontaktade polisen för kvinnans räkning. Hon var till en början tveksam till detta eftersom hon fruktade repressalier, inte minst från mannens vänner. Å andra sidan var hon skräck-

slagen inför möjligheten att mannen skulle sätta sina hotelser i verket, framförallt med hänsyn till dottern. Mannen dömdes så småningom för koppleri (dock inte för misshandel och olaga hot). Två av projektmedlemmarna var närvarande under hela rättegången, som avhölls i mannens hemstad. Den psykiska pressen på kvinnan var stor, eftersom mannens vänner strök omkring utanför rättssalen innan rättegångens öppnande, vilket gjorde att hennes skräck för repressalier fick nytt liv. På projektmedlemmarnas uppmaning anhöll åklagaren om att huvudförhandlingarna skulle hållas inom lyckta dörrar, varpå trycket lättade något. Tingsrättens dom löd på 1 år och 4 månaders fängelse och livstids förvisning för mannen. Hovrätten sänkte påföljden till sex månader och upphävde förvisningsbeslutet. Skälet till sänkningen framgick inte riktigt klart av domen. Dock antydde mellan raderna i domskälet att rättens ledamöter inte var lika övertygade om kvinnans trovärdighet som kollegorna i tingsrätten. Man anförde i klartext att "med hänsyn till Evas förflutna som prostituerad ..." borde brottet inte bedömas som grovt. Ett anmärkningsvärt förhållande att kvinnans förflutna som prostituerad användes av rätten som en förmildrande omständighet vid bedömningen av mannens brottsliga beteende.

Kvinnans fruktan för repressalier höll i sig under lång tid efter rättegångarna och kullkastade så när alla planer i rehabiliteringsarbetet. Som en bekräftelse på hennes misstankar att hon aldrig skulle bli riktigt fri från mannen, inträffade en händelse som inte direkt berörde henne, men som ändå fick betydande konsekvenser. Bara några timmar efter det att mannen hade släppts från fängelset efter avtjänat straff, greps han på nytt efter att ha misshandlat en annan prostituerad kvinna. Orsaken till misshandeln var att kvinnan hade deklarerat att hon inte ämnade återuppta samvaron med honom. Mannen hamnade återigen i fängelse. När Eva fick kunskap om det inträffade förlorade hon återigen greppet om tillvaron för en tid. Sannolikt utgjorde mannen inte längre något reellt hot för henne. Han visste dessutom att hon hade stöd från omgivningen. Det hade bl a vår närvaro vid rättegången demonstrerat. Icke desto mindre fanns han kvar som ett "hjärnspöke" i Evas medvetande. Och den omständigheten att myndigheterna enligt hennes uppfattning aldrig riktigt lyckades med att fullständigt eliminera honom ur bilden, kom under en lång period att utgöra ett grundskott mot hennes tilltro till vår förmåga att verkligen hjälpa henne.

Att barn blir till brickor i spelet mellan vuxna människor är inte ovanligt. Men ju mer utsatta människor är i sin sociala situation, desto mer sårbara är de i relationen till sina barn. I samvaron med de egna barnen finns emellertid också en av de viktigaste potentiella länkarna till en återupprättelse av den knäckta självkänslan. Samtidigt utgör dessa relationer den känsligaste punkten för omvärldens repressalier, antingen de kommer från myndigheterna eller från hallickarna.

Cirka en tredjedel av de kvinnor som projektet hade behandlingskontakt med hade fött ett eller flera barn. Endast en tredjedel av föräldrarna hade den faktiska vårdnaden om sina barn. De flesta kvinnor som hade fött fler än ett barn hade fått lämna något av dem ifrån sig för samhällsvård. En del av barnen, dock ett mindretal, var födda i förhållanden mellan hallickar och prostituerade. Även om de flesta således inte hade en hallick som biologisk förälder hade flera av barnen växt upp i sådana relationer. Ett tjugotal mulattbarn var resultatet av förbindelserna mellan svarta hallickar och vita prostituerade kvinnor i Malmö. En effekt av detta var att kvinnorna kände sig fastare knutna till könshandelsmiljön än de skulle ha gjort om de inte hade haft dessa barn. Kvinnorna hade många gånger upplevt omvärldens reaktioner som direkt diskriminerande, vilket hade förstärkt deras känslor av att inte tillhöra den normala kategorin av människor. Kvinnorna upplevde att deras rang på den vanliga äktenskapsmarknaden sjönk i takt med varje nytt barn de födde i en sådan relation, vilket bidrog till att de fortsatte att söka sig till män i branschen. De visste att de själva och deras barn blev accepterade där, så länge de uppfyllde sin del av avtalet, nämligen att svara för försörjningen.

I behandlingsarbetet var det viktigt att bryta dessa ensamstående mödrars isolering och utvidga deras kontaktnät. En metod var att utnyttja de kanaler som socialvården erbjöd inom ramen för den kommunala barntillsynsorganisationen. Detta fyllde två funktioner: dels avlastades modern det ensamma ansvaret för barnet och dels öppnades dörren för kontakter med andra kvinnor. En annan metod var att knyta frivilliga stödkontakter till familjen. Båda varianterna prövades inom ramen för prostitutionsprojektet. Resultatet av dessa insatser kan varken bedömas som entydigt positiva eller negativa. Projektets medarbetare var emellertid samstämmigt övertygade om

att varje insats för att bryta dessa familjers sociala isolering på sikt måste ha en positiv innebörd, om inte annat så därför att en av de viktigaste förutsättningarna för hallickarnas terrorvälde över kvinnorna är omvärldens bristande intresse för deras välfärd.

Tabeller avseende hallickarna i Population A och B

Nedan följer ett antal tabeller, vilka som komplement till den löpande texten ger vissa bakgrundsdata, när det gäller hallickarna i Malmö. Tabellunderlaget gäller dels Population A — de 250 av polisen *kända* hallickarna — dels Population B — de 28 *dömda* hallickarna. Se mer om de båda populationernas sammansättning och tidsmässiga räckvidd i kapitel 1. Det förtjänar att ännu en gång framhållas, att personerna i Population A också ingår i Population B. Tabellerna avser huvudsakligen tre typer av bakgrundsdata: *ålder*, *nationalitet* och *kriminell belastning*.

Hallickarnas ålder

Tabell 1 *Kända* hallickar (Population A) i olika åldersintervaller. (Åldern beräknad med utgångspunkt från det årtal, då personen för första gången förekom som misstänkt hallick i polisens spaningsanteckningar.)

Åldersintervall	Antal personer	Procenttal
16 - 19	6	2
20 - 24	57	24
25 - 29	90	35
30 - 34	53	21
35 - 39	23	10
40 -	21	8
Summa	250	100

Tabell 2 *Dömda hallickar (Population B) i olika åldersintervaller.*
(Åldern beräknad med utgångspunkt från det årtal, då personen dömdes för koppleri i första instans.)

Åldersintervall	Antal personer	Procenttal
16 - 19	0	0
20 - 24	9	32
25 - 29	5	18
30 - 34	10	36
35 - 39	1	3
40 -	3	11
Summa	28	100

Hallickarnas nationalitet

Bestämmande för nationaliteten är medborgarskapslandet.

Tabell 3 Antalet av polisen *kända* hallickar (Population A) fördelade efter nationalitet.

Land	Hallickar Antal Proc.tal		Land	Hallickar Antal Proc.tal	
SVERIGE	79	32	LATINAMERIKA	5	2
SKANDINAVIEN	12	5	Uruguay	2	
Norge	2		Brasilien	1	
Finland	1		Surinam	2	
Danmark	9		ASIEN	3	1
VÄSTEUROPA	15	6	Turkiet	2	
Storbritannien	8		Förenade		
Frankrike	2		Arabrepubliken	1	
Holland	2		NORDAFRIKA	32	13
Tyskland	2		Sudan	3	
Österrike	1		Tunisien	12	
ÖSTEUROPA	18	7	Marocko	12	
Ungern	9		Mali	1	
Bulgarien	1		Algeriet	3	
Polen	8		Egypten	1	
SYDEUROPA	28	11	ÖVRIGA AFRIKA	17	7
Jugoslavien	21		Senegal	2	
Italien	2		Gambia	6	
Spanien	3		Zaire	1	
Grekland	2		Ghana	3	
USA	34	14	Etiopien	2	
VÄSTINDIEN	6	2	Sydafrika	1	
Trinidad	2		Nigeria	1	
Kuba	2		Kenya	1	
Haiti	1		STATSLÖS	1	(0,4)
Jamaica	1		Summa	250	100

Noterbart är, att 27 (11%) av de 250 männen var födda i annat land än medborgarskapslandet. 15 av de svenska medborgarna var naturaliserade. Samtliga engelska, franska och holländska medborgare (12) var födda i Västindien.

Tabell 4 Antalet för *koppleri* dömda personer i Malmö under tidsperioden 1973 - 1978 efter nationalitet.¹⁰

Land	Antal	Procenttal
SVERIGE	26	43,3
USA	9	15,0
ÖVRIGA LÄNDER	25	41,7
Storbritannien	3 ¹¹	
Frankrike	1 ¹²	
Polen	2	
Ungern	1	
Jugoslavien	8	
Italien	1	
Jamaica	1	
Kuba	1	
Ghana	1	
Gambia	2	
Tunisien	1	
Turkiet	2	
Thailand	1	
Summa	60	100,0

Tabell 5 Antalet *dömda* hallickar (Population B) efter nationalitet.

Land	Antal	Procenttal
SVERIGE	6	21,4
USA	9	32,2
ÖVRIGA LÄNDER	13	46,4
Storbritannien	3 ¹¹	
Frankrike	1 ¹²	
Jamaica	1	
Kuba	1	
Ghana	1	
Gambia	2	
Tunisien	1	
Jugoslavien	1	
Polen	1	
Italien	1	
Summa	28	100,0

Tabell 6 Antalet dömda utländska kopplare (tabell 4) / hallickar (population B), som hade uppehålls- och arbetstillstånd (UT/AT) i Sverige *under brottsperioden*.

Typ av tillstånd	Utländska kopplare / varav utl. hallickar			
	Antal	Procenttal	Antal	Procenttal
UT/AT ¹³	13	38,3	6	27,3
UT/ej AT	4	11,7	3	13,6
Varken UT eller AT	13	38,3	11	50,0
Ej registrerad	4	11,7	2	9,1
Summa	34	100,0	22	100,0

(Källa: Statens invandrarverks register)

C:a 62% av kopplarna och c:a 73% av hallickarna saknade tillstånd att arbeta i Sverige under brottsperioden. 50% av kopplarna och c:a 59% av hallickarna saknade uppehållstillstånd under brottsperioden.

Hallickarnas kriminella belastning

En kontroll med rikspolisregistret den 14 april 1979 visade, att det förekom uppgifter i registret beträffande 187 (74,8%) av de 250 kända hallickarna (Population A).¹⁴ 175 (70%) hade begått ett eller flera sk grövre brott¹⁵ någon gång under den senaste *tioårsperioden* (1969 - 1979). Fördelningen på olika brottstyper var som följer av tabell 7. Indelningen i brottstyper är densamma som används i den officiella kriminalstatistiken.¹⁶

Brott mot person (BrB 3 - 7 kap)

varav i detta fall: mord, dråp, misshandel, vållande till annans död, våldtäkt, våldförande, koppleri och övriga sedlighetsbrott.

Brott mot förmögenhet (BrB 8 - 12 kap)

varav i detta fall: stöld, tillgrepp av fortskaffningsmedel, rån, bedrägeri, häleri, förskingring, gäldenärsbrott och skadegörelsebrott.

Brott mot allmänheten (BrB 13 - 15 kap)

varav i detta fall: allmänfarlig vårdslöshet, förfalskningsbrott och mened.

Brott mot staten (BrB 16 - 21 kap)

varav i detta fall: dobbleri, våld eller hot mot tjänsteman, våldsamt motstånd och övergrepp i rättssak.

Brott mot narkotikastrafflagen (1962:704)

varav i detta fall: tillverkning, överlåtelse, saluhållande och innehav av narkotika.

Brott mot andra lagar

varav i detta fall: varusmuggningslagen (1960:418), trafikbrottslagen (1951:649) samt skattebrotts- och skattestraftlagen (1971:69/1943:313).

Tabell 7 Av de *kända* hallickarna (Population A) begångna grövre brott under 1970-talet, fördelade efter brottstyp.

Brottstyp	Antal brott
Brott mot person	174
Brott mot förmögenhet	273
Brott mot allmänheten	15
Brott mot staten	23
Brott mot narkotikastrafflagen	77
Brott mot andra lagar	39
Summa	601

(n = 175 individer)

(Källa: Rikspolisregistret)

Tabell 8 *Kända* hallickar (population A) som dömts till frihetsberövande påföljd vid ett eller flera tillfällen under 1970-talet.¹⁷

Antal domar	Antal individer
1	59
2	24
3	16
4	4
5	2
6	2
7	1
8	0
9	4
Summa	112

(n = 175 individer)

(Källa: Rikspolisregistret)

Nedanstående tabell baserar sig på en genomgång av de 28 *dömda* hallickarnas (population B) domstolsakter avseende de aktuella kopplerimålen. I samtliga fall noterades de brott som individerna dömdes för i första instans.

Tabell 9 Av de *dömda* hallickarna (population B) begångna brott, fördelade efter brottstyp och personernas nationalitet.

Brottstyp	Utländska medborgare	Svenska medborgare	Summa
Koppleri	20	6	26
Grovt koppleri	2	-	2
Försök till mord	1	-	1
Misshandel	11	3	14
Olaga hot	10	1	11
Olaga tvång	2	-	2
Våldtäkt, våldförande	1	-	1
Stöld, egenmäktigt förfarande	5	1	6
Häleri	2	-	2
Bedrägeri, utpressning	1	-	1
Skattebrott	1	1	2
Förfalskningsbrott	2	1	3
Övergrepp i rättsak	4	1	5
Våld mot tjänsteman	1	-	1
Brott mot narkotikastrafflagen	9	-	9
Övriga brott	10	2	12
Summa	82	16	98

Nedanstående tabell avser påföljderna för samtliga 60 kopplare som dömdes av Malmö tingsrätt under tiden 1973 - 1978.

Tabell 10 *Kopplarnas* (tabell 4) påföljder enligt dom i första instans, fördelade efter gärningstyp.¹⁸

Gärnings- typ	Fängelse	Skydds- tills.	Villk. dom	Böter	Villk. dom/ böter	Annan påföljd	Totalt
Hallickar	24	1	-	-	1	2	28
Sexklubbs- ägare	13	-	-	-	2	-	15
Sexklubbs- anställda	1	1	-	-	5	-	7
Hotell- ägare	-	-	-	-	1	-	1
Hotell- anställda	-	-	2	-	-	-	2
Fastighets- ägare	-	-	1	-	-	-	1
Lägenhets- förmedlare	4	-	-	-	1	-	5
Övriga	-	-	-	-	1	-	1
Summa:	42	2	3	0	11	2	60

17 av de 22 utländska hallickarna förvisades ur landet efter avtjänat straff.¹⁹

Tabell 11 Tid som förflutit mellan den dömda utländske kopplarens (tabell 4) / hallickens (Population B) ankomst till Sverige och den brottsliga verksamhetens början. Dokumenterat genom domstolsakten.

Tidsrymd	Utländska kopplare /	varav utländska hallickar
	Antal	Antal
Mindre än 6 månader	11	11
7 mån – 1 år	-	-
1,1 år – 2 år	3	2
2,1 år – 3 år	4	3
3,1 år – 5 år	6	2
5,1 år – 10 år	5	3
Mer än 10 år	4	1
Framgår ej	1	0
Summa	34	22

Tabell 12 Antalet av polisen kända sexklubbar med tillstånd 1970 - 1980.

Polis-distrikt	År											
	70	71	72	73 ^a	73 ^b	74	75	76	77	78	79	80 ^f
Stockholm	2	8	10	12	12	14	13	10	10	8	9	7
Göteborg	12	15	13	13	13	4	3	3	3	3	3	3
Malmö	^c	^c	25	19	12	16	14	7 ^d	1 ^e	-	-	-
Övriga distr.	10	14	21	30	41	56	61	58	49	35	18	10
(Antal övr. distrikt)	(8)	(9)	(13)	(19)	(25)	(30)	(32)	(34)	(30)	(25)	(11)	(6)
Sammanlagt klubbantal	24	37	69	74	78	90	91	78	53	46	30	20
(Sammanlagt distr.antal)	(10)	(11)	(16)	(22)	(28)	(33)	(35)	(37)	(33)	(27)	(13)	(8)

a = fram till 31/9 -73

b = efter den 1/10-73 då tillstånd enl AOst erfordras

c = uppgifter saknas

d = tillstånd för 6 av de 7 klubbarna upphörde per den 31 jan. 1976

e = tillståndet upphörde per den 31/3 1977

f = i mars månad 1980

(Källa: Prostitutionen i Sverige, a.a., s. 616)

Tabell 13 Antalet nyinkopplade telefoner i sk poseringsateljéer under åren 1973-1979 i Malmö.

Årtal	antal telefoner
1973	6 ²⁰
1974	7 ²⁰
1975	17
1976	28
1977	20
1978	19
1979	18
Summa	115

(Källa: Malmöpolisens spaningsanteckningar)

Inledning

1. Stig Larsson redovisar den del av forskningen som har berört de prostituerade i sin kommande doktorsavhandling i sociologi med den preliminära titeln *Könshandeln*, som beräknas vara klar under våren 1982. Den del av forskningen som berört köparna kommer jag att redovisa i en särskild studie under 1982.
2. Prostitutionen i Sverige. En rapport utarbetad inom prostitutionsutredningen (S 1977:01). Ds S 1980:9. En något omarbetad version av rapporten finns publicerad i bokform med titeln *Prostitution: beskrivning, analys, förslag till åtgärder*. (Stockholm: LiberFörlag, 1981). I den fortsatta framställningen kommer jag endast att hänvisa till den ursprungliga rapporten (Ds S 1980:9).

Kapitel 1

Studiens bakgrund, uppläggning och genomförande

1. Knut Sveri: " 'Organiserad brottslighet' — i Sverige?" i *Vår Lösen* 3/4 1977, s.158
2. a.a., s.159
3. a.a., s.159
4. Fastighetsägaren dömdes i januari 1978 för koppleri av Malmö tingsrätt, men frikändes ett och ett halvt år senare av Högsta domstolen. Frikännandet baserades på "bristande bevisföring", d v s domstolen prövade aldrig den principiellt intressanta kopplerifrågan.
5. Christer Nilsson och Björn Öjer: *Allt kan köpas och säljas. En granskning av prostitutionsdebatten i Studio S och dagspress vintern 1976-77*. (Stockholms journalisthögskola, 1977) s.2-3
6. Stig Larsson och Sven-Axel Månsson: *Prostitutionen — omfattning, orsaker och olika uttrycksformer. Forskningsprogram*. (Sociologiska institutionen, Lund, 1977) s.1

7. Stig Larsson har i Prostitutionsprojektet – en delrapport (Malmö socialförvaltning, 1980) i detalj behandlat frågorna om projektets ekonomiska förutsättningar, tjänstetillsättningar, personalens tjänstgöringstider osv, varför jag lämnar dessa frågor åt sidan i min framställning.
8. De båda socialarbetarna var Britt-Inger Lind – med sex års anställningstid vid Malmö socialförvaltning – och Torsten Fredriksson – med tolv års anställningstid vid Malmö socialförvaltning. Före projektstarten upprätthöll Lind och Fredriksson tjänster som socialassistent på socialbyrå respektive krets-föreståndare på social jourbyrå.
9. Prostitutionen i Sverige, s.548
10. Av de ställen som hade tillstånd att servera sprit, vin eller öl inkluderades endast de till allmänheten riktade serveringslokalerna. M a o uteslöts personalmatsalar, föreningslokaler, ordens-sällskap och liknande etablissemang. Av serveringslokaler som saknade serveringstillstånd medtogs endast sådana där myndig-heterna misstänkte oegentligheter. Sammanlagt kom alltså un-dersökningen att omfatta 243 näringsställen (*exkl.sexklubbarna*). För en mer detaljerad redogörelse för undersökningens upplägg-ning hänvisas till Svarta affärer, s.8 och 55-56.
11. Socialarbetarna i projektet – Torsten Fredriksson och Britt-Inger Lind – författade under 1979 en bok om prostitutions-projektet, där de bl a redovisar uppläggningsen och genomföran-det av det inledande fältarbetet. Boken heter Kärlek för pengar? En bok om prostitutionsprojektet i Malmö 1976-80. (Stock-holm: Ordfront, 1980). Se särskilt s.39-61. Citatet är hämtat från s.39
12. a.a., s.44
13. a.a., s.46-48
14. Tabellen är hämtad från Stig Larsson: Prostitutionsprojektet – en delrapport, a.a., s. 26
15. En del prostituerade var kända bland dem av oss som tidigare hade varit verksamma som socialarbetare i Malmö. Andra var kända från tiden för arbetet med Svarta affärer.
16. Se närmare om detta i t ex Bengt Abrahamsson och Harald Swedner: "Organisationsteori och aktionsforskning" (Publ. i Åke Sandberg: Utredning och förändring i förvaltningen. Stock-holm: LiberFörlag, 1979). Författarna redogör för fyra olika traditioner som var för sig har påverkat det sätt att bedriva

- förändringsarbete, som idag kallas för aktionsforskning: den humanteknologiska traditionen, utvärderingstraditionen, återföringstraditionen och samhällsarbetartraditionen.
17. Yngvar Løchen: Sociologens dilemma. (Lund: Wahlström & Widstrand, 1972), s.106-107
 18. Jag bygger här på Bengt Abrahamssons och Harald Swedners framställning i "Organisationsteori och aktionsforskning", a.a., s. 107. Se också Kurt Lewins egen Resolving Social Conflicts. (New York: Harper & Brothers, 1948).
 19. Se tex Vilhelm Aubert: Sosialpolitikk og samfunnsforskning. (Oslo: Universitetsforlaget, 1970) och Yngvar Løchen: Sociologens dilemma (a.a.) samt Thomas Mathiesen: Det ofullgångna. (Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1972)
 20. Harald Swedners arbete – huvudsakligen inom den s k samhällsarbetartraditionen – finns bl a dokumenterat i en rapport från den s k Östergårdsgruppen: Östergård – ett försök till social rehabilitering i ett slumområde i samband med dess byggnadstekniska sanering. (Gunnel Andersson m fl, Statens råd för byggnadsforskning, 1975)
 21. Se t ex rapporten från den s k Vittsjökonferensen (jan.1977) om "Aktionsforskning och förändringsarbete i bostadsområden". (Hans-Edvard Roos och Harald Swedner: Samhälleligt förändringsarbete, Bygghökningsrådet R19: 1981)
 22. Yngvar Løchen pekar på detta i Sociologens dilemma (a.a.).
 23. Se tex Yngvar Løchen: a.a., s.129
 24. Rosmari Eliasson: Psykiatri som ideologi II. Nacka-projektet och den nya psykiatrin i korseldsbelysning. (Rapport nr 33, Barnbyn Skå,1977) Bilaga 1, s.13
 25. I augusti 1980 upphörde min anställning som socialarbetare/forskare i projektet. Jag kvarstod emellertid som medlem i projektledningsgruppen fram till den 10 juni 1981, då gruppen definitivt upplöstes.
 26. Christina och Richard Milner: Black Players – The Secret World of Black Pimps. (New York: Bantam Books, 1973)
 27. För en diskussion om deltagarobservationens för- och nackdelar se t ex Harald Swedner: Sociologisk metod – en bok om kunskapsproduktion och förändringsarbete. (Lund: Liber/Läromedel, 1978), s.144. Se också Howard Becker: Sociological Work: Method and Substance. (Chicago: Aldine Publishing Company, 1970)

28. För en mer detaljerad redogörelse för uppläggning och genomförande av de undersökningar som gällde de prostituerade hänvisar jag till Stig Larssons kommande avhandling. Vad avser köparna hänvisar jag till min egen kommande studie, där jag särskilt behandlar denna part i könshandeln.
29. Prostitutionen i Sverige, se särskilt s.366-424
30. Statistik över antalet för koppleri dömda i hela riket under motsvarande tidsperiod finns i kap 3, tabell 2, s. 130
31. Fastighetsägaren frikändes i Högsta domstolen 1979.
32. Tage Kemp: Prostitution. (Copenhagen: Levin & Munksgaard, 1936)
33. a.a., s.222
34. Gustav Jonsson: "Soutenören som psykologisk och social typ". (Publ. i Festskrift tillägnad Olof Kinberg, 1938) s. 186

Kapitel 2

Könshandelns olika parter – vissa begrepp och definitioner

1. Prostitutionen i Sverige, se särskilt s.29-44 och 743-750
2. a.a., s. 35
3. a.a., s. 36
4. Det svenska ordet prostitution härstammar från det latinska verbet *prostituere*, vilket betyder "stå framför", underförstått bordellen. Betecknande nog syftar ordet på kvinnans beteende.
5. Underdånigt betänkande angående åtgärder för motarbetande af de smittosamma könssjukdomarnas spridning, afgifvet af den af Kungl. Maj:t den 6 nov. 1903 för ändamålet tillsatta kommittén. (Stockholm: Isaac Marcus Boktryckeri, 1910) s. 77 Benämns i det följande reglementeringskommitténs betänkande. Reglementeringskommittén var den senaste av regeringen tillsatta utredningar om könshandeln fram till år 1977. Dess betänkande kom till stora delar att prägla den svenska debatten under seklets första decennier.
6. a.a., s. 78
7. a.a., s. 78
8. Termen är en översättning av franskans *prostituant*, som saknar direkt motsvarighet i svenskan.

9. William Acton: Prostitution. (New York: Praeger, 1968, edited by P Fryer) s. 31. Boken publicerades första gången i England 1857.
10. SOU 1936:59, s. 103. Definitionen lyder: Då den form av sexuell promiskuitet, som kallas prostitution — d v s könsförbindelser, ingångna för tillfället, utan egentligt personval, åtminstone från den prostituerade partens sida, och mot betalning från den andra, så gott som alltid manliga partens sida — ...
11. Reglementeringssystemet med inskrivning och tvångsmässig, s k könshygienisk besiktning av prostituerade kvinnor var en internationell företeelse under 1800-talet. I Sverige infördes systemet i mitten av 1800-talet, med början i Stockholm 1847. Det avskaffades genom riksdagsbeslut 1918. I praktiken kom systemet i Sverige — liksom i de flesta andra länder där det fanns — att utgöra den huvudsakliga administrativa tvångslagstiftningen mot de prostituerade kvinnorna. Se mer om detta i Prostitutionen i Sverige, s. 94 och i Stig Larssons kommande doktorsavhandling Könshandeln, där kapitlet om könshandelns historia bygger på ett av Larsson och mig gemensamt utarbetat manuskript (Könshandeln — en studie i klass- och kvinnoförtryck. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, opublicerat manuskript, 1979, 252 sidor)
12. Reglementeringskommitténs betänkande, s. 527
13. Prostitutionen i Sverige, s. 38
14. Den följande framställningen om begreppet könshandel grundar sig på Stig Larssons och mina gemensamma diskussioner i definitions- och begreppsfrågan.
15. Tillsammans med Stig Larsson i manuskriptet Könshandeln — en studie i klass- och kvinnoförtryck (a.a.).
16. Karl Marx: Kapitalet — första boken. (Uddevalla: Cavefors förlag, 1970) s. 31
17. a.a., s. 89
18. Prostitutionen i Sverige, s. 337
19. Kapitlet i Prostitutionen i Sverige, s. 587 f. om ”Homosexuell prostitution mellan män” är det enda förekommande exemplet på en beskrivning och analys av fenomenet, som avser aktuella svenska förhållanden.
20. Jag följer här framställningen i Prostitutionen i Sverige, s. 41 f.
21. Inom det officiella och vetenskapliga språket var tidigare beteckningen *s(o)utenör* vedertagen. Under 1970-talets samhälls-

debatt om könshandeln kom emellertid ordet *hallick*, som betecknar samma sak, att användas oftare än sutenör. Jag har valt att i min framställning huvudsakligen använda beteckningen *hallick*. Om de två termernas språkliga ursprung sägs följande i Svensk uppslagsbok (Malmö: Förlagshuset Norden AB, 1955):

Ordet *hallick* kan härledas från tyskans *Halunke*, som betyder "slusk" och tjeckiskans *holomek*, som betyder "naken tiggar".

Ordet *sutenör* är av franskt ursprung. Det är bildat av verbet *soutenir*, som betyder underhålla, understödja eller hjälpa.

22. Det bör framhållas att det i praktiken inte existerar några vattentäta skott mellan de båda grupperna. Såväl bland tex sexklubbsägare som bland lägenhetsförmedlare finns det personer som också står i ett personligt utnyttjandeförhållande till en eller flera prostituerade. Av praktiska skäl behandlar jag emellertid de olika kategorierna som skilda från varandra. Se närmare om detta i kapitel I.

23. Prostitutionen i Sverige, s. 455

24. Det är viktigt att framhålla att sexklubbarna är en ny företeelse i det svenska samhället. Den är endast ett drygt decennium gammal. Därför kan det vara rimligt att i det här sammanhanget något mera utförligt behandla dess korta historia. Uppgifterna i framställningen är i allt väsentligt hämtade ur kapitlet om "Den offentliga pornografiska föreställningen och de sk sexklubbarna" i Prostitutionen i Sverige, s. 607 f. samt ur avsnittet om sexklubbarna i S-A Månsson och Stig Larsson: Svarta affärer, s. 74 f.

25. Bl a genom olika typer av bulvanförhållanden. Se mer om detta i Månsson och Larsson: a.a., s. 75 f.

26. Mot bakgrunden av en omfattande dokumentation om bl a sexklubbarnas könshandelsbefrämjande roll föreslog de sakkunniga och sekreterarna i Prostitutionen i Sverige att ett förbud mot den offentliga pornografiska föreställningen bör tas in i den allmänna ordningsstadgan. Se mer om detta på s. 127.

27. I samband med polisens förundersökning hösten 1979 avseende den ansvarige utgivaren för en i Malmö utgiven kontakttidning anmäldes sex män som misstänkta för koppleri. De var samtliga *innehavare av lägenheter* som användes som prostitutionslokaler av kvinnor, som annonserade i kontakttidningen. Männen var

också kvinnornas hallickar.

28. Se sekreterarnas och de sakkunnigas förslag i Prostitutionen i Sverige att utsträcka ansvaret för koppleri vid uthyrning av lokaler för bordellverksamhet och av enstaka lägenheter som lokaler till prostituerade. Arbetsgruppens förslag innebär att koppleri bör kunna ådömas också den fastighetsägare som inte vid upplåtelsen insåg att verksamheten skulle användas för könshandel, men som därefter får vetskap om detta och underlåter att göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lokalen eller lägenheten. (a.a., s. 680)
29. År 1979 dömdes tidningens ansvarige utgivare för koppleri av Högsta domstolen. Införandet av annonserna hade enligt HD i väsentlig utsträckning gjort det möjligt för prostituerade att komma i kontakt med köpare. Därmed hade utgivaren främjat annans otuktiga levnadssätt och i lagens mening gjort sig skyldig till koppleri. Genom den fällande domen blev rättsläget helt klart i denna fråga.
30. Se tex Göran Skytte: Porrens profitörer — två reportage om porr- och kontaktbranschen. (Malmö: Ordfront, 1978) s. 74-78.
31. Se Göran Skyttes undersökning av branschen från 1978, kapitlet "I medmänniskors tjänst" i Porrens profitörer, s. 57 f.
32. a.a., s. 60-61
33. Det bör tilläggas att det de facto finns kontaktklubbar som har ett seriöst syfte, och som vill öka kontaktmöjligheterna för ensamma män och kvinnor utan spekulativa och kommersiella inslag.
34. Resebyrån gick i konkurs våren 1981.
35. Arbetet den 19 december 1980.
36. Arbetet den 19 december 1980.
Se vidare Stefan Lindgrens artikel i Dagens Nyheter den 4 januari 1981: "Sex i Thailand — en miljardaffär".
37. Kathleen Barry: Female Sexual Slavery. (New Jersey Prentice-Hall, Inc 1979) s. 86 och Marcel Sicot: Prostitution. (Köpenhamn: Billman & Eriksen, 1966) s. 67.

År 1910 anslöt sig Sverige till en överenskommelse i Nationernas Förbund, som avsåg bekämpandet av vit slavhandel (The International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic). Vid flera tillfällen efter år 1910 har nya fördrag slutits i FN:s regi med inriktning på bekämpandet av handeln med

vuxna och barn i könshandelssyfte. Det senaste ingicks år 1949 och trädde i kraft år 1951 (The Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others). Till detta anslöt sig emellertid inte Sverige, beroende på att det existerar vissa motsättningar av juridisk natur mellan konventionstextens utformning och den svenska lagens innehåll. Konventionen har t ex mer vidsträckta ansvarsbestämmelser i kopplerifrågan än den svenska lagen.

Se mer om detta i U N Economic and Social Council. Commission on Human Rights, 1977. Document: E/CN.4/ Sub.2/ AC.2/9, 31 May 1977, s.29.

38. Prostitutionen i Sverige, s. 576 f.
39. F n (januari 1981) finns fem renodlade *svenska* herrtidningar, varav tre är nykomlingar under vinterhalvåret 1980-1981. De heter Fib-aktuell, Lektor, Aktuell Rapport, Veckans Stopp och Play Magasin. Därtill kommer "herrtidningar" som Kriminaljournalen och Veckans Brotts. En enkel sammanräkning, som utfördes i januari 1981 i Malmös förmodligen mest välsorterade tidningsaffär, visade att minst 22 olika *utländska* herrtidningar kan köpas i Sverige; de flesta av amerikansk, tysk eller fransk härkomst. Som en kontrast kan framhållas att det vid samma tillfälle fanns två utländska tidningar innehållande bilder av nakna män. Dessa tidningar vänder sig uttryckligen till kvinnliga läsare. Det bör vidare framhållas att de utländska tidningarna inte sprids i samma stora omfattning som de svenska herrtidningarna.
40. Aftonbladet den 16 februari 1981.
41. Prostitutionen i Sverige, s.306
42. Lone Backe: Liderlige Lolita. Børnepornografi og prostitution. Om krop, køn og sexualitet som vare. (København: Borgen, 1980) s.15
43. T ex massagestavar, potenshjälpmedel (mediciner, pubisringar m.m.), vagina-atrappor, gummikläder m.m. Se Göran Skytte: Porrens profitörer, a.a., s. 50-53
44. Uppställningen bygger på Göran Skytte: a.a., s. 29 f. Se också Carl Gustaf Boethius: "Dåliga och bra sexskildringar". Publ. i Ta strid för kärleken – kamp mot porr och prostitution, (red. Jeanette Gentile, Stockholm: Ordfront, 1979) s. 31
45. a.a., s.30
46. Barnpornografen är förbjuden i Sverige sedan den 1 januari 1980,

då följande lagrum trädde i kraft (BrB 16 kap 10a §):

Den som skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprides eller som sprider sådan bild av barn dömes om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för barnpornografibrott till böter eller fängelse i högst sex månader.

Motsvarande lagtext infördes också i tryckfrihetsförordningen 7 kap 4 §.

47. Prostitutionen i Sverige, s.307

48. Göran Skytte: a.a., s.10

49. Prostitutionen i Sverige, s.640

50. Lone Backe: a.a., s.13

51. Prostitutionen i Sverige, s.640-641

52. a.a., s.640

53. Även inom reklambranschen används sexuella anspelningar som försäljningsargument på ett sådant sätt att de kan anses vara könshandelsbefrämjande. Unga kvinnokroppar används som instrument för att sälja varor i en som det kan tyckas ständigt växande mängd av kommersiell propaganda. Försäljningsargumenten är skönhet och kroppsliga företräden. Detta kan stärka bilden av den kvinnliga könsrollens passiva, objektliknande framtoning och bildar därmed en klangbotten som befrämjar könshandeln.

54. Joachim Israel och Rosmari Eliasson: Consumption Society, Sex Roles and Sexual Behaviour. (Acta Sociologica vol. 14, no 1-2, 1971) s. 69. Min övers. av cit.

55. Prostitutionen i Sverige, s.690-691

I antipuritansk anda genomdrevs i början av 1970-talet lagändringar på pornografins område, som innebar att äldre restriktiva bestämmelser angående framställning, distribution och försäljning av pornografika undanröjdes. År 1970 avskaffades den s k tukt- och sedlighetsparagrafen som fanns i brottsbalken (16 kap 11 §) och i tryckfrihetsförordningen (7 kap 4 §). I stället infördes en bestämmelse i BrB om otillåtet förfarande med pornografisk bild (16 kap 11 §) — det s k skyltningsförbudet.

Dessa lagändringar innebar samtidigt större "frihet" att kommersiellt exploatera sexualiteten.

Statens syn på koppleriet och hallickföreteelsen – den officiella bakgrunden

1. Är den prostituerade under 15 eller 18 år blir det däremot för köparens del fråga om *otukt med barn* respektive *förförelse av ungdom*. Det finns dessutom teoretiska möjligheter att straffa köparen för *frihetskränkande otukt* i fall där denne otillbörligt utnyttjar att den prostituerade befinner sig i vanmaktstillstånd (genom t ex missbruk av narkotika eller alkohol). Teoretiska möjligheter finns också att inskrida mot vissa prostituerade (som är äldre än 18 år) med stöd av *lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet*. En förutsättning är då att vederbörande "underlåter att efter förmåga söka försörja sig hederligt samt för ett sådant asocialt liv att uppenbar fara föreligger för allmän ordning och säkerhet". I praktiken tillämpas inte lagen (se s. 115) och riksdagen har uttalat sig för att avskaffa den. I övrigt kan direkta ingripanden mot en person för att han eller hon ägnar sig åt prostitution endast ske mot utvecklingsstörda barn med stöd av *omsorgslagen* och mot underåriga med stöd av *barnavårdslagen*. Enligt sistnämnda lag kan åtgärder vidtagas mot person som ej fyllt 20 år, om han eller hon på grund av exempelvis "sedeslöst levnadssätt" är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida.
2. Se Jean-Gabriel Mancini: *Prostitution et proxénétisme*. (Paris: Presses Universitaires de France, 1972) s. 35 f. och Kathleen Barry: *Female Sexual Slavery*, a.a., s. 106 f.
3. I t ex Västtyskland är prostitution (och koppleri) i lag förbjuden. Detta hindrar emellertid inte att en delstatregering kan utfärda särskilda bestämmelser gällande vissa *Sperrbezirk* eller *Toleransbezirk* (toleransområden), inom vilka prostitution får utövas. (Se mer om detta i Lars Sjöblom: *Om prostitution, koppleri, sexklubbar och ekonomisk brottslighet*. Rapport från en resa till München i mars 1981. Prostitutionsprojektet, Malmö Socialförvaltning, 1981, stencil)
4. Sven-Axel Månsson: "Vi kommer aldrig att kunna utrota skiten, men vi försöker kontrollera den". Rapport från en resa i prostitutionens USA, april 1979. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 1979, stencil, s. 63
5. Prostitutionen i Sverige, s. 666 f.

6. Se t ex prostitutionsutredningens direktiv (Dir 1977:11). Utredningen, vars betänkande beräknas föreligga under hösten 1981, väntas inte föreslå någon lagändring i detta avseende.
7. Nils Stjernberg: Kommentarer till strafflagen (Uppsala, 1930) s.87
8. "Den nya strafflagstiftningen mot spridning av könssjukdomar". Svensk Juristtidning, 1919, s. 108-115.
9. August Wistrand: Bordellväsendets historia. (Stockholm: Hultberg, 1843) s.91.
10. *Flickställen* var en slags pensionat, där en till fem kvinnor bodde och betalade inackorderingsavgift till en värdinna, som i praktiken fungerade som kopplerska. *Partihotell* var hotell som hyrde ut rum åt s k partier, d v s en prostituerad och hennes köpare. (Se mer om detta i Reglementeringskommitténs betänkande, del III, s.177)
11. Reglementeringskommitténs betänkande, del IV, bilaga 4
12. a.a., s. 5
13. a.a., s. 5. Även om det således kan antas att hallickverksamheten hade en förhållandevis ringa omfattning under de historiska perioder då det sk ofria mönstret dominerade Europas könshandel, förefaller det bland internationella könshandelsforskare inte föreligga någon som helst tvekan om fenomenets existens. Den tyske läkaren Ivan Bloch dokumenterar i sitt standardverk om könshandelns historia hallickens förekomst såväl i det antika slavsamhället som under den medeltida feodalismen. Under den senare perioden var det t ex inte ovanligt att hallicken sammanbodde med den prostituerade på bordellen. Ivan Bloch: *Die Prostitution. Erster Band.* (Berlin: Louis Marcus, 1919), s. 374-375 och 721-727.
14. SOU 1926:9, s. 79
15. Som lösdrivare behandlades enligt lagen dels den som sysslölös strök omkring från ort till annan utan medel för sitt uppehälle, om inte omständigheterna gav vid handen att han sökte arbete, dels den som på annat sätt utan att ha medel till sitt uppehälle, underlät att efter förmåga söka ärligen försörja sig och dessutom förde ett sådant levnadssätt att våda därav uppstod för allmän säkerhet, ordning och sedlighet. Bestämmelserna var i huvudsak riktade mot två kategorier av lösdrivare; dels de s k vagabonderande lösdrivarna — d v s främst luffarna — och dels de s k stationära lösdrivarna — d v s de "asociala elementen"

på orten. Till den sistnämnda gruppen hörde enligt praxis spritlangare, bondfångare, yrkesspelare, sutenörer och prostituerade av båda könen. Det stationära lösdriveriet var huvudsakligen en storstadsföreteelse. De åtgärder som kunde vidtagas enligt lösdrivarlagen var anhållande, häktning, varning och tvångsarbete. (Se närmare om detta i text SOU 1949:4, s. 6 f.)

16. Se tabell över lösdrivarstatistik i SOU 1962:22, s. 201.
17. SOU 1953:14
18. SOU 1962:22, s.163
19. SOU 1977:40, s.829
20. "Fråga angående tillämpning i fall av gatuprostitution, av lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet." Nytt Juridiskt Arkiv, Avd I, 1967:45, s. 239
21. Förslaget till ny strafflag framlades år 1953 (SOU 1953:14). Efter en del förändringar togs förslaget av riksdagen år 1962. Den nya strafflagen — brottsbalken — trädde i kraft år 1965 och gäller fortfarande.
22. SOU 1953:14, s.251
23. a.a., s.251 f.
24. År 1969 sänktes åldersgränsen från 21 till 20 år. Detta skedde i samband med att den allmänna myndighetsåldern sänktes.
25. Bestämmelsen tillämpas numera ytterst sällan. Den får anses vara en kvarleva från den tid då det ansågs vara strafflagens uppgift att förhindra tillfälliga sexuella förbindelser. (Se mer om detta i text SOU 1976:9, s.126-127).
26. SOU 1953:14, s.251
27. SOU 1969:2, s. 19 f. Se också s. 45
28. SOU 1976:9, s.113-114. Ändringen trädde i kraft den 1 oktober 1973. (Se mer om detta i kapitel I, avsnittet om sexklubbsägare.)
29. SOU 1953:14, s.252
30. a.a., s.252
31. SOU 1976:9, s.114
32. a.a., s.114
33. SOU 1953:14, s.252
34. a.a., s.252
35. a.a., s.252
36. SOU 1976:9, s.115
37. a.a., s.115
38. Tore Olsson: Koppleribrottet i svensk och engelsk rätt. (Lund:

39. SOU 1953:14, s. 251 f.
40. Jag återkommer till dessa skillnader längre fram i texten, då jag även introducerar termerna *aktiv/aggressiv, aktiv/assisterande* och *passiv* för att beteckna olika grader av hallickverksamhet.
41. 1976:9, s.124
42. a.a., s.125
43. a.a., s.120
44. Tore Olsson: a.a., s.37
45. Prostitutionen i Sverige: s.719-720
46. Till sexualbrotten räknas våldtäkt (6 kap 1 § BrB), otuktsbrott – incest, annan heterosexuell och homosexuell otukt (6 kap 2-5 § BrB), sedlighetssårande handling – d v s otuktigt beteende (6 kap 6 § BrB), koppleri/främjande av otukt (6 kap 7 § BrB) samt förförelse av ungdom (6 kap 8 § BrB).
47. SOU 1976:9, s.17 f.
48. a.a., s.124
49. a.a., s.124
50. a.a., s.124-126
51. a.a., s.127
Det var inte bara på koppleribrottets område som sexualbrottsutredningen föreslog en mer eller mindre långt gående mildring av gällande lagbestämmelser. Utredningen föreslog t ex att ett huvudstadgande om *sexuellt tvång* skulle ersätta bestämmelserna om våldtäkt, våldförande och frihetskränkande otukt genom olaga tvång. Beteckningen våldtäkt skulle i fortsättningen reserveras för de grova övergrepp, där gärningsmannen "visat synnerlig hänsynslöshet eller råhet". Vidare förespråkade man en generell sänkning av straffskalorna för sexuellt tvång. (Se mer om detta i Prostitutionen i Sverige: s. 248 f.).
52. Detta gällde särskilt domstolarna i högre instans (hovrätt och Högsta domstolen). Se mer om detta i Stig Larsson och Sven-Axel Månsson: Svarta affärer, s. 104 f.
53. "Fråga i visst fall huruvida koppleribrott var att anse som grovt. Tillika frågor om påföljd för koppleri och om förverkande av utbyte av sådant brott." Nytt Juridiskt Arkiv, avd I 1976:35, s. 209-212
54. SOU 1976:9, s.117
55. Prostitutionen i Sverige, s.707
56. a.a., s.707

57. Se kapitel 11 i Prostitutionen i Sverige, s.698-702
58. a.a., s.707-708
59. a.a., s.708-709
60. För en komplett framställning av hela åtgärdsprogrammet hänvisar jag till Prostitutionen i Sverige, s.707-725
61. a.a., s.673
62. Framställningen är en nedkortad version av det ursprungliga förslaget som återfinns i Prostitutionen i Sverige, s.719-722
63. I den officiella kriminalstatistiken skiljer man inte på koppleri och främjande av otukt. Det är emellertid – som tidigare sagts – ytterst sällsynt att den senare brottsrubriceringen förekommer i polisanmälningar. Sannolikt är sådana anmälningar så sällan förekommande, att de i statistiskt avseende kan betraktas som helt försumbara samt att de endast i undantagsfall kan antas påverka bilden av koppleribrottet i någon bestämd riktning.
64. När den tilltalade dömts för flera brott räknas i statistiken endast det brott, som har den strängaste straffskalan – det s k huvudbrottet. En tilltalad som samtidigt dömts för koppleri och mord redovisas sålunda inte bland koppleribrotten i den officiella kriminalstatistiken.
65. Fördelningen av påföljder finns inte i den officiella statistiken för tidsperioden 1965-1971, beroende på att koppleribrottet då redovisades tillsammans med andra sedlighetsbrott och alltså inte går att särskilja.
66. SOU 1976:9, s.144
67. Prostitutionen i Sverige, s.736, tabell 5
68. Prostitution: beskrivning, analys, förslag till åtgärder (Stockholm: Liber Förlag, 1981) s. 484-485
69. Hans Maschmann: Polisanmälda brott mot BrB 6:7 och 6:8 i Sverige under år 1970 - en orienterande undersökning. (Kriminalvetenskapliga institutet, Stockholms universitet, 1973, stencil) s. 23
70. Prostitutionen i Sverige, s.581-584
71. Det är viktigt att framhålla att polisens skärpta agerande inte var den enda orsaken till minskningen av könshandelns omfattning. I Prostitutionen i Sverige anförs flera andra faktorer som sannolikt bidrog till detta: den allmänna ideologiska diskussionen om sexualitet och könsroller, som fördjupades och breddades på 70-talet; särskilda sociala projekt i könshandelsmiljöer; annonsstoppet för prostitutionsannonser; opinionsbildningen mot könshandeln genom frivilliga aktionsgrupper, osv (Se a.a., s. 704)

Hallickrelationens orsaker, innebörder och faser

1. Se t ex Reglementeringskommitténs betänkande, del IV, Bilaga 4, s. 4
2. Se t ex Gustav Jonsson: "Soutenören som psykologisk och social typ." Publ i Festskrift tillägnad Olof Kinberg, 1938, s. 192
3. Tage Kemp: Prostitutionen. (Copenhagen: Levin & Munksgaard, 1936) s. 222
4. Prostitutionen i Sverige, s. 445
5. Prostitutionen i Sverige var till stora delar ett resultat av den i förordet omnämnda arbetsgruppens arbete. Inom ramen för lagarbetet i gruppen arbetades de enskilda avsnitten fram av olika personer. Det avsnitt i kapitel 6 i rapporten (s. 440-520), som behandlar hallickrelationen, arbetades fram av Hanna Olsson, Michael Frühling och mig själv.
6. Liknande tankegångar har framförts också på andra ställen i köns-handelslitteraturen. Reglementeringskommittén påpekade t ex i sitt betänkande år 1910 att orsaken till hallickrelationen bl a stod att finna "i den i kvinnans natur nedlagda benägenheten att oegennyttigt hängifva sig åt en person av det motsatta könet." (a.a., del IV, bilaga 4, s. 4). Om man bortser från tanken på den "oegennyttiga passionen" som något biologisk givet och i stället ser kvinnans uppoffrande kärlek som något av det partiarkaliska könssystemet framskapat, kan man i uttalandet skönja en viktig utgångspunkt för analysen av hallickrelationen. Se också Tage Kemp (a.a., s. 214 f.). Kemp framhöll i sin undersökning (av danska förhållanden) att hallickrelationen ofta inleds som en vänskapsförbindelse mellan kvinnan och mannen och att kvinnan tar sin hallick i varmt försvar i trängda situationer.
7. Stig Larsson: Steget in i könshandeln. (Lund: Sociologiska institutionen, Lunds Universitet, 1981, opubl. manuskript). Uttrycket prostitutionsdebut betecknar det tillfälle då en person *för första gången* säljer fysiskt tillträde till sin kropp eller förfoganderätt över vissa fysiskt berörande handlingar för köparens syfte under viss tid.
8. G. Inghe och M-B Inghe: Den ofärdiga välfärden. (Stockholm: Tiden, 1967) s. 87. Se också Tage Kemp: a.a., s. 190.
9. Tabellen är hämtad från undersökning III. (Se närmare om detta i kapitel 1, s. 63)

10. Samtliga personnamn som förekommer i de följande utdragen ur intervjuer och domstolsakter är fingerade. Se fotnot s. 64
11. Man kan jämföra med Edwin H. Sutherlands teori om avvikande och brottsliga beteendemönster. S:s teori är visserligen inriktad på att förklara det kriminella beteendet, men kan anses ha relevans även i det här sammanhanget. Det grundläggande i förklaringsmodellen är att avvikande beteendemönster lärs in i en interaktions- och kommunikationsprocess med andra människor. Kommunikationen är i många avseenden verbal men inbegriper också gesternas kommunikation — klädstil, livsföring, o s v. Inlärnningen sker genom kontakter med avvikande mönster i en avvikande miljö, men också genom ett fjärmande — en ökad avskärmning — från andra icke avvikande (normala) beteendemönster i det omgivande samhället. För en förhållandevis lättillgänglig och översiktlig framställning på svenska av Sutherlands teori, se Kaj Håkansson: *De laglösa*. (Oskarshamn: Prisma/Verdandi, 1969) s. 16 f.
12. Kathleen Barry: *Female Sexual Slavery*, a.a. s 78. Det bör observeras att författarinnans beskrivning avser nordamerikanska förhållanden med särskild tonvikt på de kalkylerande hallickarna i den nordamerikanska storstaden.
13. Min framställning följer här den analys som finns i *Prostitutionen i Sverige*, s. 456 f.
14. Erich Fromm: *Flykten från friheten*. (Falkenberg: Natur och kultur, 1945) s. 105.
15. Jämför t ex med Ben Reitman: *The Second Oldest Profession*. (London: Constable & Company Ltd. , 1936), s. 47. Reitman säger: "Vissa hallickar kontrollerar sina kvinnor med kärlek och tillgivenhet, andra med lögn och bluffmakeri och återigen andra med skräckvälde och fysiskt våld."
16. Berättelsen är ett sammandrag av polisens förundersökningsprotokoll och rättegångsprotokollen från ett kopplerimål, där kvinnan stod som målsägare. Kvinnan är finska och mannen — här kallad Mac — västindier.
17. När det gäller idealiseringen/glorifieringen av motparten i förälskelsen se t ex Barbro Lennéer-Axelsson: *Kärlek* (Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1979) s.47.
18. Andrew Tolson: *Manlighetens gränser*. (Stockholm: Norstedts, 1977) s.7-8.

19. John Berger: Sätt att se på konst. (Stockholm: Prisma, 1975), s 45-46.
20. Robert Beck (Iceberg Slim): Pimp – Mitt liv som hallick i Chicago. (Stockholm: Prisma, 1980) s 224. Boken är en "självbiografisk" berättelse om en svart hallick i 30-talets Amerika.
21. Erving Goffman: Jaget och maskerna – en studie i vardagslivets dramatik. (Stockholm: Rabén & Sjögren, 1974) s. 11 och 13.
22. Prostitutionen i Sverige, s. 475-476. Se också Paolo Freire: Pedagogik för förtryckta. (Falköping: Gummessons, 1973) s. 162. Min framställning följer här den i utredningsrapporten.
23. Erving Goffman: a.a., s. 28 f.
24. a.a., s 29
25. Christina och Richard Milner: Black Players – The Secret World of Black Pimps. (New York: Bantam Books, 1973) s 71.
26. Erving Goffman: a.a., s.29
27. Bl a som ett resultat av myndigheternas insatser försvann de flesta av dessa ställen mot slutet av 1970-talet. Se mer om detta i kapitel 1.
28. Den välkända amerikanska diskofilmen Saturday Night Fever från 1978 – som bl a skapade diskoidolen John Travolta – rörde sig just kring detta tema. Den berättade om ett gäng arbetarungdomar med italienskt påbrå som släppte loss på dansgolvet på lördagskvällarna.
29. Prostitutionen i Sverige, s.237. Se också Edmund Dahlström och Rita Liljeström: Det patriarkala arvet. (Bidrag till Sveriges Sociologförbunds årskonferens i Uppsala, januari 1981, stencil) s.12 f.
30. Dahlström och Liljeström: a.a., s.12
31. a.a., s.12
32. Prostitutionen i Sverige, s.454
33. Erving Goffman: a.a., s.101 f.
34. Christina och Richard Milner: a.a., s.98
35. Ben Reitman: a.a., s.87 f.f.
36. Månsson och Larsson: a.a., s.40 f.f.
37. Berättelsen är ett sammandrag, baserat på olika dokument i domstolsakten. Mannen kom ursprungligen från USA. Han gjorde sin militärtjänst i Västtyskland under några år i början av 70-talet.
38. Prostitutionen i Sverige, s.466
39. Christina och Richard Milner: a.a., s.87-88. Min övers. av cit.

40. I dag när antalet sexklubbar kraftigt har minskat i hela landet är detta mindre vanligt. Men under första hälften av 70-talet förekom detta i flera fall.
41. De fall där detta förekommer gäller vanligtvis sk utslagningsrelationer, där både kvinnan och mannen är alkohol- eller narkotikamissbrukare. Mannens närvaro i könshandelmiljön är i sådana fall ofta betingad av hans många gånger otåliga väntan på att kvinnan skall tjäna ihop pengar till inköp av alkohol eller narkotika.
42. Prostitutionen i Sverige, s. 412
43. Linda Lovelace tillsammans med Mike McGrady: *Ordalal – An Authobiography*. (Secaucus, N.J.: Citadell Press, 1980) s. 69-70. Min övers. av cit.
44. Framställningen bygger här på Prostitutionen i Sverige, s.473-480.
45. a.a., s. 477
46. a.a., s. 478
47. Fromm utvecklar sin teori om sadomasochismen framförallt i *Flykten från friheten* (a.a., 1945) och i *Den destruktiva människan* (Borås: Natur och kultur, 1976). Jag bygger min framställning på dessa båda arbeten.
48. Enligt Fromm framkallas inte sadistiska och masochistiska impulser av sexuellt beteende, men är förenliga med detta och kan stimulera det. Här strider Fromms tänkande mot ortodox psykoanalys som anser att en viss typ av sexualitet utgör den gemensamma grunden för t ex olika sadistiska beteendeformer. Se mer om detta i *Den destruktiva människan*, s.310-316
49. a.a., s. 320
50. a.a., s. 324-325
51. Prostitutionen i Sverige, s. 450
52. Erich Fromm: *Flykten från friheten*, s. 118
53. Maria Marcus: *Den fruktansvärda sanningen*. (Östervåla: Gidlunds, 1975) s. 65.
54. Prostitutionsprojektets dagbok, se kapitel I.
55. Prostitutionen i Sverige, s.483

Hallicken – vem är han?

1. Svaret jag kan ge blir självfallet vare sig fullständigt eller heltäckande. Detta beror på att min beskrivning och analys främst avser vissa strukturellt och situationellt betingade omständigheter, som på ett mer generellt plan kan begripliggöra mannens beteende. Utanför detta synfält ligger oftast de individuella bevekelsegrunderna, som kan ha avgörande betydelse i det enskilda fallet.
2. Prostitutionen i Sverige, s.575
3. I juli 1975 dömdes en nordamerikansk medborgare för koppleri i Malmö. Rättegången var den första mera omfattande i sitt slag. Åklagaren kunde visa att minst fem olika prostituerade kvinnor hade levererat pengar till mannen. Dessutom hade han gjort sig skyldig till grova våldsbrott och utpressning. Rättegången väckte stort allmänt intresse. Mannen, som var känd för sina extravaganta kläd- och umgängesvanor, döptes av pressen till "minkpälshallicken". Inte långt efter rättegången slog polisen i en razzia till mot en illegal nattklubb, vars gäster i huvudsak var utländska medborgare med svart hudfärg och svenska prostituerade. Razzian väckte stor uppståndelse och oro bland de berörda. Myndigheterna hade visat att de inte tänkte lämna den illegala verksamheten ostörd. Endast någon månad efter det att "minkpälshallickens" dom hade fallit i Malmö avhölls ytterligare en uppmärksammas rättegång mot en svart nordamerikansk medborgare. Denna gång i Stockholm. Omständigheterna i målet fick stort utrymme i pressen och väckte stor allmän uppmärksamhet. Den åtalade hade mördat sin fru – en prostituerad – på ett synnerligen bestialiskt sätt. Han straffades med tio års fängelse och livstids förvisning från landet. Efter dessa händelser följde rättegångar slag i slag mot svarta hallickar i Stockholm, Göteborg och Malmö. Det var emellertid inte bara nordamerikaner som dömdes, utan också ett mindretal västindier och nordafrikaner. Denna gradvisa åderlätning av framförallt svarta nordamerikanska hallickar motsvarades inte av något nytillskott. Den "siste" nordamerikanske hallicken dömdes i Malmö på hösten 1978.
4. Prostitutionen i Sverige, s.575

5. Samma siffra gällde för Stockholmsmaterialet, se Prostitutionen i Sverige, a.a. s.575.
6. Samtliga personnamn som förekommer i berättelserna är finge-
rade. Se fotnot s. 69
7. Den amerikanske sociologen Vernon Boggs, som har special-
studerat de amerikanska krigsvägrarnas och desertörernas situa-
tion i Skandinavien under sextio- och sjuttiotalen, har beskrivit
och analyserat denna roll. Den fortsatta framställningen i detta
avsnitt bygger till stora delar på hans analys. Se Vernon Boggs:
”Hallickar and Hustlers: the Swedish Thing”, Players vol 5, nr 2,
1978 s. 42-69. Se också Jens Jersild: ”Amerikanerpiger” i
Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap, vol 10, nr 2,
1958.
8. Boggs, a.a., s. 44. Min övers. av cit. Se också Cecil Brown: The
Life and Loves of Mr Jiveass Nigger. (London: Sphere Books Ltd,
1971). Browns roman handlar om en grupp svarta nordamerikans-
ka desertörer i Köpenhamn och deras umgänge med danska och
svenska kvinnor. Kontakterna mellan männen och kvinnorna i
boken sker ofta på Casanova, som namnges av författaren och
som beskrivs som ett tillhåll för kvinnor som har ”the prostitute’s
vision, the prostitute’s eyes, the prostitute’s walk.” (a.a., 57)
9. Boggs, a.a., s. 62. Min övers. av cit.
10. Boggs, a.a., s. 69. Min övers. av cit.
11. Se t ex Albert K Cohen: Delinquent Boys (Glencoe: The Free
Press, 1964). Begreppet subkultur har en lång tradition främst
inom den amerikanska kriminologin. Det används för att be-
tona att brottsligheten inte bara är ett konglomerat av individu-
ella handlingar, utan också ett ”sätt att se på världen” inom
gruppen av brottslingar. Den brottsliga subkulturen omfattar
vissa övertygelser, värderingar, normer och beteendeformer som
medlemmarna ansluter sig till och t o m kräver av andra. Sam-
mansättningen av dessa normer och värderingar är sådana att de
mer eller mindre klart avskiljer gruppen från det allmänna kultur-
mönstret i storsamhället, vilket alla avvikande grupper är delar av,
12. Se t ex socialantropologerna Christina och Richard Milner: Black
Players (a.a.). Se också David A Schultz: Coming up black –
Patterns of Ghetto Socialization (New Jersey: Prentice-Hall,
Inc.1969) s 82-85. I det följande summerar jag några av resul-
taten från paret Milners bok, som bygger på deras doktors-
avhandling i ämnet.

13. Milner och Milner: a.a., s. 163. Min övers. av cit.
14. David A Schultz: a.a., s. 78. Se också Lee Rainwater: *Work, Identity in the Lower Class*: Publ. i Sam H Warner: *Planning for a Nation of Cities*. (Cambridge: MIT, Press, 1967)
15. David A Schultz: a.a., s. 78. För en definition av uttrycket "cool" se Robert DeCoy: *The Nigger Bible* (Los Angeles: Holloway House Publishing Co., 1967) s. 30
16. David A Schultz: a.a., s. 82
17. Milner och Milner: a.a., s. 200. Min övers. av cit.
18. a.a., s. 201. Se också William H Grier och Price M Cobbs: *Black Rage*. (New York: Basic Books, 1968) s. 63
19. En intressant jämförelse kan här göras med den franska psykoanalytikern Maryse Choisis studie om franska prostituerade och deras hallickar (*Psychoanalysis of the Prostitute*. London: Peter Owen, 1962). Choisy menar att gemensamt för de sydeuropeiska hallickarna i hennes studie var deras starka modersfixering. Den typiska bakgrundsbilden var den, där den överbeskyddande "heliga" modern hade krossat all manlig initiativförmåga och därigenom skapat kastrationsångest hos männen och ett behov av distans till kvinnokönet i självförsvarssyfte. (a.a., s. 46 f.)
20. Begreppet överlevnadsstrategi används här i betydelsen: individens sätt att handskas med sin inre och yttre värld i syfte att klara sin dagliga överlevnad. Se tex Isaksson/Norman/Svedberg: *Överlevnadsstrategier bland socialt utslagna och hemlösa* (Stockholm, Tidens Förlag, 1978) s. 227.
21. Milner och Milner, a.a., s. 5 och 9. Min övers. av cit.
22. a.a., s. 47
23. Se mer om detta i tex Ulf Hannerz: *What Ghetto Males Are Like: Another Look*. (Publ. i *Afro-American Anthropology*, (red) Norman Whitten Jr och John Szwed. Toronto, Ontario: MacMillan Company, 1970) s. 313-327.
24. Milner och Milner: a.a., s. 58-61. Se även den "självbiografiska" romanen *Mitt liv som hallick i Chicago* av Robert Beck (Iceberg Slim): a.a., s. 224. Boken ger intressanta och detaljerade – om än uppdiktade – beskrivningar av den muntliga katekesens tillämpning och överföring i den nordamerikanska ghettomiljön. Två andra romaner på samma tema är Nathan Heard: *Howard Street* (New York: Signet Books, 1968) och Donald Goines: *Whoreson: The Story of a Ghetto Pimp*. (Los Angeles: Holloway House, 1972). En något spekulativ journalistisk rapport-

bok om svarta hallickar är Susan Hall: *Gentleman of Leisure*. (New York: Signet Books, 1972).

25. Robert Beck (Iceberg Slim): a.a., s.222-223.

26. Han hade träffat en ny kvinna som han planerade att sätta ut i könshandeln.

27. Intervjun återges här i redigerat skick. Den har tidigare publicerats i Pockettidningen R, nr 4, årgång 7, 1977. (Den gjordes tillsammans med en medarbetare från tidskriften).

28. Se bilaga C, tabell 3.

29. Se t ex socialantropologen C Bawa Yambas studie *Getting Attached – Gambian Migration to Sweden in the Wake of Charter Tourism* (Department of Social Anthropology, University of Stockholm, 1978, stencil) som utförligt beskriver och analyserar en av de utländska manliga nationalitetsgrupperna i Sverige. Se också Mahmut Baksis bok *Hasan Aga* (Malmö: Rabén & Sjögren, 1979). Baksi ger i korta novellartade berättelser en bild av hur invandrarmän som väntar på arbets- och upphållstillstånd försöker förkorta den ofta långa och psykiskt påfrestande väntan genom att medvetet utnyttja och manipulera sina relationer till svenska kvinnor i syfte att få stanna. Så här säger ett av Baksis berättarjag:

Men jag tänkte inte alls på samma sätt som Eva. Jag var inte ärlig mot henne. Det viktigaste för mig var inte Eva utan arbetstillståndet. Jag ville ha Invandrarverkets stämpel i mitt pass och bli en legal arbetare, skaffa jobb, tjäna pengar och hyra en våning. Sedan skulle jag säga hej då till Eva och bara försvinna.

Många av mina vänner hade gjort samma sak. Vi tycker att de svenska flickorna är väldigt naiva. Det är lätt att lura dem. Det går bra att älska dem och ligga med dem. När man sedan har löst sitt problem och nått sitt mål så sticker man bara ifrån dem. Vi säger också att de svenska flickorna inte har några känslor. De gråter högst en vecka och sedan träffar de en ny man. De är känslokalla. Och när man överger dem, riskerar man inte heller att deras föräldrar eller bröder kommer och slår en, som de gör i Marocko om man legat med en flicka och lämnar henne. Här i Stockholm är det bara att välja. Att lämna Eva och gå till Kerstin istället. Eller till Katarina, Kristina eller Moua. (a.a., s.36-37)

30. Theodor Kallifatides: Utlänningar (Stockholm: Aldus/Bonniers, 1975), s.114.
31. Samtalet återges här i redigerat skick. Det grundar sig på en intervju utförd i ett svenskt fängelse.
32. Text från Malmöundersökningen.
33. William E. Hughes: Relations Between Swedes and Black Ethnic Groups. (Forskningsrapport från IMFO-gruppen. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1971) s. 48-51.
34. Erik Nørgaard: Nogen kalder os glædespiger. (København: Thaning & Appel, 1975) s. 50. Min övers. av cit.
35. Hjalmar von Sydow: Om Soutenörsväsendet (Reglementeringskommitténs betänkande, a.a., del IV, bilaga 4)
36. Gustav Jonsson: "Soutenören som psykologisk och social typ" (Publ i Festskrift tillägnad Olof Kinberg, 1938)
37. Detta kan förmodligen förklaras av två olika, men ändå samverkande, faktorer. Å ena sidan har det sin grund i en faktisk ökning av antalet narkomaner — företrädesvis heroinmissbrukare — bland de gatuprostituerade kvinnorna i Malmö. Å andra sidan beror det sannolikt till en del på att myndigheternas insatser för att hjälpa de prostituerade bort från könshandeln inte har varit lika framgångsrika när det har gällt de narkotikaberoende som när det har gällt de icke narkotikaberoende kvinnorna (se mer om detta i bilaga A). Missbrukarparen har alltså blivit fler till antalet både absolut och relativt sett.
38. SOU 1976:9, s. 119-120
39. "Känt" är här liktydigt med att personen varit dömd för koppleri.
40. Erich Fromm: Den destruktiva människan, a.a., s. 318
41. a.a., s. 320
42. Prostitutionen i Sverige, s.191

1. För en mer detaljerad redogörelse hänvisar jag till Stig Larsson: Prostitutionsprojektet — en delrapport (a.a.) samt till Torsten Fredriksson och Britt-Inger Lind: Kärlek för pengar (a.a.), särskilt kap. 5.
2. Fredriksson och Lind: a.a., s. 64
3. Se närmare om detta i text Per Blomgren: Marginalkonflikt vid behandling av narkotikamissbrukare. (Rapport från forskningsgruppen vid Narkomanvårdskliniken, Långbro sjukhus, Älvsjö, nr 3, 1974)
4. Se närmare om detta i Fredriksson och Lind: a.a., s.145 f.
5. Se närmare om detta i Stig Larsson: Steget in i könshandeln, a.a., s. 3.
6. a.a., s.3
7. Per Blomgren, a.a.
8. Pär Nygren: Varför blir man knarkare? (Stockholm: Prisma, 1978) s. 37
9. a.a., s. 37
10. Det bör observeras att när jag i fortsättningen använder uttrycket kopplare i tabellerna avser jag samtliga för koppleri dömda personer i Malmö under tidsperioden 1973-1978. I denna grupp ingår sexklubbsägare/sexklubbsanställda, hotellägare/hotellanställda, fastighetsägare, lägenhetsförmedlare och hallickar. Se närmare om detta i kap 1, s. 61 f.f.
11. Födda på Jamaica: 2, på Barbados: 1
12. Född på Guadeloupe: 1
13. Den person som är gift med en svensk medborgare behöver inte arbetstillstånd (AT), men väl uppehållstillstånd (UT); tillstånd att arbeta följer automatiskt utan att detta behöver sökas. De (med svenska medborgare) gifta männen i populationen har således något oegentligt — ur strikt formell synvinkel — inkluderats i denna kategori (UT/AT).
14. Angående principerna för registerföring i rikspolisregistret, se SFS 38:69.

15. Med grövre brott avses endera brott för vilket dömts till någon av följande påföljder: fängelse, ungdomsfängelse, internering, skyddstillsyn, villkorlig dom, överlämnande till sluten psykiatrisk vård eller vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda, överlämnande till öppen psykiatrisk vård, vård enligt lagen om nykterhetsvård om för brottet är stadgat fängelse, överlämnande till vård enligt barnavårdslagen eller brott för vilket åklagare meddelat åtalsunderlåtelse och brottet enligt åklagarens bedömning skulle ha lett till någon av ovanstående påföljder om åtal hade skett. Se t ex Rättsstatistisk årsbok 1980: Statistiska Centralbyrån, Stockholm 1980 (Liber Förlag) s.244
16. Se t ex Rättsstatistisk årsbok, Bilaga 6, s.457 f f
17. Frihetsberövande påföljd är en sammanfattande benämning för påföljderna fängelse, ungdomsfängelse samt internering.
18. Se kap. 1, tabell 3.
19. Den 1 juli 1980 ändrades bestämmelserna i utlänningslagen (SFS 1980:376). I de tidigare bestämmelserna stadgades om *förvisning* på grund av brott (26-28 §§ UtIL). En utlänning kunde förvisas om han hade dömts för brott på vilket kan följa fängelse i mer än ett år eller om villkorlig dom eller skyddstillsyn undanröjs för ett sådant brott. Enligt den s k femårsregeln förvisade man utländska medborgare som bott i Sverige sedan minst fem år endast av "synnerliga skäl". De nya bestämmelserna skiljer sig från de gamla bl a därigenom att man ersatt termen förvisning med *utvisning* och genom att man skurit ner den s k femårsregeln till tre år (treårsregeln).
20. Siffrorna för 1973 och 1974 är inte särskilt tillförlitliga – sannolikt mycket i underkant – eftersom polisens kontroller av abonnenterna inte började genomföras systematiskt förrän under 1975.

LITTERATUR

Litteraturförteckningen innefattar samtliga de arbeten som anförts i den löpande framställningen eller i notapparaten. Den innefattar också ett urval av litteratur, som jag har använt i forskningsarbetet, men som inte direkt har anförts i texten. De anförda arbetena har i förteckningen markerats med tecknet *.

- *Abrahamsson, Bengt / Swedner, Harald: Organisationsteori och aktionsforskning i Sandberg, Åke: Utredning och förändring i förvaltningen. Stockholm: LiberFörlag, 1979.
- *Acton, William: Prostitution. Edited with introduction and notes by Peter Fryer. New York: Praeger, 1968 (first published in 1857)
- Ambjörnsson, Ronny: Familjeporträtt. Avesta: Gidlunds, 1978
- Andersson, Sten: Positivism kontra hermeneutik. Göteborg: Bokförlaget Korpen. 1979.
- Aubert, Vilhelm: Det dolda samhället. Stockholm: Bonniers, 1968
- *Aubert, Vilhelm: Sosialpolitikk og samfunnsforskning. Oslo: Universitetsforlaget, 1970
- Aubert, Vilhelm: Socialt samspel. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1970
- *Backe, Lone: Liderlige Lolita. Børnepornografi og prostitution. Om krop, køn og sexualitet som vare. København: Borgen, 1980
- *Baksi, Mahmut: Hasan Aga. Malmö: Rabén och Sjögren, 1979
- *Barry, Kathleen: Female Sexual Slavery. New Jersey: Prentice Hall Inc., 1979
- *Bawa Yamba, C: Getting Attached – Gambian Migration to Sweden in the Wake of Charter Tourism. Department of Social Anthropology, University of Stockholm, stencil, 1978
- de Beauvoir, Simone: Det andra könet. Malmö: Almqvist & Wiksell, 1973
- *Beck, Robert (Iceberg Slim): Pimp. Mitt liv som hallick i Chicago. Stockholm: Prisma, 1980

- *Becker, Howard: Sociological Work: Method and Substance. Chicago: Aldine Publishing Company, 1970
- Bell, Robert: Att utvärdera sociala program. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1975
- Benjamin, Harry / Masters, R E L: Prostitution and Morality. A definite report on the prostitute in contemporary society and an analysis of the causes and effects of the suppression of prostitution. London: Souvenir Press, 1965
- *Berger, John: Sätt att se på konst. Stockholm: Prisma, 1975
- Berger, John / Mohr, Jean: A Seventh Man. Migrant workers in Europe. Harmondsworth: Penguin, 1975
- *Bloch, Ivan: Die Prostitution. Erster Band. Berlin: Louis Marcus, 1912
- Bloch, Ivan: Die Prostitution. Zweiter Band. Erster Hälfte. Berlin: Louis Marcus, 1925
- *Blomgren, Per: Marginalkonflikt vid behandling av narkotikamissbrukare. Rapport från forskningsgruppen vid Narkomanvårdskliniken, Långbro sjukhus, Älsvjö, nr 3, 1974
- *Boggs, Vernon: "Hallickar and Hustlers: The Swedish Thing" i Players vol 5, nr 2, 1978
- *Brown, Cecil: The Life and Loves of Mr Jiveass Nigger. London: Sphere Books Ltd, 1971
- Bullogh, Vern / Elcano, Barrett: A Bibliography of Prostitution. New York: Garland Publishing, Inc., 1977
- Bullogh, Vern: The History of Prostitution. New York Park, NY: University Books, 1964
- *Börjesson, Bengt: Synpunkter på utvärdering. Rapport nr 14, Barnbyn Skå, Stockholms socialförvaltning, 1976
- Centerwall, Erik / Smoliansky, Gunnar / Strömdahl, Ingrid: Mansbilder — om en splittrad verklighet. Stockholm: LiberFörlag, 1978
- *Choisy, Maryse: Psychoanalysis of the Prostitute. London: Peter Owen, 1962
- Clausen, Claus: Mannen i manssamhället. Östervåla: Gidlunds, 1975
- Clinard, Marshall B: Sociology of Deviant Behaviour. New York: Holt Rinehart and Winston, 1974
- *Cohen, Albert K: Delinquent Boys. Glencoe: The Free Press, 1964
- *Dahlström, Edmund / Liljeström, Rita: Det patriarkala arvet. Bidrag till Sveriges sociologförbunds årskonferens i Uppsala, januari 1981, stencil
- Danielsson, Stig: Ömhetens kaniner. Stockholm, Bonniers, 1980

- Davis, Kingsley: "The Sociology of Prostitution" i American Sociological Review, 2: 744-755, 1937
- *DeCoy, Robert: The Nigger Bible. Los Angeles: Holloway House Publishing Co., 1967
- *Ds Ju 1973:5: Åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen
- Eliasson, Rosmari: Könsdifferenser i sexuellt beteende och attityder till sexualitet. Lund: Sociologiska institutionen, ak. avh. 1971
- *Eliasson, Rosmari: Psykiatri som ideologi, del II. Nacka-projektet och den nya psykiatrin i korseldsbelysning. Rapport nr 33, Barnbyn Skå, 1977
- Eneroth, Ann-Katrin och Bo: Den manliga sexualiteten. Stockholm: Liber, 1979
- Eriksson, Torsten: Prostitution och samhälle. Stockholm: Bonniers, 1936
- Finnegan, Frances: Poverty and prostitution. Cambridge University Press, 1979
- Flexner, Abraham: Prostitution in Europe. New York: Century Co., 1974
- Focault, Michel: Seksualitetens historia. Köpenhamn: Rhodos, 1978
- Fredelius, Gunilla (red): Ett onödigt ont. En antologi om porr och prostitution. Stockholm: Ordfront, 1978
- *Fredriksson, Torsten / Lind, Britt-Inger: Kärlek för pengar? En bok om prostitutionsprojektet i Malmö 1976-80. Stockholm: Ordfront, 1980
- *Freire, Paolo: Pedagogik för förtryckta. Stockholm: Gummessons, 1971
- *Fromm, Erich: Flykten från friheten. Natur och Kultur, 1945 (1977)
- *Fromm, Erich: Kärlekens konst. Borås: Natur och Kultur, 1965 (1980)
- *Fromm, Erich: Den destruktiva människan, en psykologisk analys av liv på avvägar. Borås: Natur och Kultur, 1976
- Frykman, Jonas: Horan i bondesamhället. Lund: Liber Läromedel, 1977
- Geis, Gilbert: Not the Law's Business? An examination of Homosexuality, Abortion, Prostitution, Narcotics and Gambling in the United States. NIMH Pub No 72 - 9132. Rockville: National Institute of Mental Health, 1972
- *Gentele, Jeanette (red): Ta strid för kärleken. Kamp mot porr och prostitution. Stockholm: Ordfront, 1979

- *Goffman, Erving: Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik. Stockholm: Rabén och Sjögren, 1974
- Goffman, Erving: Interaction Ritual. New York: Anchor Books, 1967
- *Goines, Donald: Whoreson. The Story of a Ghetto Pimp. Los Angeles: Holloway House, 1972
- *Grier, William H / Cobbs, Price M: Black Rage. New York: Basic Books, 1968
- *Hall, Susan: Gentleman of Leisure. New York: Signet, New American Library, 1972
- *Hannerz, Ulf: What Ghetto Males Are Like: Another Look i Whitten, Jr, Norman / Szwed, John (red): Afro-American Anthropology. New York: The Free Press, 1970
- *Heard, Nathan: Howard Street. New York: Signet Books, 1968
- Henriques, Fernando: Prostitution and Society: A Survey (tre band). London: MacGibbon, 1962-1968
- Hernton, Calvin: Sex and Racism. Frogmore, St Albans: Paladin 1973
- Holm, Eske: Den maskulina mystiken. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1976
- *Horor och Herrar. Vem tjänar och vem förlorar på prostitutionen? Pockettidningen R, nr 4, årgång 7, 1977. Stockholm: Prisma, 1977
- *Hughes, William E: Relations Between Swedes and Black Ethnic Groups. Forskningsrapport från IMFO-gruppen. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1971
- *Håkansson, Kaj: De laglösa. Oskarshamn: Prisma / Verdandi, 1969
- *Inghe, G / Inghe, M-B: Den ofärdiga välfärden. Stockholm: Tiden, 1967
- *Isaksson, Kerstin / Norman, Johan / Svedberg, Lars: Överlevnadsstrategier bland socialt utslagna och hemlösa. Stockholm: Tidens Förlag, 1978
- Israel, Joachim: Om relationistisk socialpsykologi. Göteborg: Bokförlaget Korpen, 1979
- *Israel, Joachim / Eliasson, Rosmari: "Consumption Society, Sex Roles and Sexual Behaviour" i Acta Sociologica, vol 14, no 1-2, 1971
- Janssen-Jurreit, Marie-Louise: Sexism. Stockholm: Norstedts, 1979
- Janus, Sam / Bess, Barbara / Slatius, Carol: A Sexual Profile of Men in Power. Englewood Cliffs, N J: Prentice Hall, Inc., 1977

- *Jersild, Jens: "Amerikanerpiger" i Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap vol, 10, nr 2, 1958
- Jonsson, Gustav: Flickor på glid – en studie i kvinnoförtryck. Tiden / Folksam, 1977
- Jonsson, Gustav: Flickor på glid – en studie i kvinnoförakt. Tiden / Folksam, 1980
- *Jonsson, Gustav: Soutenören som psykologisk och social typ. Publ i Festskrift tillägnad Olof Kinberg, 1938
- *Kallifatides, Theodor: Utlänningar. Stockholm: Aldus / Bonniers, 1975
- *Kemp, Tage: Prostitution. Copenhagen: Levin & Munksgaard, 1936
- Kinsey, Alfred, m fl: Sexual Behaviour in the Human Male. Philadelphia och London: W B Saunders Company, 1948
- Kinsey, Alfred, m fl: Sexual Behaviour in the Human Female Philadelphia och London: W B Saunder Company, 1953
- *Larsson, Stig: Prostitutionsprojektet – en delrapport. Malmö: Malmö socialförvaltning, stencil, 1980
- *Larsson, Stig: Steget in i könshandeln. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, opublicerat manuskript, 1981
- *Larsson, Stig / Månsson, Sven-Axel: Prostitutionen – omfattning, orsaker och olika uttrycksformer. Forskningsprogram. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, stencil, 1977
- Larsson, Stig / Månsson, Sven-Axel: "Svarta affärer i Malmö – ett tvärsnitt av brottslighetens organisation och umgängesformer" i Vår Lösen nr 3/4: 178-182, 1977
- *Larsson, Stig / Månsson, Sven-Axel: Könshandeln – en studie i klass- och kvinnoförtryck. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, opublicerat manuskript, 1979
- Lasch, Christopher: The Culture of Narcissism. New York: W W Norton & Company, Inc, 1978
- Legh-Jones, Alison: Jag sökte ett liv. English Woman / Arab Man. Stockholm: Prisma, 1976
- *Lennéer-Axelsson, Barbro: Kärlek. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1979
- *Lewin, Kurt: Resolving Social Conflicts. New York: Harper & Brothers, 1948
- *Lovelace, Linda (together with McGrady, Mike): Ordeal – An Autobiography. Secaucus, N J: Citadell Press, 1980
- *Løchen, Yngvar: Sociologens dilemma. Lund: Wahlström & Widstrand, 1972

- Macciocchi, Maria Antoinetta: Mussolinis kvinder. Gylling: Narayana Press, 1977
- *Mancini, Jean-Gabriel: Prostitution et proxénétisme. Paris: Presses Universitaires de France, 1972
- *Marcus, Maria: Den fruktansvärda sanningen. Östervåla: Gidlunds, 1975
- Martinussen, Willy: Prostitusjon i Norge. Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett, stencil, 1977
- *Marx, Karl: Kapitalet – första boken. Uddevalla: Cavefors förlag, 1970
- *Maschmann, Hans: Polisanmälda brott mot BrB 6:7 och 6:8 i Sverige under år 1970 – en orienterande undersökning. Stockholm: Kriminalvetenskapliga institutet, Stockholms universitet, stencil, 1973
- *Mathiesen, Thomas: Det ofullgångna, Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1972
- Mernissi, Fatima: Beyond the Veil. Cambridge, Mass: John Wiley and Sons, 1975
- Millet, Kate: The Prostitution Papers. Frogmore: Paladin Books, 1975
- Millett, Kate: Sexual Politics. New York: Doubleday and Co, 1969
- *Milner, Christina and Richard: Black Players – The Secret World of Black Pimps. New York: Bantam Books, 1973
- *Månsson, Sven-Axel / Larsson, Stig: Svarta affärer. Utredning om vissa klubbars och näringsställens sociala betydelse och struktur. Malmö: Malmö socialförvaltning, 1976
- *Månsson, Sven-Axel: "Vi kommer aldrig att kunna utrota skiten, men vi försöker kontrollera den". Rapport från en resa i prostitutionens USA i april 1979. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, stencil, 1979
- *Nilsson, Christer / Öijer, Björn: Prostitutionsdebatten i massmedia. Stockholms journalisthögskola, stencil 1977
- *Nygren, Pär: Varför blir man knarkare? En rapport från Skå om samhällets motsättningar som psykologiskt förtryck. Stockholm: Prisma, 1978
- *Nytt Juridiskt Arkiv, Avd I, 1967:45. "Fråga angående tillämpning i fall av gatuprostitutionen, av lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet."
- *Nytt Juridiskt Arkiv, Avd I 1976:35. "Fråga i visst fall huruvida koppleribrott var att anse som grovt. Tillika frågor om påföljd

för koppleri och om förverkande av utbyte av sådant brott.”

- *Nørgaard, Erik: Nogen kalder os glædespiger. København: Thanning & Appel, 1975
- *Olsson, Tore: Koppleribrottet i svensk och engelsk rätt. Lund: Juridiska institutionen, Lunds universitet, stencil, 1975
- Parent-Duchatelet, A.-J.-B.: De la Prostitution dans la Ville de Paris. Paris: J-B Baillié et Fils, 1857
- Persson, Leif G.W.: Horor, hallickar och torskar. Stockholm: Norstedts, 1981
- Prostitutionen i Göteborg, rapport vintern 1979/1980. Göteborg: Socialförvaltningens informationsbyrå, 1980
- *Prostitutionen i Sverige. En rapport utarbetad inom prostitutionsutredningen (S 1977:01). Ds S 1980:9
- *Prostitution: beskrivning, analys, förslag till åtgärder. Stockholm: LiberFörlag, 1981
- *Rainwater, Lee: Work, Identity in the Lower Class i Warner, Sam H: Planning for a Nation of Cities. Cambridge: M.I.T. Press, 1967
- Ramström, Jan: Narkomani. Orsaker och behandling. Borås: Tidens förlag, 1978
- *Reitman, Ben: The Second Oldest Profession. London: Constable & Company Ltd. , 1936
- Rolph, C.H. (red): Woman of the Streets. A Sociological Study of the Common Prostitute. London: Secker, 1955
- *Roos, Hans-Edvard / Swedner, Harald: Samhälleligt förändringsarbete. Traditioner i Sverige, USA, Kanada och Latinamerika. Byggeforskningsrådet R 19: 1981
- Rowbotham, Sheila: Manssamhälle och klassamhälle. Stockholm: PAN / Norstedts, 1976
- Rubin, Gayle: The Traffic in Women. Notes on the Political Economy of Sex i Reiter, R.R.: Toward an Anthropology of Women. New York: Monthly Review Press, 1975
- *Rättsstatistisk årsbok 1980. Statistiska Centralbyrån. Stockholm: LiberFörlag, 1980
- Safilios-Rotschild, Constantina: Kärlek, sex och könsroller. Stockholm: LiberFörlag, 1980
- Sanger W: The History of Prostitution. London: Sampson, Low Son and Co. , 1858
- *Schultz, David, A: Coming up Black. Patterns of Ghetto Socialization. New Jersey: Prentice Hall, Inc. , 1969

- Schwarz, David (red): Identitet och minoritet. Teori och politik i dagens Sverige. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1971
- Schwarzer, Alice: "Den lilla skillnaden" och dess stora följder. Stockholm: AWE / Gebers, 1979
- Shaw, Clifford R. : The Jack-Roller. A Delinquent Boy's Own Story. Chicago & London: The University of Chicago Press, 1966
- Sheehy, Gail: Hustling. Prostitution in Our Wide-Open Society. New York: Delacorte Press, 1973
- *Sicot, Marcel: Prostitution. Köpenhamn: Billman & Eriksen, 1966
SIFO: Sexuallivet i Sverige, februari 1980
- *Sjöblom, Lars: Om prostitution, koppleri, sexklubbar och ekonomisk brottslighet. Rapport från en resa till München i mars 1981. Malmö: Prostitutionsprojektet, Malmö socialförvaltning, 1981, stencil.
- *Skytte, Göran: Porrens profitörer. Sockholm: Ordfront, 1979
- Slim, Iceberg: Pimp. The Story of My Life. Los Angeles, California: Holloway House Pub. Co., 1969 (se också Beck, Robert, svensk översättning)

Statens offentliga utredningar (SOU)

- SOU 1923:2 Fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande.
- *SOU 1926:9 Betänkande med förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga m fl författningar.
- SOU 1929:9 Betänkande med förslag till lagstiftning om åtgärder mot lösdriveri samt åtgärder mot sedeslöst leverne av samhällsskadlig art.
- *SOU 1936:59 Befolkningskommissionen. Betänkande i sexualfrågan.
- *SOU 1949:4 Utredning med förslag om lösdrivarlagens upphävande, m m.
- *SOU 1953:14 Straffrättskommittén. Förslag till Brottsbalk.
- *SOU 1962:22 Samhällsfarlig asocialitet.
- *SOU 1969:2 Om sexuallivet i Sverige.
- *SOU 1976:9 Sexualbrottskommittén. Sexuella övergrepp. Förslag till ny lydelse av brottsbalkens bestämmelser om sedlighetsbrott.

SOU 1977:40 Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Lagar och motiv. Socialutredningens slutbetänkande.

SOU 1979:64 Ny utlänningslag.

Steffen, Jeanne: Isabels ateljé, gomiddag! Stockholm: Bonniers, 1978

*Stjernberg, Nils: Kommentar till strafflagen, Uppsala, 1930

*Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others. U.N. Economic and Social Council. Commission on Human Rights, 1977. Document: E / CN.4 / Sub. 2 / AC.2 / 9, 31 May 1977

*Svensk Juristtidning: "Den nya strafflagstiftningen mot spridning av könssjukdomar", 1919, s. 108-115

*Sveri, Knut: "Organiserad brottslighet" – i Sverige?" i Vår Lösen 3 / 4: 157-161, 1977

*Swedner, Harald: Sociologisk metod. En bok om kunskapsproduktion och förändringsarbete. Lund: Liber Läromedel, 1978

Takman, John: Socialmedicinsk vardag. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1966

Thielst, Peter: Könspolitiska idéer. Lund: Alba, 1980

*Tolson, Andrew: Manlighetens gränser. Stockholm: Norstedts, 1980

Ullerstam, Lars: De erotiska minoriteterna. Uddevalla: Zindermans förlag, 1964

*Underdånigt betänkande angående åtgärder för motarbetande af de smittosamma könssjukdomarnas spridning, afgifvet af den af Kungl Maj:t den 6 nov 1903 för ändamålet tillsatta kommittén. Stockholm: Isaac Marcus Boktryckeri, 1910. (Även benämnt Reglementeringskommitténs betänkande).

Welander, Edvard: Blad ur prostitutionsfrågans historia i Sverige. Stockholm: Hugo Grebers förlag, 1904

Westin, Charles: Existens och identitet. Göteborg: Bokförlaget Korpen, 1981

Widerberg, Karin: Kvinnans rättsliga och sociala ställning i Sverige 1750-1976. Lund: 1978 (ak. avh.)

Williamson, Henry: The Hustler. Garden City, N.Y. : Doubleday and Co., 1965

Winick, Charles / Kinsie, Paul M: The Lively Commerce. Prostitution in the United States. Chicago: Quadrangle Books, 1971

- Winqvist, Tore: Bordeller i Sverige? Framsteg eller nederlag. Stockholm: Natur och Kultur, 1972
- *Wistrand, August: Bordellväsendets historia. Stockholm: Huldberg, 1843
- Wolfenden, John: Report of the Departmental Committee on Homosexual Offences and Prostitution. London: Her Majesty's Stationery Office, 1956

This study has been particularly oriented to increasing knowledge and understanding of a limited area of current Swedish heterosexual sexual commerce, specifically the pimp and the pimp-relationship, their causes, significance and consequences. The study is a report from the research on sexual commerce which has been carried out within the framework of the Malmö Social Action Program on Prostitution, of Malmö's Board of Social Welfare, during 1977 - 1980. The research work has been performed in close cooperation with this program, whose goals can be "roughly" stated as helping prostitutes get out of sexual commerce.

The project originated from a pilot study on Malmö's "black business", which was carried out by Stig Larsson and myself for the Municipality of Malmö during 1975 - 1976. One result of this investigation of sexual commerce in Malmö, was that we found that the extent of sexual commerce had sharply increased from the last half of the 60's to the first half of the 70's, at least if one - as we did - measured this increase by an increase in the number of people who were active as prostitutes. Furthermore, in comparison to earlier periods, sexual commerce had in various respects undergone a structural change. New forms of contact locations between sexual commerce's buyers and sellers, gradually developed during the last half of the 60's and made a definite break-through in the first half of the 70's. This particularly applied to so called sex clubs and modelling businesses. At the same time as these new forms of sexual commerce expanded, the recruitment of especially younger women to prostitution increased. A part of this structural transformation was the pronounced internationalization of sexual commerce, both in regard to its practitioners and to its promoters and profiteers. Male foreign nationals became an obvious element among Malmö's pimps. Their methods and procedures for running sexual commerce, using women as commodities, gave the activity an entirely different character than before.

* Translated from Swedish by Sara Ellen Goodman

The research findings on sexual commerce's extent, structure and forms of expression, published in the book *Black Business*, received considerable public attention, not only locally but also nationally. Journalists' reports indicated that the situation elsewhere, especially in Stockholm, was very likely the same as in Malmö. Early in 1977 the government decided to create a special commission to investigate the question of prostitution. The commission, which was called the National Commission on Prostitution (S 1977:01), began work during the spring of the same year. (I was a member of this commission, in the role of an expert on prostitution.)

In Malmö, the local government also decided to continue their work on the problem, and among other things, this meant that the project group, which had earlier participated in the investigation of Malmö's "black business", received new work assignments. These included finding methods and strategies for working against sexual commerce's further expansion and against its negative social consequences.

This led to Malmö's Board of Social Welfare, on the suggestion of the project group, deciding to begin a social outreach operation, directed towards prostitutes. The group also decided that a sociological research project should accompany the social change work. The research would follow three main guidelines: (1) to map out the extent, scope and structure of sexual commerce, (2) to analyze the causes, significance and consequences of sexual commerce, and also (3) to evaluate the social work among the prostitutes in Malmö. In order to accent the importance of the integration between social work and research, the researchers, Stig Larsson and myself, would participate in the social work on the same conditions as the other social workers in the program. In this sense, our style of work exhibited strong similarities with the research method known as *action research*.

Sexual commerce as a societal phenomenon is a relatively hidden occurrence and is, therefore, somewhat difficult for the researcher to approach. Thus to a large extent, my attempt to gain knowledge about pimps and the pimp-relationship was shaped by overcoming that condition. In order to as much as possible overcome the associated difficulties, I choose a combination of methodological strategies, in which my involvement as a social worker provided a platform for the search for knowledge. Besides the glimpses into pimps' and prostitutes' world that the social work afforded me, I systematically

gathered various data about both pimps and prostitutes. This was done through direct observation in the sexual commerce milieu, through interviews with prostitutes about their relationships to men in general and to pimps in particular, through gathering data on pimps, who were or had been active in Malmö during the period under investigation, from public records and documents, and also through interviews and informal conversations with pimps.

From the perspective of the woman who is active as a prostitute, the pimp can be differentiated from other promoters and profiteers in sexual commerce by her more or less strong emotional relationship to him. From the viewpoint of the male pimp, the relationship has on the whole an entirely different meaning. It is above all a question of exploiting the woman. In this study, I have concentrated on two complexes of questions around this relation.

- 1 How is such a relationship initiated and entered into? How is it developed and maintained? How is it dissolved (if it is dissolved)? What are its meaning and its consequences for the involved parties?
- 2 Why do certain men appropriate the male oppressor pattern in the extreme and often crude forms which characterize the pimp relationship? How and why does the man develop his various techniques of exploitation, with elements of romantic games, verbal manipulation and physical violence? How is it possible that as the relationship continues it tends to become all the more destructive and damaging for both parties?

I began by investigating the role of the pimp in a woman's debut into prostitution. Contrary to the outlook that maintains that the recruitment of women to sexual commerce occurs largely through the pimp's efforts, in our research the women's statements indicated that the men close to them played a rather modest role as instigator of the debut *compared to other factors*; instead, other women with experience in prostitution, had the greatest significance in the decision to engage in prostitution. This agreed well with findings in other studies in Sweden, as well as in other countries. But if one considers that women who are active as prostitutes are reluctant to admit even to themselves that they have or have had a pimp, then from my perspective, there is reason to assume that the number of women who make their debut into prostitution mainly due to the influence of a man, is in reality larger than what our figures suggest.

I gave a more detailed account of two different patterns of the pimp's influence upon a woman's entry into sexual commerce. In one pattern, the pimp's role was principally to facilitate the transition from mainstream society to the world of sexual commerce. According to my interpretation, the pimp's role in this case was subordinate to other factors; instead, the woman's adaptation to certain behavior patterns of the group and to the subcultural milieu, were of greater importance. In the other case, the man played a much more active role as instigator during the period before the woman's debut into prostitution. In this situation, it is possible, according to my sense of term, to speak of conscious strategies on the man's side to ensnare the woman in a dependent relationship in order to exploit her economically.

In analyzing the different phases, which the pimp relationship in a rough way can be viewed as passing through, I stressed the different patterns of male control and of male exercise of power which occur in each phase as well as the woman's reaction to these. From the woman's side, the relationship is one of emotional dependence upon the man; for the man, the relationship is a question of playing upon the woman's emotions in order to economically exploit her. The prerequisite for this game is the existence of the traditional structure of male/female relations. An essential feature of the traditional male role is varying degrees of emotional control and exercise of power. Two central elements of the traditional female role are submission and acquiescence.

In the pimp-relationship, these characteristic elements of male/female relations are often cultivated and intensified to an almost unmitigated form. And *it is these relations that the pimp uses as his starting point*. In his role as the strong man, the pimp draws out and strengthens the pattern that already exists. His power is a consequence of the traditional structure of male/female relations, in which it is the woman who must comply and give up her own needs and demands in order to be able to keep a man.

In the background of the woman who is active as a prostitute, there are often experiences of emotionally inadequate and non-functional relationships. Therefore, her yearning for affection becomes so strong, her hope to be loved so intense, that fantasies and dreams prevail over her sense of reality.

In order to answer the question of why certain men enter into a pimp-relationship, I stressed in my description and analysis the

structural circumstances which formed the men's (in our study) life situation *before* meeting the woman. For me, an important point of departure was the proportionately large number of foreign men among the pimps involved in Swedish sexual commerce. In a rough way, during the 70's three different pimp-patterns could be discerned on the basis of the pimps' national and cultural background.

- The North American pimps
- Other foreign pimps
- The Swedish pimps

I emphasized that this division was empirically grounded, principally when it was applied to the conditions in Malmö during the years from 1973 to 1978. But aside from minor differences, experience from other parts of Sweden indicated that the pattern described had applicability for the country as a whole and particularly for the three large cities, Stockholm, Gothenburg and Malmö.

I separated out North American pimps from the other foreign nationals for three reasons: (1) they all belonged to the North American "Viet Nam generation", (2) they were the "first on the scene" in Sweden, earlier than the other foreigners who later became pimps, and (3) they were both the most tone-setting and the most homogeneous group among the pimps under a lengthy period during the beginning of the 70's. In this respect, the North American pimps' position was so pronounced that other foreign pimps in certain instances came to be regarded — by others in the milieu — as imitators of the special American pimp style.

During the 70's the other foreign pimps came from a large number of different countries. In Malmö the police knew of pimps of at least forty different nationalities. In contrast to the relatively uniform pattern of the North American pimps, the other foreign pimps were characterized by diversity. I argued that the homogeneity of the North American pattern could be seen as a consequence of a number of interacting structural background factors, of which the Viet Nam war constituted one. The reason that the North Americans came to Scandinavia at all, could be directly or indirectly linked to the special circumstances which the war created for many young North American men. Denmark, and particularly Copenhagen, a city with a tradition in international sexual commerce, composed another link in the chain of reasons behind the entrance of North American pimps into Swedish sexual commerce.

In Copenhagen there were "historically conditioned" meeting places for a part of these men, who would later come to be pimps in Sweden. According to my interpretation, the specific cultural inheritance which the North American men were bearers of, was a third background factor of considerable importance. By this, I was referring to the black pimp culture in the big city ghettos of North America. The existence of this culture very likely had importance for the manner in which a part of the black American exiles came to adjust to what they considered to be the prevailing conditions in their new country, Sweden. A part of that cultural inheritance was a collection of rules and methods — passed on through an oral tradition — for every imaginable aspect of the male exercise of power in the pimp-relationship.

The other foreign pimps had no common war, no obvious, historically conditioned meeting places and no common cultural inheritance similar to that of the North American pimp culture. In many ways, they had to adjust to circumstances that were already given, and this was also true within sexual commerce, where in many cases they were considered to be imitators of the North American style.

Yet in spite of the differences between the background of the North Americans and that of the other foreign men, there were considerable and important similarities also, both in respect to the men's life situations with regards to meeting women, and in respect to the basic phases of the male exercise of power. Their life situations were characterized by rootlessness and social marginality. They lacked a place within the established societal community. The majority of them did not have a work permit in the country and thus no legal means of supporting themselves. Seen strictly from the angle of the men's survival strategies, it could be said that it was a necessity for them (those men who wanted to stay in Sweden) to establish contacts with and tie themselves to a Swedish woman. Among the research subjects in our study, these ties resulted in the men influencing the women to engage in prostitution in order to solve the problem of the "couples earning a living."

A typical feature in the pattern of the pimp's exercise of power, is that the pimp makes one or more women dependent upon him, and in this way gains power over the women in order to exploit them to a high degree. According to the North American tradition, a strict, calculated and conscious use of the rules for the various

imaginable aspects of the exercise of male power in such a relationship, is a fundamental premise for the successful pimp. Since there is, however, congruence in the patterns of male dominance between different countries, in a certain meaning, these rules constitute only a conscious cultivation of a more general pattern of dominance which lies hidden in various ways within the framework of a widespread patriarchal system. That other men than the North Americans became pimps is, therefore, not surprising.

As a nationality, the Swedish pimps were in the majority. But it was not the case that the pimps who actually went to trial and were found guilty of procuring were predominantly Swedish. The Swedish pimps in many respects had only a marginal position within sexual commerce during the decade of the 70's. Outside a small group of so called social outcast or calculating pimps, the majority of Swedish pimps belonged to another type. To simplify slightly, one could describe the most typical Swedish pimp as a person who in a rather unconscious manner carries on commerce with women as commodities. He keeps away from the actual milieu of sexual commerce and is relatively passive in respect to the woman's prostitution activity. I called him the "home-pimp" so as to emphasize that the central focus in his activity is another one than in the case of the foreign pimp. But at the same time, I called attention to the fact that the division into different patterns, does not warrant an assumption of water-tight partitions between the groups. The differences should not be allowed to conceal the fundamental situation which forms the core of the relation between the pimp and the prostitute, and which is in common for the men who enter into the pimp's role, specifically that *(1) the activity of a pimp means both a personal and economic exploitation of the woman and, that (2) in the activity of the pimp, the traditional male role is cultivated to the extreme.*

Sven-Axel Månsson
KÖNSHANDELNS FRÄMJARE
OCH PROFITÖRER

Sven-Axel Månsson är en engagerad sociolog som vill ändra den verklighet han beskriver. Han är en av initiativtagarna till det uppmärksammade Prostitutionsprojektet i Malmö, sakkunnig i Prostitutionsutredningen, en av författarna till *Svarta affärer*.

Som socialarbetare på fältet har författaren fått insyn i könshandelns dolda värld. Han dokumenterar skakande miljöer och ger en ny bild av den roll som hallicken spelar i sammanhanget. Den glättade fasad, som ibland omger könshandelns värld, mister snart varje drag av glamour.

Författaren menar, att vissa avvikande mönster i förhållandet mellan hallick och prostituerad i själva verket blottlägger allmängiltiga mekanismer i sk normala relationer mellan man och kvinna i vårt samhälle.